

M. ANNEI
LVCANI
DE BELLO CIVILI
LIBRI X.

LIBROS
DEL D^o
L. MALLA

Eius uitam ad calcem operis inuenies.

Omnia multò, quàm antea,
emendatiora.

VIRTYTE DVCE,

Fortuna

h. n. 4.998

LUGDVNI APVD SEB.
GRYPHIYM,
1536.

N

r
C er
I n
S ig
Q
Gen
Cum
A us
B ell
Heu
Hoc
Vnde
Qua
E t q
A stri
S ub

3

M · A N N E I

LVCANI CIVILIS BEL-
LI LIBER PRI-
MVS.

BELLA per Emathios plusquam
ciuitia campos,
Iusq; datum sceleri canimus, populo
lumq; potentem
In sua uictrici conuersum uiscera
dextra,
Cognatasq; acies: et, rupto foedas

re regni

Certatum totis concussi uiribus orbis,

In commune nefas: infestisq; obuia signis

Signa, pares aquilas, et pila minantia pilis.

Quis furor o ciues? quae tanta licentia ferri,

Gentibus inuisis Latium praebere cruorem?

Cumq; superba foret Babylon spolianda trophaeis

Ausonijs, umbraq; erraret Crassus inulta,

Bella geri placuit nullos habitura triumphos.

Heu quantum terrae potuit, pelagiq; parari

Hoc quem ciuiles hauserunt sanguine dextra:

Vnde uenit Titan, et nox ubi sidera condit,

Quaq; dies medius flagrantibus aestuat horis,

Et qua bruma rigens, ac nescia uere remitti,

Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.

Sub iuga iam Seres, iam barbarus issēt Araxes,

LIBROS
DEL D^o
L. MARCO

LVCANI

Et gens si qua iacet nascenti conscia Nilo.

Tum, si tantus amor belli tibi Roma nefandi,
 Totum sub Latias leges cum miseris orbem,
 In te uerte manus, nondum tibi defuit hostis.
 At nunc semirutis pendent quod moenia tectis
 Urbibus Italiae, lapsisq; ingentia muris
 Saxa iacent, nulloq; domus custode tenentur,
 Rarus et antiquis habitator in urbibus errat,
 Horrida quod dumis, multosq; inarata per annos
 Hesperia est, defuntq; manus poscentibus aruis,
 Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus aut.
 Poenus erit: nulli penitus discindere ferro
 Contigit. alta sedent ciuilibus uulnera dextrae.

Quod si non aliam uenturo fata Neroni
 Inuenere uiam: magnoq; aeterna parantur
 Regna deis, caelumq; suo seruire Tonanti
 Non nisi fauorum potuit post bella gigantum,
 Iam nihil o superi querimur, scelera ista, nefasq;
 Hac mercede placent: diros Pharsalia campos
 Impleat, et Poeni saturentur sanguine manes:
 Vltima funesta concurrant praelia Munda.
 His Caesar Perusina fames, Mutinaeq; labores
 Accedant fati: et quas premit aspera classes
 Leucas: et ardenti seruilia bella sub Aetna.

Multum Roma tamen debet ciuilibus armis,
 Quod tibi res acta est. Te, quum statione peracta
 Astra petes serus, praelati regia caeli
 Excipiet gaudente polo. seu sceptrum tenere,
 Seu te flammiferos Phoebi transcendere currus,

Telluremq;

Telluremq; nihil mutato sole timentem
 Igne uago lustrare iuuat, tibi numine ab omni
 Cedetur: iurique tuo natura relinquet
 Quis deus esse uelis: ubi regnum ponere mundi.
 Sed neq; in Arctoo sedem tibi legeris orbe:
 Nec polus aduersi calidus qua uergitur austri:
 Vnde tuam uideas obliquo sydere Romam.
 Aetheris immensi partem si presseris unam,
 Sentiet axis onus: librati pondera coeli
 Orbe tene medio: pars aetheris illa sereni
 Tota uacet, nullaq; obstant a Cesare nubes.
 Tunc genus humanum positus sibi consulat armis,
 Inq; uicem gens omnis amet: pax missa per orbem
 Ferrea belligeri compescat limina Iani.
 Sed mihi iam numen: nec si te pectore uates
 Accipiam, Cyrrhaea uelim secreta mouentem
 Sollicitare deum, Bacchumq; auertere Nysa:
 Tu satis ad uires Romana in carmina dandas.
 Fert animus causas tantorum expromere rerum,
 Immensumq; aperitur opus, quid in arma furentem
 Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
 Inuida fatorum series, summisq; negatum
 Sutare diu, nimioq; graues sub pondere lapsus,
 Nec se Roma ferens, sic quum compage soluta
 Secula tot mundi suprema coegerit hora,
 Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
 Sydera syderibus concurrent, ignea pontum
 Astra petent, tellus extendere littora nolet,
 Excutietq; fretum, fratri contraria Phoebe

I bit, & obliquum bigas agitare per orbem
 I ndignata, diem poscet sibi: totaq; discors
 Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.
 I n se magna runt: latis hunc numina rebus
 C rescendi posuere modum. nec gentibus ullis
 C ommodat in populum terræ, pelagiq; potentem
 I nuidiam fortuna suam: tu causa malorum
 F acta tribus dominis communis Roma, nec unquam
 I n turbam nisi feralia fœdera regni.
 O male concordēs, nimiaq; cupidine cæci,
 Quid miscere iuuat uires, orbemq; tenere
 I n medio? dum terra fretum, terramq; leuabit
 Aër, & longi uoluent Titana labores,
 N oxq; diem cœlo totidem per signa sequetur,
 N ulla fides regni socijs, omnisq; potestas
 I mpatiens consortis erit: nec gentibus ullis
 C redite, nec longè fâtorum exempla petantur:
 F raterno primi maduerunt sanguine muri.
 N ec precium tanti tellus, pontusq; furoris
 T unc erat, exiguum dominos commisit Asylum.
 T emporis angusti mansit concordia discors,
 P axq; fuit non sponte ducum: nam sola futuri
 C rassus erat bellî medius mora. Qualiter undas
 Q ui secat, & geminum gracilis mare separat Isthmos,
 N ec patitur conferre fretum: si terra recedat,
 I onium Aegæo franget mare: sic ubi seua
 A rma ducum dirimens miserando funere Crassus,
 A ssyrias Latio maculauit sanguine Carras,
 P arthica Romanos soluerunt damna furores.

Plus

Plus illa uobis acie, quam creditis, actum est
 Arfacidae, bellum uictis ciuile dedistis.
 Diuiditur ferro regnum, populiq; potentis,
 Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem
 Non cepit fortuna duos. nam pignora iuncti
 Sanguinis, et diro frales omine tædæ
 Abstulit ad manes Parcarum Iulia, seuæ
 Intercepta manu. quod si tibi fata dedissent
 Maiores in luce moras, tu sola furentem
 Inde uirum poteras, atq; hinc retinere parentem,
 Armatasq; manus excusso iungere ferro,
 Ut generos iocentis mediæ iunxere Sabina.
 Morte tua discussa fides, bellumq; mouere
 Permissum ducibus, stimulos dedit æmula uirtus.
 Tu noua ne ueteres obscurent ætatriumphos,
 Et uictis cedat piratica laurea Gallis,
 Magne times: te iam series, ususq; laborum
 Erit, impatiensq; loci fortuna secundi:
 Nec quenquam iam ferre potest, Cæsar ue priorem,
 Pompeius ue parem. quis iustius induit arma
 Scire nefas, magno se iudice quisq; tuetur:
 Victrix causa Deis placuit, sed uicta Catoni.
 Nec coire pares: alter uergentibus annis
 In senium, longoq; togæ tranquillior usu
 Dedit iam pace ducem, famæq; petitor
 Multa dare in uulgus, totus popularibus auris
 Impelli, plausuq; sui gaudere theatri:
 Nec reparare nouas uires, multumq; priori
 Credere fortunæ. stat magni nominis umbra,

Qualis frugifero quercus sublimis in agro
 Exuias ueteres populi, sacrataq; gestans
 Dona ducum: nec iam ualidis radicibus hærens
 Pondere fixa suo est, nudosq; per aëra ramos
 Effundens, trunco non frondibus efficit umbram:
 Sed quamuis primo nutet casura sub Euro,
 Tot circum syluæ firmo se robore tollant,
 Sola tamen colitur. sed non in Casare tantum
 Nomen erat, nec fama ducis: sed nescia uirtus
 Sutare loco: solusq; pudor non uincere bello.
 Acer, & indomitus quò spes, quoq; ira uocasset
 Ferre manum, & nunquam temerando parcere ferro:
 Successus urgere suos: instare fauori
 Numinis: impellens quicquid sibi summa petenti
 Obstaret: gaudensq; uiam fecisse ruina,
 Qualiter expressum uentis per nubila fulmen
 Aetheris impulsu sonitu, mundi q; fragore
 Emicuit, rupitq; diem, populosq; pauentes
 Terruit, obliqua perstringens lumina flamma:
 In sua templa furit, nulla q; exire uctante
 Materia: magnamq; cadens, magnamq; reuertens
 Dat stragem latè, sparsosq; recolligit ignes.
 Hæ ducibus causæ suberant: sed publica belli
 Semina, quæ populos semper mersere potentes.
 Nanq; ut opes nimias mundo fortuna subactò
 Intulit, & rebus mores cessere secundis,
 Prædaq; & hostiles luxum suasere rapinæ,
 Non auro, tectis ue modus, mensasq; priores
 Aspernata fames, cultus gestare decoros

Vix

Vix nuribus, rapuere mares: fœcunda uirorum
 Pauptas fugitur, totoq; accersitur orbe
 Quo gens quæq; perit: tum longos iungere fines
 Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli
 Vomere, & antiquos Curiorum passa ligones
 Longa sub ignotis extendere rura colonis.
 Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
 Quem sua libertas immotis pasceret armis.
 Inde iræ faciles, & quod suasisset egestas,
 Vile nefas: magnumq; decus, ferroq; petendum
 Plus patria potuisse sua, mensuraq; iuris
 Vis erat: hinc leges, & plebiscita coactæ:
 Et cum Consulibus turbantes iura Tribuni:
 Hinc rapti faces pretio, sectorq; fauoris
 Ipse sui populus, letalisq; ambitus urbi,
 Annua uenali referens certamina campo:
 Hinc usura uorax, auidumq; in tempore fœnus,
 Et concussa fides, & multis utile bellum.

Iam gelidas Cæsar cursu superauerat Alpes,
 Ingentesq; animo motus, bellumq; futurum
 Ceperat: ut uentum est parui Rubiconis ad undas
 Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago,
 Clara per obscuram uultu mœstissima noctem,
 Turrigero canos effundens uertice crines
 Cæsarie lacera, nudisq; astare lacertis,
 Et gemitu permixta loqui: quò tenditis ultra?
 Quò fertis mea signa uiri: si iure uenitis,
 Si ciues, huc usq; licet. tunc percilil horror
 Membra ducis, riguere comæ, gressumq; coërcens'

Languor

Languor in extrema tenuit uestigia ripa.
 Mox ait. O magna qui moenia prospicis urbis
 Tarpeia de rupe tonans, Phrygiq; penates
 Gentis Iuleae, & rapti secreta Quirini,
 Et residens celsa Latialis Iuppiter Alba,
 Vestalesq; foci, summiq; o numinis instar
 Roma, faue coeptis: non te furialibus armis
 Persequor: en adsum uictor, terraq; mariq;
 Caesar ubiq; tuus (liceat modo) nunc quoq; miles:
 Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem.
 Inde moras soluit belli, tumidumq; per amnem
 Signa tulit properè: sicut squalor ~~hinc~~
 Aestiferae Libyae uiso Leo comminus hoste
 Subsedit dubius, totam dum colligit iram:
 Mox ubi se saeva stimulauit uerbere caudae,
 Rexitq; iubas, uasto & graue murmur hiatus
 Infremuit: tum torta leuis si lancea Mauri
 Hareat, aut latum subeant uenabula pectus,
 Per ferrum tanti securus uulneris exit.

Fonte cadit modico, paruisq; impellitur undis
 Punicus Rubicon, quum feruida canduit aestas;
 Perq; imas serpit ualles, & Gallica certus
 Limes ab Ausonijs disternat arua colonis:
 Tum uires praebat hyems, atq; auxerat undas
 Tertia iam grauido pluuiialis Cynthia cornu,
 Et madidis Euri resolutae flatibus Alpes.
 Primus in obliquum sonipes opponitur amneni
 Excepturus aquas, molli tum caetera rumpit
 Turba uado faciles iam fracti fluminis undas:

Caesar

Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
 Attingit, Hesperia uetitis & constitit aruis,
 Hic, ait, hic pacem, temerataq; iura relinquo:
 Te fortuna sequor, procul hinc iam fœdera sunt,
 Credidimus fatis, utendum est iudice bello.
 Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
 Impiger, & torto Balearis uerbere fundæ
 Ocyor, & missa Parthi post terga sagitta:
 Vicinumq; minax inuadit Ariminum: & ignes
 Solis lucifero fugiebant astra relicto.
 Iamq; dies primos belli uisura tumultus
 Exoritur, ~~seu~~ ~~deum~~, seu turbidus Auster
 Impulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem.
 Constitit ut capto iussus deponere miles
 Signa foro, stridor lituûm, clangorq; tubarum
 Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
 Rupta quies populus, stratisq; excita iuuentus
 Diripiunt sacris affixa penatibus arma,
 Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
 Inuadunt clypeos, curuataq; cuspide pila,
 Et scabros nigrae morsu rubiginis enses.
 Ut notæ fulsere aquilæ, Romanaq; signa,
 Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,
 Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
 Et tacitos muto uoluunt in pectore questus.
 O male uicinis hæc mœnia condita Gallis,
 O tristi damnata locò: pax alta per omnes,
 Et tranquilla quies populos, nos præda furentum,
 Primaq; castra sumus: melius fortuna dedisses

Orbe

esar

O rbe sub Eoo sedem, gelidaq; sub Arcto,
 Errantesq; domos, Latij quam claustra tueri.
 Nos primi Senonum motus, Cimbrumq; ruentem
 Vidimus, & Martem Libyes, cursumq; furoris
 Teutonici: quoties Romam fortuna laceffit,
 Hæc iter est bellis, gemitu sic quisq; latenti,
 Non ausus timuisse palam: uox nulla dolori
 Credita: sed quantum (uolucres cum bruma coërcet)

*tacet. Rura silent, mediisque iacet sine murmure pontus:
 Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras,
 Ecce facies belli, dubiaq; in prælia menti
 Vrgentes addunt stimulos, cum ~~in prælia~~ prætoris
 Rumpunt fata moras: iustos fortuna laborat
 Esse ducis motus, & causas inuenit armis.
 Expulit ancipiti discordes urbe Tribunos
 Victo iure minax iactatis curia Gracchis.

Hos iam mota ducis, uicinaq; signa petentes
 Audax uenali comitatur Curio lingua:
 Vox quondam populi, libertatemq; tueri
 Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
 Vtq; ducem uarias uoluentem pectore curas
 Conspexit: dum uoce tuæ potuere iuuari
 Cæsar, ait, partes, quamuis nolente senatu
 Traximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
 Ius erat, & dubios in te transferre Quirites:
 Sed postquam leges bello siluere coactæ,
 Pellimur è patrijs laribus, patimurq; uolentes
 Exilium: tua nos faciat uictoria ciues.
 Dum trepidant nullo firmatæ robore partes,

Tolle

Tolle moras: semper nocuit differre paratis.
 Par labor, atq; metus, pretio maiore petuntur:
 Bellantem geminis tenuit te Gallia Iustris,
 Pars quota terrarum: facili si praelia pauca
 Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.
 Nunc neq; te longi remeantem pompa triumphi
 Excipit, aut sacras poscunt Capitolia laurus:
 Liuor edax tibi cuncta negat, gentesq; subactas
 Vix impune ferēs: focerum depellere regno
 Decretum est genero. partiri non potes orbem,
 Solus habere potes. sic postquam fatus, & ipsi
 In bellum prono tantum tamen addidit iræ,
 Accenditq; ducem, quantum clamore iuuatur
 Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso
 Immineat foribus, pronusq; repagula laxet.

*haud.

Conuocat armatos extemplò ad signa maniplos:
 Vtq; satis trepidum turba coeunte tumultum
 Composuit, uultu, dextraq; silentia iussit.
 Bellorum ò socij, qui mille pericula Martis
 Mecum (ait) experti, decimo iam uincitis anno,
 Hoc cruor Arctoïis meruit diffusus in aruis,
 Vulneraq; & mortes, hyemesq; sub alpibus actæ?
 Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
 Concutitur, quàm si Pœnus transcenderet alpes
 Annibal, implentur ualido tyrone cohortes:
 In classem cadit omne nemus: terraq; mariq;
 Iussus Cæsar agi. quid si mihi signa iacerent
 Marte sub aduerso, ruerentq; in terga feroces
 Gallorum populi: nunc cum fortuna secundis

Mecum.

Mecum rebus agat, superiq; ad summa uocantes,
 Tentamur: ueniat longa dux pace solutus
 Milite cum subito, partesq; in bella togata,
 Marcellusq; loquax, & nomina uana Catonis.
 Scilicet extremi Pompeium, emptiq; clientes
 Continuo per tot sociabunt tempora regno?
 Ille reget currus nondum patientibus annis?
 Ille semel raptos nunquam dimittet honores?
 Quid iam rura querar totum suppressa per orbem,
 Ac iussum seruire famem? quis castra timenti
 Nescit mixta foro, gladij cum triste myrmecum
 Iudicium insolita trepidum cinxere corona,
 Atq; auso medias perrumpere milite leges
 Pompeiana reum clauserunt signa Milonem?
 Nunc quoq; ne lassum teneat priuata senectus
 Bella nefanda parat, suetus ciuilibus armis,
 Et docilis Syllam scelerum uicisse magistrum.
 Vtq; fera Tigres nunquam posuere furorem,
 Quas nemore Hyrcano, matrum dum lustra sequuntur,
 Altus caesorum pauit cruor armentorum:
 Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
 Durat Magne sitis, nullus semel ore receptus
 Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
 Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
 Quis scelerum modus est? ex hoc iam te, improbe, regno,
 Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.
 Post Cilicas ne uagos, & lasi Pontica regis
 Prælia, barbarico uix consummata ueneno,
 Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæsar.

Quòd non, uictrices aquilas deponere iussus,
 Paruerim? mihi si merces erepta laborum est,
 His saltem longi, non cum duce, præmia belli
 Reddantur, miles sub quolibet iste triumphet.
 Conferret exanguis quò se post bella senectus?
 Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
 Quæ noster ueteranus aret? quæ moenia fessis?
 An melius fient piratæ, Magne, coloni?
 Tollite iam pridem, uictricia tollite signa,
 Viribus utendum est, quas fecimus, arma tenenti
 Omnia dat, qui iusta negat, nec numina desunt.
 Nam neq; præua meo, neq; regnum quaritur armis,
 Dextrahimus dominos urbi seruire paratæ.

Dixerat, at dubium non claro murmure uulgas
 Secum incerta fremit: pietas, patrij q; penates
 Quamquam cæde feras mentes, animos q; tumentes
 Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore,
 Ductoris q; metu. Summi tum munera pili
 Lælius, emeriti q; gerens insignia doni,
 Seruati ciuis referentem præmia quercum,
 S ilicet, exclamat, Romani maxime rector
 Non omnis, & ius est ueras expromere *causas,
 Quòd tam lenta tuas tenuit patientia uires
 Conquerimur, deerat ne tibi fiducia nostri?
 Dum mouet hic calidus spirantia corpora sanguis,
 Et dum pila ualent fortes torquere lacerti,
 De generem patiere togam, regnum q; senatus?
 Vsque adeò, miserum est ciuili uincere bello?
 Duc age per Scythiæ populos, per inhospita Syrtis

*uoces.

Littora:

Littora, per calidas Libyes sitientis arenas.
 Hæc manus, ut uictum post terga relinqueret orbem,
 Oceani tumidas remo compefcuit undas:
 Fregit & Arctoo spumantem uertice Rhenum.
 *uelle mihi, Iussa sequi tam*posse mihi, quàm uelle necesse est:
 quàm posse. Nec cuius meus est, in quem tua classica Cæsar
 Audiero, per signa decem felicia castris,
 Perq; tuos iuro quocunq; ex hoste triumphos,
 Pectore si fratris gladium, iuguloq; parentis
 Condere me iubeas, plenæq; in uiscera partu
 Coniugis, inuita peragam tamen omnia dextra.
 Si spoliare Deos, ignemq; immittis,
 Numina miscebit castrensis flamma Monetæ.
 Signa super Thusci si ponere Tybridis undas,
 Hesperios audax ueniam metator in agros.
 Tu quoscunq; uoles in planum effundere muros,
 His aries actus disperget saxa lacertis,
 Illa licet, penitus tolli quam iusseris urbem,
 Roma sit. His cunctæ simul assensere cohortes,
 E latasq; altè, quæcunq; ad bella uocaret,
 Promisere manus. it tantus ad æthera clamor,
 Quantus pinifera Boreas, cum Thracius Ossæ
 Rupibus incubuit, curuato robore presse
 Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera syluæ.
 Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum,
 Fataq; ferre uidet, nequo languore moretur
 Fortunam, sparsas per Gallica rura cohortes
 Euocat, & Romam motis petit undiq; signis.
 Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno,

Castris

C astraq; quæ Vogesi curuam super ardua rupem
 P ugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.
 H i uada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus
 P er tam multa suo, famæ maioris in annem
 L apsus, ad æquoreas nomen non pertulit undas.
 S oluuntur flauis longa statione Rhuteni,
 M itis Atax Latis gaudet non ferre carinas,
 F inis & Hesperie promotio milite Varus:
 Q uaq; sub Herculeo sacratus nomine portus
 V rget rupe caua pelagus: non Corus in illum
 I us habet, aut Zephyrus, solus sua littora turbat
 C ircus, & tuta prohibet statione Monæci:
 Q uaq; iacet littus dubium, quod terra, fretumq;
 V ndicat alternis uicibus, cum funditur ingens
 O ceanus, uel quum refugis se fluctibus aufert.
 V entus ab extremo pelagus sic axe uoluet,
 D estituatq; ferens, an sydere mota secundo
 T ethyos unda uagæ lunaribus æstuet horis,
 F lammiger an Titan ut alentes hauriat undas,
 E rigat Oceanum, fluctusq; ad sydera tollat,
 Q uarite, quos agitat mundi labor: at mihi semper
 T u quæcunq; moues tam crebros causa meatus
 V t superi uoluere, *late. tunc rura Nemetis
 Q ui tenet, & ripas Satyri, quæ littore curuo
 M olliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
 S igna mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste:
 E t Biturix: longisq; leues *Axones in armis:
 O ptimus excusso Leucus, Rhemusq; lacerto:
 O ptima gens flexis in gyrum Sequana frenis:

*lates.

*Suessones.

b

Et

rostrati. Et docilis rector monstrati Belga couinis
 A ruerniq; ausi Latios se fingere fratres,
 Sanguine ab Iliaco populi: nimumq; rebellis
 Neruius, & casti pollutus sanguine Cottæ:
 Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
 Vangiones: Bathauq; truces, quos ære recuruo
 S tridentes acuerè tubæ: quâ Cinga pererrat
 Gurgite: quâ Rhodanus raptum uelocibus undis
 In mare fert Ararim: quâ montibus ardua summis
 Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
 Tu quoq; lætatus conuerti prælia Treuir:
 Et nunc tonse Ligur, quondam per sœua decora
 Crinibus effusis toti prælate Comatæ:
 Et quibus immitis placatur sanguine diro
 Teutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
 Et Taranis Scythica non mitior ara Dianæ.
 Vos quoq; qui fortes animas, belloq; peremptas
 Laudibus in longum uates demittitis æuum,
 Plurima securi sudistis carmina Bardi.
 Et uos barbaricos ritus, moremq; sinistrum
 Sacrorum Dryidæ positis repetistis ab armis.
 Solis nosse deos, & cœli numina uobis,
 Aut solis nescire datum: nemora alta remotis
 Incolitis lucis. uobis autoribus umbræ
 Non tacitas Erebi sedes, Ditisq; profundi
 Pallida regna petunt, regit idem spiritus artus
 Orbe alio. longæ, canitis si cognita, uitæ,
 Mors media est. certè populi, quos despicit Arctos,
 Felices errore suo, quos ille timorum

Maxim

C onsulibus fugiens mandat decreta senatus.
 T unc quæ tuta petant, & quæ metuenda reliquant,
 I ncerti: quò quæq; fugæ tulit impetus, urgent
 P ræcipitem populum, serieq; hærentia longa
 A gmina prorumpunt: credas aut tecta nefandas
 C orripuisse faces, aut iam quatiente ruina
 N utantes pendere domos. sic turba per urbem
 P ræcipiti lymphata gradu, uelut unica rebus
 S pes foret afflictis patrios excedere muros,
 I nconsulta ruit. qualis cum turbidus Auster
 R eppulit à Libycis immensum ~~Sentil~~ ^{US},
 F ractaq; ueliferi sonuerunt pondera mali,
 D esilit in fluctus deserta puppe magister,
 N auitaq; & nondum sparsa compage carinae,
 N aufragium sibi quisq; facit: sic urbe relicta
 I n bellum fugitur, nullum iam languidus æuo
 E ualuit reuocare parens, coniux'ue maritum
 F letibus: haud patrij, dubiæ dum uota salutis
 C onciperent, tenuere lares: nec limine quisquam
 H æsit, & extremo tunc forsitan urbis amata
 P lenus abit uisu: ruit irreuocabile uulgus.
 O faciles dare summa Deos, eademq; tueri
 D ifficiles: urbem populis, uictisq; frequentem
 G entibus, & generis, coëat si turba, capacem
 H umani, facilem uenturo Cesare prædam
 I gnauæ liquere manus. cum pressus ab hoste
 C lauditur externis miles Romanus in oris,
 E ffugit exiguo nocturna pericula uallo:
 E t subitus rapti munimine cesspitis agger

Præbet

P rebet securos intra tentoria somnos:
 T u tantum audito bellorum nomine Roma
 D efereris, nox una tuis non credita muris.
 D anda tamen uenia est tantorum, danda pauorum,
 P ompeio fugiente timent. tum nequa futuri
 S pes saltem trepidas mentes leuet, addita fati
 P eioris manifesta fides, superiq; minaces
 P rodigijs terras implerunt, æthera, pontum.
 I gnota obscura uiderunt sydera noctes,
 A rdentemq; polum flammis, cæloq; uolantes
 O bliquas ~~inimæ fides~~, crinemq; timendi
 S yderis, & terris mutantem regna cometen.
 uulgura fallaci micuerunt crebra sereno:
 E uarias ignis denso dedit aëre formas.
 N unc iaculum longo, nunc sparsa lumine lampas
 E micuit cælo: tacitum sine nubibus ullis
 F ulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem,
 P ercusit Latiale caput: stellæq; minores
 P er uacuum solitæ noctis decurrere tempus,
 I n medium uenêre diem: cornuq; coacto
 I am Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
 T errarum subita percussa expalluit umbra.
 I pse caput medio Titan cum ferret Olympo,
 C ondidit ardentem atra caligine currus,
 I nuoluitq; orbem tenebris, gentesq; coëgit
 D esperare diem: qualem fugiente per ortus
 S ole Thyestæ noctem duxere Mycenæ.
 O ra ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ,
 N ec tulit in cælum flammam, sed uertice prono

I gnis in Hesperium cecidit latus. atra Charybdis
 Sanguineum fundo torfit mare. flebile saui
 L atrauere canes. ueftali raptus ab ara
 I gnis: & ostendens confectas flamma Latinas
 S cinditur in partes, geminoq; cacumine surgit,
 T hebanos imitata rogos. tum cardine tellus
 S ubfedit, ueteremq; iugis nutantibus Alpes
 D ifcuffere niuem. Tethys maioribus undis
 Calpe, sum Hesperiam Calpen, summumq; impleuit Atlanta.
 moq; imple I ndigetes fleuisse deos, urbisq; laborem
 uit Atlante. T estatos sudore lares, delapsaq; ~~teuatis~~
 D ona suis, dirasq; diem foedasse uolucres
 A ccipimus: syluisq; feras sub nocte relictis
 A udaces media posuisse cubilia Roma.
 T unc pecudum faciles humana ad murmura lingua,
 M onstrosiq; hominum partus, numeroq; modoq;
 M embrorum, matremq; suus conterrui infans:
 D irasq; per populum Cumanae carmina uatis
 V ulgantur. tunc quos sectis Bellona lacertis
 S aeva mouet, cecinere deos: crinemq; rotantes
 S anguineum populis ulularunt tristia Galli.
 C ompositis plena gemuerunt osibus urna.
 T unc fragor armorum, magnaq; per auia uoces
 A uditae nemorum, & uenientes comminus umbra,
 Q uiq; colunt iunctos extremis moenibus agros
 D iffugiunt: ingens urbem cingebat Erinnyis,
 E xcutiens pronam flagranti uertice pinum,
 S tridentesq; comas, Thebanam qualis Agauen
 I mpulit, aut saui contorsit tela Lycurgi

Eumenis,

Eumenis, aut qualem iussu Iunonis iniquæ
 Horrui Alcides uiso iam Dite Megæram.
 Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
 Miscentur, tantum nox atra silentibus umbris
 Edidit: & medio uisi consurgere campo
 Tristia Syllani cecinere oracula manes:
 Tollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
 Agricolæ fracto Marium fugere sepulchro.
 Hæc propter placuit Thuscòs de more uetusto
 Acciri uates, quorum qui maximus æuo
 Aruns incoluit desertæ mœnia Luna,
 Fulminis & ætius motus, uenasq; calentes
 Librarum, & motus errantis in aëre pennæ:
 Mæstra iubet primum, quæ nullo semine discors
 Protulerat natura, rapi, steriliq; nefandos
 Ex utero foetus infauis urere flammis.
 Mox iubet & totam pauidis à ciuibus urbem
 Ambiri: & festo purgantes mœnia lustro,
 Longa per extremos pomœria cingere fines
 Pontifices, sacri quibus est permissa potestas.
 Turba minor ritu sequitur succincta Gabino,
 Vestalemq; chorum ducit uittata sacerdos:
 Troianam soli cui fas uidisse Mineruam.
 Tunc qui fata deum, secretaq; carmina seruant:
 Et lotam paruo reuocant Almone Cybellen:
 Et doctus uolucres augur seruare sinistras:
 Sæptemuirq; epulis festis, Titijq; sodales:
 Et Salius læto portans ancilia collo:
 Attollensq; apicem generoso uertice flamen.

b 4

Dumq;

Dumq; illi effusam longis anfractibus urbem
 Circumeunt, Aruns dispersos fulminis ignes
 Colligit, & terra mœsto cum murmure condit,
 Datq; locis nomen: sacris tunc admouet aris
 Electa ceruice marem. iam fundere Bacchum
 Cœperat, obliquoq; molas inducere cultro:
 Impatiensq; diu non grati uictima sacri,
 Cornua succincti premerent cum torua ministri
 Deposito uictum præbebat poplite collum.
 Nec cruor emicuit solitus: sed uulnere largo
 *dirum Diffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus.
 Palluit attonitus sacris feralibus.
 Atq; iram superum raptis quæsiuit in extis.
 Terruit ipse color uatem: nam pallida tetris
 Viscera tincta notis, gelidoq; infecta cruore
 Plurimus asperso uariabat sanguine liuor.
 Cernit tabe iecur madidum: uenasq; minaces
 Hostili de parte uidet: pulmonis anhelii
 Fibra latet, paruusq; secat uitalia limes.
 Cor iacet: & saniem per hiantes uiscera rimas
 Emittunt: produntq; suas omenta latebras.
 Quodq; nefas nullis impune apparuit extis,
 Ecce uidet capiti fibrarum increscere molem
 Alterius capitis: pars agra & marcida pendet:
 Pars micat, & celeri uenas mouet improba pulsu.
 His ubi concepit magnorum fata malorum,
 Exclamat: uix fas superi quæcunq; mouetis
 Prodere me populis: neq; enim tibi summe litau
 Iuppiter hoc sacrum: cæsiq; in uiscera tauri

Inferni

I nferni uenere Dei. non fanda timemus:
 S ed uenient maiora metu. Dij uisa secudent,
 E t fibris sit nulla fides: sed conditor artis
 F inxerit ista Tages. flexa sic omnia Thuscus
 I nuoluens, multaq; tegens ambage canebat.

At Figulus, cui cura Deos, secretaq; coeli
 N osse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
 A equaret uisu, numerisq; mouentibus astra,
 A ut hic errat (ait) nulla cum lege per æuum
 M undus, & incerto discurrunt sydera motu:
 A ut si fata mouent, urbi, generiq; paratur
 H umano inaturo ~~uincit~~ terra ne dehiscant,
 U bsidentq; urbes: an tollet feruidus aër
 I mperiem: segetes tellus infida negabit?
 O mnis an infusus miscebitur unda uenenis?
 Q uod cladis genus o superi: qua peste paratis
 S euitiam: extremi multorum tempus in unum
 C onuenere dies. summo si frigida cælo
 S tella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
 D eucalionæos sudisset Aquarius imbres:
 T otaq; diffuso latuisset in æquore tellus.
 S i seuum radijs Nemeæum Phœbe leonem
 N unc premeres, toto fluerent incendia mundo:
 S uccensusq; tuis flagrasset curribus æther.
 H i cessant ignes: tu qui flagrante minacem
 S corpion incendis cauda, chelasq; perurris,
 Q uid tantum Gradiue paras: nam mitis in alto
 I uppiter occasu premitur, Venerisq; salubre
 S ydus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret;

b 5

Et

Et coelum Mars solus habet: cum signa meatus
 Deseruere suos, mundaq; obscura feruntur.
 Ensi feri nimium fulget latus Orionis.
 Imminet armorum rabies: feriq; potestas
 Confundet ius omne manu: sceleriq; nefando
 Nomen erit uirtus: multosq; exhibit in annos
 Hic furor. & superos quid prodest poscere finem?
 Cum domino pax ista uenit, duc Roma malorum
 Continuum seriem: clademq; in tempora multa
 Extrahere: ciuili tantum iam libera bello.

Terruerant satis hæc pauidam præsentia plebem,

Sed maiora premunt, nam qualis uentura Phœni

Aedonis Ogygio decurrit plena Lyæo:

Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,

Vocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.

Quò feror ò Pæan? qua me super athera raptam

Constituis terra? uideo Pangæa niuisis

Cana iugis, latosq; Aemi sub rupe Philippos.

*minasq; Quis furor hic ò Phœbe doce: quo tela *manusq;

Romanæ miscent acies, bellumq; sine hoste est.

Quò diuersa feror? primos me ducis in ortus,

Quà mare Lagæi mutatur gurgite Nili.

Hunc ego fluminea deformis truncus arena

Qui iacet agnosco: dubiam super æquora Syrtim.

Arentemq; feror Libyen, quò triste Erinny

Transstulit Emathias acies, nunc desuper Alpīs

Nubifera colles, atq; aëriam Pyrenen

Arripimur: patriæ sedes remeamus in urbis,

Impiaq; in medio peraguntur bella senatu.

Confurgunt

Conſurgunt partes iterum, totumq; per orbem
 Ruſus eo. noua da mihi cernere littora ponti,
 Telluremq; nouam, uidi iam Phoebe Philippos.
 Hæc ait: & lapſo iacuit deſecta furore.

M A N N E I

LVCANI PHARSALIAE

LIBER SECVN-

DVS.

AMOVE iræ patuere deum, manife-
 ſtaq; belli

Signa dedit mundus, legesq; & foedera
 rerum

Præſcia monſtrifero uertit natura tu=
 multu,

I ndixitq; nefas. cur hanc tibi rector Olympi

S ollicitis uiſum mortalibus addere curam,

N oſcant uenturas ut dira per omina clades?

S iue parens rerum cum primum informia regna,

M ateriamq; rudem flamma cedente recepit,

F inxit in æternum cauſas, qua cuncta coërcet,

S e quoq; lege tenens, & ſecula iuſſa ferentem

F atorum immoto diuiſit limite mundum:

S iue nihil poſitum eſt, ſed fors incerta uagatur,

F ertq; refertq; uices, & habent mortalia caſum:

S it ſubitum quodcunq; paras, ſit cæca futuri

M ens hominum fati: liceat ſperare timenti.

Ergo ubi concipiunt quantis ſit cladibus urbi

Conſtatura

C onstatura fides superum: serale per urbem
 I ustitium, latuit plebeio tectus amictu
 O mnis honos: nullos comitata est purpura fasces.
 T unc questus tenuere suos, magnusq; per omnes
 E rrabat sine uoce dolor: sic funere primo
 A ttonitæ tacuere domus, quum corpora nondum
 C onclamata iacent, nec mater crine soluto
 E xigit ad sæuos famularum brachia planctus:
 S ed quum membra premit fugiente rigentia uita,
 V ultusq; exanimes, oculosq; in morte minaces,
 N ec dum est ille dolor, sed iam metus inuabat animens,
 M iraturq; malum, cultus matrona priores
 D eposuit: mœstæq; tenent delubra cateruæ.
 H æ lachrymis sparsere Deos, hæ pectora duro
 *Affixere. *A ffluxere solo: lacerasq; in limine sacro
 A ttonitæ fudere comas: uotisq; uocari
 A ffuetas crebris feriunt ululatibus aures.
 N ec cunctæ summi templo iacuere Tonantis,
 D iuisere Deos: et nullis defuit aris
 I nuidiam factura parens: quarum una madentes
 S cissa genas, planctu liuentes atra lacertos,
 N unc, ait, ò miseræ contundite pectora matres,
 N unc laniate comas, ne ue hunc differte dolorem,
 E t summis seruate malis, nunc flere potestas
 D um pendet fortuna ducum, dum uicerit alter
 G audendum est, his se stimulis dolor ipse lacesit.
 Nec non bella uiri, diuersaq; castra petentes
 E ffundunt iustas in numina sæua querelas.
 O miseræ sortis, quòd non in Punica nati

Tempora

T empora Cannarum fuimus, Trebiaeque; iuuentus.
 N on pacem petimus superi, date gentibus iras,
 N unc urbes excite feras, coniuret in*armis *arma.
 M undus, Achemenijs decurrant Medica Susis
 A gmina. Massagetes Scythicus non alliget Ister.
 F undat ab extremo flauos Aquilone Suæuos
 A lbis, & indomitum Rheni caput: omnibus hostes
 R eddite nos populis: ciuile auertite bellum.
 H inc Dacus premat, inde Getes: occurat Iberis
 A lter, ad Eoas hic uertat signa pharetras.
 N ulla ~~uictoria~~ ~~tibi~~ ~~Roma~~ manus. uel perdere nomen
 S i placet Hesperium superi, collapsus in ignes
 I lurimus ad terram per fulmina decidat æther.
 S uæ parens utrasque; simul partesque; ducesque;
 D um nondum meruere, feri. tanto ne nouorum
 P rouentu scelerum quæerunt, uter imperet urbis
 V ix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
 V t neuter. tales pietas peritura querelas
 E gerit: at miseros angit sua cura parentes,
 O deruntque; grauis uiuacia fata senectæ:
 S eruatosque; iterum bellis ciuilibus annos.
 A tq; aliquis magno quærens exempla timori,
 N on alios (inquit) motus tunc fata parabant,
 Q uum post Teutonicos uictor, Libycosque; triumphos
 E xul limosa Marius caput abdidit ulua.
 S tagna auidi texere soli, laxaeque; paludes
 D epositum fortuna tuum: mox uincula ferri
 E xedere senem: longusque; in carcere pædor.
 C onsul & euersa felix moriturus in urbe

Pœnas

Pœnas autè dabit scelerum: mors ipsa refugit
 Sæpe uirum, frustra q̄; hosti est concessa potestas
 Sanguinis inuisi: primo qui cædis in ictu
 Dirigit, ferrum q̄; manu torpente remisit.

Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
 Terribiles q̄; deos scelerum: Marium q̄; futurum,
 Audierat q̄; pauens: fas hæc contingere non est

*multos. Colla tibi, debet *multas hic legibus æui

*mortem. Ante suam, *mortes: uanum deponere furorem.

Silibet ulcisci deletæ funera gentis:

Hunc Cimbri seruare senem. ~~non ille fuit~~

Numinis ingenti superiùm protectus ab ira

Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato

Sufficiens. idem pelago delatus iniquo

Hostilem in terram, uacuis q̄; mapalibus actus

Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ:

Et Pœnos præsit cineres: solatia fâti

Carthago, Marius q̄; tulit: pariter q̄; iacentes

Ignouere deis. Libycas sibi colligit iras,

Vt primum fortuna redit. seruilia soluit

Agmina, conflato sæuas ergastula ferro

Exeruerè manus: nulli gestanda dabantur

Signa ducis, nisi qui scelerum iam fecerat usum,

Attulerat q̄; in castra nefas. prò fata, quis ille,

Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor

Corripuit? quanto q̄; gradu mors sæua cucurrit?

Nobilitas cum plebe perit: late q̄; uagatur

Nefas: & à nullo reuocatum est pectore ferrum.

Sat cruor in templis; multa q̄; rubentia cæde

Lubrica

Lubrica saxa madent, nulli sua profuit ætas.
 Non senis extremum piguit uergentibus annis
 Precipitasse diem, nec primo in limine uitæ
 Infantis miseri nascentia rumpere fata.
 Crimine quo parui cadem potuere mereri?
 Sed satis est iam posse mori. trahit ipse furoris
 Impetus, & uisum est lenti, quæsisse nocentem.
 In numerum pars magna perit, rapuitq; cruentus
 Victor ab ignota uultus ceruice recisos,
 Dum uacua pudet ire manu. spes una salutis
 Oscula pollutæ fixisse tremantia dextræ.
 Mille licet gladij mortis noua signa sequantur,
 Regenerò populus, uix secula longa decorum
 meruisse uiris, nedum breue dedecus æui,
 Et uitam, dum Sylla redit. cui funera uulgi
 flere uacet? uix te sparsum per uiscera Bebi
 nnumerat inter carpentis membra coronæ
 Discerpisse manus: aut te præsaſe malorum
 Antoni, cuius laceris pendentia canis
 Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
 Imposuit: truncos lacerauit Fimbria Crassos.
 Sæua Tribunitio maduerunt robora tabo.
 Te quoq; neglectum uiolatæ Scauola dextræ
 Ante ipsum penetratæ Dæ, semperq; calentes
 Mactauere focos: paruum sed fessâ senectus
 Sauguinis effudit iugulo, flammisq; pepercit.
 Sæptimus hæc sequitur repetitis fascibus annus,
 Ille fuit uitæ Mario modus omnia passo,
 Quæ peior fortuna potest, atq; omnibus uso,

Quæ

Quæ melior: mensq; homini quid fata pararent.
 Iam quot apud Sacri cecidere cadauera portum?
 Aut Collina tulit stratas quot porta cateruas,
 Tunc quum penè caput mundi, rerumq; potestas
 Mutauit tralata locum, Romanaq; Samnis
 Ultra Caudinas sperauit uulnera furcas?

Sylla quoq; immensis accessit cladibus ultor:
 Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
 Haurit, dumq; nimis iam putrida membra recidit,
 Excessit medicina modum, nimiumq; secuta est,
 Quà morbi duxere, manus, periere nocentes,
 Sed quum iam soli possent superesse nocentes,
 Tunc data libertas odijs, resolutaq; legum
 Frenis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
 Sed fecit sibi quisq; nefas, semel omnia uictor
 Iusserat, infandum domini per uiscera ferrum
 Exegit famulus: nati maduere paterno
 Sanguine, certatum est, cui ceruix cæsa parentis
 Cederet, in fratrum ceciderunt præmia fratres.
 Busta repleta fuga, permixtaq; uiua sepultis
 Corpora: nec populum latebræ cepere ferarum.
 Hic laqueo fauces, elisaq; guttura fregit,
 Hic se præcipiti iaculatus pondere, dura
 Desiluit percussus humo, mortesq; cruento
 Victori rapuere suas: hic robora busti
 Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso
 Desilit in flammæ, & dum licet, occupat ignes.
 Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
 Et medio congesta foro, cognoscitur illic

Quic

Quicquid ubiq; latet scelerum, non Thracia tantum
 Vidit Bistonij stabulis pendere tyranni:
 Postibus Antæi Libye, nec Græcia moerens
 Tot laceros artus Pisea fleuit in aula.
 Cum iam tabe fluunt, confusaq; tempore multo
 A misere notas, miserorum dextra parentum
 Colligit, & pauido subducit cognita furto.
 Mæq; ipsum memini cæsi deformia fratris
 Ora rogo cupidum uetitis imponere flammis,
 Omnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis,
 Perq; omnes truncos, cum qua ceruice recisum
 Conueniat quæsiisse caput, quid sanguine manes
 lacatos Catuli referam? cum uictima tristis
 Iuuenis Marius forsitan nolentibus umbris
 Pendit inexpleto non fanda piacula busto,
 Cum laceros artus, æquataq; uulnera membris
 Vidimus, & toto quamuis in corpore cæso
 Nil animæ letale datum, moremq; nefandæ
 Dirum seuitiæ pereuntis parcere morti.
 A uulsa cecidere manus, exsectaq; lingua
 Plpitat, & muto uacuum ferit aëra motu.
 Hic aures, alius spiramina naris aduncæ
 Amputat: ille cauis euoluit sedibus orbes,
 Vltimaq; effodit spectatis lumina membris.
 Vix erat ulla fides, tam seui criminis unum
 Tot poenas cepisse caput, sic mole ruinæ
 Fracta sub ingenti miscentur pondere membra.
 Nec magis informes ueniunt ad littora trunci,
 Qui medio periere freto, quid perdere fructum

c

Iudic,

I uuit, & ut uilem Marij confundere uultum?
 Vt scelus hoc Syllæ, cædesq; ostensa placeret,
 A gnoscendus erat. uidit fortuna colonos
 Prænestina suos cunctos simul ense recisos,
 Vnius populum pereuntem tempore mortis.
 Tunc flos Hesperia, Latij iam sola iuuentus
 Concidit, & misera maculauit ouilia Romæ.
 Tot simul infesto iuuenes occumbere leto
 Sæpe fames, pelagiq; furor, subitæq; ruina,
 Aut cæli, terræq; lues, aut bellica clades,
 Nunquam pœna fuit. densi uix agmina uulgi
 Inter & exanguis immissa morte cæteruas
 Victores mouere manus. uix cæde peracta
 Procumbunt, dubiaq; labant ceruice, sed illos
 Magna premit strages, peraguntq; cadauera partem
 Cædis, uiua graues elidunt corpora trunci.
 Intrepidus tanti sedit securus ab alto
 Spectator sceleris, miseri tot millia uulgi
 Non piguit iussisse mori: congesta recepit
 Omnia Tyrrenus Syllana cadauera gurgis.
 In fluuium primi cecidere, in corpora summi:
 Præcipites hæserè rates, & strage cruenta
 Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
 Ad molem stetit unda sequens: nam sanguinis alti
 Vis sibi fecit iter, campumq; effusa per omnem,
 Præcipitiq; ruens Tyberina ad flumina riuo
 Hærentes adiuuit aquas: nec iam alueus amnem,
 Nec retinent ripæ, reddiditq; cadauera campo.
 Tandem Tyrrenas uix eluctatus in undas

Sanguine

Sanguine ceruleum torrenti diuidit æquor.
 His ne salus rerum, felix his Sylla uocari,
 His meruit tumulum medio sibi tollere campo?
 Hæc rursus patienda manent: hoc ordine belli
 Ibitur: hic stabit ciuilibus exitus armis.
 Quamquam agitant grauiora metus, multoq; coitur
 Humani generis maiore in prælia damno.
 Exulibus Marijs bellorum maxima merces
 Roma recepta fuit, nec plus uictoria Syllæ
 Prestitit, inuisas penitus quam tollere partes.
 Hos alio fortuna uocas, climq; potentes
 concurrunt: neuter ciuilia bella moueret,
 contentus quo Sylla fuit, sic mœsta senectus
 Meritiq; memor flebat, metuensq; futuri.
 At non magnanimi perculsit pectora Bruti
 Terror, et in tanta pauidi formidine motus
 Pars populi lugentis erat: sed nocte sopora,
 Parrhasis obliquos Elice cum uerteret axes,
 Atria cognati pulsat non ampla Catonis.
 Inuenit in somni uoluentem publica cura
 Fata uirum, casusq; urbis, cunctisq; timentem,
 Securumq; sui, fariq; his uocibus orsus.
 Omnibus expulse terris, olimq; fugata
 Virtutis iam sola fides, quam turbine nullo
 Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
 Dirige me dubium, certo tu robore firma.
 Nanq; alij Magnum, uel Cæsaris arma sequantur:
 Dux Bruto Cato solus crit, pacem ne tueris
 Inconcuissa tenens dubio uestigia mundo?

An placuit ducibus scelerum, populiq; furentis
 Cladibus immixtum ciuile absoluerè bellum?
 Quenq; suæ rapiunt scelerata in prælia causæ,
 Hos polluta domus, legesq; in pace timendæ,
 Hos ferro fugienda fames, mundi q; ruinæ
 Permiscenda fides, nullum furor egit in arma,
 Castra petunt magna uicti mercede: tibi uni
 Per se bella placent. quid tot durasse per annos
 Profuit immunem corruptis moribus aui?
 Hoc solum longæ pretium uirtutis habebis,
 Accipient alios, facient te bella nocentem.
 Ne tamen ò superi liceat ferâibus armis
 Has etiam mouisse manus, nec pila lacertis
 Missa tuis cæca telorum in nube ferantur,
 Nec tanta incassum uirtus eat: ingeret omnis
 Se belli fortuna tibi. quis nolet ab isto
 Ense mori? quamuis alieno uulnere labens,
 Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
 Otia solus ages, sicut cœlestia semper
 Inconcuissa suo uoluuntur sydera lapsu.
 Fulminibus propior terræ succenditur aër,
 Imâq; telluris uentos, tractusq; coruscis
 Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus.
 Lege Deum minimas rerum discordia turbat,
 Pacem summa tenent. quàm lætæ Cæsaris aures
 Accipient, tantum uenisse in prælia ciuem?
 Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
 Castra ducis Magni, nimum placet ipse, Catoni
 Si bellum ciuile placet. pars magna senatus,

Et

Et duce priuato gesturus praelia Consul
 Sollicitant, proceresq; alij, quibus adde Catonem
 Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe
 Solus Caesar erit. quod si pro legibus arma
 Ferre iuuet patrijs, libertatemq; tueri,
 Nunc neq; Pompeij Brutum, neq; Caesaris hostem,
 Post bellum uictoris habes. sic fatur. at illi
 Arcano sacras reddit Cato pectore uoces.

Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur,
 Sed quod fata trahunt, uirtus secura sequetur,
 Crimen erit Superis & me fecisse nocentem.
 Videra quis, mundumq; uelit spectare cadentem
 Quis ipse metus? quis quum ruat arduus aether,
 Quis labet mixto coeuntis pondere mundi,
 Quis impressas tenuisse manus? gentes ne furorem

Hesperium ignota, Romanaq; signa sequentur,
 Deductiq; fretis alio sub sydere reges,
 Otia solus agam? procul hunc arcete furorem
 O superi, motura Dacas ut clade, Getasq;
 Securo me Roma cadat. ceu morte parentem
 Natorum orbatum producere funus
 Ad tumulum iubet ipse dolor, iuuat ignibus atris
 Inseruisse manus, constructoq; aggere busti
 Ipsum atras tenuisse faces: non ante reuellar,
 Exanimem, quam te complectar Roma, tuumq;
 Nomen libertas, & inanem prosequar umbram.
 Sic eat: immites Romana piacula diui
 Plena ferant, nullo fraudemus sanguine bellum.
 Outinam, caeliq; Deis, erebiq; liceret

Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
 D cuotum hostiles Decium pressere cateruæ,
 Me geminæ figant acies, me barbara telis
 R heni turba petat, cunctis ego peruius hostis
 E xcipiam medius totius uulnera belli.
 H ic redimat sanguis populos, hac cæde luatur
 Q uicquid Romani meruerunt pendere mores.
 A d iuga cur faciles populi? cur sæua uolentes
 R egna pati pereunt? me solum inuadite ferro,
 M e frustra leges & inania iura tuentem:
 H ic dabit hic pacem iugulus finemq; laborum,
 G entibus Hesperijs, post me regnare uolenti
 N on opus est bello. quin publica signa, ducemq;
 P ompeium sequimur, nec si fortuna faucbit?
 H unc quoq; totius sibi ius promittere mundi
 N on bene compertum est: ideo me milite uincat,
 N ec sibi se uicisse putet. sic fatur: & acres
 I rarum mouit stimulos: iuuenisq; calorem
 E xcitat in nimios belli ciuilis amores.

Interea Phœbo gelidas pellente tenebras
 P ulsat & sonuere fores, quas sancta relicto
 H ortensi moerens irrupit Martia busto,
 Q uondam uirgo toris melioris iuncta mariti.
 Mox ubi connubij pretium, mercesq; soluta est,
 T ertia iam soboles: alios fecunda penates
 I mpletura datur, geminas è sanguine matris
 P ermixtura domos: sed postquam condidit urna
 S upremos cineres, miserando concita uultu,
 E ffusas laniata comas, concussaq; pectus

Verberibus

Verberibus crebris, cineresq; ingesta sepulchri,
Non aliter placitura uiro, sic mœsta profatur.

Dum sanguis inerat, dum uis materna, peregi

Iussa Cato, & geminos excepi facta maritos:

Visceribus laesus, partuq; exhausta, reuertor

Iam nulli tradenda uiro: da fœdera prisce

Illibata tori: da tantum nomen inane

Conubij, liceat tumulo scripsisse, Catonis

Martia, nec dubium longo quærat in æuo

Mutrim primas expulsa, an tradita tædas.

Non me latorum* sociam, rebusq; secundis

Accipis, in curas uenio, partemq; laborum.

Quid mihi castra sequi, cur tuta in pace relinquar,

Ut ciuili propior Cornelia bello?

Hæ flexere uirum uoces, & tempora quanquam

Uincunt aliena toris, iam fato in bella uocante,

Fœdera sola tamen, uanaq; carentia pompa

Iura placent, sacrisq; deos admittere testes.

Festa coronato non pendent limine ferta,

Insulaq; in geminos discurrit candida postes,

Legitimæq; faces, gradibusq; accliuus eburnis

Sutat torus: & picto uestes discriminat auro,

Turritaq; premens frontem matrona corona

Tralata uetuit contingere limina planta.

Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem

Lutea demissos uelarunt flammea uultus:

Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,

Colla monile decens, humerisq; hærentia primis

Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.

*comitem.

C 4

Sic,

beribus

Sic, ut erat mœsti seruans lugubria cultus,
 Quoq; modo natos, hoc est amplexa maritum.
 Obsita funerea celatur purpura lana.
 Non soliti lusere sales, nec more Sabino
 Excepit tristis conuitia festa maritus.
 Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui.
 Unguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.
 Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
 Cesariem, duroq; admisit gaudia uultu:
 (Ut primum tolli feralia uiderat arma,
 Intonsos rigidam in frontem descendere canos
 Passus erat, mœstanq; genis intrescere barbam:
 Vni quippe uacat studijs, odijsq; carenti,
 Humanum lugere genus) nec fœdera prisca
 Sunt tentata tori, iusto quoq; robur amori
 Restitit: hi mores, hæc duri immota Catonis
 Sæta fuit, seruare modum, finemq; tenere,
 Naturamq; sequi, patriæq; impendere uitam,
 Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
 Huic epulæ uicisse famem, magniq; penates
 Submouisse hyemen tecto, pretiosaq; uestis
 Hirtam membra super Romani more Quiritis
 Induxisse togam, uenerisq; huic maximus usus
 Progenies: urbi pater est, urbiq; maritus,
 Iustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
 In commune bonus: nullosq; Catonis in actus
 Subrepfit, partemq; tulit sibi nata uoluptas.
 Interea trépido discedens agmine Magnus,
 Mœnia Dardanij tenuit Campana coloni.

Hæc

Hæc placuit belli sedes, hinc summa mouentis
 Hostis in occursum sparsas extendere partes,
 Umbrosis mediam quæ collibus Apenninus
 E rigit Italiam, nullo quæ uertice tellus
 Altius intumuit, propiusq; accessit Olympo.
 Mons inter geminas medius se porrigit undas
 Inferni, superiq; maris: collesq; coërcent,
 Hinc Thyrrhena uado frangentes æquora Pifæ,
 Illinc Delmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
 Fontibus hic uastis immensos concipit annes,
 Fluminaq; in gemini spargit diuortia ponti:
 In leuoni cecidere latæ ueloxq; Metaurus,
 Rustumiumq; rapax, & iunctus *Sapis Isauro,
 naq; & Adriacas qui uerberat Aufidus undas:
 Quosq; magis nullum tellus se soluit in annum
 ridanus, fractas deuoluit in æquora syluas,
 Iesperiamq; exhaurit aquis, hunc fabula primum
 opulea fluuium ripas umbrasse corona.
 Cumq; diem prona transuerso limine ducens
 Succendit Phaëthon flagrantibus æthera loris,
 Gurgitibus raptis penitus tellure perusta,
 Hunc habuisse pares Phœbæis ignibus undas.
 Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
 Aegypti Libycas Nilus stagnaret arenas.
 Non minor hic Istro, nisi quod dum permeat orbem
 Ister, castros in qualibet æquora fontes
 Accipit, & Scythicas exit non solus in undas.
 Exteriora petens montis decliua Tybrim
 Vnda facit, Rutubamq; cauum: delabitur inde

*Isapis.

Vulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
 Sarnus, & umbrosæ Lyris per regna Maricæ
 Vestinis impulsus aquis, radensq; Salerni
 Culta Siler, nullasq; uado qui Macra moratus
 Alnos, uicinæ percurrat in æquora Lunæ.
 Longior educto quæ surgit in aëra dorso
 Gallica rura uidet, deuexasq; aspicit Alpes.
 Tunc Vmbris Marsisq; ferax, domitusq; Sabello
 Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
 Indigenas Latij populos, non deserit antè
 Hesperiam, quàm cum Scyllæis clauditur undis,
 Extenditq; suas in templa Lætina rupes
 Longior Italia, donec confinia pontus
 Solueret incumbens, terrasq; repelleret æquor.
 At postquàm gemino tellus elisa profundo est,
 Extremi colles Siculo cessere Peloro.

Cæsar in arma furens nullas nisi sanguine fuso
 Gaudet habere uias, quòd non terat hoste uacantes
 Hespericæ fines, uacuosq; irrumpat in agros,
 Atq; ipsum non perdat iter, consertaq; bellis
 Bella gerat: non tam portas intrare patentes
 Quàm fregisse iuuat, nec tam patiente colono
 Arua premi, quàm si ferro populetur, & igni:
 Concessa pudet ire uia, ciuemq; uideri.
 Tunc urbes Latij dubiæ, uarioq; fauore
 Ancipites, quanquàm primo terrore ruentis
 Cessuræ belli, denso tamen aggere firmant
 Mœnia, & abrupto circumdant undiq; uallo:
 Saxorumq; orbis, & quæ super eminus hostem

Tela

T ela petant, altis murorum turribus aptant.
 P ronior in Magnum populus, pugnatq; minaci
 C um terrore fides: ut cum mare possidet Auster
 F latibus horrissonis, hunc aquora tota sequuntur:
 S i rursus tellus pulsu laxata tridentis
 A eolij tumidis immittat fluctibus Eurum,
 Q uamuis ic̄ta nouo, uentum tenuere priorem,
 A equora: nubiferoq; polus concesserit Euro,
 V endicat unda Notum. facilis sed uertere mentes
 T error erat, dubiamq; fidem fortuna ferebat.
 G ens Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis,
 I usq; sui pulso iam peruidit Umbria Thermo.
 N ec gerit auspicijs ciuilia bella paternis
 C aesaris audito conuersus nomine Sylla.
 V arus, ut admotæ pulsarunt Auximon ala,
 P er diuersa ruens neglecto mœnia tergo,
 Q uà syluæ, quà saxa fugit. depellitur arce
 L entulus Esculea. uictor cedentibus instat,
 D iuertitq; acies: solusq; ex agmine tanto
 D ux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.
 T u quoq; commissæ nudatam deseris arcem
 S cipio *Luceriæ, quanquam fortissima pubes
 H is sedeat castris, iam pridem Cæsaris armis
 P arthorum seducta metu, qua Gallica damna
 S uppleuit Magnus: dumq; ipse ad bella uocaret,
 D onauit socero Romani sanguinis usum.
 At te Corfini ualidis circumdata muris
 T ecta tenent pugnax Domiti, tua classica seruat
 O ppositus quondam polluto Tyro Miloni.

*Lucetiæ.

Vt procul immensam campo consurgere nubem
 Ardentesq; acies percussis sole corusco
 Conspexit telis, socij decurrite, dixit,
 Fluminis ad ripas, undaeq; immergite pontem.
 Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
 Atq; omnes trahere gurges aquas, ut spumeus alnos
 Discussa compage feras: hoc limite bellum
 Hareat, hac hostis lentus terat otia ripa:
 Praecipitem cohibete ducem, uictoria nobis
 Hic primum stans Caesar erit. nec plura locutus
 Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
 Nam prior è campis ut conspicit anne soluto
 Rumpi Caesar iter, calida prolatus ab ira,
 Non satis est muris latebras quæsisse paucori?
 Obstruitis campos? fluiuisq; arcere paratis?
 Ignauis, non si tumido me gurgite Ganges
 Summoueat, stabit iam flumine Caesar in ullo,
 Post Rubiconis aquas. equitum properate cateruæ,
 Ite simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
 Hæc ubi dicta, leuis totas accepit habenas
 In campum sonipes: crebroq; simillima nimbo
 Trans ripam ualidi torserunt tela lacerti.
 Ingreditur pulsa fluuium statione uacantem
 Caesar, & ad tutas hostis compellitur arces.
 Et iam moturas ingentia pondera turres
 Erigit, & medijs subrepsit uinea muris.
 Ecce, nefas, belli reseratis agmina portis
 Captiuum traxere ducem, cuiusq; superbi
 Constitit ante pedes, uultu tamen alta minaci

Nobili

Nobilitas recta ferrum ceruice poposcit.
 Scit Cæsar pœnamq; peti, ueniamq; timeri,
 Uive, licet nolis, & nostro munere, dixit,
 Cerne diem, uictis iam spes bona partibus esto,
 Exemplumq; mei: uel, si libet, arma retenta,
 Et nihil hac uenia, si uiceris ipse, pasciscor.
 Fatur: & astrictis laxari uincula palmis
 Imperat. heu quanto melius uel cæde peracta
 Percere Romano potuit fortuna pudori:
 Pœnarum extremum cui fit, quòd castra secutus
 Sit patria, Magnumq; ducem, totumq; Senatum,
 Ignosca. premit ille graues interritus iras,
 Et secum. Romam ne petes, pacisq; recessus
 Aggeres in medios belli non ire furores
 Iamdudum moriture paras: ruc certus, & omnes
 Lucis rumpe moras: & Cæsaris effuge munus.

Nescius interea capti ducis arma parabat
 Magnus, ut immixto firmaret robore partes.
 Iamq; secuturo iussurus classica Phœbo,
 Tentandasq; ratus moturi militis iras
 Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes:
 O scelerum ultores, melioraq; signa secuti:
 O uere Romana manus, quibus arma Senatus
 Non priuata dedit, uotis deposcite pugnam.
 Ardent Hesperij seuis populatibus agri:
 Gallica per gelidas rabies effunditur Alpes:
 Iam tetigit sanguis pollutos Cæsaris enses.
 Dij melius, belli tulimus quòd damna priores,
 Cæperit inde nefas, iam iam me præside Roma

Suppli

Supplicium, pœnamq; petat: neq; enim ista uocari
Prælia iusta decet, patriæ sed uindictis iram.

Nec magis hoc bellum est, quàm cum Catilina parauit

ui. Arsuras in tecta faces, sociusq; furoris

Lentulus, exertiq; manus uestana Cethegi.

Orabies miseranda ducis: cum fata Camillis

Te Cæsar, magnisq; uelint miscere Metellis,

Ad Cinnas, Mariosq; uenis: sternere profecto,

Vt Catulo iacuit Lepidus, nostrasq; secures

Passus, Sicanio tegitur qui Carbo sepulchro,

Quiq; feros mouit Sertorius exul Iberos.

Quamquam si qua fides, his te quoq; iungere Cæsa

Inuideo, nostrasq; manus quòd Roma furenti

Opposuit: Parthorum utinam post prælia sospes,

Et Scythicis Crassus uictor remeasset ab oris,

Vt simili causa caderes, qua Spartacus hostis.

Te quoq; si superi titulis accedere nostris

Iusserunt, ualet in torquendo dextera pilo:

Feruidus hic iterum circum præcordia sanguis

*disces. Incaluit: *dices non esse ad bella fugaces

Qui pacem potuere pati. licet ille solutum,

Defectumq; uocet, ne uos mea terreat ætas,

Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.

Quò potuit ciuem populus perducere liber,

Ascendi, supraq; nihil nisi regna reliqui.

Non priuata cupit, Romana quisquis in urbe

Pompeium transire parat. hinc consul uterq;

Hinc acies statura ducum est. Cæsar ne senatus

Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,

Tecq;

Tēq; nihil fortuna pudet. multis ne rebellis
 Gallia iam lustris, ætasq; impensa labori
 Dant animos? Rhēni gelidis quōd fugit ab undis,
 Oceanumq; uocans incerti stagna profundi,
 Territa quæsitis ostendit terga Britannis?
 An uanæ tumuere minæ, quōd fama furoris
 Expulit armatam patrijs è sedibus urbem?
 Hec demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur,
 Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,
 Antè bis exactum quàm Cynthia conderet orbem,
 ÷ mne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
 Angustaq; domum terrarum in sede poposcit.
 Idem per Scythici profugum diuortia ponti
 Idomitum regem, Romanâq; fata morantem,
 Ad mortem Sylla feliciore ire coëgi.
 Pars mundi mihi nulla uacat, sed tota tenetur
 Terra meis, quocunq; iacet sub sole, trophæis.
 Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
 Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis
 Aegypto, atq; umbras nusquam flectente Syene.
 Occasus mea iura timet, Tethimq; fugacem,
 Qui ferit Hesperius post omnia flumina Betis.
 Me domitus cognouit Arabs, me Marte feroces
 Aeniuchi, notiq; crepto uellere Colchi.
 Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
 Incerti Iudæa Dei, mollesq; Sophenæ.
 Armenios, Cilicasq; feros, Taurosq; subegi:
 Quod socero bellum præter ciuile reliqui?
 Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,

Nec

Nec matura petunt promissa classica pugna.
 Ensit & ipse metum Magnus, placuitq; referri
 Signa, nec in tanta discrimina mittere pugnae
 Iam uictum fama non uisi Caesaris agmen.
 Pulsus ut armentis primo certamine taurus
 Sylvarum secreta petit, uacuosq; per agros
 Exul in aduersis explorat cornua truncis,
 Nec redit in pastus, nisi cum ceruice recepta
 Excusi placuere tori, mox reddita uictor
 Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
 Inuito pastore trahit: sic uiribus impar
 Tradidit Hesperiam, profugusq; per Appula rura
 Brundisij tutas conscendit Magnus in arces.

Urbs est Dictaeis olim possessa colonis,

Quos profugos Creta uexere per aequora puppes
 Cecropiae, uictum mentitis Thesea uelis.

*arcum Hanc latus angustum iam se cogentis in*arctum

Hesperiae, tenuem producit in aequora linguam

Adriacas flexis claudit quae cornibus undas.

Nec tamen hoc arctis immissum faucibus aequor

Portus erat, si non uiolentos insula Coros

Exciperet saxis, lapsasq; resunderet undas.

Hinc illinc montes scopulose rupis aperto

Opposuit natura mari, flatusq; remouit,

Ut tremulo starent contentae sine carinae.

Hinc late patet omne fretum, seu uela ferantur

In portus Corceyra tuos, seu leua petatur

Ilyris Ionias uergens Epidaurus in undas.

*Hec *Hinc fuga nautarum, quum totas Adria uires

Mouit

Mouit, & in nubes abiere Ceraunia, cumq;
 S pumoso Calaber perfunditur æquore Sason.
 Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
 Nec licet ad duros Martem conuertere Iberos,
 Quum mediæ iaceant immensis tractibus Alpes,
 Tunc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
 Affatur, mundi iubeo tentare recessus.
 Euphraten, Nilumq; moue, quò nominis usq;
 Nostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
 Post me Roma ducem, sparsos per rura colonos
 Redde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges:
 Tigranemq; meum, nec Pharnacis arma relinquis,
 Admoneo: nec tu populos utraq; uagantes
 Armenia, Ponti q; feras per littora gentes,
 Rhiphæasq; manus, & quas tenet æquore denso
 Pigra palus Scythici patiens Mæotica plaustri.
 Sed quid plura moror? totos mea nate per ortus
 Bella feres, totoq; urbes agitabis in orbe
 Perdomitas, omnes redeant in castra triumphi.
 Et uos, qui Latios signatis nomine fastos,
 Primus in Epirum Boreas agat, inde per arua
 Graiorum, Macedumq; nouas acquirite uires:
 Dum paci dat tempus hyems. sic fatur, & omnes
 Iussa gerunt, soluuntq; cauas à littore puppes.
 At nunquam patiens pacis, longæq; quietis
 Armorum, ne quid fatis mutare liceret,
 Assequitur, generiq; premit uestigia Cæsar.
 Sufficerent alijs primo tot moenia cursu
 Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces:

d

Ipsa

I p̄sa caput mundi bellorum maxima merces
 R oma capi facilis: sed Cæsar in omnia præceps,
 N il actum credens, quum quid superesset agendum,
 I nstat atrox, & adhuc quamuis possederit omnia
 I taliam, extremo sedeat quòd littore Magnus,
 C ommuncem tamen esse dolet: nec rursus aperto
 V ult hostes errare freto, sed molibus undas
 O bstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
 C edit in immensum cassus labor, omnia pontus
 H aurit saxa uorax montesq; immiscet arenis:
 V t maris Aegæi medias si cellus in undas
 *Athos Depellatur *Eryx, nulla tamen æquore rupes
 E mineant: uel si conuulso uertice Gaurus
 D ecidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
 E rgo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
 T unc placuit cæsis innectere uincula syluis,
 R oboraq; immensis latè religare catenis.
 T ales fama canit tumidum super æquora Xerxem
 C onstruxisse uias, multum quum pontibus ausus,
 E uropamq; Asiæ, Sestonq; admouit Abydo,
 I ncessitq; fretum rapidi super Helleponti,
 N on Eurum, Zephyrumq; timens, cum uela, ratesq;
 I n medium deferret Athon: sic ora profundi
 A rctantur casu nemorum, tunc aggere multo
 S urgit opus, longæq; tremunt super æquora turres.
 P ompeius tellure noua compressa profundi
 O ra uidens, curis animum mordacibus angit,
 V t referet pelagus, spargatq; per æquora bellum.
 S æpe noto plene, tensisq; rudentibus actæ

I pſa maris per clauſtra rates ſuſtigia molis
 Diſcuſſere ſalo, ſpatiumq; dedere carinis,
 Tortaq; per tenebras ualidis balliſta lacertis,
 Multifidas iaculata faces. ut tempora tandem
 Furtiuæ placuere fugæ, ne littora clamor
 Nauticus exagitet, neu buccina diuidat horas,
 Ne u tuba præmonitos perducatur ad æquora nautas
 P ræcepit ſocijs. iam cœperat ultima Virgo
 P hœbum laturus ortu præcedere Chelas,
 im taciti ſoluere rates: non anchora uoces
 Nouit, dum ſpiſſis auellit^{ur} uncus arenis,
 Dum iuga curuantur mali, dumq; ardua pinus
 E rigitur, pauidi claſſis ſilũere magiſtri,
 triſtaq; pendentes deducunt carbafa nautæ,
 I ec quatiunt ualidos, ne ſibilet aura, rudentes.
 Dux etiam uotis hoc te, fortuna, precatur,
 Q uam retinere uetas, liceat ſibi perdere ſaltem
 I taliam. uix fãta ſinunt, nam murmure uaſto
 I mpulſum roſtris ſonuit mare, fluctuat unda,
 T otq; carinarum permixtis æquora ſulcis.
 Ergo hoſtes portis, quas omnes ſoluerat urbis
 C um fãto conuerſa fides, murisq; recepti,
 P ræcipiti curſu flexi per cornua portus
 O ra petunt, pelagusq; dolent contingere claſſes.
 H eu pudor exigua eſt fugiens uictoria Magnus.
 A nguſtus puppes mittebat in æquora limes
 A rctior Euboica, quæ Chalcida uerberat, unda.
 H ic hæſere rates geminæ, claſſiq; paratas
 E xcepere manus: tractoq; in littora bello,

Hic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.
 Cætera clâssis ab it summis spoliata carinis:
 Vt Pagasæa ratis peteret quum Phasidos undas,
 Cyaneas tellus emisit in æquora cautes,
 Raptâ puppe minor subducta est montibus Argo,
 Vanaq; percussit pontum Symplegas inanem,
 Et statura redit iam Phœbum urgere monebat
 Non idem Eoi color ætheris, albaq; nondum
 Lux rubet, & flammâs propioribus eripit astris,
 Et iam Pleias hebet, flexi iam plaustra Bootæ
 In faciem puri rediunt languentia cœli,
 Maioresq; latent stellæ, calidumq; refugit
 Lucifer ipse diem, pelagus iam Magne tenebas
 Non ea fata ferens, quæ, quum super æquora toto
 Prædonem sequerere mari: lassata triumphis
 Destituit fortuna tuis: cum coniuge pulsus,
 Et natis, totosq; trahens in bella penates
 Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
 Queritur indignæ sedes longinqua ruina:
 Non quia te superi patrio priuare sepulchro
 Maluerint, Phariæ busto damnantur arenæ:
 Percitur Hesperia: procul hoc ut in orbe remoto
 Abscondat fortuna nefas, Romanaq; tellus
 Immaculata sui seruetur sanguine Magni.

M
D

I
 olu
 agn
 du
 ubil
 nde
 emb
 Visa c
 Tollen
 Sedib
 Ad St
 Post b
 E uer
 Praep
 Partit
 Vix op
 Suffic
 Coniu
 Fortu

M A N N E I

LVCANI PHARSALIAE

LIBER TERTI=

V S.

PROPVLIT ut classsem uelis ceden-
tibus Auster

Incumbens, mediumq; rates tenuere
profundum,

Omnis in Ionios spectabat nauita flu-

olus ab Hesperia non sēxit lumina terra (ctus,

agnus, dum patrios portus, dum littora nunquam

d uisus reditura suos, tectumq; cacumen

ubibus, & dubios cernit uanescere montes.

nde soporifero cesserunt languida somno

embra ducis: diri tum plena horroris imago

V isa caput mœstum per hiantes Iulia terras

T ollere, & accenso furialis stare sepulchro.

S edibus Elysijs, campoq; expulsa piorum

A d Stygias (inquit) tenebras, manesq; nocentes

P ost bellum ciuile trahor: uidi ipsa tenentes

E umenidas quaterent quas uestris lampadas armis.

P reparat innumeras puppes Acherontis adusti

P ortitor: in multas laxantur tartara pœnas.

*lassantur.

V ix operi cunctæ dextra properante sorores

S ufficiunt, lassant rumpentes stamina parcas.

C oniuge me letos duxisti Magne triumphos,

F ortuna est mutata toris: semperq; potentes

d 3

Detrahe

D etrahere in cladem fato damnata maritos,
 E n nupsit tepido pellex Cornelia busto.
 H areat illa tuis per bella, per aquora signis,
 D um non securos liceat mihi rumpere somnos:
 E t nullum uestro uacuum sit tempus amori,
 S ed teneat Caesarq; dies, & Iulia noctes.
 M e non Lethææ coniux obliuia ripæ
 I mmemorem fecere tui: regesq; silentum
 P ermisere sequi. ueniam te bella gerente
 I n medias acies: nunquam tibi Magne per umbras,
 P erq; meos manes generum non esse licebit.
 A bscindis frustra ferro tua pignora, bellum
 T e faciet ciuile meum. sic fata, refugit
 V mbra per amplexus trepidi delapsa mariti.

Ille, Dei quamuis cladem, manesq; minentur,
 M aior in arma ruit certa cum mente malorum.
 E cquid (ait) uani terremur imagine uisus?
 A ut nihil est sensus animis à morte relictum,
 A ut mors ipsa nihil. Titan iam pronus in undas
 I bat, & igniferi tantum demerserat orbis,
 Q uantum deesse solet lunæ, seu plena futura est,
 S eu iam plena fuit: tunc obtulit hospita tellus
 P uppibus accessus faciles, legere rudentes,
 E t posito remis petierunt littora malo.

Cæsar ut emissas uenti rapuere carinas,
 A bscuditq; fretum classes: & littore solus
 D ux stetit Hesperio, non illum gloria pulsi
 L atificat Magni, queritur quòd tuta per æquor
 T erga ferant hostes: neq; enim iam sufficit ulla

Præcipiti

P ræcipiti fortuna uiro, uec uincere tanti,
 V t bellum differret, erat. tum pectore curas
 E xpulit armorum, paciq; intentus agebat,
 Q uoq; modo uanos populi conciret amores
 G narus, & irarum causas, & summa fauoris
 A nnona momenta trahi. nanq; asserit urbes
 S ola fames, emiturq; metus, cum segne potentes
 V ulgus alunt. nescit plebes ieiuna timere.
 C urio Sicaniâs transcendere iussus in urbes,
 uâ mare tellurem subitis aut obruit undis,
 ut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
 His illic ingens pelagi, semperq; laborant
 Equora, ne rupti repetant confinia montes.
 S ellaq; Sardoas etiam sparguntur in oras.
 7 traq; frugiferis est insula nobilis aruis:
 N ec plus Hesperiam longinquis mæsibus ulla,
 N ec Romana magis complerunt horrea terræ.
 V bere uix glebæ superat cessantibus austris
 Q uum medium nubes Borea cogente sub axem
 E fflusis magnum Libye tulit imbribus annum.

Hec ubi sunt prouisa duci, tunc agmina uictor
 N on armata trahens, sed pacis habentia uultum
 T ecta petit patriæ. prò si remeasset in urbem
 G allorum tantum populis, arctoq; subacta,
 Q uam seriem rerum longa præmittere pompa,
 Q uas potuit belli facies, ut uincula Rheno
 O ceanoq; daret, celsos ut Gallia currus
 N obilis, & flauis sequeretur mixta Britannis:
 P erdidit ò qualem uincendo plura triumphum.

d †

NON

Non illum latis uadentem cœtibus urbes,
 Sed tacitæ uidere metu: non constitit usquam
 O buia turba duci, gaudet tamen esse timori
 Tam magno populis, & se nec malet amari.
 Iamq; & præcipites superaerant Anxuris arces,
 Et quâ Pontinas uia diuidit uda paludes,
 Quâ sublimè nemus, Scythicæ quâ regna Dianæ,
 Quâq; iter est Latij ad summam fascibus Albam,
 Excelsa de rupe procul iam conspicit urbem,
 Arctoi toto non uisam tempore belli:
 Miratusq; suæ, sic fatur, mœnia Romæ.
 Tène, Deum sedes, non ullo Marte coacti
 Deseruere uiri: pro qua pugnabitur urbe?
 Dij melius, quod non Latias Eous in oras
 Nunc furor incubuit, nec iuncto Sarmata uelox
 Pannonio, Dacisq; Getes admixtus: habenti
 Tam pavidum tibi Roma ducem fortuna pepercit,
 Quod bellum ciuile fuit, sic fatur, & urbem
 Attonitam terrore subit, nanq; ignibus atris
 Creditur ut captæ rapturus mœnia Romæ,
 Sparsurusq; Deos: fuit hæc mensura timoris.
 Velle putant, quodcunq; potest: non omnia festa,
 Non fictas leto uoces simulare tumultu:
 Vix odisse uacat, Phœbæa palatia complet
 Turba patrum, nullo cogendi iure Senatus
 E latebris educta suis, non Consule sacræ
 Ulserunt sedes, non proxima lege potestas
 Prætor adest, uacuaq; loco cessere curules:
 Omnia Cæsar erat, priuatæ Curia uocis

Tectis

T estis adest, sedere patres censere parati,
 S i regnum, si templa sibi, iugulumq; Senatus,
 E xiliumq; petat. melius quod plura iubere
 E rubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
 V iribus an possent obsistere iura per unum
 L ibertas experta uirum: pugnaxq; Metellus
 V t uidet ingenti Saturnia templa reuelli
 M ole, rapit gressus, et Caesaris agmina rumpens
 A nte fores nondum reseratæ constitit adis,
 (V s que adeo solus ferrum, mortemq; timere
 Furi nescit amor: pereunt discrimine nullo
 A missæ leges, sed pars uilissima rerum
 C ertamen mouistis opes) prohibensq; rapina
 V ictorem clara testatur uoce Tribunus:
 N on nisi per nostrum uobis percussa patebunt
 T empla latus, nullasq; feres nisi sanguine sacro
 S parsas raptor opes: certè uiolata potestas
 I nuenit ista Deos, Crassumq; in bella secutæ
 S eua Tribunitiæ uouerunt prælia diræ.
 D etege iam ferrum, neq; enim tibi turba uerenda est
 S pectatrix scelerum, deserta stamus in urbe.
 N on feret è nostro sceleratus præmia miles:
 S unt quos prosternas populi, quæ moenia dones.
 P acis ad exhaustæ spolium non cogit egestas,
 B ellum Caesar habes. is magnam uictor in iram
 V ocibus accensus: uanam spem mortis honestæ
 C oncipis: haud (inquit) iugulo se polluet isto
 N ostra Metelle manus: dignum te Caesaris ira
 N ullus honos faciet. te uindice tuta relicta est

L ibertas? non usque adeo permiscuit imis
 L ongi summa dies, ut non, si uoce Metelli
 S eruentur leges, malint à Casare tolli.

Dixerat: & nondum foribus cedente Tribuno
 A crior ira subit, se uos circumspicit enses
 O blitus simulare togam: tunc Cotta Metellum
 C ompulit audaci nimium desistere cæpto.
 L ibertas, inquit, populi, quem regna coërcent,
 L ibertate perit, cuius seruaueris umbram,
 S i, quicquid iubeare, uelis: tot rebus iniquis
 P aruimus uicti, uenia est hæc sola pudoris,
 D egenerisq; metus, nil iam potuisse negari.
 O cyus auertat diri mala semina belli.

D amna mouent populos, si quos sua iura tuentur,
 N on sibi, sed domino grauis est, quæ seruit egestas.

Protinus abducto patuerunt templa Metello,
 T unc rupes Tarpeia sonat, magnoq; reclusas
 T estatur stridore fores, tunc conditus imo
 E ruitur templo multis intactus ab annis
 R omani census populi, quem Punica bella,
 Q uem dederat Perses, quem uicti præda Philippi:
 Q uod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,

regni. Quo te Fabritius regi non uenditit auro:

Q uicquid parcorum mores seruatis auorum,
 Q uod dites Asiae populi misere tributum,
 V ictoriq; dedit Minoia Creta Metello,
 Q uod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.
 T unc orientis opes, captorumq; ultima regum
 Q uæ Pompeianis prælata est gaz a triumphis

Egeritur

Egeritur, tristi spoliantur templa rapinat
 P auperiorq; fuit tunc primum Cesare Roma.
 Interea totum Magni fortuna per orbem
 S ecum casuras in praelia mouerat urbes.
 P roxima uicino uires dat Græcia bello.
 P hocæicas Amphisa manus, scopulosq; Cyrrha,
 P arnassusq; iugo misit desertus utroq;
 B æoti coiere duces, quos impiger ambit
 F atidica Cephisos aqua, Cædmæaq; Dirce,
 P isaæq; manus, populisq; per æquora mittens
 S icanijs Alpheus aquas: tunc Mæncla liquit
 A rcas, & Herculeam miles Trachinius Oeten.
 T hesproti, Dryopesq; ruunt, quercusq; silentes
 C haonio ueteres liquerunt uertice Sella.
 E xhausit totas quamuis delectus Athenas,
 E xiguæ Phœbæa tenent naualia puppes,
 T resq; petunt ueram credi Salamina carinæ.
 I am dilecta Ioui centenis uenit in arma
 C reta uetus populis, Gnoſſasq; agitare pharetras
 D octa: nec Eois peior Gortyna sagittis.
 T unc qui Dardaniam tenet Orithon, & uagus altis
 D ispersus syluis Athamas, & nomine prisco
 E nchelæ uersi testantes funera Cadmi.
 C olchis, & Adriacas spumans Absyrtos in undas.
 Et Penei qui rura colunt, quorumq; labore
 T hessalus Aemoniam uomer proſcindit Hiolcon.
 I nde laceſsitum primo mare, quum rudis Argo
 Mifcuit ignotas temerato littore gentes:
 P rimaq; cum uentis, pelagiq; furentibus undis
Composuit

C omposuit mortale genus, fatisq; per illam
 A ccessit mors una ratem. tunc linquitur Aemus
 T hracius, & populum Pholoë mentita bififorment.
 D eseritur Strymon tepido committere Nilo
 B istonias consuetus aues, & barbara Cone
 S armaticas ubi perdit aquas, sparsamq; profundo
 M ultifidi Peucen unum caput alluit Istri:
 M ysiãq;, & gelido tellus perfusa Caico
 I dalis, & nimium glebis exilis Arisbe.
 Q uiq; colunt Pitanen, & quæ tua munera Pallas
 L ugent damnatæ Phœbo uictore Celenæ:
 Q uæ celer & rectis descendens Marsya ripis
 E rrantem Mæandron adit, mixtusq; refertur:
 P assaq; ab auriferis tellus exire metallis
 P ætolon: quæ culta secat non uilior Hermus:
 I liacæ quoq; signa manus, perituraq; castra
 O minibus petiere suis: nec fâbula Troiæ
 C ontinuit, Phrygiq; ferens se Cæsar Iuli.

Accedunt Syriæ populi, desertus Orontes,
 E t felix, sic fâma, Ninus: uentosa Damascus,
 G azaq; & arbusto palmarum diues Idume,
 E t Tyros instabilis, pretiosaq; murice Sidon.
 H as ad bella rates non flexo limite ponti,
 C ertior haud ullis duxit Cynosura carinis.
 P hœnices primi, fâmæ si creditur, ausi
 M ansuram rudibus uocem signare figuris.
 N ondum flumineas Memphis contexere biblos
 N ouerat: & saxis tantum, uolucresq; feræq;
 S culpaq; seruabant magicas animalia linguas.

Deseritur

Describitur Tauriq; nemus, Persæaq; Tarsos,
 Coryciumq; patens exesis rupibus antrum,
 Mallos, & extremæ resonant naualibus Aegæ.
 Itq; Cilix iustam non pirata carina.
 Mouit & Eoos bellorum fama recessus,
 Quà colitur Ganges, toto qui solus in orbe
 Ostia nascenti contraria soluere Phæbo
 Audet, & aduersum fluctus impellit in Eurum.
 Hic ubi Pellæus post Tethyos æquora ductor
 Constitit, & magno uinci se fassus ab orbe est.
 Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fontem
 Vastis Indus aquis mixtum non sentit Hydaspem.
 Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,
 Et qui tingentes croceo medicamine crinem
 Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis.
 Quiq; suas struxere pyras, uiuiq; calentes
 Conscendere rogos. prò quanta est gloria genti
 Iniecisse manum fatis, uitaq; repletos
 Quod superest, donasse Deis. Venere feroces
 Cappadoces duri, populus nunc cultor Amanni,
 Armeniusq; tenens uoluentem saxa Niphatem,
 Aethera tangentes syluas lique Coatræ.
 Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
 Umbras mirati nemorum non ire sinistras.
 Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,
 Carmanosq; duces, quorum deflexus in austrum
 Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton.
 Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.
 Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla

Signiferi

S igniferi regione poli, nisi poplite lapsō
 V ltimā curuati procederet ungula Tauri,
 Quāq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
 E uphrates, quos non diuersis fontibus edit
 P ersis, & incertum, tellus si misceat amnes,
 Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros
 F ertilis Euphrates Phariæ uice fungitur undæ:
 A t Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
 O ccultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
 F onte nouo flumen pelagi non abnegat undis.
 I nter Cæsareas acies, diuersaq; signa
 P ugnaces dubium Parthi tenuere fauorem,
 C ontenti fecisse duos. tinxere sagittas
 E rrrantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
 I ncludit gelido, uastusq; Hyrcania syluis.
 Hinc Lacedænonij moto gens aspera freno
 O eniochi, sæuisq; affinis Sarmata Moschis,
 C olchorum quæ rura secat ditissima Phasis:
 Quæ Cræso fatalis Halys, quæ uertice lapsus
 R iphæo Tanais diuersi nomina mundi
 I mposuit ripis, Asiæq; & terminus idem
 E uropæ, mediæ dirimens confinia terræ.

*Nunc hūc, *Nunc huc, nunc illuc, quæ flectitur, ampliat orbem,
 nunc illum.

Quāq; fretum torrens Meotidos egerit undas
 P ontus, & Herculeis aufertur gloria metis,
 O ceanumq; negat solas admittere Gades.

*Sithoniæ. Hinc & *Sidoniæ gentes, auroq; ligatas
 S ubstringens Arimaspæ comas: hinc fortis Arius,
 L ongaq; Sarmatici soluens ieiunia belli,

Massagetes

Massagetes quo fugit equo, uolucresq; Geloni.

Non, quum Memnonijs deducens agmina regnis

Cyrus, & effusis numerato milite telis

Descendit *Perses, fraterniq; ultor amoris

*Xerxes.

Aequora quum tantis percussit classibus, unum

Tot reges habuere ducem, coiere nec unquam

Tam nariæ cultu gentes, tam dissona vulgi

Ora: tot immensa comites *missura ruinæ

*uistura.

Exciuit populos, & dignas funere Magni

Exequias fortuna dedit. non corniger Ammon

Mittere Marmaricas cessauit in arma cateruas.

Quicquid ab occiduis Libye patet arida Mauris,

Vsq; Paretonias Eoa ad littora Syrtes,

Acciperet felix ne non semel omnia Cæsar,

Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.

Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,

Agmine nubiferam raptò supereuolat Alpem.

Cumq; alij famæ populi terrore pauerent,

P hocais in dubijs ausa est seruare iuuentus

Non Graia leuitate fidem, signataq; iura,

Et causas, non fata sequi. tamen antè furorem

Indomitum, duramq; uiri deflectere mentem

Pacifico sermone parant, hostemq; propinquum

Orant Cecropiæ prælata fronde Mineruæ.

Semper in externis populo communiæ uestro

Masiliam bellis testatur fata tulisse,

Comprensa est Latijs quæcunq; annalibus ætas,

Et nunc ignoto si quos petis orbe triumphos,

Accipe deuotas externa in prælia dextras:

At si

A t si funestas acies, si dira paratis
 P rælia discordes, lachrymas ciuilibus armis,
 S ecretumq; damus, tractentur uulnera nulla
 S acra manu. si cœlicolis furor arma dedisset,
 A ut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
 N on tamen auderet pietas humana uel armis
 V el uotis prodesse Ioui: sortisq; deorum
 I gnarum mortale genus, per fulmina tantum
 S ciret adhuc cœlo solum regnare Tonantem.
 A dde quod innumeræ concurrunt undiq; gentes,
 N ec sic horret iners scelerum contagia mundus
 V t gladijs egeant ciuilia bella coactis.
 S it mens ista quidem cunctis, ut uestra recusent
 F ata, nec hæc alijs committat prælia miles,
 C ui non conspecto languebit dextra parente?
 T elaq; diuersi prohibebunt spargere fratres?
 F inis adest rerum, si non committitis illis
 A rma, quibus fas est. nobis hæc summa precandi,
 T erribiles aquilas, infestaq; signa relinquo
 V rbe procul, nostrisq; uelis te credere muris,
 E xcludiq; sinas admisso Cæsare bellum.
 S it locus exceptus sceleri, Magnoq; tibiq;
 T utus, ut inuictæ fatum si consulat urbi,
 F œdera si placeant, sit quod ueniatis inermes.
 V el cum tanta uocent discrimina Martis Iberi,
 Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
 N ec momenta sumus: nunquam felicibus armis
 V sa manus patriæ primis a sedibus exul,
 E t post tralatas exusta Phocidos arces,

Mœnibus

Mœnibus exiguis alieno in littore tuti,
 Illustrat quos sola fides. si claudere muros
 Obsidione paras, & ui perfringere portas,
 Excepisse faces tectis, & tela parati
 Vndarum raptos auersis fontibus haustus
 Quærere, & effossam sitientes lambere terram:
 Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
 Fœdâq; contingi maculato corpora morsu.
 Nec pauet hic populus pro libertate subire
 Obsessum Pœno gessit quod Marte Saguntum.
 Toribus rapti matrum, frustra q; trahentes
 Æra sicca fame medios mittentur in ignes,
 Tor & à charo poscet sibi fœta marito,
 Ulnera miscebunt fratres, bellumq; coacti
 Hoc potius ciuile gerent. sic Graia iuuentus
 Inierat, cum turbato iam prodita uultu
 Raturâ tandem testata est uoce dolorem.
 Vana mouet Graios nostri fiducia cursus:
 Quamuis Hesperium mundi properemus in axem,
 Massiliam delere uacat. gaudete cohortes,
 Obuia præbentur fatorum munere bella.
 Ventus ut amittit uires, nisi robore dense
 Occurant syluæ, spatio diffusus inani:
 Vtq; perit magnus nullis obstantibus ignis,
 Sic hostes mihi deesse nocet, damnumq; putamus
 Armorum, nisi qui uinci potuere, rebellent.
 Sed si solus eam dimissis de gener armis,
 Tunc mihi tecta patent, iam non excludere tantum,
 Inclusisse uolunt: at enim contagia belli

e

Dira

LIBROS
 DEL DR.
 L. MARCO

D ira fugant. dabitis pœnas pro pace petita,
 E t nihil esse meo discetis tutius æuo,
 Q uam duce me bellum. sic postquam fatus ad urbem
 H aud trepidam conuertit iter, tunc mœnia clausa
 C onspicit, & densa iuuenum uallata corona.

Haud procul à muris tumulus surgentis in altum
 T elluris, paruū diffuso uertice campum
 E xplicat: hæc patiens longo munimine cingi
 V isa duci rupes, tutisq; aptissima castris.
 P roxima pars urbis celsam consurgit in arcem
 P ar tumulo, medijsq; sedent conuallibus arua.
 T unc res immenso placuit statura labore,
 A ggerē diuersos uasto committere colles.
 S ed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
 C lauderet, à summis perduxit ad æquora castris
 L ongum Cæsar opus, fontesq; & pabula campi
 A mplexus fossa, densas tollentia pinnas
 C espitibus, crudaq; extruxit brachia terra.

Iam satis hoc Graia memorandum contigit urbi,
 A eternumq; decus, quod non impulsæ, nec ipso
 S trata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
 P ræcipitem cursum, raptisq; à Cæsare cunctis,
 V incitur una mora. quantum est quod fata tenentur?
 Q uodq; uirum toti properans imponere mundo
 H os perdit fortuna dies: tunc omnia latè
 P rocumbunt nemora, & spoliantur robore syluæ:
 V t cum terra leuis mediam uirgultaq; molem
 S uspendant, structa laterum compage ligatam
 A rctet humum, pressus ne cedat turribus agger.

L. uell

Luc
 O bscu
 E t gel
 H unc
 S ylu
 S acra
 O mnis
 Siqua
 I llis
 T t luff
 ncub
 f ulgu
 Arbor
 Fontil
 Arte c
 I pse f
 A tton
 Numin
 Quos t
 S ape
 E t pro
 E t no
 R obor
 N on i
 S ed c
 A ut c
 A ccej
 Ha
 N am

Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo,
 Obscurum cingens connexis æera ramis,
 Et gelidas alte summotis solibus umbras.
 Hunc non ruricole Panes, nemorumq; potentes
 Syluani, Nymphæq; tenent, sed barbara ritu
 Sacra deum, structæ diris altaribus aræ,
 Omnisq; humanis lustrata cruoribus arbos.
 Siqua fidem meruit superos mirata uetustas,
 Illis et uolucres metuunt insistere ramis,
 Et lustris recubare feræ: nec uentus in illas
 Incubuit syluas, excussaq; nubibus atris
 Fulgura: non ullis frondem præbentibus auris,
 Arboribus suus horror inest. tum plurima nigris
 Fontibus unda cadit, simulachraq; mœsta deorum
 Arte carent, caesisq; extant informia truncis.
 Ipse situs, putriq; facit iam robore pallor
 Attonitos, non uulgatis sacrata figuris
 Numina sic metuunt: tantum terroribus addit
 Quos timeant non nosse Deos. iam fama ferebat
 Saepè cauas motu terræ mugire cauernas,
 Et procumbentes iterum consurgere taxos,
 Et non ardentis fulgere incendia syluæ,
 Roboraq; amplexos circumfluxisse dracones.
 Non illum cultu populi propiore frequentant,
 Sed cessere Deis: medio cum Phœbus in axe est,
 Aut cœlum nox atra tenet, pauet ipse sacerdos
 Accessus, dominumq; timet deprendere luci.
 Hanc iubet immisso syluam procumbere ferro,
 Nam uicina operi, belloq; intacta priore

*circumful-
sisse.

I nter nudatos stabat densissima montes.
 S ed fortes tremuere manus, motiq; uerenda
 M aiestate loci, si robora sacra ferirent,
 I n sua credebant redituras membra secures.
 I mplicitas magno Caesar torpore cohortes
 V t uidit, primus raptam uibrare bipennem
 A usus, & aëriam ferro proscindere quercum,
 E ffatur merso uiolata in robora ferro:
 I am nequis uestrum dubitet subuertere sylua^m
 C redite me fecisse nefas. tunc paruït omnis
 I mperijs non sublato secura pauore
 T urba, sed expensa superiorum, & Caesaris ira.
 P rocumbunt orni, nodosaq; impellitur ilex,
 S yluaq; Dodones, & fluctibus aptior alnus,
 E t non plebeios luctus testata cupressus.
 T unc primum posuere comas, & fronde carentes
 A dmisere diem, propulsaq; robore denso
 S ustinuit se sylua cadens, gemuere uidentes
 G allorum populi: muris sed clausa iuuentus
 E xultat, quis enim laesos impune putaret
 E sse Deos? seruat multos fortuna nocentes,
 E t tantum miseris irasci numina possunt.
 V t q; satis cæsi nemoris, quæ sita per agros
 P laustra ferunt, curuoq; soli cessantis aratro
 A gricolæ raptis annum fleuere iuuençis.
 Dux tamen impatiens hæsurî ad mœnia Martis
 V ersus ad Hispanas acies, extremaq; mundi,
 I ussit bella geri. stellatis axibus agger
 E rigitur, geminasq; æquantès mœnia turres

Accipit

Accipit. hæ nullo fixerunt robore terram,
 Sed per iter longum causa repserè latenti.
 Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
 Concussisse sinus quarentem crumpere uentum
 Credidit: & mirros mirata est stare iuuentus.
 Illinc tella cadunt excelsas urbis in arces,
 Sed maior Graio Romana in corpora ferro
 Vis inerat, neq; enim solis excussa lacertis
 Tancea, sed tenso ballistæ turbine rapta
 quod unum contenta latus transire, quiescit,
 eadè pandens perq; arma uiam, perq; ossa, relicta
 parte fugit, superest telo post uulnera cursus.
 Et saxum quoties ingenti uerberis ictu
 excutitur, qualis rupes, quam uertice montis
 abscidit impulsu uenturum adiuta uetustas,
 rangit cuncta ruens, nec tantum corpora pressa
 exanimat, totos cum sanguine dissipat artus.
 Ut tamen hostiles densa testudine muros
 Tecta subit uirtus, armisq; innexa priores
 Arma ferunt, galeamq; extensus protegit umbo,
 Quæ prius ex longo nocuerunt *missa recessu,
 Iam post terga cadunt: nec Graijs flectere iactum
 Haud facilis labor est, longinqua ad tela parati
 Tormenti mutare modum, sed pondere solo
 Contenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
 Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
 Innocua percussa sonant, sic omnia tela
 Respuit: at postquam uirtus incensa uirorum
 Perpetuam rupit defesso milite cratem,

*tela.

S ingula continuis cesserunt ictibus arma.
 T unc adoperta leui procedit uinea terra,
 S ub cuius pluteis, & tecta fronte latentes
 M oliri nunc ima parant, & uertere ferro
 M œnia: nunc aries suspenso fortior ictu
 I ncussus densi compagem soluere muri
 T entat, & impositis unum subducere saxis.
 S ed super & flammis, & magna fragmine molis,
 E t sudibus crebris, & adusti roboris ictu
 P ercussa cedunt crates, frustra q; labore
 E xhausto fessus repetit tentoria miles.

Summa fuit Graijs starent ut mœnia uoti.
 V ltro acies inferre parant, armisq; coruscas
 N octurni texere faces, audaxq; iuuentus
 E rupit: non hasta uiris, non letifer arcus,
 T elum flamma fuit, rapiensq; incendia uentus
 P er Romana tulit celeri munimina cursu.
 N ec, quamuis uiridi luctetur robore, lentas
 I gnis agit uires, tæda sed raptus ab omni
 C onsequitur nigri spatiosa uolumina fumi:
 N ec solum syluas, sed saxa ingentia soluit,
 E t crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
 P rocubuit, maiorq; iacens apparuit agger.

Spes uictis telluris abit, placuitq; profundo
 F ortunam tentare mari: non robore picto
 O rnatas decuit fulgens tutela carinas,
 S ed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
 C onseritur stabilis naualibus area bellis.
 E t iam turrigeram Bruti comitata carinam

Venerat

Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis
 S tochados arua tenens: nec non & Graia iuuentus
 Omne suam fatis uoluit committere robur,
 Grandæuosq; senes mixtis armauit Ephebis.
 Accipit non sola uiros, quæ stabat in undis
 Classis, & emeritas repetunt naualibus alnos.

Vt matutinos spargens super æquora Phæbus
 Fregit aquis radios, & liber nubibus æther,
 Et posito Borea, pacemq; tenentibus austris
 Eruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
 Iusq; suam statione ratem, paribusq; lacertis
 Resaris hinc puppes, hinc Graio remige classis
 Collitur, impulsæ tonsis tremuere carinæ,
 Rebraq; sublimes conuellunt uerbera puppes.
 Cornua Romanæ classis, ualidaq; triremes,
 Quasq; quater surgens extructi remigis ordo
 Commouet, & plures quæ mergunt æquora pinus, *æquore.
 Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
 Oppositum pelago: lunata classe recedunt
 Ordine contentæ gemino creuisse liburnæ.
 Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis
 Verberibus senis agitur, molemq; profundo
 Inuehit, & summis longè petit æquora remis.

Vt tantum medijs fuerat maris, utraq; classis
 Quod semel excussis possit transcurrere tonsis,
 Innumera uasto miscentur in æthere uoces,
 Remorumq; sonus premitur clamore, nec ullæ
 Audiri potuere tubæ. tunc cærule uerrunt,
 Atq; in transra cadunt, & remis pectora pulsant.

V t primūm rostris crepuerunt obuia rostra,
 I n puppim rediere rates, emissāq; tela.
 A ēra texerunt, uacuumq; cadentia pontum:
 E t iam diductis extendunt cornua proris,
 D iuersēq; rates laxata classe receptae.
 V t quoties aëstus Zephyris, Eūrisq; repugnat,
 H uc abeunt fluctus, illuc mare: sic ubi puppes
 S ulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
 • *rettulit.* Q uod tulit illa ratis remis, hęc ^rreppulit equor.
 S ed Graijs habiles, pugnamq; capeßere pinus.
 E t tentare fugam, nec longo frangere gyro
 C ursum, nec tardē flectenti cedere clauo:
 A t Romana ratis stabilem præbere carinam
 C ertior, & terræ similem bellantibus usum.
 T unc in signifera residenti puppe magistro
 B rutus ait, pateris ne acies errare profundo?
 A rtibus & certas pelagi?iam consere bellum,
 P hocaicis medias rostris oppone carinas.
 P aruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
 T unc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti
 I ctu uicta suo, percussa, & capta cohæsit.
 A st alias manicæq; ligant, teretesq; catenæ,
 S ēq; tenent remis, tecto stetit æquore bellum.
 I am non excusis torquentur tela lacertis,
 N ec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro,
 M iscenturq; manus, nauali plurima bello
 E nsis agit, stat quisq; suæ de robore puppis
 P ronus in aduersos ictus, multiq; perempti
 I n ratibus cecidere suis, cruor altus in undis

Spumat

Spumat, & obducti concreto sanguine fluctus.
 Et quas immissi traxerunt uincula ferri,
 Has prohibent iungi* conferta cadauera puppes. *conferta.
 Semianimes alij uastum subiere profundum,
 Hauseruntq; suo permixtum sanguine Pontum.
 Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes
 Fractarum subita ratiū periere ruina.
 Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes:
 Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrum,
 Exceptum medijs inuenit uulnus in undis.
 Phocæicis Romana ratis uallata carinis,
 Robore diducto dextrum, laeuumq; tuetur
 Aequo Marte latus, cuius dum pugnat ab alta
 Puppe Tagus, Graiumq; audax a plustre retentat,
 Terga simul pariter missis & pectora telis
 Transigitur: medio concurrit pectore ferrum,
 Et stetit incertus flueret quò uulnere sanguis,
 Donec utraq; simul largus cruor expulit hastas,
 Diuisitq; animam, sparsitq; in uulnera letum.
 Dirigit huc puppim miseri quoq; dextra Telonis,
 Qua nullam melius pelago turbante carinæ
 Auidiure manum, nec lux est notior ulli
 Crastina, seu Phœbum uideat, seu cornua lunæ,
 Semper uenturis componere carbasa uentis.
 Hic Latiae rostro compagem ruperat alni,
 Pila sed in medium uenere trementia pectus,
 Auertitq; ratem morientis dextra magistri.
 Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
 Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,
 Affixusq;

A ffixusq; rati telo retinente pependit.
 Stant gemini fratres fecundæ gloria matris,
 Quos eadem uarijs genuerunt uiscera fatis,
 Discreuit mors seua uiros, unumq; relictum
 A gnorunt miseri sublato errore parentes:
 A eteris causam lachrymis tenet ille dolorem
 S emper, & amissum fratrem lugentibus offert.
 *pectine. Quorum alter nuxtis obliquo *pectore remis
 A usus Romanæ Graia de puppe carinae
 I niectare manum, sed eam grauis insuper ictus
 A mputat, illa tamen nixu quo prenderat, hæsit,
 D irigitq; tenens strictis immortalis neruis.
 C reuit in aduersis uirtus, plus nobilis iræ
 T runcus habet, fortiq; instaurat prælia læua,
 R apturusq; suam procumbit in æquora dextram:
 H æc quoq; cum toto manus est abscissa lacerto.
 I am clypeo, telisq; carens, non conditur ima
 P uppe, sed expositus, fraternaq; pectore nudo
 A rma tegens, crebra confixus cuspide perstat:
 T elaq; multorum leto casura suorum
 E merita iam morte tenet, tum uulnere multo
 E ffugientem animam lassos collegit in artus,
 *quicunq;. Membraq; contendit toto *quæcunq; manebat
 S anguine, & hostilem defectis robore membris
 I nsiluit solo nociturus pondere puppim.
 S trage uirum cumulata ratis, multoq; cruore
 P lena, per obliquum crebros latus accipit ictus:
 A t postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
 *desedit. A d summos repleta foros, *descendit in undas,

Vicinum

Vicinum inuoluens contorto uertice pontum,
 A equora discedunt mersa diducta carina,
 Inq; locum puppis cecidit mare:multaq; ponto
 Præbuit illa dies uarij miracula fati.

Ferrea dum puppi rapidos manus inserit uncas,
 Affixit Lycidam:mersus foret ille profundo,
 Sed prohibent socij,suspensaq; crura retentant:
 Scinditur auulsus,nec sicut uulnere sanguis
 Emicuit lentus,ruptis cadit undiq; uenis,
 Discursusq; animæ diuersa in membra meantis
 Interceptus aquis:nullius uita perempti
 Est tanta dimissa uia.pars ultima trunci
 Tradidit in letum uacuos uitalibus artus:
 At tumidus quâ pulmo iacet,quâ uiscera fruent,
 Hæserunt ibi fata diu,luctataq; multum
 Hac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt.

Dum nimium pugnae unius turba carinae
 Incumbit prono lateri,uacuanq; relinquit,
 Qua caret hoste,ratem,congesto pondere puppis
 Versa,caua texit pelagus,nautasq; carina:
 Rachia nec licuit uasto iactare profundo,
 Sed clauso periere mari.tunc unica diri
 Conspecta est leti facies,cum forte natantem
 Diuersæ rostris iuuenem fixere carinae:
 Discessit medium tam uastos pectus ad ictus,
 Nec prohibere ualent obtritis ossibus artus,
 Quo minus æra sonent,eliso uentre per ora
 Eiectat saniem permixtus uiscere sanguis.
 Postquam inhibent remis puppes,ac rostra recedunt,
 Deiectum

Deiectum in pelagus perfosso pectore corpus
 Vulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
 Naufraga iactatis morti obluctata lacertis,
 Puppis ad auxilium sociæ concurrit: at illi
 Robora cum uetitis prensarent altius ulnis,
 Nutaretq; ratis populo peritura recepto,
 Impia turba super medios ferit ense lacertos;
 Rachia linquentes Graia pendentia puppe,
 A manibus cecidere suis: non amplius undæ
 Sustinuere graues in summo gurgite truncos.
 Iamq; omni fisis nudato milite telis,
 Inuenit arma furor, remum contorsit in hostem
 Alter, at hi totum ualidis aplustre lacertis,
 Auulsasq; rotant excusso remige sedes,
 In pugnam fregere rates. sidentia pectus
 Corpora cæsa tenent, spoliantq; cadauera ferro.
 Multi inopes teli, iaculum letale reuulsum
 *uulnera. Vulneribus traxere suis, & *uiscera leua
 Oppressere manu, ualidos dum præbeat ictus
 Sanguis, & hostilem cum torserit, exeat, hastam.
 Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
 Quam pelago diuersa lues: nam pinguibus ignis
 Afixus tædis, & tecto sulfure uiuax
 Spargitur, ac faciles præbere alimenta carinæ:
 Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera,
 Nec flammæ superant undæ, sparsisq; per æquor
 Ianatibus, fragmenta ferus sibi uendicat ignis.
 Hic recipit fluctus, extinguat ut æquore flammæ,
 Hine mergantur, tabulis ardentibus hærent.

Mille

Mille modos inter leti, mors una timori est,
 Qua cœpere mori. nec cessat naufraga uirtus:
 Tela legunt deiecta mari, ratibusq; ministrant,
 Incertasq; manus ictu languente per undas
 Exercent: nunc rara datur si copia ferri,
 Vtuntur pelago, sæuus complectitur hostem
 Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
 Mergentesq; mori. Pugna fuit unus in illa
 Eximius Phœceus animam seruare sub undis,
 Scyrtariq; fretum, si quid mersisset arenis,
 Et nimis affixos unci conuellere morsus,
 Adductum quoties non senserat ancora funem.
 Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem,
 Victor, & incolumis summas remeabat ad undas.
 Sed, se per uacuos credit dum surgere fluctus,
 Puppibus occurrit, tandemq; sub æquore mansit.
 Hi super hostiles iecerunt brachia remos,
 Et ratium tenuere fugam: non perdere letum
 Maxima cura fuit. multus sua uulnera puppi
 Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.

Stantem sublimi Tyrrenum culmine præ
 Lygdamus* excussa balearis tortor habenæ
 Glan de petens, solido fregit caua tempora plumbo.
 Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
 Vincula, procurrunt oculi, stat lumine raptò
 Attonitus, mortisq; illas putat esse tenebras.
 At postquam membris sensit constare uigorem,
 Vos (ait) ò socij sicut tormenta soletis
 Me quoq; mittendis rectum camponite telis.

*excussa.

Egere

E gere quod superest animæ Tyrhene, per omnes
 Bellorum casus, ingentem militis usum
 Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer,
 V iuentis feriere loco. sic fatus in hostem
 Cæca tela manu, sed non tamen irrita mittit:
 Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis Argus,
 Quà iam non medius descendit in ilia uenter,
 A diuuitq; suo procumbens pondere ferrum.

Stabat diuersa uictæ iam parte carinæ
 Infelix Argi genitor: non ille iuuentæ
 Tempore Phocæicis ulli cessurus in armis,
 Victum æuo robur cecidit, fessusq; senectæ
 Exemplum, non miles, erat: qui funere uiso,
 Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ
 P eruenit ad puppim, spirantesq; inuenit artus.
 Non lachrymæ cecidere genis, non pectora tundit,

tento. Distentis toto riguit sed corpore palmis:
 Nox subit, atq; oculos uastæ obduxere tenebræ,
 Et miserum cernens agnoscere desinit Argum.
 Ille caput labens, & iam laguentia colla
 V iso patre leuat, uox fâuces nulla solutas
 P rosequitur, tacito tantum petit oscula uultu,
 I nuitatq; patris claudenda ad lumina dextram.
 V t torpore senex caruit, uiresq; cruentus
 C œpit habere dolor, non perdam tempora, dixit,
 A sæuis permissa Deis, iugulumq; senilem
 C onfodiam: ueniam misero concede parenti
 A rge, quòd amplexus, extrema quòd oscula fugi:
 N ondum destituit calidus tua uulnera sanguis,

Semianimisq;

S emianimisq; iaces, & adhuc potes esse superstes.

S ic fatus, quamuis capulum per uiscera misit

P olluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit

*Præcipiti saltu: letum præcedere nati

F estinantem animam morti non credidit uni.

Inclinant iam fata ducum: nec iam amplius anceps

B elli casus erat, Græciæ pars maxima classis

Mergitur: ast aliæ mutato remige puppes

V ictores uexere suos, naualia pauca

P ræcipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum

F lētus erat? quantus matrum per littora planctus?

C oniuix sæpe sui, confusis uultibus unda,

C redidit ora uiri Romanum amplexa cadauer:

A ccensisq; rogis miseri de corpore trunco

C ertauere patres. at Brutus in æquore uictor,

P rimus Cæsareis pelagi decus addidit armis.

*Præceps: &
letū gaudens
præced.

M. ANNEI

LVCANI PHARSALIAE

LIBER QVARTVS.

T V S.

T procul extremis terrarū Cæsar in oris

Martem sæuus agit non multa cæde no-

centem,

Maxima sed fati ducibus momenta da-

turum.

I ure pari rector castris Afranius illis,

Ac

Ac Petreius erat: concordia duxit in æquas
 Imperium commune uices, tutelâq; Valli
 Peruigil alterno paret custodia signo.
 His præter Latias acies erat impiger Astur,
 Vectonesq; leues, profugiq; à gente uetusta
 Gallorum Celta miscentes nomen Iberis.

Colle tumet modico, leniq; excreuit in altum
 Pingue solum tumulo, super hunc fundata uetusta
 Surgit Ilerda manu: placidis prælabitur undis
 Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,
 Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu
 Hybernas passurus aquas. at proxima rupes
 Signa tenet Magni, nec Caesar colle minore
 Cæstra leuat, medius dirimit tentoria gurges.
 Explicat hinc tellus campos effusa patentes
 Vix oculo prædente modum, camposq; coercet
 Cinga rapax, uetitus fluctus, & littora cursu
 Oceani pepulisse suo: nam gurgite mixto,
 Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus.

Prima dies belli cessauit Marte cruento,
 Spectandasq; ducum uires, numerosaq; signa
 Exposuit, piguit sceleris, pudor arma furentum
 Continuit: patriæq; & ruptis legibus unum
 Donauere diem. prono tum Cæsar Olympo
 In noctem subita circundedit agmina fossa,
 Dum primæ* præstant acies, hostemq; fefellit,
 Et propè confertis obduxit castra manipulis.
 Luce noua collem subito conscendere cursu,
 Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,

Imperat

Imperat: huc hostem pariter terrorq; pudorq;
 Impulit, & rapto tumulum prior agmine cepit.
 His uirtus, ferrumq; locum promittit, at illis
 Ipse locus. niles rupes oneratus in altis
 Nititur, aduersoq; acies in monte supina
 Hæret, & in tergum casura umbone sequentis
 Eritur. nulli telum uibrare uacabat
 Dum labat, & fixo firmat uestigia pilo,
 Dum scopulos, stirpesq; tenent, atq; hoste relicto
 Cædunt ense uiam. uidit lapsura ruina
 Agmina dux, equitemq; iubet succedere bello,
 Munitumq; latus lauo producere gyro.
 Sic pedes ex facili, nulloq; urgente receptus,
 Irritus & uictor subducto Marte pependit.
 Hactenus armorum discrimina, cætera bello
 Fata dedit uarijs incertus motibus æer.
 Pigro bruma gelu, siccisq; aquilonibus hærens,
 Aethere constricto pluuias in nube tenebat.
 Vrebant montana niues, camposq; iacentes
 Non duraturæ conspecto sole pruina:
 Atq; omnis propior mergenti sidera cælo
 Aruerat tellus hyberno dura sereno.
 Sed postquam uernus calidum Titana recepit,
 Sidera respiciens dilapsa portitor Helles,
 Atq; iterum æquatis ad iusta pondera Libræ
 Temporibus uicere dies, tunc sole relicto
 Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
 Excluserat Boream, flammisq; accepit ab Euro.
 Ille suo nubes quas cunq; inuenit in axe,

f

Torsit

T orsit in occidentum Natbathæis flatibus orbem,
 E t quas sentit Arabs, & quas Gangetica tellus
 E xhalat nebulas, quicquid concreescere primus
 S ol patitur, quicquid cœli fuscator Eoi
 I ntulerat Corus, quicquid defenderat Indos,
 I ncendêre diem nubes oriente remotæ,
 N ec medio potuere graues incumbere mundo,
 S ed nimbos rapuere fuga, uacat imbribus Arctos,
 E t Notus in solam Calpen fluit humidus aër.

Hic ubi iam zephyri fines, & summus Olympi
 C ardo tenet Tethyn, uetitæ transcurrere densos
 I nuoluère globos, congestumq; aëris atri
 V ix recipit spatium, quod separat æthere terram.
 I amq; polo pressæ largos densantur in imbres,
 S pissatæq; fluunt, nec seruant fulmina flammæ,
 Q uamuis crebra micent, moriuntur fulgura nimbis.
 H inc imperfecto complectitur area gyro
 A rcus, uix ulla uariatus luce colorem,
 O ceanumq; bibit, raptosq; ad nubila fluctus
 P ertulit, & cœlo diffusum redidit æquor.
 I amq; Pyrenææ, quas nunquam soluere Titan
 E ualuit, fluxere niues, fractoq; madescunt
 S axa gelutum, qua solitis è fontibus exit,
 N on habet unda uias, tam largas alueus omnis
 A' ripis accepit aquas. iam naufraga campo
 C æsar's arma natant, impulsaq; gurgite multo
 C astra labant, alto restagnant flumina uallo.
 N on pecorum raptus faciles, non pabula mersi
 V lla ferunt sulci, tectarum errore uiarum

Fallitur

F allitur occultis sparsus populator in agris.

Iamq; comes semper magnorum prima malorum

Sæua fames aderat, nulloq; obsessus ab hoste

Miles eget: toto censu non prodigus emit

Exiguam Cererem. Prò lucri pallida tabes,

Non deest prolato ieiunus uenditor auro.

Iam tumuli, collesq; latent, iam flumina cuncta

Condidit una palus, uastaq; uoragine mersit:

Aborspsit penitus rupes, ac tecta ferarum

Detulit, atq; ipsas hausit, subitisq; frementes

Vorticibus contorsit equos, & reppulit æstus.

Fortior Oceani, nec Phœbum surgere sentit

Nox subiecta polo, rerum discrimina miscet

Deformis cœli facies, iunctæq; tenebræ.

Sic mundi pars ima iacet, quam Zona niualis

Perpetuæq; premunt hyemes, non sydera cœlo

Vlla uidet, sterili non quicquam frigore gignit,

Sed glacie medios signorum temperat ignes.

Sic ò summe parens mundi, sic sorte secunda

Aequorei rector facias Neptune tridentis.

Et tu perpetuis impendas aëra nimbis,

Tu remeare uetes quoscunq; emiseris æstus.

Non habeant amnes decliuem ad littora cursum,

Sed pelagi referantur aquis, concussaq; tellus

Laxet iter fluuijs, hos campos Rhenus inundet,

Hos Rhodanus, uastos obliquent flumina fontes.

Rhiphæas huc solue niues, huc stagna, lacusq;

Et pigras ubicunq; iacent, effunde paludes,

Et miseris bellis ciuilibus eripe terras.

Sed paruo fortuna uiri contenta pauore
 Plena redit, solitoq; magis fauere secundi,
 Et ueniam meruere Dei iam rarior aer,
 Et par Phœbus aquis densas in uellera nubes
 Sparserat, et noctes uentura luce rubebant,
 Seruatoq; loco rerum, discessit ab astris
 Humor, et ima petit, quicquid pendebat aquarum.
 Tollere sylua comas, stagnis emergere colles
 Incipiunt, uisoq; die durefcere ualles.

Vtq; habuit ripas Sicoris, camposq; reliquit,

Primum cana salix madefacto uimine paruam

Exitur in puppim, caesoq; induta iuuenco

*superena= Vectors patiens tumidum *superemicat amnem.

est. Sic Venetus stagnante Pado, fusoq; Britannus

Nauiat Oceano: sic cum tenet omnia Nilus,

Conferitur bibula Memphitis cymba papyro.

His ratibus traiecta manus festinat utrinq;

Succisum curuare nemus: fluuij q; ferocis

Incrementa timens, non primis robora ripis

Imposuit, medios pontem distendit in agros.

Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,

Spargitur in sulcos, et scisso gurgite riuus

Dat pœnas maioris aquæ. postquam omnia fatis

Cæsaris ire uidet, celsam Preteius Ilerdam

Deserit, et noti diffusus uiribus orbis

Indomitos quærit populos, et semper in arma

Martis amore feros, et tendit in ultima mundi.

Nudatos Cæsar colles, desertaq; castra

Conspiciens, capere arma iubet, nec quærere pontem

Nec

Nec uada, sed duris fluiuium superare lacertis.
 Paretur, rapuitq; ruens in praelia miles,
 Quod fugiens timuisset iter: mox uada receptis
 Membra fouent armis, gelidosq; à gurgite cursu
 Resituunt artus, donec decresceret umbra
 In medium surgente die, iamq; agmina summa
 Carpit eques, dubijq; fugæ, pugnaq; tenentur.
 Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
 Valle caua media, tellus hinc ardua celsos
 Continuat colles, tutæ quos inter opaco
 Anfractu latuere uia, quibus hoste potito
 Faucibus, emitti terrarum in deuia Martem
 Inq; feras gentes Cæsar uidet. Ite sine ullo
 Ordine, ait, raptumq; fuga conuertite bellum,
 Et faciem pugnae, uultusq; inferte minaces:
 Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte,
 Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
 Dixit: et ad montes tendentem præuenit hostem.
 Illic exiguo paulum distantia uallo
 Cæstra locant. postquam spatium languentia nullo
 Mutua conspicios habuerunt lumina uultus,
 Et fratres, natosq; suos uidere, patresq;,
 Deprensus est ciuile nefas, tenuere parumper
 Ora metu, tantum nutu, motoq; salutant
 Ense suos: mox ut stimulis maioribus ardens
 Rupit amor leges, audet transcedere uallum
 Miles, in amplexus effusas tendere palmas.
 Hospitis ille ciet nomen, uocat ille propinquum,
 Admonet hunc studijs confors puerilibus atas:

Nec Romanus erat, qui non agnouerat hostem.
 Arma rigant lachrymis, singultibus oscula rumpunt:
 Et quamuis nullo maculatus sanguine miles
 Quæ potuit fecisse, timet. quid pectora pulsas?
 Quid uesane gemis? fletus quid fundis inanes?
 Nec te sponte tua sceleri parère fateris?
 Vsque adeo ne times, quem tu facis ipse timendum?
 Clastica dent bellum, seuos tu negligè cantus.
 Signa ferant, cessa: iam iam ciuilis Erinny
 Concidet, & Casar generum priuatus amabit.
 Nunc ades æterno complectens omnia nexu
 O rerum, mixtiq; salus concordia mundi,
 Et sacer orbis amor, magnum nunc secula nostra
 Venturi discrimen habent: periere latebræ
 Tot scelerum, populo uenia est erepta nocenti,
 Agnouere suos. prò numine fâta sinistro
 Exigua requie tantas augentia clades.
 Pax erat, & miles castris permixtus utrisq;
 Errabat, duro concordès cespitè mensas
 Instituunt, & permixto libamina Baccho.
 Gramineî luxere foci, iunctoq; cubili
 Extrahit insomnes bellorum fâbula noctes:
 Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
 Exierit. dum quæ gesserunt fortia iactant,
 Et dum multa negant, quod solum fâta petebant,
 Est miseris renouata fides, atq; omne futurum
 Creuit amore nefas. nam postquam fœdera pacis
 Cognita Petreio, seq; & sua tradita uenum
 Cæstra uidet, famulas scelerata ad prælia dextras

Excitat,

Excitat, atq; hostes turba stipatus inermes
 Precipitat castris, iunctosq; amplexibus ense
 Separat, & multo disturbat sanguine pacem.
 Addidit ira ferox moturas praelia uoces,
 Immemor ò patriæ, signorum oblite tuorum,
 Non potes hoc causa miles præstare senatus,
 Assertor uicto redeas ut Cæsare, certe
 Ut uincare potes: dum ferrum, incertaq; fata,
 Quiq; fluat multo non deerit uulnere sanguis,
 Ibitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
 Vtq; habeat famulos nullo discrimine Cæsar
 Exorandus erit: ducibus quoq; uita petenda est?
 Nunquam nostra salus pretium, mercesq; nefandæ
 Proditionis erit: non hoc ciuilia bella
 Ut uiuamus, agunt, trahimur sub nomine pacis.
 Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
 Eruerent, nulli uallarent oppida muri,
 Non sonipes in bella ferox, non iret in æquor
 Turrigeras classis pelago sparsura carinas,
 Si bene libertas unquam pro pace daretur.
 Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
 Sacramenta tenent, at uobis uilior hoc est
 Vestra fides, quòd pro causa pugnantibus æqua
 Et ueniam sperare licet, pro dira pudoris
 Fœdera: nunc toto fatorum ignarus in orbe
 Magne paras acies, mundiq; extrema tenentes
 Sollicitas reges, cum forsàn fœdere nostro
 Iam tibi sit promissa salus. sic fatur, & omnes
 Concussit mentes, scelerumq; reduxit amorem.

f 4

Sic

Sic ubi defuata syluis in carcere clauso
 Mansuevere fera, & uultus posuere minaces,
 Atq; hominem didicere pati, si torrida paruus
 Venit in ora cruor, redeunt rabiesq; furorq;
 Admonitæq; tument gustato sanguine fauces:
 Feruet, & à trepido uix abstinet ira magistro.
 I tur in omne nefas, & quæ fortuna Deorum
 Inuidia cæca bellorum in nocte tulisset,
 Fecit monstra fides: inter mensasq; torosq;
 Quæ modo complexu fouerent pectora, cædunt.
 Et quamuis primo ferrum strinxere gementes,
 Ut dextra iusti gladius dissuasor adhæsit,
 Dum feriunt, odere suos, animosq; labantes
 Confirmant ictu: feruent iam castra tumultu,
 Et scelerum turba rapiuntur colla parentum.
 Ac uelut occultum pereat scelus, omnia monstra
 In faciem posuere ducum, iuuat esse nocentes.
 Tu Casar quamuis spoliatus milite multo
 Agnoscis superos, neq; enim tibi maior in aruis
 Emathijs fortuna fuit, nec Phocidos undis
 Masilia, Phario nec tantum est æquore gestum:
 Hoc si quidem solo ciuilibus crimine belli
 Dux causa melioris eris, polluta nefanda
 Agmina cæde duces iunctis committere castris
 Non audent, altæq; ad mœnia rursus Ilerdæ
 Intendêre fugam: campos eques obuius omnes
 Abstulit, & siccis inclusit collibus hostem.
 Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
 Casar auet, nec castra pati contingere ripas,

Ant

A ut circum largos curuari brachia fontes.
 Vt leti uidere uiam, conuersus in iram
 P ræcipitem timor est. miles non utile clausis
 A uxilium mactauit equos, tandemq; coactus
 S pe posita damnare fugam, casurus in hostes
 F ertur. ut effuso Cæsar decurrere passu
 V idit, & ad certam deuotos tendere mortem,
 T ela tene iam miles, ait, ferrumq; ruenti
 S ubtrahe, non ullo constet mihi sanguine bellum:
 V incitur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.
 E n sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
 I am damno peritura meo, non sentiet ictus,
 I ncumbet gladijs, gaudebit sanguine fuso.
 D eferat hic feruor mentes, cadat impetus amens,
 P erdant uelle mori. sic deflagrare minaces
 I ncassum, & uetito passus languescere bello,
 S ubstituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
 I nde ubi nulla data est miscendi copia Martis,
 P aulatim cadit ira ferox, mentesq; tepescunt.
 S auicia maiores animos ut pectora gestant
 D um dolor est, ictusq; recens, & mobile neruis
 C onamen calidus præbet cruor, ossaq; nondum
 A dduxere cutem, si conscius ensis adacti
 S tat uictor, tenuitq; manus, tum frigidus artus
 A lligat, atq; animum subducto robore torpor,
 P ostquàm sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.
 I amq; inopes undæ primum tellure rofossa
 O ccultos latices, abstrusaq; flumina quærunt:
 N ec solum rastris, durisq; ligonibus arua,

f 5

Sed

Sed gladijs fodere suis, puteusq; cauati
 Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
 Non se tam penitus, tam longè luce relicta
 Merferit Assyrij scrutator pallidus auri.
 Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus annes,
 Aut micuere noui percusso pumice fontes,
 Antra nec exiguo stillant sudantia rore,
 Aut impulsæ leui turbatur glareæ uena.
 Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
 Extrahitur, duris silicium lassata metallis.
 Quoq; minus possent siccos tolerare uapores
 Quæsitæ fecistis aquæ, nec languida fessi
 Corpora sustentant epulis, mensasq; perosi
 Auxilium fecere famem, si mollius aruum
 Prodedit humorem, pingues manus utraq; glebas
 Exprimit ora super, nigro si turbida limo
 Colluuiæ immota iacet, cadit omnis in haustus
 Certatim obscœnos mules, moriensq; recepit,
 Quas nollet uicturus aquas: rituq; ferarum
 Distentas siccant pecudes, & lacte negato
 Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
 Tunc herbas, frondesq; terunt, & rore madentes
 Distringunt ramos: & siquos palmite crudo,
 Arboris aut tenera succos pressere medulla.
 O fortunati fugiens quos barbarus hostis
 Fontibus innuxto strauit per rura ueneno.
 Hos licet in fluuios saniem, tabemq; ferarum,
 Pallida Dictæis, Cæsar, nascentia saxis
 Infundas aconita palam, Romana iuuentus

NON

Non decepta bibet: torrentur uiscera flamma,
 Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis.
 Iam marcent uenæ, nulloq; humore rigatus
 Aëris alternos angustat pulmo meatus,
 Rescisoq; nocent suspiria dura palato.
 Pandunt ora siti, nocturnumq; aëra captant,
 Expectant imbres, quorum modò cuncta natabant
 Impulsu, & siccis uultus in nubibus hærent.
 Quoq; magis miseros undæ ieiunia soluant,
 Non super arentem Meroën, Cancricq; sub axe,
 Quâ nudi Garamantes arant, sedere: sed inter
 Stagnantem Sicorim, & rapidum deprensus Iberum
 Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.

Iam domiti cessere duces, pacisq; petendæ
 Auctor damnatis supplex Afranius armis:
 Semianimes in castra trahens hostilia turmas
 Victoris stetit ante pedes: seruata precanti
 Maestas non fracta malis, interq; priorem
 Fortunam, casusq; nouos gerit omnia uicti,
 Sed ducis, & ueniam securo pectore poscit.
 Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
 Non deerat fortis rapiendo dextera leto:
 At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
 Dignum donanda Cesar te credere uita.
 Non partis studijs agimur, nec sumpsimus arma
 Consilijs inimica tuis, nos deuiq; bellum
 Innuent ciuile duces, causæq; priori,
 Dum potuit, seruata fides, nil fata moramur:
 Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas,

Securumq;

S ecurumq; orbis patimur post terga relictī.
 N ec cruor effusus campis tibi bella peregit,
 N ec ferrum, lassæq; manus, hoc hostibus unum
 Q uod uincas, ignosce tuis: nec magna petuntur,
 O tia des fessis, uitam patiaris inermes
 D egere, quam tribuis: campis prostrata iacere
 A gmina nostra putes: nec enim felicibus armis
 M isceri damnata decet, partemq; triumphī
 C aptos ferre tui, turba hæc sua fata peregit:
 H oc petimus, uictos ne tecum uincere cogas.

Dixerat: At Cæsar facilis, uultuq; serenus
 F lectitur, atq; usum belli, pœnamq; remittit.
 V t primū iuste placuerunt fœdera pacis,
 I ncustoditos decurrit miles ad annes,
 I ncumbit ripis, permissaq; flumina turbat.
 C ontinuis multis subitarum tractus aquarum
 A èra non passus uacuis discurrere uenis
 A rctauit, clausitq; animam, nec seruida pestis
 C edit adhuc, sed morbus egens iam gurgite plenis
 V isceribus sibi poscit aquas, mox robora neruis,
 E t uires rediere uiris. O' prodiga rerum
 L uxuries, nunquam paruo contenta paratu,
 E t quæstorum terra, pelagoq; ciborum
 A mbitiosa fames, & lautæ gloria mensæ,
 D iscite quàm paruo liceat producere uitam,
 E t quantum natura petat, non erigit agros
 N obilis ignoto diffusus consule Bacchus,
 N on auro, murrhaq; bibunt, sed gurgite puro
 V ita redit: satis est populis fluuiusq;, Ceresq;.

Heu miseri, qui bella gerunt. tunc arma relinquens
 Victori miles spoliato pectore tutus,
 Innocuusq; suas curarum liber in urbes
 Spargitur. ò quantum donata pace potitos
 Excussis nunquam ferrum uibrasse lacertis
 Pœnituit, tolerasse sitim, frustra q; rogasse
 Prospera bella Deos: nempe usis Marte secundo
 Tot dubiæ restant acies, tot in orbe labores.
 Ut nunquam fortuna labet successibus anceps,
 Vincendum toties, terras fundendus in omnes
 Est cruor, & Cæsar per tot sua fata sequendus.
 Felix qui potuit, mundi nutante ruina,
 Quo iaceat iam scire loco: non prælia fessos
 Vlla uocant, certos non rumpunt classica somnos,
 Iam coniuæ, natiq; rudes, & sordida tecta
 Et non deductos recipit sua terra colonos.
 Hoc quoq; securis oneris fortuna remisit,
 Sollicitus menti quòd abest pauor: ille salutis
 Est autor, dux ille fuit. sic prælia soli
 Felices nullo spectant ciuilia uoto.

Non eadem belli totum fortuna per orbem
 Constitit, in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
 Quà maris Adriaci longas ferit unda Salonas,
 Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
 Illic bellaci confisus gente Curetum,
 Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto,
 Clauditur extrema residens Antonius ora,
 Cautus ab incurso belli, si sola recedat,
 Expugnat quæ tuta, fames: non pabula tellus

Pascendis

P ascendis submittit equis, non proserit ullam
 F laua Ceres segetem: spoliabat gramine campum
 Miles, & attonso miseris iam dentibus aruo
 C astrorum siccas de cespite uulserat herbas.
 V t primum aduersæ socios in littore terræ
 E t Basilum uidere ducem, noua furta per æquor
 E xquisita fugæ: neq; enim de more carinas
 E xtendunt, puppesq; leuant, sed firma gerendis
 M olibus insolito contexunt robora ductu.
 N amq; ratem uacua sustentant undiq; cuppæ,
 Q uarum porrectis series constricta catenis
 O rdinibus geminis obliquas excipit alnos:
 N ec gerit expositum telis in fronte patenti
 R emigium, sed quod trabibus circumdedit æquor
 H oc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
 Q uod nec uela ferat, nec apertas uerberet undas.
 T unc freta seruantur, dum se decliuius undis
 A estus agat, refluxoq; mari nudentur arena.
 I amq; relabenti crescebant littora ponto,
 M issa ratis prono defertur lapsa profundo,
 E t geminae comites: cunctas super ardua turris
 E minet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
 N oluit Illyricæ custos Octauius undæ
 C onfestim tentare ratem, celeresq; carinas
 C ontinuit, cursu crescat dum præda secundo:
 E t temere ingressos repetendum inuitat ad æquor
 P ace maris, sic dum pauidos formidine ceruus
 C laudat odoratæ metuentes aëra pennæ:
 A ut dum dispositis attollat retia uaris

Venator

Venator, tenet ora leuis clamosa Moloſi,
 Spartanos, Cretasq; ligat: nec creditur ulli
 Sylua cani, niſi qui preſſo uestigia roſtro
 Colligit, & præda neſcit latrare reperta,
 Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.
 Nec mora, complentur moles, auideq; petitis
 Inſula deſeritur ratibus, quo tempore primas
 Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.

At Pompeianus fraudes innectere ponto
 Antiqua parat arte Cilix, paſſusq; uacare
 Summa freti medio ſuſpendit uincula ponto,
 Et laxas fluitare ſinit, religatq; catenas
 Rupis ab Illyrica ſcopulis. nec prima, nec illa,
 Quæ ſequitur, tardata ratis, ſed tertia moles
 Haſit, & ad cautes* abducto fune ſecuta eſt.
 Impendent caua ſaxa mari, ruituraq; ſemper
 Stat (mirum) moles, & ſyluis æquor inumbrat.
 Huc fractas Aquilone rates, ſubmerſaq; pontus
 Corpora ſæpe tulit, cæcisq; abſcondit in antris:
 Reſtituit raptus tectum mare, cumq; cauernæ
 E uouere fretum, contorti uorticis undæ
 Taurominitanam uincunt feruore Charybdim.
 Hic Opiterginis moles onerata colonis
 Conſtitit, hanc omni puppes ſtatione ſolutæ
 Circumeunt, alij rupes, ac littora complent.
 Vulteiſ tacitas ſenſit ſub gurgite fraudes,
 Dux erat ille ratis, fruſtra qui uincula ferro
 Rumpere conatus, poſcît ſpe prælia nulla,
 Incertus quâ terga daret, quâ pectora bello.

*adducto.

Hoc

Hoc tamen in casu, quantum deprensa ualebat,
 Effecit uirtus: inter tot millia capta
 Circumsusa rati, & plenam uix inde cohortem,
 Pugna fuit, non longa quidem, nam condidit atra
 Nox lucem dubiam, pacemq; habuere tenebrae.
 Tunc sic attonitam, uenturaq; fata pauentem
 Rexit magnanima Vultei uoce cohortem.
 Libera non ultra parua quam nocte iuuentus
 Consulite extremis angusto tempore rebus.
 Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa
 Querendae sibi mortis habet: nec gloria leti
 Inferior, iuuenes, admoto occurrere fato.
 Omnibus incerto uenturae tempore uita
 Par animi laus est, & quos speraueris annos
 Perdere, & extremae momentum abrumpere lucis,
 Accersas dum fata manu. non cogitur ullus
 Velle mori, fuga nulla patet, stant undiq; nostris
 Intenti ciues iugulis, decernite letum,
 Et metus omnis abest: cupias quodcumq; necesse est.
 Non tamen in caeca bellorum nube cadendum est,
 Aut cum permixtis acies sua tela tenebris
 Inuoluunt, conferta iacent cum corpora campo,
 In medium mors omnis abit, perit obruta uirtus:
 Nos in conspicua socijs, hostiq; carina
 Constituere Dei, praebunt aequora testes,
 Praebunt terrae, summus dabit insula saxus,
 Spectabunt geminae diuerso è littore partes.
 Nescio quod nostris magnum, & memorabile fatis
 Exemplum, fortuna, paras: quaecumq; per auum

Exhibuit

Exhibuit monumenta fides, seruataq; ferro
 Militiæ pietas, transibit nostra iuuentus.
 N anq; suis pro te gladijs incumbere Cæsar
 Esse parum scimus, sed non maiora supersunt
 Obsessis, tanti quæ pignora demus amoris.
 Abscidit nostræ multum sors inuida laudi,
 Quod non cum senibus capti, natisq; tenemur.
 Indomitos sciat esse uiros, timeatq; furentes,
 Et morti faciles animos, et gaudeat hostis
 Non plures hæsisse rates, tentare parabunt
 Fœderibus, turpiq; uolent corrumpere uita:
 O utinam quo plus habeat mors unica famæ,
 Promittant ueniam, iubeant sperare salutem,
 Ne nos, cum calido fodiemus uiscera ferro,
 Desperasse putent, magna uirtute merendum est,
 Cæsar ut amissis inter tot millia paucis
 Hoc damnum, clademq; uocet: dent fata recessum,
 Emittantq; licet, uitare instantia nolim.
 Proieci uitam comites, totusq; futuræ
 Mortis agor stimulis: furor est, agnoscere solis
 Permissum est, quos iam tangit uicinia fâti,
 Victurosq; Dei celant, ut uiuere durent,
 Felix esse mori. Sic cunctas sustulit ardor
 Nobilium mentes iuuenum, cum sydera cœli
 Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
 Aspicerent, flexoq; Vrsæ temone pauerent:
 Idem cum fortes animos præcepta subissent
 Optauere diem, nec segnis mergere ponto
 Tunc erat astra polus: nam sol Ledæa tenebat

S ydera, uicino cùm lux altissima Cancro est:
N ox tum Thessalicas urgebat parua sagittas.

Detegit orta dies stantes in rupibus Istros,
P ugnacesq; mari Graia cum classe Liburnos.
T entauere prius suspensio uincere bello
F æderibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora: stabat deuota iuuentus
D annata iam luce ferox, securaq; pugnae
*promisso. *Permiso sibi fine manu: nulliq; tumultus
E xcussere uiris mentes ad summa paratas,
I numerasq; simul pauci terraq; mariq;
S ustinuere manus, tanta est fiducia mortis.
V tq; satis bello uisum est fluxisse cruoris,
V ersus ab hoste furor: primus dux ipse carinae
V ulteius iugulo poscens iam fata relecto,
E quis, ait, iuuenum est, cuius sit dextra cruore
D igna meo, certaq; fide per uulnera nostra
T estetur se uelle mori: nec plura locuto
V iscera non unus iandudum transigit ensis.
C ollaudat cunctos, sed eum, cui uulnera prima
D ebebat, grato moriens interficit ictu.
C oncurrunt alij, totumq; in partibus unis
B ellorum fecere nefas. sic semine Cadmi
E micuit Dircaea cohors, ceciditq; suorum
V ulneribus, dirum Thebanis fratribus omen.
P hasidos & campis in somni dente creati
T errigenae, missa magicis è cantibus ira
C ognato tantos implerunt sanguine sulcos:
I psa q; inexpertis, quod primum fecerat herbis

Expauit

E xpauit Medea nefas. sic mutua pacti
 F ata cadunt iuuenes, nimumq; in morte uirorum
 Mors uirtutis habet, pariter sternuntq; caduntq;
 V ulnere letali: nec quenquam dextra fefellit,
 C um feriat moriente manu: nec uulnus adactis
 D ebetur gladijs, percussum est pectore ferrum,
 E t iugulus pressere manum. cum sorte cruenta
 F ratribus incurrunt fratres, natusq; parenti,
 H aud trepidante tamen toto cum pondere dextra
 E xegere enses: pietas ferientibus una
 N on repetisse fuit. iam latis uiscera lapsa
 S emianimes traxere foris, nultumq; cruoris
 I nfudere mari. despectam cernere lucem,
 V ictoresq; suos uultu spectare superbo,
 E t mortem sentire iuuat. iam strage cruenta
 C onspicitur cumulata ratis, bustisq; remittunt
 C orpora uictores, ducibus mirantibus ulli
 E sse ducem tanti. nullam maiore locuta est
 O re ratem totum discurrens fama per orbem.
 N on tamen ignauæ post hæc exempla uirorum
 P ercipient gentes, quam sit non ardua uirtus
 S eruitium fugisse manu, sed regna timentur
 O b ferrum, & sæuis libertas uritur armis,
 I gnoratq; datos, ne quisquam seruiat, enses.
 Mors utinam pavidos uitæ subducere nolles,
 S ed uirtus te sola daret. non segnior illo
 M arte fuit, qui tunc Libycis exarsit in aruis.
 Nanq; rates audax Lilybæo littore soluit
 C urio, nec forti uelis Aquilone recepto

I nter semirutas magnæ Carthaginis arces,
 E t Clupeam tenuit stationis littora notæ,
 P rimaq; castra locat cano procul æquore, quâ se
 B agrada lentus agit sicca sulcator arenæ.
 I nde petit tumulos, exesasq; undiq; rupes,
 A ntæi quæ regna uocat non uâna uetustas.
 N ominis antiqui cupientem noscere causas,
 C ognita per multos docuit rudis incola patres.
 N ondum post genitos tellus effœta gigantes,
 T erribilem Libycis partum concepit in antris.
 N ec tan iusta fuit terrarum gloria Typhon,
 A ut Tityos, Briareusq; ferox: cæloq; pepercit,
 Q uod non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
 H oc quoq; tam uastas cumulauit munere uires
 T erra sui fœtus, quod cum tetigere parentem
 I am defecta uigent renouato robore membra.
 H æc illi spelunca domus, latuisse sub alta
 R upe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
 A d somnos non terga feræ præbere cubile
 A ssuerunt, non sylua torum, uiresq; resunit
 I n nuda tellure iacens, periere coloni
 A ruorum Libyes, pereunt quos appulit æquor.
 A uxilioq; diu uirtus non usa cadendi
 T erræ spernit opes, inuictus robore cunctis
 Q uamuis staret, erat, tandem uulgata cruenti
 F ama mali terras nonstris, æquorq; leuantem
 M agnanimum Alciden Libycas exciuit in oras.
 Ille Cleonæi proiecit terga leonis,
 A ntæus Libyci: perfudit membra liquore

Hospes

Hospes Olympiaca seruato more palaestrae:
 Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
 Auxilium membris calidas infudit arenas.
 Conseruere manus, & multo brachia nexu,
 Colla diu grauibus frustra tentata lacertis,
 Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur,
 Miranturq; habuisse parem: nec uiribus uti
 Alcides primo uoluit certamine totis,
 Exhaustiq; uirum, quod creber anhelitus illi
 Prodedit, & gelidus fesso de corpore sudor.
 Tunc ceruix lassata quati, tunc pectore pectus
 Urgeri, tunc obliqua percussa labare
 Cuncta manu, iam terga uiri cedentia uictor
 Alligat, & medium compressis ilibus arctat,
 Inguinaq; insertis pedibus distendit, & omnem
 Explicuit per membra uirum, rapit arida tellus
 Sudorem, calido complentur sanguine uena,
 Intumescere tori, totosq; induruit artus,
 Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.

Constitit Alcides stupefactus robore tanto,
 Nec sic Inachis quamuis rudis esset in undis,
 Defectam timuit reparatis anguibus Hydram.
 Confluxere pares, telluris uiribus ille,
 Ille suis: nunquam saeuae sperare nouercae
 Plus licuit. uidet exhaustos sudoribus artus,
 Cruicemq; uiri siccam, qua ferret Olympum.
 Utq; iterum fessis iniecit brachia membris,
 Non expectatis Antaeus uiribus hostis
 Sponte cadit, maiorq; accepto robore surgit:

Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
 Egeritur, tellusq; uiro luctante laborat.
 Vt tandem auxilium tacta prodesse parentis
 Alcides sensit, standum est tibi, dixit, & ultra
 Non credere solo, sterniq; uetabere terra,
 Harebis pressis intra mea pectora membris,
 Huc Antæe cades, sic fatus, sustulit altè
 Nitentem in terras iuuenem, morientis in artus
 Non potuit nati tellus summittere uires.
 Alcides medium tenuit, iam pectora pigro
 Stricta gelu, terrisq; diu non credidit hostem.
 Hinc æui ueteris custos famosa uetustas,
 Miratrixq; sui signauit nomine terras.
 Sed maiora dedit cognomina collibus istis,
 Pœnum qui Latijs reuocauit ab arcibus hostem
 Scipio, nam sedes Libyca tellure potito
 Hæc fuit: en ueteris cernis uestigia ualli.
 Romana hos primùm tenuit uictoria campos.
 Curio letatus, tanquam fortuna locorum
 Bella gerat, seruetq; ducum sibi fata priorum,
 Felici non fâusta loco tentoria ponens
 Indulsit castris, & collibus abstulit omen,
 Sollicitatq; feros non æquis uiribus hostes.
 Omnis Romanis quæ cesserat Africa signis,
 Tunc Vari sub iure fuit, qui robore quanquam
 Consisus Latio, regis tamen undiq; uires
 Exciuit Libyæ gentis, extremaq; mundi
 Signa suum comitata Iubam, non fusior ulli
 Terra fuit domino: quæ sunt longissima regna,

Cardine

C ardine ab occiduo uicinus Gadibus Atlas
 T erminat: à medio, confinis Syrtibus Ammon.
 A t quæ lata iacet uasti plaga feruida regni
 D istinet Oceanum, zonæq; exusta calentis
 S ufficiunt spatio. populi tot castra sequuntur,
 A utololes, Numidæq; uagi, semperq; paratus
 I nculto Getulus equo, tum concolor Indo
 M aurus, inops Nasamon, mixti Garamante perusto
 M armaridæ uolucres, æquaturusq; sagittas
 M edorum, tremulum cum torsit missile, Mazax:
 E t gens, quæ nudo residens Masylia dorso
 O ra leui flectit frenorum nescia uirga:
 E t solitus uacuis errare mapalibus Apher
 V enator, ferriq; simul fiducia non est,
 V estibus iratos laxis operire leones.

Nec solum studijs ciuilibus arma parabat,
 P riuatæ sed bella dabat Iuba concitus iræ.
 H unc quoq; quo superos, humanaq; polluit anno,
 L ege tribunitia solio depellere auorum
 C urio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
 D um regnum te Roma facit. memor ille doloris
 H oc bellum sceptri fructum putat esse retenti.
 H ac igitur regis trepidat iam Curio fama,
 E t quod Cæsareis nunquam deuota iuuentus
 I lla nimis castris, nec Rheni miles in undis
 E xploratus erat Corfini captus in arce,
 I nfidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori,
 F as utrunq; putat: sed postquam languida segni
 C ernit cuncta metu, nocturnaq; munia ualli

D esolata fuga trepida sic mente profatur.

Audendo magnus tegitur timor, arma capeffant

I pse prior, campum miles descendat in æquum

D um meus est, uariam semper dant otia mentem.

*pugna. E ripe consilium *pugna, cum dira uoluntas

E nse subit presso, galeæ texere pudorem.

Q uis conferre duces meminit? quis pendere causas?

Q uæ stetit, inde fauet, ueluti fatalis arena

Muneribus non ira uetus concurrere cogit,

P roductos odere pares. Sic fatus, apertis

I nstruxit campis acies, quem blanda futuris

D eceptura malis belli fortuna recepit.

N am pepulit Varum campo, nudatâq; fœda

T erga fuga, donec uetuerunt castra, cecidit.

Tristia sed postquàm superati prælia Vari

S unt audita iuba, letus quòd gloria belli

S it rebus seruata suis, rapit agmina furtim,

O bscuratq; suam per iussa silentia famam,

H oc solum metuens incautus ab hoste timeri.

Mittitur exigua, qui prælia prima laceßat,

E liciatq; manu Numidis à rege secundus,

V t sibi commissi simulator Sabbura belli,

I pse caua regni uires in ualle retentat:

• A spidas ut Pharias cauda solertior hostis

L udit, & iratas incerta prouocat umbra,

O bliquansq; caput uanas serpentis in auras

E ffusæ tuto comprehendit guttura morsu

L etiferam citra saniem, tunc irrita pestis

E xprimitur, sæucesq; fluunt pereunte ueneno.

Fraudibus

Fraudibus euentum dederat fortuna, feroxq;
 Non exploratis occulti uiribus hostis,
 Curio nocturnum castris erumpere cogit,
 Ignotisq; equitem late decurrere campis.
 Ipse sub Auroræ primos excedere motus
 Signa iubet castris, multum, frustra q; rogatus
 Ut Libycas metuat fraudes, infectaq; semper
 Punica bella dolis. leti fortuna propinqui
 Tradiderat fati iuuenem, bellumq; trahebat
 Autorem ciuile suum: super ardua ducit
 Saxa, super cautes abrupto limite signa.
 Cum procul è summis conspecti collibus hostes
 Fraude sua cessere parum, dum colle relicto
 Effusam patulis aciem committeret aruis,
 Ille fugam credens simulatæ nescius artis,
 Ut uictor medios aciem proiecit in agros.
 Tunc primum patuere doli, Numidæq; fugaces
 Vndiq; completis clauserunt montibus agmen.
 Obstupuit dux ipse simul, perituraq; turba.
 Non timidi petiere fugam, non prælia fortes:
 Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
 Saxa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos
 Ora terens, spargitq; iubas, & surrigit aures,
 Incertoq; pedum pugnat non stare tumultu.
 Fessa iacet ceruix, fumant sudoribus artus,
 Oraq; proiecta squalent arentia lingua,
 Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget,
 Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus,
 Siccaq; sanguineis durescit spuma lupatis.

I amq; gradum neq; uerberibus, stimulisq; coacti,
 Nec quamuis crebris iussi calcaribus addunt.
 Vulneribus coguntur equi: nec profuit ulli
 Cornipedis rupisse moras: neq; enim impetus illis
 Incursusq; fuit, tantum profertur ad hostes,
 Et spatium iaculis oblato uulnere donat.

At uagus Apher equos ut primum emisit in agmen,
 Tunc campi tremuere sono, terraq; soluta
 Quantus Bistonio torquetur turbine puluis,
 Aera nube sua textit, traxitq; tenebras.
 Ut uero in pedites fatum miserabile belli
 Incubuit, nullo dubij discrimine Martis
 Accipites steterunt casus, sed tempora pugnae
 Mors tenuit: neq; enim licuit procurrere contra,
 Et miscere manus, sic undiq; septa iuuentus
 Comminus obliquis, & rectis eminus hastis
 Obruitur: non uulneribus, nec sanguine solum,
 Telorum nimbo peritura, at pondere ferri.
 Ergo acies tantae paruum spissantur in orbem,
 Ac si quis metuens medium correpsit in agmen
 Vix impune suos inter conuertitur enses.
 Densaturq; globus, quantum pede prima relato
 Constrinxit gyros acies, non arma mouendi
 Iam locus est pressis, stipataq; membra teruntur.
 Frangitur armatum colliso pectore pectus.
 Non tam leta tulit uictor spectacula Maurus,
 Quam fortuna dabat, fluuios non ille cruoris,
 Membrorumq; uidet lapsum, & ferientia terram
 Corpora, compressum turba stetit omne cadauer.

Excitct

Excitet inuisas diræ Carthaginis umbras
 Inferijs fortuna nouis,ferat ista cruentus
 Annibal, & Pœni tam dira piacula manes:
 Romanam,superi,Libyca tellure ruinam
 Pompeio prodesse nefas,uotisq; Senatus,
 Africa nos potius uincat sibi. Curio fusas
 Ut uidit campis acies, & cernere tantas
 Permisit clades compressus sanguine puluis,
 Non tulit afflictis animam producere rebus,
 Aut sperare fugam,ceciditq; in strage suorum
 Impiger ad letum, & fortis uirtute coacta.

Quid nunc rostra tibi profunt turbata,forumq;
 Vnde tribunitia plebeius signifer arte
 Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
 Et gener, atq; socer bello concurrere iusi?
 Antè iaces, quam dira duces Pharsalia confert,
 Spectandumq; tibi bellum ciuile negatum est.
 Has urbi misera uestro de sanguine pœnas
 Ferre datis, luitis iugulo sic arma potentes.
 Felix Roma quidem, ciuesq; habitura beatos,
 Si libertatis superis tam cura placeret,
 Quàm uindicta placet. Libycas en nobile corpus
 Pascit aues, nullo contactus Curio busto.
 At tibi nos, quando non proderit ista silere,
 A quibus omne æui senium sua fama repellit,
 Digna damus iuuenis merita præconia uitæ.
 Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
 Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
 Perdita tunc urbi nocuerunt secula, postquam

Ambitus

Ambitus & luxus, & opum metuenda facultas
 Transuerso mentem dubiam torrente tulerunt:
 Momentumq; fuit mutatus Curio rerum,
 Gallorum captus spolijs, & Caesaris auro.
 Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
 Silla potens, Mariusq; ferox, & Cinna cruentus,
 Cesareq; domus series, cui tanta potestas
 Concessa est: emere omnes, hic uendidit urbem.

M. ANNEI

LVCANI PHARSALIAE
 LIBER QVIN-
 TVS.

IC alterna duces bellorum uulnera
 passos
 In Macedum terras miscens aduersa
 secundis
 Seruauit fortuna pares. iam sparserat

Aemo

Bruma niues, gelidoq; cadens Atlantis Olympo,
 Instabatq; dies, qui dat noua nomina fastis,
 Quiq; colit primus ducentem tempora Ianum.
 Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris
 Consul uterq; uagos belli per munia patres
 Elicit Epirum, peregrina ac sordida sedes
 Romanos cepit proceres, secretaq; rerum
 Hospes in extremis audiuit curia tectis.

Nam

N am quis castra uocet tot strictas iure secures?
 T ot fāsces? docuit populos uenerabilis ordo
 N on Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
 Vt primum mœstum tenuere silentia cœtum,
 L entulus è celsa sublimi sede profatur.
 I ndole si dignum Latia, si sanguine prisco
 R obur inest animis, non qua tellure coacti,
 Q uamq; procul tectis captæ sedeamus ab urbis
 C ernite, sed uestre faciæ cognoscite turbæ,
 C unctaq; iussuri primum hoc decernite patres,
 Q uod regnis, populisq; liquet nos esse Senatum.
 N am uel Hyperboreæ plaustrum glaciale sub Vrse,
 V el plaga quæ torrens, claususq; uaporibus axis
 N ec patitur noctes, nec iniquos crescere soles,
 S i fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
 I mperiumq; comes. Tarpeia sede perusta
 G allorum faciibus, Veiosq; habitante Camillo,
 I llic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
 M utato sua iura solo. mœrentia tecta
 C æsar habet, uacuasq; domos, legesq; silentes,
 C lausaq; iustitio tristi fora: curia solos
 I lla uidet patres, plena quos urbe fugauit.
 O rdine de tanto quisquis non exulat, hic est.
 I gnaros scelerum, longaq; in pace quietos
 B ellorum primus sparsit furor, omnia rursus
 M embra loco redeunt. en totis uiribus orbis
 Hesperiam pensant superi, iacet hostis in undis
 O brutus Illyricis, Libyes squalentibus aruis
 C urio Cæsarei cecidit pars magna Senatus.

Tollite

Tollite signa duces, fatorum impellite cursum,
 Spem uestram præstate Deis, fortunaq; tantos
 Det nobis animos, quantos fugientibus hostem
 Causa dabat. nostrum exhausto ius clauditur anno,
 Vos quorum finem non est sensura potestas,
 Consulite in medium patres, Magnumq; iubete
 Esse ducem. leto nomen clamore Senatus
 Excipit: & Magno fatum, patriæq; suumq;
 Imposuit. tunc in reges, populosq; merentes
 Sparsum honos, pelagiq; potens Phœbeia donis
 Exornata Rhodos, gelidiq; inculta iuuentus
 Taygeti, fama ueteres laudantur Athenæ,
 Massiliæq; suæ donatur libera Phocis.

Tunc Sadalen, fortemq; Cotyn, fidumq; per arma
 Diotarum, & gelidæ dominum Rhasipolin oræ
 Collaudant, Libyamq; iubent autore Senatu
 Scaptrifero parere Iubæ. prò tristia fâta.
 En tibi non fidæ gentis dignissime regno
 Fortune Ptolomæe pudor, crimenq; Deorum,
 Cingere Pellæo pressos diademate crines
 Permissum, seuum in populos puer accipis ensem,
 Atq; utinam in populos, donata est regia Lagi,
 Accessit Magni iugulus, regnumq; sorori
 Reptum est, soceroq; nefas. iam turba soluto
 Arma petit coctu: quæ cum populiq; ducesq;
 Casibus incertis, & cæca sorte pararent,
 Solus in ancipites metuit descendere Martis
 Appius euentus, finemq; expromere rerum
 Sollicitat superos, multosq; obducta per annos

Delphica

Delphica fatidici referat penetralia Phœbi.

Hesperio tantum, quantum semotus Eoo
 Cardine Parnassus gemino petit æthera colle,
 Mons Phœbo, Bromioq; sacer, cui numine mixto
 Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
 Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
 Eminuit, pontoq; fuit discrimen, & astris.
 Tu quoq; uix summam seductus ab æquore rupem
 Extuleras, unoq; iugo Parnasse latebas.
 Vltor ibi expulsæ premerent cum uiscera partus
 Matris adhuc rudibus Pæan Pythona sagittis
 Explicuit, cum regna Themis, tripodasq; teneret.
 Vt uidit Pæan uastos telluris hiatus
 Diuinam spirare fidem, uentosq; loquaces
 Exhalare solum, sacris se condidit antris,
 Incubuitq; adyto, uates ibi factus Apollo.

Quis latet hîc superûm? quod numè ab æthere pressû
 Dignatur cæcis inclusum habitare cauernas?
 Quis terram cœli patitur Deus, omnia cursus
 Aeterni secreta tenens, mundiq; futuri
 Consciens, ac populis sese proferre paratus,
 Contactusq; ferens hominum, magnusq; potensq;
 Siue canit fatum, seu quod iubet ille canendo
 Fit fatum? forsân terris inserta regendis
 Aère libratum uacuo, quæ sustinet orbem
 Totius pars magna Iouis, Cyrrhæa per antra
 Exit, & ætherio trahitur connexa tonanti.
 Hoc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
 Humanam feriens animam sonat, oraq; uatis

Soluit

S oluit, ceu Siculis flammis urgentibus Actnam
 V ndat apex, Campana fremens seu saxa uaporat
 C onditus Inarimes aeterna mole Typhoëus.

Hoc tamen expositum cunctis, nulliq; negatum
 N umen, ab humani solum se labe furoris
 V indicat, haud illic tacito mala uota susurro
 C oncipiunt, nam fixa canens, mutandaq; nulli
 M ortales optare uetat, iustisq; benignus
 S æpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
 V t Tyrijs, dedit ille minas impellere belli,
 V t Salaminiacum meminit mare, sustulit iras
 T elluris sterilis monstrato fine, resoluit
 A ëra tabificum. non ullo secula dono
 N ostræ carent maiore Deûm, quàm Delphica sedes
 Q uod siluit, postquàm reges timuere futura,
 E t superos uetere loqui, nec uoce negata
 C yrrhææ mœrent uates, templiq; fruuntur
 I ustitio: nam si qua Deus sub pectora uenit,
 N uminis aut pœna est mors immatura recepti,
 A ut pretium, quippe stimulo, fluctuq; furoris
 C ompages humana labat, pulsusq; Deorum
 C oncutiunt fragiles animas. Sic tempore longo
 I mmotos tripodas, uastæq; silentia rupis
 A ppius Hesperij scrutator ad ultima fâti
 S ollicitat. iussus sedes laxare uerendas
 A ntistes, pauidamq; Deis immittere uatem,
 C astalios circum latices, nemorumq; recessus
 P hoëmonoën errore uagam, curisq; uacantem
 C orripuit, cogitq; fores irrumperè templi.

Limine

Limine terrifico metuens consistere Phœbas,
 Absterrere ducem noscendi ardore futura
 Cassa fraude parat. quid spes (ait) improba ueri
 Te Romane trahit? muto Parnassus hiatu
 Conticuit, pressitq; Deum: seu spiritus istas
 Destituit fauces, mundi q; in deuia uersum
 Duxit iter: seu barbarica cum lampade Python
 Arsit, in immensas cineres abiere cauernas,
 Et Phœbi tenuere uiam: seu sponte Deorum
 C yrrha silet, fati q; sat est arcana futuri
 Carminē longæuæ uobis commissâ Sibyllæ:
 Seu Pæan solitus templis arcere nocentes,
 Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo.
 Virginei patuere doli, fecit q; negatis
 Numinibus metus ipse fidem. tum torta priores
 Stringit uitta comas, crines q; in terga solutos
 Candida Phœcaica complectitur infula lauro.
 Herentem, dubiam q; premens in templa sacerdos
 Impulit, illa pauens adyti penetrabile remoti
 Fatidicum, prima templorum in parte resistit,
 Atq; Deum simulans sub pectore ficta quieto
 Verba refert, nullo confusæ murmure uocis
 Instinctam sacro mentem testata furore,
 Haud æquè læsura ducem, cui falsa canebat,
 Quam tripodas, Phœbi q; fidem. non rupta trementi
 Verba sono, nec uox antri complere capacis
 Sufficiens spatium, nullo q; horrore comarum
 Excussæ laurus, immota q; culmina templi,
 Securum q; nemus, ueritam se credere Phœbo

b

Prodide

P rodiderant: sentit tripodas cessare, furensq;
 A ppius, & nobis meritas dabis impia pœnas,
 E t superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
 D eq; orbis trepidi tanto consulta tumultu
 D esinis ipsa loqui, tandem conterrita uirgo
 C onfugit ad tripodas, uastisq; adducta cauernis
 H æsit, & insueto concepit pectore numen,
 Q uod non exhaustæ per tot iam secula rupis
 S piritus ingessit uati, tandemq; potitus
 P ectore Cyrrhæo non unquam plenior artus
 P hœbados irrupit Pæan, mentemq; priorem
 E xpulit, atq; hominem toto sibi cedere iussit
 P ectore, bacchatur demens aliena per antrum
 C olla ferens, uittasq; dei, Phœbeaq; ferta
 E rectis discussa comis, per inania templi
 A nicipiti ceruice rotat, spargitq; uaganti
 O bstantes tripodas, magnoq; exæstuat igne
 I ratum te Phœbe ferens, nec uerbere solo
 V teris, & stimulos, flammâq; in uiscera mergis:
 A ccipit & frenos, nec tantum prodere uati,
 Q uantum scire, licet, uenit atas omnis in unam
 C ongeriem, miserumq; premunt tot secula pectus,
 T anta patet rerum series, atq; omne futurum
 *Nititur. *Mittitur in lucem, uocemq; petentia fâta
 L uctantur, non prima dies, non ultima mundi,
 N on modus Oceani, numerus non deerat arenæ.
 T alis in Euboico uates Cumana recessu
 I ndignata suum multis seruire furorem
 G entibus, ex tanta fatorum strage superba

Excerptis

Excerpsit Romana manu: sic plena laborat
 Phæmonoë Phœbo, dum te consultor operti
 Castalia tellure Dei uix inuēnit, Appi,
 Inter fāta diu quærens tam magna latentem.
 Spumea tunc primum rabies uesana per ora
 Effluit, & gemitus & anhelus clara meatu
 Murmura, tunc mœstus uastis ululatus in antris,
 Extremæq; sonant domita iam uirgine uoces.
 Effugis ingentes tanti discriminis expers
 Bellorum Romane minas, solusq; quietem
 Euboici uasta lateris conualle tenebis.
 Cetera suppressit, faucesq; obstruxit Apollo.
 Custodes tripodes fatorum, arcanaq; mundi,
 Tuq; potens ueri Pæan, nullumq; futuri
 À superis celate diem, suprema ruentis
 Imperij, cæsosq; duces, & funera regum,
 Et tot in Hesperio collapsas sanguine gentes
 Cur aperire times? an nondum numina tantum
 Decreuere nefas, & adhuc dubitantibus astris
 Pompeij damnare caput tot fāta tenentur?
 Vindicis an gladij facinus, poenasq; furorum,
 Regnaq; ad ultores iterum redeuntia Brutos,
 Ut peragat fortuna taces? tunc pectore uatis
 Impactæ cessere fores, exclusaq; templis
 Prosiluit, perstat rabies, nec cuncta locuta est.
 Quem non emisit, superest Deus, illa feroces
 Torquet adhuc oculos, totoq; uagantia cœlo
 Lumina, nunc uultu pauido, nunc torua minaci,
 Stant nunquam facies, rubor igneus inficit ora,

h 2

Liuentesq;

L iuentesq; genas, nec qui solet esse timenti,
 T erribilis, sed pallor inest, nec fessa quiescunt
 C orda, sed ut timidus Boreæ post flamina pontus
 R aucâ gemit, sic multa leuant suspiria uatem.

Dumq; à luce sacra, qua uidit fata, refertur
 A d uulgare iubar, mediæ uenêre tenebræ.
 I mmisit Stygiam Pæan in uiscera Lethen,
 Q uæ raperet secreta Deum, tum pectore uerum
 F ugit, et ad Phœbi tripodas rediere futura:
 V ixq; refecta cadit, nec te uicinia leti
 T erritat ambiguus frustratum sortibus Appi,
 I ure sed incerto mundi subsidere regnum
 C halcidos Euboicæ uana spe rapte parabas.
 H eu demens, nullum belli sentire fragorem,
 T ot mundi caruisse malis, præstare, Deorum
 E xcepta quis morte potest? secreta tenebis
 L ittoris Euboici memorando condite busto,
 Q uâ maris angustat fauces saxosa Caristos,
 E t tumidis infesta colit quâ numina Rhamnîs,
 A rctatus rapido feruet quâ gurgite pontus,
 E uripusq; trahit cursum mutantibus undis
 C halcidicas puppes ad iniquam clasibus Aulim.

Interea domitis Cæsar remeabat Iberis,
 V ictrices aquilas alium laturus in orbem,
 C ùm propè fatorum tantos per prospera cursus
 A uertêre Dei: nullo nam Marte subactus
 I ntra castorum timuit tentoria ductor
 P erdere successus scelerum, cùm penè fideles
 P er tot bella manus fatiatæ sanguine tandem

Destituere

Destituere ducem, seu moesto classica paulum
 Intermissa sono, claususq; & frigidus ensis
 Expulerat belli furias, seu premia miles
 Dum maiora petit, damnat causamq; ducemq;
 Et scelere imbutos etiam nunc uendicat enses.

Haud magis expertus, discrimine Caesar in ullo est,
 Quam non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
 Despiceret, staretq; super titubantia fultus,
 Tot raptis truncus manibus, gladioq; relictus
 Penè suo: qui tot gentes in bella trahebat,
 Scit non esse ducis, strictos sed militis enses.
 Non pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
 Ira latens: nam quæ dubias constringere mentes
 Causa solet, dum quisq; pauet, quibus ipse timori est,
 Seq; putat solum regnorum iniusta grauari,
 Haud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax
 Turba suos. Quicquid multis peccatur, inultum est.

Effudere minas, liceat discedere Caesar
 A rabie scelerum, quæris terraq; mariq;
 His ferrum iugulis, animasq; effundere uiles
 Quolibet hoste paras: partem tibi Gallia nostri
 Eripuit, partem duris Hispania bellis,
 Pars iacet Hesperia, totoq; exercitus orbe
 Te uincente perit. Terris fuisse cruorem
 Quid iuuat, Arctois, Rhodano, Rhenoq; subactis?
 Tot mihi pro bellis bellum civile dedisti.
 Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu
 Quos hominum, uel quos licuit spoliare Deorum?
 Inus in omne nefas, manibus, ferroq; nocentes,

Pauptate pij. finis quis quaritur armis?
 Quid satis est, si Roma parum? iam respice canos,
 I nualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
 V sus abit uita: bellis consumpsimus æuum.
 A d mortem dimitte senes. en improba uota,
 N on duro liceat morientia cespitate membra
 P onere, non anima galeam fugiente ferire,
 A tq; oculos morti clausuram quærere dextram,
 C oniuigis illabi lachrymis, uniq; paratum.
 S cire rogam. liceat morbis finire senectam.
 S it præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
 Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur
 S pe trahis? usque adeo soli ciuilibus armis
 N escimus cuius sceleris sit maxima merces?
 N il actum est bellis, si nondum comperit istas
 O mnia posse manus, nec fas, nec uincula iuris
 H oc audere uetant. Rheni mihi Cæsar in undis
 D ux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
 A dde quòd ingrato meritorum iudice uirtus
 N ostra perit: quicquid gerimus, fortuna uocatur.
 N os fatum sciet esse suum. licet omne deorum
 O bsequium speres, irato milite Cæsar
 P ax erit. Hæc fatus totis discurrere castris
 C æperat, infestoq; ducem deposcere uultu.
 Sic eat ò superi, quando pietasq; fidesq;
 D esituunt, moresq; malos sperare relictum est,
 F inem ciuili faciat discordia bello.
 Q uem non ille ducem potuit terrere tumultus?
 F ata sed in præceps solitus dimittere Cæsar,

Fortunamq;

Fortunamq; suam per summa pericula gaudens
 Exercere, uenit, nec, dum desciuat ira,
 Expectat, medios properat tentare furores.
 Non illis urbes, spoliandaq; templa negasset,
 Tarpeiamq; Iouis sedem, matresq; senatus,
 Passurasq; infanda nurus, uult omnia Cæsar
 A se seua peti, uult præmia Martis amari,
 Militis indomiti tantum mens sana timetur.
 Non pudet heu Cæsar soli tibi bella placere
 Iam manibus damnata tuis: hos antè pigebit
 Sanguinis, his ferri graue ius erit, ipse pro omne
 Fasq; nefasq; rues? lassare, & disce sine armis
 Posse pati, liceat scelerum tibi ponere finem.
 Sæue quid insequeris? quid iam nolentibus instas?
 Bellum te ciuile fugit. Stetit aggere *fulti
 Cessitis intrepidus uultu, meruitq; timeri
 Non metuens, atq; hæc ira dictante profatur.
 Qui modò in absentem uultu, dextraq; furebas
 Miles, habes nudum, promptumq; ad uulnera pectus.
 Hinc fuge, si belli finis placet, ense relicto.
 Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
 Seditio, tantumq; fugam meditata iuuentus,
 A c ducis inuicti rebus lassata secundis.
 Vadite, meq; meis ad bella relinquite fatis,
 Inuenient hæc arma manus, uobisq; repulsis
 Tot reddet fortuna uiros, quot tela uocabunt.
 An'ne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
 Hesperiae gentes, nobis uictoria turbam
 Non dabit, impulsus tantum quæ præmia belli

*fultus.

h 4

Auferat.

A uferat, & uestri rapta mercede laboris
 L auriferos nullo comitetur uulnere currus?
 *defecta. V os *despecta senes, exhaustaq; sanguine turba
 C ernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
 C asaris an cursus uestrae sentire putatis
 D annum posse fugae? ueluti si cuncta minentur
 F lumina, quos miscet pelago, subducere fontes,
 *decreuerit. N on magis ablatiis unquam *descenderet aequor,
 Q uam nunc crescit aquis. an uos momenta putatis
 V lla dedisse mihi? nunquam sic cura Deorum
 S e premit, ut uestra morti, uestraeq; saluti
 F ata uacent. Procerum motus haec cuncta sequuntur.
 H umanum paucis uiuit genus. orbis Iberi
 H orror, & Arctoi nostro sub nomine miles
 P ompeio certè fugeres duce. fortis in armis
 C asareis Labienus erat, nunc transfuga uilis
 C um duce praelato terras, atq; aequora lustrat.
 N ec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
 N ec duce me geritis, quisquis mea signa relinquit,
 N ec Pompeianas tradit sua partibus arma,
 H ic nunquam uult esse meus. sunt ista profecto
 C urae castra Deis, qui me committere tantis
 N on nisi mutato uoluerunt milite bellis.
 H eu quantum fortuna humeris iam pondere fessis
 A molitur onus, sperantes omnia dextras
 E xarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
 I am certè mihi bella geram, discedite castris,
 T radite nostra uiris ignaui signa Quirites.
 A t paucos, quibus haec rabies autoribus arsit,

Non

Non Caesar, sed pœna tenet, procumbite terræ,
 Infidumq; caput, feriendaq; tendite colla.
 Et tu quo solo stabunt iam robore castra
 Tyro rudis, spectata pœnas, & disce ferire,
 Disce mori, tremuit saeva sub uoce minantis
 Vulgus iners, unumq; caput, tam magna iuuentus
 Priuatum factura timet, uelut ensibus ipsis
 Imperet, inuito moturus milite ferrum.
 Ipse pauet ne tela sibi, dextraq; negentur
 Ad scelus hoc Caesar, uicit patientia seui
 Sperm ducis, & iugulos, non tantum præstitit enses.
 Nil magis assuetas sceleris quam perdere mentes,
 Atq; perire timet, tam diri foederis ictu
 Parata quies, pœnaq; reedit placata iuuentus.
 Brundisium decimis iubet hanc attingere castris,
 Et cunctas reuocare rates, quas auisus Hydrus,
 Antiquusq; Taras, secretaq; littora Leuce,
 Quas recipit Salapina palus, & subdita Sipus
 Montibus, Ausoniam quæ torquens frugifer oram,
 Delmatico Boreæ, Calabroq; obnoxius Austro
 Appulus Adriacas exit Garganus in undas.
 Ipse petit trepidam tutus sine milite Romam
 Iam doctam seruire togæ, populoq; precanti
 Scilicet indulgens summum dictator honorem
 Contigit, & letos fecit se consule fastos.
 Nanq; omnes uoces, per quas iam tempore tanto
 Mentimur dominis, hæc primum repperit atas,
 Qua sibi ne ferri ius ullum Caesar abesset,
 Ausonias uoluit gladijs miscere secures.

h s

Addidit

Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
 Imperij rapiens, signauit tempora digna
 Mœsta nota. nam quo melius Pharsalicus annus
 Consule notus erit? fingit solennia campus,
 Et non admisse dirimit suffragia plebis,
 Decantatq; tribus, & uana uersat in urna,
 Nec cœlum seruare licet: tonat augure surdo,
 Et lætæ iurantur aues bubone sinistro.
 Inde perit primum quondam ueneranda potestas
 Iuris inops, careat tantum ne nomine tempus,
 Menstruus in fastos distinguit secula consul.
 Nec non Iliacæ numen quod præsidet Albæ
 Haud meritum Latio solennia sacra subacto
 Vidit flammifera confectas nocte Latinas.
 Inde rapit cursus, & quæ piger Appulus arua
 Deseruit rastris, & inerti tradidit herbæ,
 Ocyor & cœli flammis, & Tigride sæta
 Transcurrit, curuiq; tenens Minoia tecta
 Rundusij, clausas uentis brumalibus undas
 Inuenit, & pauidas hyberno sydere classes.
 Turpe duci uisum est rapiendi tempora belli
 In segnes hæsisse moras, portuq; teneri
 Dum pateat tutum uel non felicibus æquor.
 Expertes animos pelagi sic robore complet,
 Fortius hyberni flatus, cœlumq; fretumq;
 Cùm cepere, tenent, quàm quos incumbere certos
 Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris.
 Nec maris anfractus, lustrandaq; littora nobis,
 Sed recti fluctus, soloq; Aquilone secandi.

Hic

Hic utinam summi curuet carchesia mali,
 Incumbatq; furens, & Graia ad moenia perfler,
 Ne Pompeiani Phæacum è littore toto
 Languida iactatis comprehendant carbasa remis.
 Rumpite, quæ retinet felices uincula proras:
 Iandudum nubes, & seuas perdimus undas.
 Sydera prima poli Phœbo labente sub undas
 Exierant, & luna suas iam fecerat umbras,
 Cum pariter soluere rates, totosq; rudentes
 Laxauere sinus, & flexo nauita cornu
 Obliquat leuo pede carbasa, summaq; pandens
 Suppara uelorum perituras colligit auras.
 Ut primum leuior propellere lintea uentus
 Incipit, exiguumq; tument, mox reddita malo
 In mediam cecidere ratem, terraq; relicta
 Non ualet ipsa sequi puppes, quæ uexerat aura.
 Aequora lenta iacent alto torpore ligata,
 Pigrus immotis hæfere paludibus undæ.
 Sic stat iners Scythicas astringens Bosphorus undas,
 Cum glacie retinente fretum non impulit Ister,
 Immensumq; gelu tegitur mare: comprimit unda
 Deprendit quascunq; rates, nec peruia uelis
 Aequora frangit eques, fluctuq; latente sonantem
 Orbita migrantis scindit Mæotida Bessi.
 Sæua quies pelagi, mœstoq; ignaua profundo
 Sæta iacentis aquæ, ueluti deserta rigente
 Aequora natura cessant, pontusq; uetustas
 Oblitus seruare uices non commeat æstu,
 Non horrore tremat, non solis imagine uibrat,

Casibus

Hic

C asibus innumeris, fixæ patuere carinæ,
 I llic infestæ classes, & inertia tonsis
 A equora moturæ, grauis hinc languore profundî
 O bseſis uentura fames: noua uota timori
 S unt inuenta nouo, fluctus nimiasq; precari
 V entorum uires, dum se torpentibus unda
 E xcutiat stagnis, & sit mare, nubila nusquam,
 V ndarumq; minæ, cœlo languente, fretoq;
 N aufragij spes omnis abit: sed nocte fugata
 L æsum nube diem iubar extulit, imaq; sensim
 C oncuſit pelagi, mouitq; Ceraunia nautis.
 I nde rapi cœpere rates, atq; æquora classem
 C urua sequi, quæ iam uento, fluctuq; secundo
 L apsa Palestinas uncis confixit arenas.

**confidere.*

Prima duces uidit iunctis*consistere castris
 T ellus, quam uolucer Genusus, quam mollior Apſus
 C ircumeunt ripis. Apſo gestare carinas
 C ausa palus, leni quam fallens egerit unda.
 A t Genusum nunc sole niues, nunc imbresolutæ
 P ræcipitant, neuter longo se gurgite lassat,
 S ed minimum terræ uicino littore nouit.
 H oc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
 C omposuit, miseriq; fuit spes irrita mundi,
 P oſſe duces parua campi statione diremptos
 A dnotum damnare nefas. nam cernere uultus,
 E t uoces audire datur, multosq; per annos
 D ilectus tibi Magne socer, post pignora tanta !
 S anguinis infausti, sobolem, mortemq; nepotis,
 T e nisi Niliaca propius non uidit arena.

Cæſaris

Cæsaris attonitam miscenda ad praelia mentem
 Ferre moras scelerum partes iussere relictæ,
 Ductor erat cunctis audax Antonius armis,
 Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello.
 Illum sæpe minis Cæsar, precibusq; morantem
 E uocat: ò mundi tantorum causa malorum,
 Quid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
 Acta meo, summam rapti per prospera belli
 Te postcit fortuna manum. num rupta uadosis
 & yrtibus incerto Libye nos diuidit æstu?
 Nunquid inexperto tua credimus arma profundo?
 Inq; novos traheris casus? ignaue, uenire
 Te Cæsar, non ire iubet: prior ipse per hostes
 Percussi medias alieni iuris arenas.
 Tu mea castra times, pereuntia tempora fati
 Conqueror, in uentos impendo uota, fretumq;.
 Ne retine dubium cupientes ire per æquor.
 Si bene nota mihi est, ad Cæsaris arma iuuentus
 Naufragio uenisse uolet. iam uoce doloris
 Vendendum est, non ex æquo diuisimus orbem,
 Epirum Cæsarq; tenet, totusq; Senatus,
 A usoniam tu solus habes. his terq;, quaterq;
 Vocibus excitum postquam cessare uidebat,
 Dum se deesse Deis, at non sibi numina credit,
 Sponte per incertas audet tentare tenebras,
 Quod iussi timuere fretum, temeraria prono
 Expertus cessasse Deo, fluctusq; uerendos
 Clasisibus, exigua sperat superare carina.
 Soluerat armorum fessas nox languida curas:

Parua

*Parta. (*Parua quies miseris, in quorum pectora somno
 D at uires fortuna minor) iam castra silebant,
 T ertia iam uigiles commouerat hora secundos,
 C æsar sollicito per uasta silentia gressu
 V ix famulis audenda parat, cunctisq; relictis
 S ola placet fortuna comes. tentoria postquam
 E gressus uigilum, somno cedentia membra
 T ransiluit, questus tacite quod fallere posset.
 L ittora curua legit, primisq; inuenit in undis
 R upibus exesis hærentem fune carinam.
 R ectorem, dominumq; ratis secura tenebat
 H aud procul inde domus, non ullo robore fulta,
 S ed sterili iunco, cannâq; intexta palustri,
 E t latus inuersa nudum munita phaselo.
 Hæc Cæsar bis terq; manu quassantia tectum
 L imina commouit, molli consurgit Amyclas,
 Q uem dabat alga, toro. quisnam mea naufragus, inquit,
 T ecta petit? aut quem nostræ fortuna coëgit
 A uxilium sperare casæ? sic fatus ab alto
 A ggere, iam tepidæ sublato fune fauillæ
 S cintillam tenuem commotos pauit in ignes
 S ecurus belli, prædam ciuilibus armis
 S cit non esse casam. O uita tuta facultas
 P auperis, angusti q; lares: o munera nondum
 I ntellecta Deum. quibus hoc contingere templis,
 A ut potuit muris, nullo trepidare tumultu
 C æsarea pulsante manu: tum poste recluso
 D ux ait, expecta uotis maiora modestis,
 S pesq; tuas laxa iuuenis. si iussa secutus

Me

Me uehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ
 Debebis, manibusq; inopem duxisse senectam.
 Ne cessa præbere Deo tua fata uolenti
 Angustos opibus subitis implere penates.
 Sic fatum, quanquam plebeio tectus amictu,
 Indocilis priuata loqui. tum pauper Amyclas:
 Multa quidem prohibent nocturno credere ponto,
 Nam sol uon rutilas deduxit in æquora nubes,
 Concordesq; tulit radios, Noton altera Phœbi,
 Altera pars Boream diducta luce uocabat:
 Orbe quoq; exhaustus medio, languensq; recessit,
 Spectantes oculos infirmo lumine passus.
 Unaq; non gracili surrexit lucida cornu,
 Haud orbis medij puros exesa recessus:
 Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
 Ventorumq; nota rubuit, tum lurida pallens
 Ora tulit uultu sub nubem tristis ituro.
 Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
 Nec placet incertus, qui prouocat æquora, delphin:
 Aut siccum quod mergus amat: quodq; ausa uolare
 Ardea sublimis pennæ confisa natanti:
 Quodq; caput spargens undis uelut occupet imbrem,
 Instabili gressu metitur littora cornix.
 Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
 Haud dubitem præbere manus, uel littora tangam
 Iussa, uel hoc potius pelagus, flatusq; negabunt.
 Hæc fatum, soluensq; ratem dat carbasa uentis,
 Ad quorum motus non solum lapsa per altum
 Aëra dispersos traxere cadentia sulcos

Sydera,

S ydera sed summis etiam quæ fixa tenentur
 A stra polis, sunt uisa quati. niger inficit horror
 T erga maris, longo per multa uolumina tractu
 A estuat unda minax, flatusq; incerta futuri:
 T urbida testantur conceptos æquora uentos.
 T unc rector trepidæ fatur ratis: aspice sæuum

*Zephyros. Quanta paret pelagus, *Zephyrus ne intèdat, an *Euros

*Euros. I ncertum est, puppim dubius ferit undiq; pontus:
 N ubibus, & cœlo Notus est. si murmura ponti
 C onsulimus, uenient Cori in mare gurgite tanto
 N ec ratis Hesperias tanget, nec naufragus oras.
 D esperare uiam, & uetitos conuertere cursus
 S ola salus, liceat uexata littora puppe
 P rendre, ne longè nimium sit proxima tellus.

Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar
 S perne minas, inquit, pelagi, uentoq; furenti
 T rade sinum, Italiam si cœlo autore recusas,
 M e pete, sola tibi causa hæc est iusta timoris
 V ectorem non nosse tuum, quem numina nunquam
 D estituunt, de quo malè tunc fortuna meretur,
 C ùm post uota uenit, medias perrumpe procellas
 T utela secure mea. cœli iste, fretiq;
 N on puppis nostræ labor est, hanc Cæsare pressam
 A fluctu defendet onus, nec longa furori
 V entorum sæuo dabitur mora, proderit undis
 I sta ratis, nec flecte manus, fuge proxima uelis
 L ittora: tum Calabro portu te crede potitum,
 C ùm iam non poterit puppi, nostræq; saluti
 A ltera terra dari. quid tanta strage paretur

Ignoras

Ignoras, quærit pelagi, cæliq; tumultu
 Quid præstet fortuna mihi. Non plura locuto
 Auulsi laceros percussa puppe rudentes
 Turbo rapax, fragilemq; superuolitantia malum
 Vela tulit, sonuit uictis compagibus alnus.
 Inde ruunt toto concita pericula mundo.

Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo
 Core mouens æstus, iam te tollente furebat
 Pontus, & in scopulos totas erexerat undas.
 Occurrit gelidus Boreas, pelagusq; retundit,
 Et dubium pendet uento cui pareat æquor:
 Sed Scythici uicit rabies Aquilonis, & undas
 Torsit, & abstrusas penitus uada fecit arenas,
 Nec perfert pontum Boreas ad saxa, suumq;
 In fluctus Cori frangit mare, motaq; possunt
 Equora subductis etiam concurrere uentis.
 Non Euri cessasse minas, non imbribus atrum
 A eolij iacuisse notum sub carcere saxi
 Crediderim, cunctos solita de parte ruentes
 Defendisse suas uiolento turbine terras,
 Sic pelagus mansisse loco: nam parua procellis
 Equora rapta ferunt, Aegæas transit in undas
 Tyrrenum, sonat Ionio uagus Adria ponto.
 Ah quoties frustra pulsatos æquore montes
 Obruit illa dies, quam celsa cacumina pessum
 Tellus uicta dedit. non ullo littore surgunt
 Tam ualidi fluctus, alioq; ex orbe uoluti
 A magno uenère mari, mundumq; coercens
 Monstriferos agit unda sinus. sic rector Olympi

i

Cuspide

C usside fraterna lassatum in secula fulmen
 A diuuit, regnoq; accessit terra secundo,
 C ùm mare conuoluit gentes, cùm littora Tethys
 N oluit ulla pati, cœlo contenta teneri.

T unc quoq; tanta maris moles creuisset in astra,
 N i superùm rector pressisset nubibus undas.

Non cœli nox illa fuit, latet obsitus aër

squalore. I nfernæ pallore domus, nimbisq; grauatus
 D eprimitur, fluctusq; in nubibus accipit imbrem.
 L ux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
 C lara, sed obscurum nimbofus disilit aër.

fremunt. T unc superùm conuexa tremunt, atq; arduus axis
 I nsonuit, motaq; poli compage laborant.
 E xtimuit natura chaos, rupisse uidentur
 C oncordes elementa moras, rursusq; redire
 N ox manes mixtura Deis: spes una salutis
 Q uod tanta mundi nondum periere ruina.
 Q uantum Leucadio placidus de uertice pontus
 D espicitur, tantum nautæ uidere trementes
 F luctibus è summis præceps mare, cumq; tumentes
 R ursor hiant undæ, uix eminent æquore malus.
 N ubila tanguntur uelis, & terra carina.
 N am pelagus qua parte sedet, non celat arenam
 E xhaustum in cumulos, omnisq; in fluctibus unda est.
 Artis opem uicere metus, nescitq; magister
 Q uam frangat, cui cedat aquæ: discordia ponti
 S uccurrit miseris, fluctusq; euertere puppim
 N on ualet, in fluctus uictum latus unda repellens
 E rigit, atq; omni surgit ratis ardua uento.

Non humilem Sasona uadis, non littora curuæ
 Thessaliæ saxosa pauent, oræq; malignos
 Ambraciæ portus, scopulosa Ceraunia nauæ
 Summa timent. credit iam digna pericula Cæsar
 Fatis esse suis. tantus ne euertere, dixit,
 Me superis labor est, parua quem puppe sedentem
 Tam magno petiere mari? si gloria leti
 Est pelago donata mei, bellisq; negamur,
 Intrepidus quancunq; datis mihi numina mortem,
 Accipiam, licet ingentes abruperit actus
 Festinata dies fatis. sat magna peregi,
 Arctos domui gentes, inimica subegi
 Arma metu, uidit Magnum mihi Roma secundum.
 Iussa plebe tuli fasces per bella negatos,
 Nulla meis aberit titulis Romana potestas.
 Nesciet hoc quisquam nisi tu, quæ sola meorum
 Conscia uotorum es, me, quamuis plenus honorum,
 Et dictator eam Stygias, & consul ad umbras,
 Priuatum fortuna mori. mihi funere nullo
 Est opus ò superi, lacerum retinete cadauer
 Fluctibus in medijs, desint mihi busta, rogosq;
 Dum metuar semper, terraq; expecter ab omni.
 Hæc fatum decimus (dictu mirabile) fluctus
 Inualida cum puppe leuat, nec rursus ab alto
 Aggere deiecit pelagi, sed pertulit unda,
 Scruposisq; angusta uacant ubi littora saxi
 Imposuit terræ. pariter tot regna, tot urbes,
 Fortunamq; suam tacta tellure recepit.
 Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,

Quam

i 2

Quàm tacita sua castra fuga, comitesq; sefellit.
 *gemitu. Circunfusa duci fleuit, *gemitusq; suorum,
 Et non ingratis incesit turba querelis,
 Quò te dure tulit uirtus temeraria Casar?
 Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
 Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?
 Cùm tot in hac anima populorum uita, salusq;
 Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
 Scæuitia est uoluisse mori, nullus ne tuorum
 Emeruit comitum fati non posse superstes
 Esse tuis? cùm te raperet mare, corpora segnis
 Nostra sopor tenuit, pudet heu, tibi causa petendæ
 Hæc fuit Hesperia, uisum est committere quenquam
 Tam sauo crudele mari, sors ultima rerum
 In dubios casus, & prona pericula mortis
 Precipitare solet: mundi iam summa tenentem
 Permisisse mari? tantum quid numina lassas?
 Sufficit ad fatum belli fauor iste, laborq;
 Fortuna, quòd te nostris impexit arenis.
 Hi ne usus placuere Deum, non rector ut orbis,
 Nec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
 Talia iactantes discussa nocte, serenus
 Oppressit cum sole dies, fessumq; tumentes
 *pereuntibus. Composuit pelagus uentis *patientibus undas.
 Nec non Hesperij lassatum fluctibus æquor
 Ut uidere duces, purumq; insurgere cælo
 Fracturum pelagus Boream, soluere carinas,
 Quas uentus doctæq; pari moderamine dextra
 Permixtas habuere diu: latumq; per æquor,

Ut terre
 Sed nox
 Eripuit
 E trymo
 Potura
 E ffingui
 Mox ubi
 Consiuso
 Et turb
 Cùm
 Puppib
 Prætere
 Nymph
 Succed
 Vndiq;
 Summa
 Iam ca
 Coniug
 Te pro
 Oculer
 Iusta
 Te quo
 Fortur
 Coniuz
 Destitu
 Indul
 No
 Dum fo
 Pectus

Ut terrestre, coit consertis puppibus agmen:
 Sed nox sæua modum uenti, ueliq; tenorem
 Eripuit nautis, excusitq; ordine puppes.
 Etrymona sic gelidum bruma pellente relinquunt
 Potura te Nile grues, primoq; uolatu
 Effugunt uarias casu monstrante figuras:
 Mox ubi percussit tensas Notus altior alas,
 Confusos temere immixta glomerantur in orbes,
 Et turbata perit dispersis littera pennis.

Cum primum redeunte die uiolentiôr aër
 Puppibus incubuit Phœbæo concitus ortu,
 Prætereunt frustra tentati littora Lisi,
 Nymphæumq; tenent, nudas Aquilonibus undas:
 Succedens Boreæ iam portum fecerat Auster.
 Vndiq; collatis in robur Cæsaris armis,
 Summa uidens duri Magnus discrimina Martis
 Iam castris instare suis, seponere tutum
 Coniugij decreuit onus, Lesbôq; remota
 Te procul à sæui strepitu Cornelia belli
 Oculere. Heu quantum mentes dominatur in æquas
 Iusta Venus, dubium, trepidumq; ad prælia Magne
 Te quoq; fecit amor: quòd nolles stare sub ictu
 Fortunæ, quo mundus erat, Romanæq; fâta,
 Coniux sola fuit. mentem iam uerba paratam
 Destituunt, blandæq; iuuat uentura trahentem
 Indulgere moræ, tempus subducere fatis.

Nocte sub extrema pulso torpore quietis,
 Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
 Pectus, & auersi petit oscula grata mariti,

Humentes mirata genas, percussaq; ceco
 Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
 Ille gemens, non nunc, uita mihi dulcior, inquit,
 Cum tædet uita, leto sed tempore, coniux,
 Venit mœsta dies, & quam nimiumq; parumq;
 Distulimus: iam totus adest in prælia Cæsar,
 Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
 Lesbos erit: desiste preces tentare, negaui
 Iam mihi, non longos à me patiere recessus,
 Precipites aderunt casus, properante ruina
 Summa cadunt, satis est audisse pericula Magni:
 Meq; tuus decepit amor, ciuilia bella
 Si spectare potes, nam me iam Marte parato
 Securos cepisse pudet cum coniuge somnos,
 E q; tuo, miserum quatiunt cum classica mundum,
 Surrexisse sinu, uereor ciuilibus armis
 Pompeium nullo tristem committere damno.
 Tutior interea populis, & tutior omni
 Rege late, positaq; procul fortuna mariti
 Non tota te mole premat. si numina nostras
 Impulerint acies, maneat pars optima Magni:
 Sitq; mihi, si fâta premant, uictorq; cruentus,
 Quò fugisse uelim. uix tantum infirma dolorem
 Cepit, & attonito cesserunt pectore sensus.
 Tandem ut uox mœstas potuit proferre querelas,
 Nil mihi de fâtis thalami, superisq; relictum est
 Magne queri, nostros non rumpit funus amores,
 Nec diri fax summa rogi, sed sorte frequenti,
 Plebeiaq; nimis careo dimissa marito.

Hostis

Hostis ad aduentum rumpamus foedera tædæ,
 Placemus socerum. sic est tibi cognita Magne
 Nostra fides? credis ne aliquid mihi tutius esse,
 Quàm tibi? non ne olim casu pendemus ab uno?
 Fulminibus me sæue iubes, tantæq; ruinæ
 Absentem præstare caput? securâ uidetur
 Sors tibi, cum facias etiam nunc uota perisse,
 Ut nolim seruire malis, sed morte parata
 Te sequar ad manes: feriat dum mœsta remotas
 Fama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
 Adde quod assuescis fati, tantumq; dolorem
 Crudelis me ferre doces: ignosce fatenti,
 Posse pati timeo. quod si sunt uota, deisq;
 Audior, euentus rerum sciet ultima coniux.
 Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
 Et puppim, quæ fata ferat tam læta, timebo.
 Nec soluent audita metus mihi prospera belli,
 Cum uacuis proiecta locis à Cæsare possim
 Vel fugiente capi. notescent littora clari
 Nominis exilio, positaq; ibi coniuge Magni.
 Quis Mitylenæas poterit nescire latebras?
 Hoc precor extremum, si nil tibi uicta relinquent
 Tutius arma fuga, cum te commiseris undis,
 Quolibet infaustram potius deflecte carinam,
 Littoribus quærere meis. Sic fata, relictis
 Exiuit stratis amens, tormentaq; nulla
 Vult differre mora, non mœsti pectora Magni
 Sustinet amplexu dulci, non colla tenere,
 Extremusq; perit tam longi fructus amoris,
Precipitantq;

P ræcipitantq; suos luctus, neuterq; recedens
 S ustinuit dixisse uale, uitamq; per omnem
 N ulla fuit tam mœsta dies, nam cætera damna
 D urata iam mente malis, firmaq; tulerunt.

L abitur infelix, manibusq; excepta suorum
 F ertur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas,
 L ittoraq; ipsa tenet, tandemq; illata carina est.
 N on sic infelix patriam, portusq; reliquit
 Hesperios, seui premerent cum Caesaris arma.
 F ida comes Magni uadit duce sola relicto,
 P ompciumq; fugit. quæ nox sibi proxima uenit,
 I nsomnis: uiduo tum primum frigida lecto,
 A tq; insueta quies uni, nudumq; marito
 N on hærente latus: somno quam sæpe grauata
 D eceptis uacuum manibus complexa cubile est,
 A tq; oblita fuga quæsiuit nocte maritum.
 N am quamuis flamma tectas urgente medullas,
 N on iuuat in toto corpus iactare cubili,
 S eruatur pars illa tori, caruisse timebat
 P ompcio, sed non superi tam leta parabant.
 I nstabat, misera Magnum quæ redderet, hora.

M. AN

M. ANNEI

LVCANI PHARSALIAE

LIBER SEX-

TVS.

Ostquam castra duces pugnae iam mente
propinqu

Imposuere iugis, admotaq; comminus
arma,

Parq; suum uidere Dei, capere omnia

Cesar

Mœnia Graiorum spernit, Martemq; secundum

Iam nisi de genero fati debere recusat.

Fuistam mundo uotis petit omnibus horam,

In casum quæ cuncta ferat, placet alea fati

Aliter utrum mersura caput, ter collibus omnes

Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,

Testatus nunquam Latiae se deesse ruinae.

Vt uidet ad nullos exciri posse tumultus

In pugnam generum, sed clauso fidere uallo,

Signa mouet, tectusq; uia dumosa per arua

Dyrhachij præceptis rapiendas tendit ad arces.

Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus,

Quemq; uocat collem Taulantius incola petram,

In sedit castris, *Ephreaq; mœnia seruat

Defendens tutam uel solis turribus urbem.

Non opus hanc ueterum, nec moles structa tuetur,

Humanusq; labor facilis, licet ardua tollat,

i s

Cedere

*Ephrea.

Cedere uel bellis, uel cuncta mouentibus annis:
 Sed munimen habet nullo quassabile ferro,
 Naturam, sedemq; loci. nam clausa profundo
 Vndiq; precipiti, scopulisq; uomentibus æquor:
 Exiguo debet, quod non est insula, colli.
 Terribiles ratibus sustentant mœnia cautes,
 Ioniumq; furens rapido quum tollitur Austro,
 Templâ, domosq; quatit, spumatq; in culmina pontus.

Huc auidam belli rapuit spes improba mentem

Cæsaris, ut uastis diffusum collibus hostem
 Cingeret ignarum ducto procul aggere ualli.
 Metitur terras oculis, nec cessite tantum
 Contentus fragili subitò attollere muros
 Ingentes cautes, auulsâq; saxa metallis,
 Graiorumq; domos, direptâq; mœnia transfert.
 Extruitur, quod non aries impellere sæuus,
 Quod non ulla queat uiolenti machina belli.
 Franguntur montes, planumq; per ardua Cæsar
 Ducit opus, pandit fossas, turritaq; summis
 Disponit castella iugis, magnoq; recessu
 A mplexus fines, saltus, nemorosaq; tesqua,
 Et syluas, uastaq; feras indagine claudit.
 Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
 Castraq; Cæsareo circumdatus aggere mutat.
 Flumina tot cursus illic exorta fatigant
 Illic mersa suos: operumq; ut summa reuisat,
 Defessus Cæsar medijs intermanet agris.
 Nunc uetus Iliacos attollat fabula muros,
 Adscribatq; Deis: fragili circumdata testa

Mœnia

Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
 E n quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
 A Ssyrijs quantum populis telluris Eoæ
 S ufficit in regnum, subitum, belliq; tumultu
 R aptum clausit opus: tanti periere labores.
 T ot potuere manus adiungere Seston Abydo,
 I ngestoq; solo Phryxeum elidere pontum,
 A ut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
 E t ratibus longæ flexus donare Mææ,
 A ut aliquem mundi, quamuis natura negasset,
 I n melius mutare locum. coit area belli:
 H ic alitur sanguis terras fluxurus in omnes,
 H ic & Thessalica clades, Libycæq; tenentur:
 A estuat angusta rabies ciuilis arena.

Prima quidem surgens operum structura sefellit
 P ompeium, ueluti mediæ qui tutus in aruis
 S icaniæ rapidum nescit latrare Pelorum:
 A ut uaga cum Teihys, Rutupinaq; littora feruent,
 V nda Calidonios fallit turbata Britannos.
 V t primùm terras septas uidet aggere uasto,
 I pse quoq; à tuta deducens agnina petra
 D iuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
 L axet, & effuso claudentem milite tendat:
 A t tantum septi uallo sibi uendicat agri,
 P arua Mycenæ quantum sacrata Dianæ
 D istat ab excelsa nemoralis Aritia Roma:
 Q uoq; modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
 I n mare descendit, si nusquam torqueat annem.
 C lassica nulla sonant, iniussaq; tela uagantur,

Et

Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto.
 Maior cura duces miscendis abstrahit armis:
 Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,
 Quæ currens obtriuuit eques, gradibusq; citatis
 Ungula frondentem discussit cornea campum.
 Belliger attonsis sonipes defessus in aruis
 A duectos cum plena ferant præsepia culmos,
 Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
 Et tremulo medios abruptit poplite gyros.
 Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
 Traxit iners cælum fluidæ contagia pestis
 Obscuram in nubem, tali spiramine* Nessus
 *Nefis. E mittit Stygium nebulosis aëra saxis,
 Antrâq; letiferi rabiem Typhonis anhelant.
 Inde labant populi, cæloq; paratior unda
 Omne pati uirus durauit uiscera cœno.
 Iam riget atra cutis, distentaq; lumina rumpit,
 I gneaq; in uultus, & sacro feruida morbo
 Pestis abit, fessumq; caput se ferre recusat.
 Iam magis atq; magis præceps agit omnia fatum,
 Nec medij diripiunt morbi uitamq; necemq;
 Sed languor cum morte uenit, turbaq; cadentum
 Aucta lues, dum mixta iacent incondita uiuis
 Corpora: nam miseros ultra tentoria ciues
 Spargere funus erat, tamen hos minuere labores
 A tergo pelagus, pulsusq; Aquilonibus aër,
 Littoraq; & plena peregrina messe carinæ.
 At liber terræ spatiosis collibus hostis
 Aère non pigro, nec inertibus angitur undis,

Sed

Sed patitur se uam ueluti circumdatus arcta
 Obsidione famem. nondum surgentibus altam
 In segetem culmis, cernit miserabile uulgus
 In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
 Et morsu spoliare nemus, letumq; minantes
 Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
 Quae mollire queunt flamma, quae frangere morsu,
 Quaeq; per abrasas utero dimittere fauces,
 Plurimaq; humanis antehac incognita mensis
 Diripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.

*folijs.

Ut primum libuit ruptis euadere claustris
 Pompeio, cunctasq; sibi permittere terras,
 Non obscura petit latebrose tempora noctis,
 Et raptum furto soceri cessantibus armis
 Deditur iter, latis exire ruinis
 Querit, & impulso turres confringere uallo,
 Perq; omnes gladios, & qua uia cade paranda est.
 Opportuna tamen ualli pars uisa propinqui,
 Quam Minuci castella uocant, & confraga densis
 Arboribus dumeta tegunt: huc puluere nullo
 Proditus agmen agit, subitusq; ad moenia uenit.
 Tot simul è campis Latiae fulsere uolucres,
 Tot cecinere tubae, nequid uictoria ferro
 Deberet, pauor attonitos consecerat hostes,
 Quod solum ualuit uirtus, iacere perempti
 Debuerant quo stare loco: qui uulnera ferrent
 Iam deerant, nimbusq; ferens tot tela peribat.
 Tum piceos uoluunt immisse lampadis ignes,
 Tum quassae nutant turres, lapsumq; minantur.

*Numici.

Roboris

R oboris impacti crebros gemit agger adictus.
 I am Pompeiana celsi super ardua ualli
 E xierant Aquilæ iam mundi iura patebant.
 Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto
 A uferret fortuna locum, uictoribus unus
 E ripuit, uetuitq; capi, seq; arma tenente
 A c nondum strato Magnum uicisse negauit.
 S cæua uiro nomen, castrorum in plebe merebat
 A nte feras Rhodani gentes: ibi sanguine multo
 P romotus Latiam longo gerit ordine uitem,
 P ronus ad omne nefas, & qui nesciret, in armis
 Q uam magnum uirtus crimen ciuilibus esset.
 H ic ubi quærentes socios iam Marte relicto
 T uta fugæ cernit, quò uos pauor, inquit, abegit
 I mpius, & cunctis ignotus Cæsaris armis?
 O fàmuli turpes, seruum pecus, absq; cruore
 T erga datis morti? cumulo uos deesse uirorum
 N on pudet, & bustis interq; cadauera quæri?
 N on ira saltem iuuenes pietate remota
 S tabitis? è cunctis per quos erumperet hostis
 N os sumus electi. non paruo sanguine Magni
 I sta dies ierit. peterem felicior umbras
 C æsaris in uultu. testem hunc fortuna negauit,
 P ompeio laudante cadam. confringite tela
 P ectoris incursum, iugulisq; retundite ferrum.
 I am longinqua petit puluis, sonitusq; ruinae,
 S ecurasq; fragor concussit Cæsaris aures.
 V icimus ò socij, ueniet, qui uendicet arces,
 D um morimur. mouit tantum uox illa furorem,

Quantum

Quantum non primo succedunt classica cantu,
 Mirantesq; uirum, atq; auidi spectare sequuntur
 Scituri iuuenes, numero deprensa, locoq;
 An plus quam mortem uirtus daret. ille ruenti
 Aggere consistit, primumq; cadauera plenis
 Turribus euoluit, subeuntesq; obruit hostes
 Corporibus, totaq; uiro dant tela ruinae,
 Roboraq; & moles hosti, seq; ipse minatur.
 Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
 Detrudit muris, & ualli summa tenentes
 Amputat ense manus, caput obterit, ossaq; saxo,
 Ac male defensum fragili compage cerebrum
 Dissipat, alterius flamma crinesq; genasq;
 Succendit, strident oculis ardentibus ignes.

Ut primum cumulo crescente cadauera murum
 *Admouere solo, non segnior extulit illum
 S altus, & in medias iecit super arma cateruas,
 Quam per summa rapit celerem uenabula pardum.
 Tunc densos inter cuneos compressus, & omni
 Vallatus bello uincit, quem respicit, hostem.
 Iamq; hebes, & crasso non asper sanguine mucro
 Percussum Scaeva frangit, non uulnerat hostem:
 Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
 Illum tota premit moles, illum omnia tela,
 Nulla fuit non certa manus, non lancea felix,
 Parq; nouum fortuna uidet concurrere, bellum,
 Atq; uirum: fortis crebris sonat ictibus umbo,
 Et galeae fragmenta cauae compressa perurunt
 Tempora, nec quicquam nudis uitalibus obstat

*Aequaue.

Iam

I am præter stantes in summis osibus hastas.
 Quid nunc uesani iaculis, leuibusq; sagittis
 P erditis hæsuos nunquam uitalibus ictus?
 H unc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
 O bruat, aut uasti muralia pondera saxi:
 H unc aries ferro, ballistaq; limine portæ
 S ummueat, stat non fragilis pro Cesare murus,
 P ompeiumq; tenet, iam pectore, non tegit armis.
 A c ueritus credi clypeo, leuaq; uacasse,
 A ut culpa uixisse sua, tot uulnera belli
 S olus obit, densamq; ferens in pectore sylvam
 I am gradibus fessus in quem cadat, eligit hostem,
 P ar pelagi monstribus, Libycæ sic bellua terræ,
 Getulus. S ic Libycus densis elephas oppressus ab armis
 O mne repercussum squalenti missile tergo
 F rangit, & hærentes mota cute discutit hastas,
 V iscera tuta latent penitus, citraq; cruorem
 C onfixæ stant tela feræ, tot facta sagittis,
 T ot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
 Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
 T enditur in Scæuam, quæ uoto certior omni
 I n caput, atq; oculi læuum descendit in orbem.
 I lle moras ferri, neruorum & uincula rumpit,
 A ffixam uellens oculo pendente sagittam
 I ntrepidus, telumq; suo cum lumine calcat.
 P annonis haud aliter post ictum sæuior urfa,
 Q uum iaculum parua Libys amentauit habena
 S e rotat in uulnus, telumq; irata receptum
 I mpetit, & secum fugientem circuat hastam.

Perdi

P erdiderat uultum rabies, stetit imbre cruento
 I nformis facies, letus fragor aethera pulsat
 V ictorum; maiora uiris è sanguine paruo
 G audia non faceret conspectum in Cesare uulnus.
 I lle tegens alta suppressum mente dolorem
 Mitis, & à uultu penitus uirtute remota,
 P arcite, ait, ciues, procul hinc auertite ferrum,
 C ollatura meæ nil sunt iam uulnera morti,
 N on eget ingestis, sed uulsis pectore telis:
 T ollite, & in Magni uiuentem ponite castris,
 H oc uestro præstate duci, sit Scaua relictæ
 C esaris exemplum potius, quàm mortis honestæ.

Credidit infelix simulatis uocibus Aulus,
 N ec uidit recto gladium mucrone tenentem:
 Membraq; captiui pariter laturus, & arma,
 F ulmineum medijs excepit faucibus ensem.
 I ncaluit uirtus, atq; una cæde reffectus
 S oluat, ait, pœnas, Scauam quicumq; subactum
 S perauit: pacem gladio si quærit ab isto
 M agnus, adorato submittat Cesare signa.
 A n similem uestri, segnemq; ad fata putastis?
 P ompeij uobis minor est, cansaq; senatus,
 Q uàm mihi mortis amor. Simul hæc effatus, & altus
 C esareas puluis testatur adesse cohortes.

Dedecus hic belli Magno, crimenq; remisit,
 N e solum totæ fugerent te Scaua cateruæ,
 S ubducto qui Marte ruis: nam sanguine fuso
 V ires pugna dabat. labentem turba suorum
 E xcipit, atq; humeris defectum imponere gaudet,

A c uelut inclusum perfosso in pectore numen,
 E t uiuam magnæ speciem uirtutis adorant:
 T elaq; confixis certant euellere membris,
 E xornantq; Deos, ac nudum pectore Martem
 A rmis Scæua tuis, felix hoc nomine famæ,
 S i tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
 C antaber exiguis, aut longis Teutonus armis.
 N on tu bellorum spolijs ornare Tonantis
 T empla potes, non tu latis ululare triumphis.
 I nfelix, quanta dominum uirtute parasti.

Nec magis hac Magnus castrorum parte repulsus

I ntra claustra piger dilato Marte quieuit,
 Q uam mare lassatur, quum se tollentibus Euris
 F rangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
 M ontis adest, seramq; sibi parat unda ruinam.
 H inc uicina petens placido castella profundo
 I ncursu gemini Martis rapit, armaq; late
 S pargit, & effuso laxat tentoria campo,
 M utandæq; iuuat permissa licentia terræ.
 S ic pleno Padus ore tumens super aggere tutus
 E xcurrit ripas, & totos coneuit agros:
 S uccubuit siqua tellus, cumulumq; furentem
 V ndarum non passa ruit, tum flumine toto
 T ransit, & ignotos aperit sibi gurgite campos:
 I llos terra fugit dominos, his rura colonis
 A ccedunt donante Pado, uix prælia Cæsar
 S enferat, elatus specula quæ prodidit ignis.
 I nuenit impulsos presso iam puluere muros:
 F rigidaq; ut ueteris deprendit signa ruinæ,

Accendit

Accendit pax ipsa loci, mouitq; furorem
 Pompeiana quies, & uicto Cesare somnus:
 Ire uel in clades properat, dum gaudia turbet.
 Torquato ruit inde minax, qui Cesare arma;
 Segnius haud uidit, quam malo nauta tremente
 Omnia Circae subducit uela procella,
 Agminaq; interius muro breuiore recepit,
 Densus ut parua dissoneret arma corona.

Trasferat primi Caesar munimina ualli,
 Cum super è totis emisit collibus agmen,
 Effuditq; acies obseptum Magnus in hostem.
 Non sic Aetnaeis habitans in uallibus horret

*Encelado spirante notum, quum tota caernis
 Egerit, & torrens in campos defluit Aetna,
 Cesare ut miles glomerato puluere uictus
 Ante aciem, caeci trepidus sub nube timoris
 Hostibus occurrit fugiens, inq; ipsa pauendo
 Fata ruit: totus mitti ciuilibus armis

Vsque uel in pacem potuit cruor, ipse furentes
 Dux tenuit gladios. felix, ac libera legum
 Roma fores, iurisq; tui, uicisset in illo
 Si tibi Sylla loeo. dolet heu, semperq; dolebit,
 Quod scelerum Caesar prodest tibi summa tuorum
 Cum genero pugnassee pio. Pro tristia fata,
 Non Utica Ibye clades, Hispania Munda
 Flesset, & infando pollutus sanguine Nilus
 Nobilius Phario gestasset rege cadauer,
 Nec Iuba Marmaricas nudus pressisset arenas,
 Pœnorumq; umbras placasset sanguine fuso

*Enceladus
 spirante notus

S cipio, nec sancto caruisset uita Catone.
 V ltimus esse dies potuit tibi Roma malorum,
 E xire è medijs potuit Pharsalia fati.
 D eferit aduerso possessam numine sedem
 C aesar, & Emathias lacero petit agmine terras.
 A rma secuturum soceri quacunq; fugasset,
 T entauere suo comites diuertere Magnum
 H ortatu, patrias sedes, atq; hoste carentem
 A usonian peteret. Nunquam me Cæsaris, inquit,
 E xemplo reddam patriæ, nunquamq; uidebit
 M e, nisi d'misso redeuntem milite Roma.
 Hesperian potui motu surgente tenere,
 S i uellen patrijs aciem committere templis,
 A c medo pugnare foro. dum bella relegem,
 E xtremum Scythici transcendam frigoris orbem,
 A r dentesq; plagas. uictor tibi Roma quietem
 E ripiam, qui, ne premerent te prælia, fugi?
 A h potius, ne quid bello patiaris in isto,
 T e Cæsar putet esse suam. sic fatus in ortus
 P hœbeos conuertit iter, terræq; secutus
 D e uia, quâ uastos aperit Candauia saltus
 C ontigit Emathiam, bello quam fata parabant.
 T hessaliam qua parte diem brumalibus horis
 A t tollit Titan, rupes Ossa coërcet.
 Q uum per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
 P elion opponit radijs nascentibus umbras.
 A t medios ignes cœli, rabidiq; Leonis
 S olstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
 E xcipit aduersos Zephyros, & Iapiga Pindus,

Et matu

E t maturato præcidit uespere lucem.
 Nec metuens imi Borean habitator Olympi
 Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.

Hos inter montes, media qui ualle premuntur
 Perpetuis quondam latuere paludibus agri,
 Flumina dum campi retinent, nec peruia Tempe
 Dant aditus pelago, stagnumq; implentibus unum
 Crescere cursus erat. postquam discessit Olympo
 Herculea grauis Ossa manu, subitæq; ruinam
 Sensit aquæ Nereus, melius mansura sub undis
 Emathis æquorei regnum Pharsalos Achillis
 Eminet, et prima Rhœteia littora pinu,
 Quæ tetigit Phylace, Pteleosq; et Dorion ira
 Flebile Pieridum, Trachin, pretioq; nefandæ
 Lampados Herculeis fortis Melibœa pharetris,
 Atq; olim Larissa potens, ubi nobile quondam
 Nunc super Argos arant, ueteres ubi fabula Thebas
 Monstrat Echionias, ubi quondam Pentheos exul,
 Colla, caputq; ferens supremo tradidit igni,
 Quæstæ quod hoc solum nato rapuisset Agaue.

Ergo abrupta palus multos discessit in annes:
 Purus in occasus parui sed gurgitis Aëas
 Ionio fluit inde mari: nec fortior undis
 Labitur auctæ pater Isidis: et tuus, Oeneu,
 Penè gener crassus oblimat Echinadas undis:
 Et Meleagræam maculatus sanguine Nessi
 Euenos Calydonæ secat: ferit anæ citato
 Maliacas Sperchios aquas: et flumine puro
 Irrigat Amphrysos famulantis pascua Phœbi:

k 3

Quiq;

Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
 Aëra, nec tenues uentos suspirat Anauros:
 Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
 Peneo donauit aquas: & gurgite raptō
 Apidanos: nunquamq; celer, nisi mixtus, Enipheus.

*Phoenix. Accipit Asopos cursus, *Penisq; Melasq;.

Solus in alterius nomen quum uenerit undæ,
 Defendit Titaresus aquas, lapsusq; superne
 Gurgite Penei pro siccis utitur aruis.
 Hunc fama est Stygijs manare paludibus amnem,
 Et capitis memorem, fluuij contagia uilis
 Nolle pati, superumq; sibi seruare timorem.

Vt primū enisus patuerunt amnibus arua,
 Pinguis Boebicio discessit uomere sulcus,
 Mox Lelegum dextra pressum descendit aratrum.
 Aecidæ, Dolopesq; solum fregere coloni,
 Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis.
 Illic semiferos Ixtonidas Centauros
 Fœta Peletronijs nubes effudit in antris:
 Aspera te Pholoës frangentem Monyche saxa,
 Teq; sub Aetnæo torquentem uertice uulsas
 Rhœte ferox, quas uix Boreas inuerteret, ornos,
 Hospes & Alcidæ magni Phole, teq; per amnem
 Improbe Lernaas uector passare sagittas,
 Teq; senex Chiron, gelido qui sydere fulgens
 Impetis Aemonio maiorem Scorpion arcu.
 Hac tellure feri micuerunt semina Martis.
 Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
 Thessalicus sonipes bellis feralibus omen

Exiuit,

E xilui
 S pum
 P rima
 T erre
 P rima
 I n for
 F udit
 F regi
 I llic
 D uita
 D esce
 V nde
 I mp
 I nfer
 S yde
 Ha
 C ast
 Mens
 A du
 D eg
 A d
 S pe
 S ex
 Q ui
 P ob
 Q ui
 I m
 N or
 N e

Exiuit, primus chalybem, frenosq; momordit,
 Spumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.
 Prima fretum scindens Pagasæo littore pinus,
 Terrenum ignotas hominem proiecit in undas.
 Primus Thessalicæ rector telluris Ionos
 In formam calidæ percussit pondera massæ,
 Fudit & argentum flammis, aurumq; moneta
 Fregit, & immensis coxit fornacibus æra.
 Illic (quod populos scelerata impexit in arma)
 Diuitias numerare datum est. hinc maxima serpens
 Descendit Python, Cyrrhaeq; fluxit in antra,
 Vnde & Thessalicæ ueniunt ad Pythia laurus.
 Impius hinc prolem superis immisit Aloeus,
 Inseruit celsis propè se quum Pelion astris,
 Syderibusq; uias incumbens abstulit Ossa.
 Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
 Castra duces, cunctos belli præsaga futuri
 Mens agitat, summiq; grauem discriminis horam
 Aduentare palàm est. propius iam fâta moueri
 Degeneres trepidant animi, peioraq; uersant:
 Ad dubios pauci præsumpto robore casus
 Spemq; metumq; ferunt. turbæ sed mixtus inerti
 Sextus erat, Magno proles indigna parente,
 Qui mox Scyllæis exul grassatus in undis,
 Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.
 Qui stimulante metu fâti prænoscere cursus,
 Impatiensq; moræ, uenturisq; omnibus æger,
 Non tripodas Deli, non Pythia consulit antra,
 Nec quæsisse libet primis quid frugibus altrix

k 4

Ore

O re Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
 Fata queat, quis prodat aues, quis fulgura cœli
 Scruet, et Assyria scrutetur sydera cura,
 Aut si quid tacitum, sed fas erat: ille supernis
 *Detestata, *Detestanda Deis sanctorum arcana magorum
 Nouerat, et tristes sacris feralibus aras,
 Umbrarum, Ditisque fidem, miseroque liquebat
 Scire parum superos: uanum, seuumque furorem
 Adiuuat ipse locus, uicinaque moenia castris
 Aemonidum, ficti quas nulla licentia monstri
 Transierat, quarum, quicquid non creditur, ars est.

Theßala quinetiam tellus herbasque nocentes
 Rupibus ingenuit, sensuraque saxa canentes
 Arcanum ferale magos. ibi plurima surgunt
 Vim factura Deis, et terris hospita Colchis
 Legit in Aemonijs, quas non aduexerat, herbas.
 Impia tot populis, tot surdas gentibus aures
 Cœlicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
 Vna per æthereos exit uox illa recessus,
 Verbaque ad inuitum perfert cogentia numen,
 Quod non cura poli, cœlique uolubilis unquam
 Auocat, infandum tetigit quum sydera murmur.
 Tunc Babylon Persea licet, secretaque Memphis
 Omne uetustorum soluat penetrabile magorum,
 Abducit superos alienis Theßalis aris.

Carmine Theßalidum dura in præcordia fluxit
 Non fatis adductus amor, flammisque seueri
 Illicitis arsere senes: nec noxia tantum
 Pœcula proficiunt, aut quum turgentia succo

Frontis

Frontis amaturæ subducunt pignora foetæ.
 Mens hausti nulla sanie polluta ueneni
 Excantata perit, quos non concordia mixti
 Alligat ulla tori, blandæq; potentia formæ,
 Traxerunt torti magica uertigine fili.
 Cessauere uices rerum, dilataq; longa
 Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
 Torpuit, & præceps audito carmine mundus,
 Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens
 Miratur non ire polos. nunc omnia complent
 Imbribus, & calido producunt nubila Phæbo,
 Et tonat ignaro cælum Ioue. uocibus iisdem
 Humentes latè nebulas, nimbosq; solutis
 Excussere comis: uentis cessantibus æquor
 Intumuit, rursus uetitum sentire procellas
 Conticuit turbante Noto, puppimq; ferentes
 Inuentum tumuere sinus: de rupe pependit
 Abscissa fixus torrens, amnisq; cucurrit
 Non quæ pronus erat: Nilum non extulit æstas,
 Mæander direxit aquas, Rhodanumq; morantem
 Precipitauit Arar: submisso uertice montes
 Explicuere iugum, nubes suspexit Olympus:
 Solibus & nullis Scythicæ cum bruma rigeret,
 Dimaduere niues: impulsam sydere Tethyn
 Reppulit Aemonidum defenso littore carmen.
 Terra quoq; immoti concussit ponderis axem,
 Et medium uergens *titubauit Nisus in orbem:
 Tanta molis onus percussum uoce recessit,
 Prospectumq; dedit circumlabentis Olympi.

*nisu titubauit.

Omne potens animal leti, genitumq; nocere,
 Et pauet Aemonias, & mortibus instruit artes.
 Has auidæ Tigres, & nobilis ira leonum
 Ore fouent blando: gelidos his explicat orbes,
 Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
 Viperci coeunt abrupto corpore nodi,
 Humanoq; cadit serpens afflata ueneno.
 Quis labor hic superis cantus, herbasq; sequendi,
 Spernendiq; timor? cuius commercia pacti
 Obstrictos habuere Deos? parere necesse est.
 An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
 An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
 Est illis superos, an habent hæc carmina certum
 Imperiosa Deum, qui mundum cogere, quicquid
 Cogitur ipse, potest: illis & sidera primum
 Præcipiti deducta polo: Phœbeq; serena
 Non aliter diris uerborum obseffa uenenis
 Palluit, & nigris, terrenisq; ignibus arsit,
 Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,
 Insereretq; suas flammis cœlestibus umbras:
 Et patitur tantos cantu depressa labores,
 Donec suppositas propior despumet in herbas.
 Hos scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis
 Effera, damnarat nimie pietatis Erichtho,
 Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem.
 Illi nanq; nefas urbis submittere tecto
 Aut laribus ferale caput, desertaq; busta
 Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris,
 Grata Deis Erebi, coetus audire silentium,
 Nosse domos Stygias, arcanaq; Ditis operti

Nonisup
 Fæda fit
 Terribili
 Impexis
 Sydera
 Egredit
 Serena
 Et non l
 Nec super
 Auxilian
 Nouit, f
 Gaudet,
 Omne
 Concedi
 Viuente
 Infodit
 Mors in
 Rettulit
 Fuman
 Emedij
 Quam t
 Feralis
 Colligit
 Astubi
 Ducitu
 Corporo
 Immet
 Effodi
 Excren
 Ore su

Nonisuperi, non uita uetat: tenet ora profanae
 Fœda situ macies, cœloq; ignota sereno.
 Terribilis Stygio facies pallore grauatur
 Impexis onerata comis. si nimbus & atræ
 Sydera subducunt nubes, tunc Thesala nudie
 Egreditur bustis, nocturna q; fulgura captat.
 Senza foecundæ segetis calcata perussit,
 Et non letiferas spirando perdidit auras.
 Nec superos orat, nec cantu supplice numen
 Auxiliare uocat, nec fibras illa litantis
 Nouit, funereas aris imponere flammæ
 Gaudet, & accenso rapuit quæ tura sepulchro.

Omne nefas superi prima iam uoce precantis
 Concedunt, carmenq; timent audire secundum.
 Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes,
 Infodit busto, fatis debentibus annos
 Mors inuita subit: peruersa funera pompa
 Rettulit à tumultis, fugère cadauera letum.
 Fumantes iuuenum cineres, ardentiaq; ossa
 Emedijs rapit illa rogis, ipsamq; parentes
 Quam tenuere, facem, nigroq; uolantia fumo
 Feralis fragmenta tori, uestesq; fluentes
 Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.
 Ast ubi seruantur saxis, quibus intimus humor
 Ducitur, & tracta durefcunt tabe medulle
 Corpora, tunc omneis auidè deseuit in artus,
 Immerfitq; manus oculis, gaudetq; gelatos
 Effodisse orbes, & sicca pallida rodit
 Excrementa manus: laqueum, nodosq; nocentes
 Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,

A brasitq; cruces, percussaq; uiscera nimbis
 Vulsit, & incoctas admissio sole medullas.
 Insertum manibus chalybem, nigramq; per artus
 Stillantis tibi saniem, uirusq; coactum
 Sustulit, & neruo morsus retinente pependit.
 Et quodcunq; iacet nuda tellure cadauer,
 Ante feras, uolucresq; sedet, nec carpere membra
 Vult ferro, manibusq; suis, morsusq; luporum
 Expectat siccis raptura è faucibus artus.
 Nec cessant à cæde manus, si sanguine uiuo
 Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto.
 Nec refugit cædes, uiuum si sacra cruorem,
 Extaq; funereæ poscunt trepidantia mensæ:
 Vulnere si uentris, non quâ natura uocabat,
 Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.
 Et quoties seuis opus est, ac fortibus umbris,
 Ipsa facit manes, hominum mors omnis in usu est.
 Illa genæ florem primæuo corpore uulsit,
 Illa comam leua morienti abscidit ephebo.
 Sape etiam charis cognato in funere dira
 Thessalis incubuit membris, atq; oscula figens,
 Truncauitq; caput, compressaq; dentibus ora
 Laxauit, siccoq; hærentem gutture linguam
 Premordens gelidis infudit murmura labris,
 Arcanumq; nefàs Stygias mandauit ad umbras.
 Hanc ut fama loci Pompeio prodidit, alta
 Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
 Sub nostra tellure diem, deserta per arua
 Carpit iter. fidi scelerum, suetiq; ministri

Efracos

E ffractos circum tumulos ac busta uagati
 C onspexere procul prærupta in caute sedentem,
 Quæ iuga deuexus Pharsalica porrigit Aemus.
 I lla magis, magicisq; Deis incognita uerba
 T entabat, carmenq; nouos fingebat in usus.
 N anq; timens ne Mars alium uagus iret in orbem,
 E mathis & tellus tam multa cæde careret,
 P ollutos cantu, dirisq; uenefica succis
 C onspersos, uetuit trasmittere bella Philippos,
 T ot mortes habitura suas, usuraq; mundi
 S anguine, cæsorum truncare cadauera regum
 S perat, & Hesperia cineres auertere gentis,
 O ssaq; nobilium, tantosq; adquirere manes.
 H ic ardor, solusq; labor, quid corpore Magni
 P roiecto rapiat, quos Cæsaris inuolet artus.
 Quam prior affatur Pompeij ignaua propago.
 O decus Aemonidum, populis quæ pandere fâta,
 Quæq; suo uentura potes diuertere cursu,
 T e precor, ut certum liceat mihi noscere finem
 Q uem belli fortuna paret: non ultima turbæ
 P ars ego Romanæ, Magni clarissima proles,
 V el dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
 M ens dubijs perculsa pauet, rursusq; parata est
 C ertos ferre metus, hoc casibus eripe iuris,
 N e subiti, cæciq; ruant, uel numina torque
 V el tu parce deis, & manibus exprime uerum,
 E lysis resera sedes, ipsamq; uocatam,
 Q uos petat è nobis mortem, tibi coge fateri.
 N on humilis labor est, dignum est quod quærere cures,

Vel

V el tibi quò tanti præponderet alea fati.

Impia lætatur uulgata nomine famæ
 Thesalis, & contra, si fata minora moueres,
 Pronum erat ò iuuenis, quos uelles (inquit) in actus
 Inuitos præbere Deos, conceditur arti
 V nam cum radijs presserunt sydera mortem
 Inseruisse moras, & quamuis fecerit omnis
 Stella senem, medios herbis abrumpimus annos:
 At simul à prima descendit origine mundi
 Causarum series, atq; omnia fata laborant,
 Si quicquam mutare uelis, unoq; sub ictu
 Statur genus humanum, tunc Thesala turba fatemur,
 Plus fortuna potest: sed si prænoscere casus
 Contentus, facilesq; aditus, multiq; patebunt
 Ad uerum, tellus nobis, ætherq; Chaosq;
 Aequoraq; & campi, Rhodopeiaq; saxa loquentur.
 Sed pronum, cum tanta nouæ sit copia mortis,
 Emathijs unum campis attollere corpus,
 Ut modò defuncti, tepidiq; cadaueris ora
 Plena uoce sonent, ne membris sole perustis
 Auribus incertum feralis strideat umbra.

Dixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
 Mœstum tecta caput, squalenti nube pererrat
 Corpora cæforum tumulis proiccta negatis.
 Continuo fugère lupi, fugère reuulsis
 Vnguibus impastæ uolucres, dum Thesala uatem
 Eligit, & gelidas lecto scrutata medullas
 Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
 Inuenit, & uocem defuncto in corpore quærit.

F ata pe
 Quem s
 T entass
 C esiffi
 E xtract
 E lectum
 D uicit, e
 P er sco
 V icturu
 D amna
 Haud
 I n præ
 V rget s
 S uspic
 M arcent
 L onga
 L umen
 S edit in
 A c nostr
 T artare
 V im faci
 A spiciat
 D iscolor
 I nduitu
 E t coma
 V t pau
 C onspic
 P onite,
 I am no

Fata peremptorum pendent iam multa uirorum,
 Quem superis reuocasse uelit. si tollere totas
 Tentasset campis acies, & reddere bello,
 Cessissent leges Erebi, monstroq; potenti
 Extractus Stygio populus pugnasset Auerno.
 Electum tandem traiecto gutture corpus
 Ducit, & inserto laqueis feralibus unco
 Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
 Victurum, montisq; caui, quem tristis Erichto
 Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.

Haud procul à Ditis cæcis depressa cauernis
 In præceps subsedit humus, quam pallida pronis
 Urget sylua comis, & nullo uertice coelum
 Suspiciens, Phæbo non peruia taxus opacat.
 Marcentes intus tenebra, pallensq; sub antris
 Longa nocte situs, nunquam nisi carmine factum,
 Lumen habet, non Tanareis sic faucibus aër
 Sedit iners mœstum mundi confine latentis,
 Ac nostri: quò non metuunt emittere manes
 Tartarei reges. nam quamuis Thesala uates
 Vim faciat fati, dubium est, quod traxerit illuc
 Aspiciat Stygias, an quod descenderit, umbras.
 Discolor, & uario furialis cultus amictu
 Induitur, uultusq; aperitur crine remoto,
 Et coma uipereis substringitur horrida sertis.
 Ut puidos iuuenis comites, ipsumq; trementem
 Conspicit exanimi defixum lumina uultu,
 Ponite, ait, trepida conceptos mente timores,
 Iam noua, iam uera reddetur uita figura,

Vt

Vt quamuis pauidi possint audire loquentem.
 Si uero Stygiosq; lacus, ripamq; sonantem
 Ignibus ostendam, si me presente uideri
 Eumenides possent, uillo saq; colla colubris
 Cerberus excutiens, & uincti terga gigantes,
 Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
 Pectora tunc primum feruenti sanguine supplet
 Vulneribus laxata nouis, taboq; medullas
 Abluit, & uirus largè lunare ministrat.
 Huc quicquid foetu genuit natura sinistro
 Miscetur, non spuma canum, quibus unda timori est,
 Viscera non lyncis, non duræ nodus hyenæ
 Desuit, & cerui pasti serpente medulla,
 Non puppim retinens Euro tendente rudentes
 In medijs Echeneis aquis, oculiq; draconum,
 Quæq; sonant foeta tepe facta sub alite saxa,
 Non Arabum uolucer serpens, innataq; rubris
 Aequoribus custos pretiosæ uipera conchæ,
 Aut uiuentis adhuc Libycæ membrana cerastæ,
 Aut cinis Eoa positi Phœnicis in ara,
 Quò postquam uiles, & habentes uomina pestes
 Contulit, infando saturatas carmine frondes,
 Et quibus os dirum nascentibus inspuit herbas
 Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa ueneni.
 Tunc uox Lethæos cunctis pollentior herbis
 Excantare Deos, confudit murmura primum
 Dissona, & humanæ multum discordia linguæ.
 Latratus habet illa canum, gemitusq; luporum,
 Quod trepidus bubo, quod Strix nocturna queruntur,

Quod
 Expr
 Syl
 Tot r
 Expl
 Eu
 Et C
 Et re
 Mors
 Thes
 Perse
 Mani
 I ani
 Spar
 Fra
 I an
 Exa
 Pollu
 Hum
 Sep
 Squ
 Imp
 Non
 Assu
 Desc
 Hære
 Ad n
 Pom
 Sib

Quod strident ululantq; feræ, quod sibilat anguis,
 Exprimit, & planctus illisæ cautibus unda,
 Sylvarumq; sonum, fractæq; tonitrua nubis.
 Tot rerum uox una fuit, mox cætera cantu
 Explicat Aemonio, penetratq; in Tartara lingua.
 Eumenides, Stygiumq; nefas, pœnæq; nocentum,
 Et Chaos innumeros auidum confundere mundos,
 Et rector terræ, quem longa in secula torquet
 Mors dilata Deum, Styx, & quos nulla meretur
 Thesalis Elysios, cælum, matremq; perosa
 Persephone, nostræq; Hecates pars ultima, per quam
 Manibus & mihi sunt tacitæ commercia lingua,
 Ianitor & sedis laxæ, qui uiscera sæuo
 Spargis nostra cani, repetitaq; fila sorores
 Fracturæ, tuq; ò flagrantis portitor undæ
 Iam lassate senex ad me redeuntibus umbris,
 Exaudite preces, si uos satis ore nefando,
 Pollutoq; uoco, si nunquam hæc carmina fibris
 Humanis ieiuna cano, si pectora plena
 Sæpe dedi, & laui calido profecta cerebro,
 Siquis, qui uestris caput, extaq; lancibus infans
 Imposuit, uicturus erat, parete precanti.
 Non in Tartareo latitantem poscimus antro,
 Assuetamq; diu tenebris, modò luce fugata
 Descendentem animam, primo pallentis hiatu
 Hæret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
 Ad manes uentura semel: ducis omnia nato
 Pompeiana canat* nostri modò militis umbra,
 Si bene de uobis ciuilia bella merentur.

*noti.

l

Hæc

Hæc ubi fata, caput, spumantiaq; ora leuauit,
 A spicit astantem proiecti corporis umbram,
 Exanimes artus, inuisaq; claustra timentem
 Carceris antiqui, pauet ire in pectus apertum,
 Visceraq; & ruptas letali uulnere fibras.
 Ah miser, extremum cui mortis munus iniquæ
 Eripitur non posse mori. miratur Erichtho
 Has fatis licuisse moras, irataq; morti
 Verberat immotum uiuo serpente cadauer,
 Perq; cauas terræ, quas egit carmine, rimas
 Manibus illatrat, regniq; silentia rumpit.
 Tisiphone, uocisq; meæ secura Megæra,
 Non agitis seuis Erebi per inane flagellis
 Infelicem animam? iam uos ego non uine uero
 Eliciam, Stygiasq; canes in luce superna
 Destituam, per busta sequar, per funera, custos
 Expellam tumulis, abigam uos omnibus urnis.
 Teq; Deis, ad quos alio procedere uultu
 Ficta soles Hecate pallenti tabida forma,
 Ostendam, faciemq; Erebi mutare uetabo.
 Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
 Contineant Ennæa dapes, quo fœdere mœstum
 Regem noctis ames, quæ te contagia passam
 Noluerit reuocare Ceres: tibi pessime mundi
 Arbitrè immittam ruptis Titana cauernis,
 Et subito feriere die. Paretis? an ille
 Compellendus erit, quo nunquam terra uocato
 Non excussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
 Verberibusq; suis trepidam castigat Erinnym,

Inde

I ndespecta tenet uobis qui tartara, cuius
 V os estis superi, Stygias qui peierat undas.
 Protinus astrictus caluit cruor, atraq; fouis
 V ulnera, & in uenas extremaq; membra cucurrit.
 P ercussa gelido trepidant sub pectore fibrae,
 E t noua desuetis subrepens uita medullis,
 Miscetur morti. tunc omnis palpitat artus,
 T enduntur nerui, nec se tellure cadauer
 P aulatim per membra leuat, terraq; repulsum est,
 E rectumq; semel: distento lumina rictu
 N udantur, nondum facies uiuentis in illo,
 *Iam morientis erat, remanet pallorq; rigorq;
 E t stupet illatus mundo: sed murmure nullo
 O ra astricta sonant, uox illi, linguaq; tantum
 R esponsura datur. dic, inquit Thessala, magna
 Q uod iubeo, mercede mihi: nam uera locutum
 I mmunem toto mundi praestabimus aeo
 A rtibus Aemonijs, tali tua membra sepulchro,
 T alibus exuram Stygio cum carmine syluis,
 V t nullos cantata magos exaudiat umbra.
 S it tanti uixisse iterum, nec uerba, nec herbae
 A udebunt longae somnum tibi soluere Lethes,
 A me morte data. tripodas, uatesq; deorum
 S ors obscura tenet, certus discedit ab umbris
 Q uisquis uera petit, duraeq; oracula mortis
 F ortis adit. ne parce precor, da nomina rebus,
 D a loca, da uocem, qua mecum fata loquantur.
 Addidit & carmen, quo, quicquid consulit umbram
 S cire dedit. Mæstum fletu manante cadauer,

*Sed

l 2

Tristia

Inde

T r i s t i a non equidem Parcarum stamina, dixit,
 R e s p e x i, tacitæ reuocatus ab aggere ripæ:
 Q u o d tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
 E s s e r a Romanos agitat discordia manes,
 I m p i a q; infernam ruperunt arma quietem.
 E l y s i a s alij sedes, ac Tartara mœsta
 D i u e r s i liquere duces, quid fata pararent,
 H i fecere palàm, tristis felicibus umbris
 V u l t u s erat: uidi Decios, natumq; patremq;
 L u s t r a l e s bellis animas, flentemq; Camillum,
 E t C u r i o s, Syllam de te fortuna querentem.
 D e p l o r a t Libycis perituram Scipio terris
 I n f a u s t a m sobolem maior Carthaginis hostis,
 N o n seruituri mœret Cato fata nepotis.
 S o l u m te consul depulsis prime tyrannis
 B r u t e p i a s inter gaudentem uidimus umbras.
 A b r u p t i s Catilina minax, fractisq; catenis
 E x u l t a t, Marij q; truces, nudiq; Cethegi.
 V i d i e g o latantes popularia nomina Drufos,
 L e g i b u s immodicos, ausosq; ingentia Gracchos.
 A e t e r n i s Chalybum nodis, & carcere Ditis
 C o n s t r i c t æ plausere manus, camposq; piorum
 P o s c i t t u r b a nocens: regni possessor inertis
 P a l l e n t e s aperit sedes, abruptaq; saxa
 A s p e r a t, & durum uinclis adamantæ, paratq;
 P æ n a m u i c t o r i. refer hæc solatia tecum
 O i u u e n i s, placido manes, patremq; domumq;
 E x p e c t a r e s i n u, regniq; in parte serena
 P o m p e i o seruare locum: nec gloria paræ

Sollicitet

S ollicitet uitæ, ueniet quæ misceat omneis
 H ora duces, properate mori, magnoq; superbi
 Q uamuis è paruis animo descendite bustis,
 E t Romanorum manes calcate deorum.
 Q uem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda,
 Q uæritur, & ducibus tantum de funere pugna est.

Tu fatum ne quære tuum cognoscere, Parcæ
 M e reticente dabunt, tibi certior omnia uates
 I pse canet Siculis genitor Pompeius in aruis.
 I lle quoq; incertus, quò te uocet, unde repellat,
 Q uas iubeat uitare plagas, quæ sydera mundi.
 E uropam miseri, Libyamq; Asiãq; timete,
 D istribuit tumulos uestris fortuna triumphis.
 O miseranda domus, toto nil orbe uidebis
 T utius Emathia, sic postquàm fata peregit,
 S tat uultu mœstus tacito, mortemq; reposcit.
 C arminibus magicis opus est, herbisq; cadauer
 V t cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata
 C onsumpto iam iure semel, tum robore multo
 E xtruit illa rogam, uadit defunctus ad ignes,
 A ccensa iuuenem positum strue linquit Erichtho
 T andem passa mori, Sextoq; ad castra parentis
 I t comes: & cælo lucis ducente colorem,
 D um ferrent tutos intra tentoria gressus,
 I ussa tenere diem densas nox præstitit umbras.

M. ANN EI

LVCANI PHARSALIAE
LIBER SEPTI-
MVS.

EGNIOR Oceano, quàm lex aeterna uocabat,

Luctificus Titan nunquam magis aethera contra

Egit equos, currumq; polo rapiente re-torsit,

D efectusq; pati uoluit, raptæq; labores

L ucis, & attraxit nubes, non pabula flammis,

S ed ne Thessalico purus luceret in orbe.

At nox felicitis Magni pars ultima uitæ

S ollicitos uana decepit imagine somnos.

N am Pompeiani uisus sibi sede theatri

I nnumeram effigiem Romanæ cernere plebis,

A ttolliq; suum letis ad sydera nomen

V ocibus, & plausu cuneos certare sonantes:

Q ualis erat populi facies, clamorq; fauentis,

O lim quum iuuenis, primiq; ætate triumphæ

P ost domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,

E t quæcunq; fugax Sertorius impulit arma,

V espere pacato, pura uenerabilis æquæ

Q uàm currus ornante toga, plaudente senatu,

S edit adhuc Romanus eques. seu sine bonorum

A nxia uenturis ad tempora læta refugit,

S iue per ambages solitas contraria uisis

Vaticinata quies Magni tulit omina planctus,
 S eu uetito patrias ultra tibi cernere sedes,
 S ic Romam fortuna dedit. Ne rumpite somnos
 C astrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures:
 C rastina dira quies, & imagine mœsta diurna,
 V ndiq; funestas acies feret, undiq; bellum.
 V nde pares somnos populi, noctemq; beatam?
 O felix, si te uel sic tua Roma uideret.
 D onassent utinam superi, patriæq; tibiq;
 V num, Magne, diem, quo fati certus uterq;
 E xtremum tanti fructum caperetis amoris.
 T u uelut Ausonia uadis moriturus in urbe,
 I lla rati semper de te sibi conscia uoti
 H oc scelus haud unquam fatis hærere putauit,
 S ic se dilecti tumultum quoq; perdere Magni.
 T e mixto flectet luctu, iuuenisq; senexq;
 I niussusq; puer: lacerasset crine soluto
 P ectora fœmineum ceu Bruti funere uulgus.
 N unc quoq; tela licet paueant uictoris iniqui,
 N unciet ipse licet Casar tua funera, flebunt:
 S ed dum tura ferunt, dum laurea ferta Tonanti.
 O miseri, quorum gemitus* edere dolorem,

*odere.

Q ui te non pleno pariter planxere teatro.
 Vicerat astra iubar, quum mixto murmure turba.
 C astrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem,
 S igna petit pugnae miseri pars maxima uulgi
 N on totum uisura diem, tentoria circum
 I psa ducis queritur, magnoq; accensa tumultu
 M ortis uicinæ properantes admouet horas.

l 4

Dira

Dira subit rabies, sua quisq; ac publica fata
 Præcipitare cupit: segnis, pauidusq; uocatur,
 Ac nimium patiens soceri Pompeius, & orbis
 Indulgens regno, qui tot simul undiq; gentes
 Iuris habere sui uellet, pacemq; timeret.
 Nec non & reges, populiq; queruntur Eoi
 Bella trahi, patriaq; procul tellure teneri.
 Hoc placet ò superi, quum uobis uertere cuncta
 Propositum, nostris erroribus addere crimen.
 Cadibus irruimus, nociturâq; poscimus arma:
 In Pompeianis uotum est Pharsalia castris.
 Cunctorum uoces Romani maximus autor
 Tullius eloquij, cuius sub iure, togaq;
 Pacificas sæuus tremuit Catilina secures,
 Pertulit iratus bellis, cum rostra, forumq;
 Optaret, passus tam longa silentia miles.
 Addidit inualidæ robur facundia causæ.
 Hoc pro tot meritis solum te, Magne, precatur,
 Vti se fortuna uelis, proceresq; tuorum
 Castrorum, regesq; tui cum supplice mundo
 Affusi, uinci socerum patiare rogamus.
 Humano generi tam longo tempore bellum
 Cæsar erit? meritò Pompeium uincere lentè
 Gentibus indignum est à transcurrente subactis.
 Quò tibi feruor abit? aut quò fiducia fati?
 De superis ingrata times? causamq; Senatus
 Credere Dijs dubitas? ipsæ tua signa reuellent,
 Prosilientq; acies, pudeat uicisse coactum.
 Si duce te iusso, si nobis bella geruntur,

Sit

S it iuris quocunq; uelint concurrere campo.
 Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
 Vibrant tela manus, uix signa morantia quisquam
 Expectat, propera, ne te tua classica linquant.
 Scire Senatus auet, miles te, Magne, sequatur,
 An comes. Ingemuit rector, sensitq; Deorum
 Esse dolos, & fata sua contraria menti.

Si placet hoc, inquit, cunctis, si milite Magno
 Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
 Inuoluat populos una fortuna ruina,
 Sitq; hominum magnæ lux ista nouissima parti.
 Testor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirent
 Accepisse diem, potuit tibi uulnere nullo
 Sutare labor belli, potui sine cæde subactum,
 Captiuumq; ducem uiolatæ tradere paci.
 Quis furor ò cæci scelerum? ciuilia bella
 Gesturi, metuunt ne non cum sanguine uincant.
 Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
 Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
 Agmina compulimus, uotumq; effecimus hosti,
 Ut mallet sterni gladijs, mortesq; suorum
 Permiscere meis, belli pars magna peracta est
 Iis, quibus effectum est, ne pugnam tyro paueret,
 Simodò uirtutis stimulis, iræq; calore
 Signa petunt. multos in summa pericula misit
 Venturi timor ipse mali, fortissimus ille est,
 Qui promptus metuenda pati, si comminus instent,
 Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
 Tradere fortunæ? gladio permittere mundi

D iscrimen? pugnare ducem, quàm uincere malunt.
 R es mihi Romanas dederas fortuna regendas,
 A ccipe maiores, & cæco in Marte tuere.
 P ompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
 V incis apud superos uotis me Casar iniquis.
 P ugnatur, quantum scelerum, quantumq; malorum
 I n populos lux ista feret, quot regna iacebunt
 S anguine Romano, quàm turbidus ibit Enipheus.
 P rima uelim caput hoc funesti lancea belli,
 S i sine momento rerum, partisq; ruina
 C asurum est, feriat: neq; enim uictoria Magno
 L etior: aut populis iuuisum hac clade peracta,
 A ut hodie Pompeius erit miserabile nomen.
 O mne malum uicti, quod fors feret ultima rerum,
 O mne nefas uictoris erit. sic fatur, & arma
 P ermittit populis, frenosq; furentibus ira
 L axat, & ut uictus uiolento nauita Coro
 D at regimen uentis, ignauumq; arte relicta
 P uppis onus trahitur: trepido confusa tumultu
 C astra fremunt, animiq; truces sua pectora pulsant
 I stibus incertis. multorum pallor in ore
 M ortis uentura est, faciesq; simillima fato.
 A duenisse diem, qui fatum rebus iu æuum
 C onderet humanis, & quæri Roma quid esset,
 I llo Marte palàm est. sua quisq; pericula nescit,
 A ttonitus maiore metu. quis littora ponto
 O bruta, quis summis cernens in montibus æquor,
 A etheraq; in terras deiecto sole cadentem,
 T ot rerum finem timeat sibi? non uacat ullos

Pro

Pro se ferre metus, urbi, Magnôq; timetur.

Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus asper

E xarsit mucro: tunc omnis lancea saxo

E rigitur, tendunt neruis melioribus arcus,

C ura fuit lectis pharetras implere sagitis.

A uget eques stimulos, frenorumq; aptat habenas.

S i liceat superis hominum conferre labores,

N on aliter Phlegra rapidos tollente gigantes

M ertius incaluit Siculis incudibus ensis:

E t rubuit flammis iterum Neptunia cuspis,

S piculaq; extenso Pæan Pythone recoxit,

P allas Gorgoneos diffudit in ægida crines,

P allenæ Ioui mutauit fulmina Cyclops.

Non tamen abstinuit uenturos prodere casus

P er uarias* fortuna notas: nam Thessala rura

C ùm peterent, totus uenientibus obstitit æther,

I nq; oculis hominum fregerunt fulmina nubes,

A duersasq; faces, immensoq; igne columnas,

E t trabibus mixtis auidos typhonas aquarum

D etulit, atq; oculos ingesto fulgure clausit.

E xcussit cristas galeis, capulosq; solutis

P erfudit gladijs, ereptaq; pila liquauit,

A ethereoq; nocens fumauit sulfure ferrum.

N e non innumero cooperta examine signa,

V ixq; reuulsa solo, maiori pondere pressum

S igniferi mersere caput, rorantia fletu

V sq; ad Thessaliam Romana, & publica signa.

A dmotus superis discussa fugit ab ara

T aurus, & Emathios præceps se iecit in agros:

*natura.

Nullaq;

N ullaq; funestis inuenta est uictima sacris.

At tu quos scelerum superos? quas rite uocasti
 Eumenidas Cæsar? Stygij quæ numina regni?
 Infernumq; nefas? et mersos nocte furores?
 Impia tam scæuè gesturus bella litasti?
 Iam dubium, monstris ne deum, nimio ue pauori
 Crediderint: multis concurrere uisus Olympo
 Pindus, et abruptis mergi couallibus Aemus,
 E dere nocturnas belli Pharsalia uoces,
 Ire per Ofsæam rapidus Bœbeida sanguis,
 Inq; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
 Et pallere diem, galeisq; incumbere noctem,
 Defunctosq; patres, et cunctas sanguinis umbras
 Ante oculos uolitare suos, sed mentibus unum
 Hoc solamen erat, quod uoti turba nefandi
 Conscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
 Sperabat, gaudet monstris, mentisq; tumultu,
 Atq; omen scelerum subitos putat esse furores.
 Quid mirum populos, quos lux extrema manebat
 Lymphato trepidasse metu? præsaga malorum
 Si data mens homini est: Tyrijs qui gadibus hospes
 Adiacet, Armeniumq; bibit Romanus Araxem,
 Sub quocunq; die, quocunq; est sydere mundi,
 Mœret, et ignorat causas, animumq; dolentem
 Corripit, Emathijs, quid perdat, nescit in aruis.
 Euganeo, si uera fides memorantibus, augur
 Colle sedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
 Atq; Antenorei dispergitur unda Timai,
 Venit summa dies, geritur res maxima, dixit,

Impia

I m p i a concurrunt Pompeij & Cæsaris arma.
 S e u tonitrus, ac tela Iouis præfaga notauit:
 A Æra seu totum discordi obfistere cœlo,
 P rospexitq; polos: seu ^{lumen} in æthere mœstum,
 S olis in obscuro pugnam pallore notauit.

*numen.

D i s s i m i l e m certè cunctis, quos explicat, egit
 T h e s s a l i c u m natura diem: si cuncta perito
 A u g u r e mens hominum cœli noua signa notasset,
 S p e c t a r i è toto potuit Pharsalia mundo.
 O s u m m o s hominum, quorum fortuna per orbem
 S i g n a dedit, quorum fati cœlum omne uacauit.
 H æ c & apud seras gentes, populosq; nepotum,
 S i u e sua tantum uenient in secula fama,
 S i u e aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
 N o m i n i b u s prodesse potest, quum bella legentur,
 S p e s q; metusq; simul, perituraq; uota mouebunt,
 A t t o n i t i q; omnes ueluti uenientia fata,
 N o n t r a s m i s s a, legent, & adhuc tibi Magne fauebunt.

M i l e s u t a d u e r s o Phœbi radiantis ab ictu
 D e s c e n d e n s totos perfudit lumine colles
 N o n t e m e r e i m m i s s u s campis, stetit ordine certo
 I n f e l i x acies. cornus tibi cura sinistri
 L e n t u l e, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
 E t q u a r t a legione datur: tibi numine pugnax
 A d u e r s o Domiti dextri frons tradita Martis.
 A t m e d i j robur belli fortissima densant
 A g m i n a, quæ Cilicum terris deducta tenebat
 S c i p i o, miles in hoc, Libyco dux primus in orbe.
 A t i u x t a fluuios, & stagna undantis Eniphei,
 C a p p a d o c u m

C appadocum montana cohors, & largus habenis
 P onticus ibat eques: sicci sed plurima campi
 T etrarchæ, regesq; tenent, magniq; tyranni,
 A tq; omnis Latio quæ seruit purpura ferro.
 I lluc, & Libye Numidas, & Creta Cydonas
 M isit, Ithyreis cursus fuit inde sagittis,
 I nde truces Galli solitum prodistis in hostem,
 I llic pugnaces commouit Iberia Cetras.
 E ripe uictori gentes, & sanguine mundi
 F uso, Magne semel totos consume triumphos.
 Illo forte die Cæsar statione relicta,
 A d segetum raptus moturus signa, repente
 C onspicit in planos hostem descendere campos,
 O blatumq; uidet uotis sibi mille petitum
 T empus, in extremos quo mitteret omnia casus.
 A eger quippe moræ, flagransq; cupidine regni,
 C œperat exiguo tractu ciuilia bella
 V t lentum damnare nefas: discrimina postquam
 A duentare ducum, supremaq; prælia uidit,
 C asuram fatis sensit nutare ruinam.
 I lla quoq; in ferrum rabies promptissima paulum
 L anguit, & casus audax spondere secundos
 M ens stetit in dubio, quam nec sua fata, timere,
 N ec Magni sperare sinunt: formidine mersa
 P rosilii hortando melior fiducia uulgo.
 O domitor mundi, rerum fortuna mearum
 M iles, adest toties optata copia pugnae.
 N il opus est uotis, iam fatum accersite ferro.
 I n manibus uestris, quantus sit Cæsar, habetis.

Hæc

Hæc est
 P romiss
 I n qua
 Hæc ea
 R eddat
 Hæc fã
 S umpf
 S i pro
 N unc p
 N ulla n
 N on m
 T urba
 I pse e
 P lebei
 O mnia
 I nuid
 S pem
 G ymn
 E t uix
 B arba
 C lam
 B ella
 H is or
 I te p
 E t pr
 S itq;
 C urri
 A rme
 S it d

Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
 Promissam memini, cuius spe mouimus arma,
 In quam distulimus uetitos remeare triumphos.
 Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæq; penates
 Reddat, & emeritos faciat uos Marte colonos.
 Hæc fâto quæ teste probet, quis iustius arma
 Sumpserit, hæc acies uictum factura nocentem est.
 Si pro me patriam ferro, flammisq; petistis,
 Nunc pugnate truces, gladiosq; exoluite culpa.
 Nulla manus belli mutato iudice pura est.
 Non mihi res agitur, sed uos ut libera sitis
 Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnes:
 In pse ego priuatæ cupidus me reddere uitæ,
 Plebeiaq; toga modicum componere ciuem,
 Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso.
 Inuidia regnate mea. nec sanguine multo
 Spem mundi petitis, Graijs delecta iuuentus
 Gymnasijs aderit, studioq; ignaua palæstræ,
 Et uix arma ferens, & mixtæ dissona turbæ
 Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
 Clamore latura suum: ciuilia pauca
 Bella manus facient, pugnae pars magna leuabit
 His orbem populis, Romanumq; obteret hostem.
 In te per ignauas gentes, famosaq; regna,
 Et primo ferri motu prosternite mundum,
 Sitq; palam, quas tot duxit Pompeius in urbem
 Curribus, unius gentes non esse triumphæ.
 Armenios ne mouet, Romanâ potentia cuius
 Sit ducis? aut emptum nimio uult sanguine quisquam
 Barbarus

B arbarus Hesperijs Magnum præponere rebus?
 R omanos odere omnes, dominosq; grauantur,
 Q uos nouere magis, sed me fortuna meorum,
 C ommisit manibus, quorum me Gallia testem
 T ot fecit bellis, cuius non militis ensem
 A gnoscam: cælumq; tremens cum lancea transit,
 D icere non fallar, quo sit uibrata lacerto.
 Q uod si signa ducem nunquam fallentia uestrum
 C onspicio, faciesq; truces, oculosq; minaces,
 V icissus: uideor fluuios spectare cruoris,
 C alcatosq; simul reges, sparsumq; Senatus
 C orpus, & immensa populos in cæde natantes.
 S ed mea fata moror, qui uos in tela ruentes
 V ocibus his teneo, ueniam date bella trahenti
 S pe trepido: haud unquam uidi tam magna daturos,
 T am prope me superos, camporum limite paruo
 A bsumus à uotis, ego sum, cui Marte peracto
 Q uæ populi, regesq; tenent, donare licebit.
 ue Q uo ne poli motu? quo cæli sydere uerso
 T hesalicæ tantum superi permittitis oræ?
 A ut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
 C æsareas spectate cruces, spectate catenas,
 E t caput hoc positum rostris, effusaq; membra,
 S eptorumq; nefas, & clausi prælia campi,
 C um duce Syllano gerimus ciuilia bella.
 V estri cura mouet, nam me secuta manebit
 S ors quæ sita manu, fodientem uiscera cernet
 M e mea, qui nondum uictum respexerit hostem.
 D ij quorum curas ab æthere tellus,

Romanusq;

Romanusq; labor, uincat, quicumq; neesse
 Non putat in uictos seuum distringere ferrum,
 Quiq; suos ciues, quod signa aduersa tulerunt
 Non credit fecisse nefas. Pompeius in arcto
 Agmina uestra loco uetita uirtute moueri
 Quum tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum?
 Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cadere quisquam
 Hostis terga uelit, ciuis qui fugerit, esto.
 Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
 Vlla, nec aduersa conspecti fronte parentes
 Commoueant, uultus gladio turbate uerendos.
 Sive quis infesto cognata in pectora ferro
 Ibit, seu nullum uiolabit uulnere pignus,
 Ignoti iugulum tanquam scelus*imputet hostis.
 Sernite iam uallum, fossasq; implete ruina,
 Exeat ut plenis acies non sparsa manipulis,
 Parcite ne castris, uallo tendetis in illo
 Vnde acies peritura uenit. uix cuncta locuto
 Cesare, quencq; suum munus trahit, armaq; raptim
 *Sumpta uiris, celeris capiunt praesagia belli,
 Calcatisq; ruunt castris, stant ordine nullo,
 Arte ducis nulla, permittunt omnia fati.
 Si totidem Magni soceros, totidemq; petentes
 Urbis regna suae funesto in Marte locasset,
 Non tam praecipiti ruerent in praelia cursu.
 Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
 Pompeius, nullasq; moras permittere bello,
 Sed superis placuisse dicem, stat corde gelato
 Attonitus, tantoq; duci sic arma timere

*impetat.

 *Sumpta Ce
 resq; uiris:
 cap.

m

Omen

O men erat. premit inde metus, totumq; per agmen
 S ublimi prouectus equo, quem flagitat, inquit,
 V estra diem uirtus, finis ciuilibus armis,
 Q uem quæsisitis adest, totas effundite uires,
 E xtremum ferri superest opus, unaq; gentes
 H ora trahit. quisquis patriam, charosq; penates,
 Q ui sobolem, ac thalamos, desertaq; pignora querit,
 E nse petat, medio posuit Deus omnia campo.
 C ausa iubet melior superos sperare secundos,
 I psi tela regent per uiscera Cæsaris, ipsi
 R omanas sancire uolent hoc sanguine leges.
 S i socero dare regna meo, mundumq; pararent,
 P racipitare meam fatis potuere senectam:
 N on iratorum populis, urbiq; Deorum est
 P ompeium seruare ducem, quæ uincere possent
 O mnia contulimus, subiere pericula clari
 S ponte uiri, sacraq; antiquus imagine mites,
 S i Curios his fata darent, reducesq; Camillos
 T emporibus, Deciosq; caput fatale uouentes,
 H inc starent: primo gentes oriente coactæ,
 I nnumeræq; urbes, quantas in prælia nunquam
 E xciuere manus, toto simul utimur orbe.
 Q uicquid signiferi comprehensum limite cycli
 S ub Notō, et Boreā hominū sumus, arma mouemus,
 N on ne superfusus collectum cornibus hostem
 I n medium dabimus? paucas uictoria dextras
 E xigit, at plures tantum clamore cateruæ
 B ella gerent, Cæsar nostris non sufficit armis.
 C redite pendentes è summis moenibus urbis

Crinibus

Crinibus effusis hortari in prælia matres.
 Credite grandæuam, uetitumq; ætate Senatam
 Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos:
 Atq; ipsam domini metuentem occurrere Romanam.
 Credite, qui nunc est, populum, populumq; futurum
 Permixtas afferre preces: hæc libera nasci,
 Hæc uult turba mori, si quis post pignora tanta
 Pompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
 Imperij salua si maiestate liceret,
 Voluerer ante pedes. Magnus, nisi uincitis, exul,
 Ludibrium soceri, uester pudor, ultima fata
 Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
 Ne discam seruire senex. tam mæsta locuti
 Voce ducis flagrant animi, Romanaq; uirtus
 Eritur, placuitq; mori, si uera timeret.
 Ergo utrinq; pari concurrunt agmina motu,
 Irrarum metus hos, regni spes excitat illos.
 Hæc facient dextræ quicquid non expleat ætas
 Vlla, nec humanum reparat genus omnibus annis,
 Ut uacet à ferro: gentes Mars iste futuras
 Obruet, & populos æui uenientis in orbem
 Erepto natale feret. tunc omne Latinum
 Fabula nomen erit, Gabios, Veiosq; Coramq;
 Pluere uix testæ poterunt monstrare ruinae,
 Albanosq; Lares, Laurentinosq; penates,
 Rus uacuum, quod non habitat nisi nocte coacta
 Inuitus, questusq; Numam iussisse, Senator.
 Non ætas hæc carpsit edax, monumentaq; rerum
 Pættria destituit, crimen ciuile uidemus

T ot uacuas urbes. generis quò turba redacta est
 H umani? toto populi qui nascimur orbe,
 N ec muros implere uiris, nec possumus agros,
 *iuncto. V rbs nos una capit, *uincto fossore coluntur
 Hesperiae segetes, stat tectis putris auitis
 I n nullos ruitura domus: nulloq; frequentem
 C iue suo Roman, sed mundi fece repletam,
 C ladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum
 I am posset ciuile geri: Pharsalia tanti
 C ausa mali. cedant feralia nomina Cannæ,
 E t damnata diu Romanis Allia fastis.

Tempora signauit leuiorum Roma malorum,
 H unc uoluit nescire diem. prò tristia fata,
 A èra pestiferum tractu, morbosq; fluentes,
 I nsanamq; famem, permissasq; ignibus urbes,
 M œniâq; in præceps laturos plena tremores
 H i possent explere uiri, quos undiq; traxit
 I n miseram fortuna necem, dum munera longi
 E xplicat eripiens æui, populosq; ducesq;
 C onstituit campis, per quos tibi Roma ruenti
 *quò. O stendat quàm magna cadas. *quæ latius orbem
 P ossedit, citius per prospera fata cucurrit.
 O mne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
 T e geminum Titan procedere uidit in axem,
 H aud multum terræ spatium restabat Eoæ,
 V t tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
 O mniaq; errantes stellæ Romana uiderent.
 S ed retro tua fata tulit par omnibus annis
 E mathiæ funesta dies: hac luce cruenta,

E ffectum,

E ffectum, ut Latios non horreat India fasces,
 Nec uetitos errare Dacas in moenia ducat,
 S armaticumq; premat succinctus consul aratrum,
 Quòd semper saeuas debet tibi Parthia poenas,
 Quòd fugiens ciuile nefas, rediturq; nunquam
 Libertas ultra Tigrim, Rhenumq; recessit,
 Ac toties nobis iugulo quaesita, *uagatur,
 Germanum, Scythicumq; bonum: nec respicit ultra
 Ausoniam. uellem populis incognita nostris,
 Vulturis ut primum laeua fundata uolatu
 Romulus infami compleuit moenia luco,
 Vsq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.

*negatur.

De Brutis, fortuna, queror, quid tempora legum
 E gimus, aut annos à consule nomen habentes?
 Felices Arabes, Medi, Eoaq; tellus,
 Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis.
 Ex populis, qui regna ferunt, fors ultima nostra est,
 Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profecto
 Numina, cum caeco rapiantur secula casu,
 Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto
 Aethere Thessalicas teneat cum fulmina caedes?
 Scilicet ipse petet Pholoen? petet ignibus Oethen?
 Immerit, eaq; nemus Rhodopes? pinusq; minantes?
 Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
 *Impulit, & subitis damnauit noctibus Argos:
 Tot similes fratrum gladios, patrumq; gerenti
 Thessaliae dabit ille diem? mortalia nulli
 Sunt curata Deo. cladis tamen huius habemus
 Vindictam, quantum terris dare numina fas est:

Abstulit.

B ella pares superis facient ciuilia diuos.
 F ulminibus manes, radijsq; ornabit, & astris,
 I nq; deum templis iurabit Roma per umbras.
 Vt rapido cursu fati suprema morantem
 C onsumpsere locum: parua tellure dirempti,
 Q uo sua pila cadant, aut quæ sibi fata minentur,
 I nde manum spectant: tempus, quo noscere possent
 F acturi quæ monstra forent. uidere parentes
 F rontibus aduersis, fraternaq; comminus arma,
 N eclibuit mutare locum, tamen omnia torpor
 P ectora constrinxit, gelidusq; in uiscera sanguis
 P erculsa pietate coit, totæq; cohortes
 P ila parata diu tensis tenuere lacertis.
 D ij tibi non mortem, quæ cunctis poena paratur,
 S ed sensum post fata tuæ dent Craštine morti,
 C uius torta manu commisit lancea bellum,
 P rimaq; Thessaliam Romano sanguine tinxit.
 O præceps rabies, cum Cæsar tela teneret,
 I nuenta est prior ulla manus. tunc stridulus ær
 E lifus lituis, conceptaq; classica cornu,
 T unc ausæ dare signa tubæ, tunc æthera tendit,
 E xtremiq; fragor conuexa irrupit Olympi,
 V nde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
 E xcepit reſonis clamorem uallibus Aemus,
 P eliacisq; dedit rursus geminare cauernis:
 P indus agit gemitus, Pangæaq; saxa resultant,
 O ethæq; gemunt rupes, uocesq; furoris
 E xpauere sui tota tellure relatas.
 Spargitur innumerum diuersis missile uotis.

Vulnera

V ulnera pars optat, pars terræ figere tela,
 A c puras seruare manus. rapit omnia casus,
 A tq; incerta facit, quos uult, fortuna nocentes.
 S ed quota pars cladis iaculis, ferroq; uolanti
 E xacta est: odijs solus ciuilibus ensis
 S ufficit, & dextras Romana in uiscera ducit.
 P ompeij densis acies stipata cateruis,
 I unxerat in seriem nexis umbonibus arma,
 V ixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi
 C onstiterat, gladiosq; suos compressa timebat.
 P recipiti cursu uesanum Caesaris agmen
 I n densos agitur cuneos, perq; arma, per hostem
 Q uerit iter, quâ torta graues lorica catenas
 O pponit, tutoq; latet sub tegmine pectus.
 H ac quoq; peruentum est ad uiscera, totq; per arma
 E xtremum est, quod quisq; ferit: ciuilia bella
 V na acies patitur, gerit altera: frigidus inde
 S tat gladius, calet omne nocens à Cesare ferrum.
 N ec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
 A bstulit ingentes fâto torrente ruinas.

Vt primum toto diduxit cornua campo
 P ompeianus eques, belliq; per ultima fudit,
 S parsa per extremos leuis armatura maniplos
 I nsequitur, sæuasq; manus immittit in hostem.
 I llic quæq; suo miscet gens prælia telo,
 R omanus cunctis petitur cruor: inde sagittæ,
 I nde fâces, & saxa uolant, spatioq; solutæ
 A ëris, & calido liquefactæ pondere glandes.
 T unc & Ithyraei, Medi q; Arabesq; soluto

m 4

Arca

Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas,
 Sed petitur solus, qui campis imminet aër:
 Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
 Eternum maculant chalybem, stetit omne coactum
 Circa pila nefas: ferro subtexitur aether,
 Noxq; super campos telis conferta pependit.
 Tum Caesar metuens ne frons sibi prima labaret
 Incursu, tenet obliquas post signa cohortes,
 Inq; latus belli, quâ se uagus hostis agebat,
 Mittit subitum non motis cornibus agmen.
 Inmemores pugnae, nulloq; pudore timendi
 Praecipites fecere palam, ciuilia bella
 Non bene barbaricis unquam commissa cateruis.
 Ut primum sonipes transfixus pectora ferro
 In caput effusi calcavit membra regentis,
 Omnis eques cessit campis, glomerataq; pubes
 In sua conuersis praecipit ruit agmina frenis.
 Perdidit inde modum caedes, ac nulla secuta est
 Pugna, sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
 Nec ualet haec acies tantum prosternere, quantum
 Inde perire potest. Vtinam Pharsalia campis
 Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
 Pectora, non alio mutentur sanguine fontes,
 Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros.
 Aut si Romano compleri sanguine mauis,
 Istis parce precor: uiuant Galataeq; Syriq;
 Cappadoces, Galliq;, extremiq; orbis Iberi,
 Armenij, Cilices: nam post ciuilia bella
 Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnes

It

I t timor, & fatis datus est pro Cæsare cursus.
 Ventum erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
 Quod totos errore uago perfuderat agros,
 C onstitit hic bellum, fortunaq; Cæsaris hæsit.
 I llic non regum auxilijs collecta iuuentus
 B ella gerit, ferrumq; manus mouere rogatæ:
 I lle locus fratres habuit, locus ille parentes.
 H ic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
 H ano fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
 N ullaq; tantorum discat me uate malorum,
 Q uàm multum bellis liceat ciuilibus, ætas.
 A h potius pereant lachrymæ, pereantq; querelæ,
 Q uicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.
 H ic Cæsar, rabies populi, stimulusq; furorum,
 N equa parte sui pereat scelus, agmina circum
 I t uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit.
 C onspicit & gladios, qui toti sanguine manent,
 Q ui niteant primo tantum mucrone cruenti,
 Q ue presso tremat ense manus, quis languida tela,
 Q uis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
 Q uem pugnare iuuet, quis uultum ciue perempto
 Mutet, obit latis proiecta cadauera campis.
 V ulnera multorum totum fusura cruorem
 O pposita premit ipse manu. quacunq; uagatur,
 S anguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
 B istonas aut Mauors agitans, si uerbere seuo
 P alladia stimulet turbatos ægide currus.
 Nox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & instar
 I mmense uocis gemitus, & pondere lapsi

Pectoris arma sonant, confractiq; ensibus enses.
 Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat,
 Aduersosq; iubet ferro contundere uultus.
 Promouet ipse acies, impellit terga suorum,
 Verbere conuersæ cessantes excitat hastæ.
 In plebem uctat ire manus, monstratq; Senatum.
 Scit cruor imperij qui sit, quæ uiscera regum,
 Unde petat Romam, libertas ultima mundi
 Quo steterit ferienda loco. permixta secundo
 Ordine nobilitas, uenerandaq; corpora ferro
 Vrgentur, cædunt Lepidos, cæduntq; Metellos,
 Coruinosq; simul, Torquataq; nomina regum,
 Sæpe duces, summosq; hominum te, Magne, remoto.
 Illic plebeia contectus casside uultus,
 Ignotusq; hosti, quod ferrum Brute tenebas?
 O decus imperij, o spes suprema Senatus,
 Extremum tanti generis per secula nomen,
 Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
 Nec tibi fatales admoueris antè Philippos,
 Thesalia periture tuæ: nil proficis istic
 Cæsaris intentus iugulo, nondum attigit arcem
 Iuris, & humanum culmen, quo cuncta premuntur
 Egredus, meruit fatis tam nobile letum:
 Uuat, & ut Bruti procumbat uictima, regnet.
 Hic patria perit omne decus, iacet aggere magno
 Patritium campis commixta plebe cadauer.
 Mors tamen emiuit clarorum in strage uirorum
 Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
 Ducebant: nusquam Magni fortuna sine illo

Succubuit

S uccubuit, uictus toties à Cæsare salua
 L ibertate perit: tunc mille in uulnera letus
 L abitur, ac uenia gaudet caruisse secunda.
 V iderat in crasso uoluentem sanguine membra
 C æsar, & increpitans, iam Magni deseris arma
 S uccessor Domiti, sine te iam bella geruntur.
 D ixerat, ast illi sufficit pectora pulsans
 S piritus in uocem, morientiaq; ora resoluit:
 N on te funesta scelerum mercede potitum,
 S ed dubium fâti Cæsar, generoq; minorem
 A spiciens, Stygias Magno duce liber ad umbras
 E t securus eo: te sauo Marte subactum
 P ompcioq; graues pœnas, nobisq; daturum
 Q uum morior sperare licet. non plura locutum
 V ita fugit, densæq; oculos pressere tenebræ.
 Impendisse pudet lachrymas in funere mundi
 M ortibus innumeris, ac singula fâta sequentem
 Q uerere letiferum per cuius uiscera uulnus
 E xierit, quis fusa solo uitalia calcet,
 O re quis aduerso demisso faucibus ense
 E xpulerit moriens animam, quis corruat ictu,
 Q uis steterit, dum membra cadunt, quis pectore tela
 T ransmittat, uel quos campis affixerit hasta,
 Q uis cruor emissus perruperit aëra uenis,
 I nq; hostis cadat arma sui, quis pectora fratris
 C ædat, & ut notum possit spoliare cadauer,
 A bscessum longè mittat caput, ora parentis
 Q uis laceret, nimiaq; probet spectantibus ira
 Q uem iugulat non esse patrem. mors nulla querela

Digna

Digna sua est, nullosq; hominum lugere uacamus.
 Non istas habuit pugnae Pharsalia partes,
 Quas aliae clades: illic per fata uirorum,
 Per populos hic Roma perit: quod militis illic,
 Mors hic gentis erat: sanguis ibi fluxit Achaëus,
 Ponticus, Assyrius, cunctos haerere cruores
 Romanus, campisq; uetat consistere torrens.
 Maius ab hac acie, quam quod sua secula ferrent,
 Vulnus habent populi, plus est quam uita, salusq;
 Quod perit, in totum mundi prosternimur æuum,
 Vincitur his gladijs omnis quæ seruiet atas.
 Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
 In regnum nasci? pauidi num gestimus arma?
 Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
 In nostra ceruice sedet. post prælia natis
 Si dominum fortuna dabas, & bella dedisses.
 Iam Magnus transisse Deos, Romanaq; fata
 Senferat infelix, tota uix clade coactus
 Fortunam damnare suam, stetit aggere campi
 Eminus, unde omnes sparsas per Thessala rura
 Aspiceret clades, quæ bello obstante latebant.
 Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
 Ac se tam multo pereuntem sanguine uidit.
 Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
 Mersa iuuat, gentesq; suæ miscere ruinæ,
 Ut Latiae post se uiuat pars maxima turbæ,
 Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis
 Cœlicos, uoluitq; sui solatia casus.
 Parcite, ait, superi cunctas prosternere gentes,

Stante

S tante potest mundo, Romaq; superstite Magnus
 E sse miser. si plura iuuant mea uulnera, coniux
 E st mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fati.
 C iuili ne parum est bello, si meq; meosq;
 O bruet? exiguae clades sumus orbe remoto?
 O mnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
 I am nihil est fortuna meum. sic fatur, et arma
 S ignaq; et afflictae omni iam parte cateruas
 C ircuit, et reuocat matura in fata ruentes,
 S eq; negat tanti: nec deerat robur in enses
 I re duci, iuguloq; pati, uel pectore letum,
 S ed timuit strato miles ne corpore Magni
 N on fugeret, supraq; ducem procumberet orbis:
 C aesaris aut oculis uoluit subducere mortem
 N equicquam infelix, socero spectare uolenti
 P raestandum est ubicunq; caput. sed tu quoq; coniux
 C ausa fugae, uultusq; tui, fati; negatum
 T e presente mori. tum Magnum concitus aufert
 A bello sonipes, non tergo tela pauentem,
 I ngentesq; animos extrema in fata ferentem.
 N on gemitus, non fletus erat, saluaq; uerendus
 M aiestate dolor, qualem te Magne decebat
 R omanis praestare malis, non impare uultu
 A spicis Emathiam, nec te uidere superbum
 P rospira bellorum, nec fractum aduersa uidebunt.
 Q uamq; fuit laeto per treis infida triumphos
 T am misero fortuna minor. iam pondere fati
 D eposito securus abis, nunc tempora lata
 R espexisse uacat, spes nunquam implenda recepit,

*probatum.

Quid

Quid fueris nunc scire licet. fuge praelia dira,
 Ac testare Deos, nullum qui perstet in armis
 Iam tibi Magne mori, ceu flebilis Africa damnis,
 Et ceu Munda nocens, Pharioq; à gurgite clades,
 Sic & Thessalica post te pars maxima pugnae.
 Non iam Pompeij nomen populare per orbem,
 Nec studium belli, sed par, quod semper habemus
 Libertas, & Caesar erunt, teq; inde fugato
 Ostendet moriens sibi se pugnasse Senatus.

Non ne iuuat pulsum bellis cecis, nec istud
 Prospectare nefas, spumantes caede cateruas?
 Respice turbatos in cursu sanguinis annes,
 Et soceri miserere tui, quo pectore Romam
 Intrabit factus campis felicior istis?
 Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
 Quicquid sub Phario positus patiare tyranno,
 Crede Deis, longo fatorum crede fauori,
 Vincere peius erat. prohibe lamenta sonare,
 Flere ueta populos, lachrymas, luctusq; remitte.
 Tam mala Pompeij, quam prospera mundus adoret.
 Aspice securus uultu non supplice reges,
 Aspice possessas urbes, donataq; regna,
 Aegyptum, Libyamq; & terras elige morti.

Vidit prima tuae testis Larissa ruinae
 Nobile nec uictum fatis caput, omnibus illa
 Ciuiibus effudit totas per moenia uires
 O buia ceu lato, praemittunt munera flentes,
 Pandunt templa, domos, socios se cladibus optant.
 Scilicet immenso superest ex nomine multum,

Teq;

T e q̄; minor solo cunctas impellere gentes
 R ursus in arma potes, rursusq̄; in fata redire.
 S ed quid opus uicto populis, aut urbibus, inquit?
 V ictori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
 C ædis adhuc cumulo patriæ per uiscera uadis,
 A t tibi iam populos donat gener. auehit inde
 P ompeium sonipes, gemitus, lachrymæq̄; sequuntur,
 P lurimæq̄; in sæuos populi conuitia diuos.
 N unc tibi uera fides quæsi Magnæ fauoris
 C ontigit, ac fructus, felix se nescit amari.

Cæsar ut Hesperio uidit satis arua natæ
 S anguine, parcendum ferro, manibusq̄; suorum
 I am ratus, ut uiles animas, perituraq̄; frustra
 A gmina permisit uitæ: sed castra fugatos
 N e reuocent, pellatq̄; quies nocturna pauorem,
 P rotinus hostili statuit succedere uallo,
 D um fortuna calet, cum conficit omnia terror,
 N on ueritus graue ne fessis, ac Marte subactis
 H oc foret imperium. non magno hortamine miles
 I n prædam ducendus erat. uictoria nobis
 P lena, uiri, dixit, superest pro sanguine merces,
 Q uam monstrare meum est, nec enim donare uocabo,
 Q uod sibi quisq̄; dabit. cunctis en plena metallis
 C astra patent, raptum Hesperijs è gentibus aurum
 H ic iacet, Eoasq̄; premunt tentoria gazas.
 T ot regum fortuna simul, Magniq̄; coacta
 E xpectat dominos, propera præcedere miles,
 Q uos sequeris, quascunq; tuas Pharsalia fecit,
 A uictis rapiantur opes, nec plura locutus

Impulit

I mpulit amentes, auriq; cupidine cæcos
 I re super gladios, supraq; cadauera patrum,
 E t cæsos calcare duces. quæ fôssa, quis agger
 S uſtineat pretium belli, ſclerumq; petentes?
 S cire uolunt quanta fuerint mercede nocentes.
 Inuenere quidem ſpoliato plurima mundo,
 B ellorum in ſumptus congeſtæ pondera maſſæ,
 S ed non impleuit cupientes omnia mentes.
 Q uicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
 Q uod legit diues ſummis Arimaſpus arenis:
 V t rapiant, paruo ſclus hoc ueniſſe putabunt,
 C ùm ſibi Tarpeias uictor deſponderit arces,
 C ùm ſpe Romanæ promiſerit omnia prædæ:
 D ecipitur, quòd caſtra rapit. capit improba plebes
 C eſſite patricio ſomnos, uacuumq; cubile
 R egibus infandus miles premit, inq; parentum,
 I nq; toris fratrum poſuerunt membra nocentes.
 Q uos agitât ueſana quies, ſomniq; furentes,
 T heſſalicam miſeri uerſant in pectore pugnam,
 I nuigilat cunctis ſæuum ſcelus, armaq; tota
 M ente agitânt, capuloq; manus absente mouentur.
 Ingemuiffe putes campos, terramq; nocentem
 I nſpiraffe animas, infectumq; aëra totum
 M anibus, & ſuperùm Stygia formidine noctem.
 E xigit à meritis triſtes uictoria pœnas,
 S ibilaq; & flammâs infert ſopor, umbra perempti
 C iuis adeſt, ſua quenq; premit terroris imago.
 I lle ſenum uultus, iuuenum uidet ille figuras:
 H unc agitânt totis fraterna cadauera ſomnis,

Pectore

Pectore in hoc pater est, omnes in Casare manes.
 Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
 Eumenidium uidit uultus Pelopeius Orestes:
 Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
 Cùm fureret Pentheus, aut cum descisset Agaue.
 Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit,
 Aut ultrix uisura dies stringente Senatu
 Illa nocte premunt, hunc infera monstra flagellant.
 Heu quantum poenæ misero mens conscia donat,
 Quòd Styga, quòd manes, infestaq; tartara somnis
 Pompeio uiuente uidet. tamen omnia passo
 Postquam clara dies Pharsalica damna rexit,
 Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
 Hærentes oculos, cernit propulsa eruore
 Flumina, & excelsos cumulis æquantia colles
 Corpora, sidentes in tabem spectat aceruos,
 Et Magni numerat populos, epulisq; paratur
 Ille locus, uultus ex quo faciesq; iacentum
 Agnoscat. iuuat Emathiam non cernere terram,
 Et lustrare oculis campos sub clade latentes,
 Fortunam, superosq; suos in sanguine cernit.
 Ac ne leta furens scelerum spectacula perdat,
 Inuidet igne rogi miseris, cœloq; nocenti
 Ingerit Emathiam. non illum Poenus humator
 Consulis, & Libyca succensæ lampade Cannæ
 Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes.
 Sed meminit nondum satiata cœdibus ira
 Ciuēs esse suos. Petimus non singula busta,
 Discretosq; rogos, unum da gentibus ignem,

n

Non

Pectore

Non interpositis urantur corpora flammis.
 Aut generi si poena iuuat, nemus extrue Pindi,
 E rige congestas Oethæo robore syluas,
 Thesalicam uideat Pompeius ab æquore flammam.

Nil agis hac ira, tabes ne cadauera soluat,
 An rogus, haud refert: placido natura receptat
 Cuncta sinu, finemq; sui sibi corpora debent.
 Hos, Cæsar, populos si nunc non ufferit ignis,
 Vret cum terris, uret cum gurgite ponti:
 Communis mundo superest rogus, osibus astra
 Mixturus, quocunq; tuam fortuna uocabit,
 Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras,
 Non meliore loco Stygia sub nocte iacebis.
 Libera fortuna mors est, capit omnia tellus
 Quæ genuit, cælo tegitur qui non habet urnam.
 Tu, cui dant poenas inhumato funere gentes,
 Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
 Has trahe Cæsar aquas, hoc, si potes, utere cælo,
 Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
 Eripiunt, camposq; tenent uictore fugato.

Non solum Aemonij funesta ad pabula belli
 Bistonij uenere lupi, tabemq; cruentæ
 Cædis odorati Pholoën liquere leones.
 Tunc ursi latebras, obscœni tecta, domosq;
 Deseruere canes, & quicquid nare sagaci
 Aera non sanum, motumq; cadauere sensit.
 Iamq; diu uolucres ciuilia castra secutæ
 Conueniunt, uos quæ Nilo mutare soletis
 Threicias hyemes, ad mollem serius austrum

I stis aues. nunquam se tanto uulture coelum
 I nduit, aut plures presserunt aëra pennæ.
 O mne nemus misit uolucres, omnisq; cruenta
 A lite sanguineis stillauit roribus arbor.
 S ape super uultus uictoris, et impia signa
 A ut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
 Membraq; deiecit iam lasis unguibus ales.
 S ic quoq; non omnis populus peruenit ad ossa,
 I nq; feras discerptus abit, non intima curant
 Viscera, nec totas auidæ sorbere medullas,
 D egustant artus. Latiae pars maxima turbæ
 F astidita iacet, quam sol, nimbiq;, diesq;
 L ongior Emathijs resolutam miscuit aruis.

Thessalia infelix quo tanto crimine tellus
 L æsisti superos, ut te tot mortibus unam,
 T ot scelerum scæis premerent? quod sufficit æuum,
 I mmemor ut donet belli tibi damna uetusta?
 Q uæ seges infecta surget non decolor herba?
 Q uo non Romanos uiolabis uomere manes?
 A ntè nouæ uenient acies, sceleriq; secundo
 P ræstabis nondum siccos hoc sanguine campos.
 O mnia maiorum uertamus busta licebit,
 E t stantes tumulos, et qui radice uetusta
 E ffudere suas uictis compagibus urnas,
 P lus cinerum Aemoniæ sulcis telluris aratur,
 P luraq; ruricolis feriuntur dentibus ossa,
 N ullus ab Emathio religasset littore funem
 N auita, nec terram quisquam mouisset arator,
 R omani bustum populi, fugerentq; coloni

Vmbrarum campos, gregibus dumeta carerent,
 Nullusq; auderet pecori permittere pastor
 Vellere surgentem de nostris ossibus herbam,
 Ac uelut impatiens hominum, uel solis iniqui
 Limite, uel glacie nuda, atq; ignota iaceres,
 Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.
 O superi liceat terras odisse nocentes.
 Quid totum premitis, quid totum absoluitis orbem?
 Hesperie clades, & flebilis unda Pachyni,
 Et Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

M A N N E I

LVCANI PHARSALIAE
LIBER OCTA-

V V S.

AM Super Herculeas fauces, nemoro-
 saq; Tempe
 Aemonia deserta petes disspedia syluae,
 Cornipedem exhaustu cursu, stimulisq;
 negantem

Magnus agens, incerta fugae uestigia turbat,
 Implicitasq; errore uias. pauet ille fragorem
 Motorum uentis nemorum, comitumq; suorum.
 Qui post terga redit trepidum, lateriq; timentem
 Exanimat. quamuis summo de culmine lapsus,
 Nondum uile sui pretium scit sanguinis esse,
 Seq; memor fati tantae mercedis habere

Credit

C redit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
 A uulsa ceruice daret. deserta sequentem
 N on patitur tutis fatum celare latebris
 C lara uiri facies. multi Pharsalica castra
 C um peterent, nondum fama prodente ruinas,
 O ccursu stupuere ducis, uertigine rerum
 A ttoniti, cladisq; suæ uix ipse fidelis
 A uitor erat. grauis est, Magno quicunq; malorum
 T estis adest, cunctis ignotus gentibus esse
 Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
 N omine, sed longi poenas fortuna fauoris
 E xigit à misero, quæ tanto pondere famæ
 R es premit aduersas, fatisq; prioribus urget.
 N unc festinatos nimium sibi sensit honores,
 A ctæq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ.
 N unc & Corycias classes, & Pontica signa
 D eiectum meminisse piget. sic longius auum
 D estruit ingentes animos, & uita superstes
 I mperio, nisi summa dies cum fine honorum
 A ffuit, & celeri præuertit tristia leto.
 D edecori est fortuna prior. quisquam ne secundis
 T radere se fatis audet, nisi morte parata?
 Littora contigerat, per quæ Penæius annis
 E mathia iam clade rubens exibat in æquor.
 I nde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
 F lumineis uix tuta uadis euexit in altum,
 C uius adhuc remis quatitur Corcyra, sinusq;
 L eucadij. Cilicum dominus, terræq; Liburnæ,
 E xiguam uector pavidus correpsit in alnum.

C onscia curarum secreta in littora Lesbi
 F lectere uela iubes, qua tum tellure latebas
 M œstior, in medijs quàm si Cornelia campis
 E mathiæ stares. tristes præfagia curas
 E xagitant, trepida quatitur formidine somnus,
 T hessaliam nox omnis habet, tenebrisq; remotis
 R upis in abruptæ scopulos, extremaq; currens
 L ittora, prospiciens fluctus, nutantia longè
 S emper prima uidens uenientis uela carinæ,
 Q uarere nec quicquam de fato coniugis audes.
 En ratis, ad uestros quæ tendit carbasa portus,
 Q uid ferat ignoras, sed nunc tibi summa pauoris
 N untius armorum tristis, rumorq; sinister
 V ictus adest coniux. quid perdis tempora luctus?
 C ùm possis iam flere, times. tunc puppe propinqua
 P rosiluit, crimenq; Deùm crudele notauit,
 D eformem pallore ducem, uultusq; prementem
 C aniciem, atq; atro squalentes puluere uestes.
 O buia nox miseræ cælum, lucemq; tenebris
 A bstulit, atq; animam clausit dolor, omnia neruis
 Membra relicta labant, riquerunt corda, diuq;
 *decepta. S pe mortis*depressa iacet. iam fune ligato
 L ittoribus, lustrat uacuas Pompeius arenas.
 Q uem postquam propius famulæ uidere fideles,
 N on ultra gemitus tacitos incessere fata
 P ermiserunt sibi, frustra q; attollere terra
 S emianimè conantur heram: quam pectore Magnus
 A mbit, & astrictos refouet complexibus artus.
 Cœperat in summum reuocato sanguine corpus

Pompeij

P ompeij sentire manus, mœstamq; mariti
 P osse pati faciem, prohibet succumbere fatis
 M agnus, & immodicos castigat uoce dolores.
 N obile cur robur fortunæ uulnere primo
 F æmina tantorum titulis insignis auorum
 F rangis? habes aditum mansuræ in secula famæ.
 L audis in hoc sexu, non legum iura, nec arma,
 V nica materia est coniux miser: erige mentem,
 E t tua cum fatis pietas decertet, & ipsum,
 Q uod sum uictus, ama: nunc sum tibi gloria maior.
 A me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
 T antaq; discesit regum manus, incipe Magnum
 S ola sequi: deformis adhuc uiuente marito
 S ummus, & augeri uetitus dolor: ultima debet
 E sse fides lugere uirum: tu nulla tulisti
 B ello damna meo, uiuit post prælia Magnus,
 S ed fortuna perit: quod desles, illud amasti.
 Vocibus his correpta uiri, uix ægra leuauit
 M embra solo, tales gemitu rumpente querelas.
 O utinam in thalamos inuisi Cæsaris issent
 I nfelix coniux, & nulli læta marito.
 B is nocui mundo, me pronuba duxit Erinny's,
 C rassorumq; umbra, deuotaq; manibus illis
 A syrios in castra tuli ciuilia casus,
 P ræcipitesq; dedi populos, cunctosq; fugauit
 A causa meliore Deos. ò maxime coniux,
 O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
 I n tantum fortuna caput? cur impia nupsi,

S i miserum factura fui nunc accipe poenas,
 S ed quas sponte luam: quò sit tibi mollius æquor,
 C erta fides regum, totusq; paratior orbis,
 S parge mari comitem: mallet felicibus armis
 D ependisse caput, nunc clades deniq; lustra
 M agne tuas. ubicunq; iaces ciuilibus armis
 N ostros ulta toros, ades huc, atq; exige poenas
 I ulia crudelis, placataq; pellice cæsa,
 M agno parce tuo. sic fata, iterumq; refusa
 C oniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
 I n lachrymas, duri flectuntur pectora Magni,
 S iccaq; Thesaliæ confundit lumina Lesbos.
 Tunc Mitylenæum iam pleno littore uulgus
 A ffatur Magnum. Si maxima gloria nobis
 S emper erit tanti pignus seruasse mariti,
 T u quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
 O ramus, sociosq; lares dignare, uel una
 N octe tua, fac Magne locum, quem cuncta reuisent
 S ecula, quem ueniens hospes Romanus adoret.
 N ulla tibi subeunda magis sunt mœnia uicto:
 O mnia uictoris possunt sperare fauorem,
 H æc iam crimen habent. quid quòd iacet insula ponto?
 C æsar eget ratibus, procerum pars magna coibit
 C erta loci, noto reparandum est littore fatum.
 A ccipe templorum cultus, aurumq; Deorum
 A ccipe: si terris, si puppibus ista iuuentus
 A ptior est, tota, quantum ualet, utere Lesbo.
 A ccipe, ne Cæsar rapiat, tu uictus habeto.
 H oc solum crimen meritæ bene detrahe terræ,
 N e nostram uideare fidem, felixq; secutus,

E t da
 L atus
 E sse f
 G rati
 O sten
 A dfe
 H ic m
 A ntè
 I am
 N on
 Mater
 F ata
 He
 S iue
 S eu
 F as q
 S i q
 D a si
 N on
 N on
 I mp
 T ellu
 P lan
 P om
 Moue
 V t ci
 I ng
 V ict
 I am

Et damnasse miser. tali pietate uirorum
 Letus, in aduersis & mundi nomine gaudens
 Esse fidem, nullum toto mihi, dixit, in orbe
 Gratius esse solum non paruo pignore uobis
 Ostendi, tenuit nostros hac obside Lesbos
 Adfectus, hic sacra domus, chariq; penates,
 Hic mihi Roma fuit, non ulla in littora puppin
 Antè dedi fugiens, seui cum Caesaris iram
 Iam scirem meritam seruata coniuge Lesbon,
 Non ueritus tantam ueniæ committere uobis
 Materiam, sed iam satis est fecisse nocentes:
 Fata mihi totum mea sunt agitata per orbem.
 Heu nimium felix aeterno nomine Lesbos,
 Siue doces populos, regesq; admittere Magnum,
 Seu praestas mihi sola fidem: nam querere certum est
 Fas quibus in terris, ubi sit scelus. accipe numen,
 Si quod adhuc mecum es, uotorum extrema meorum:
 Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
 Non intrare suos infesto Cesare portus,
 Non exire uetent, dixit, moestamq; carinæ
 Imposuit comitem: cunctos mutare putares
 Tellurem, patriæq; solum, sic littore toto
 Plangitur, infestæ tenduntur in aethera dextræ,
 Pompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem
 Mouerat, ast illam, quam toto tempore belli
 Ut ciuem uidere suam, discedere cernens
 Ingenuit populus: quam uiu, si castra mariti
 Victoris peteret, siccis dimittere matres
 Iam poterant oculis, tanto deuinxit amore

Hos pudor, hos probitas, castiq; modestia uultus,
 Quod submissa nimis, nulli grauis hospita turbae,
 S tantis adhuc fati uixit quasi coniuge uicto.

Iam pelago medios Titan demissus ad ignes,
 Nec quibus abscondit, nec si quibus exerit orbem
 Totus erat, uigiles Pompeij in pectore curae
 Nunc socias adeunt Romani foederis urbes,
 Et uarias regum mentes, nunc inuia mand
 Arua super nimios soles, Austrumq; iacentes:
 Saepe labor maestus curarum, odiumq; futuri
 Proiecit fessos incerti pectoris aestus,
 Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris,
 Vnde notet terras, quae sit mensura secandi
 Aequoris in caelo, Syriam quo sydere seruet,
 Aut quotus in plaustro Libyam bene dirigit ignis.

Doctus ad haec futur taciti seruator Olympi.
 Signifero quaecunq; fluunt labentia caelo
 Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
 Sydera non sequimur: sed qui non mergitur undis
 Axis inocciduius gemina clarissimus Arcto,
 Ille regit puppes, hic quum mihi semper in altum
 Surget, & instabit summis minor Vrsa ceruchis;
 Bosphoron, & Scythiae curuantem littora pontum
 Spectamus, quicquid descendit ab arbore summa
 Aretophylax, propiorq; mari Cynosura feretur,
 In Syria portus tendit ratis, inde Canopos
 Excipit australi caelo contenta uagari
 S tella timens Borean, illa quoq; perge sinistra,
 Trans Pharon, in medio tanget ratis aequore Syrtis.

Sed

Sed quò uela dari, quò nunc pede carbasa tendi
 N ostra iubes? dubio contrà cui pectore Magnus
 H oc solum toto respondit in æquore serua,
 V t sit ab Emathijs semper tua longius oris
 P uppis, & Hesperiam pelago, cæloq; relinquas,
 C ætera da uentis: comitem, pignusq; recepi
 D epositum, tunc certus eram, quæ littora uellem,
 N unc portum fortuna dabit. Sic fatur, at ille
 I usto uela modo pendentia cornibus æquis
 T orsit, & in læuum puppim dedit, utq; secaret
 Q uas Asinæ cautes, & quas Chios asperat undas,
 H os dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
 A equora senserunt motus, aliterq; secante
 I am pelagus rostro, nec idem spectante carina,
 M utauere sonum. non sic moderator equorum,
 D exteriore rota, læuum quum circuit axem,
 C ogit inoffensæ currus accedere metæ.

Ostendit terras Titan, & sydera textit,
 S parsus ab Emathia fugit quicumq; procella
 A ssequitur Magnum, primusq; à littore Lesbi
 O ccurit natus, procerum mox turba fidelis.
 N am neq; deiecto fatis, acieq; fugato
 A bstulerat Magno reges fortuna ministros:
 T errarum dominos, & sceptrâ Eoa tenentes
 E xul habet comites. iubet ire in deuia mundi
 D eiotarum, qui sparsa ducis uestigia lêgit.
 Q uando ait Emathijs amissus cladibus orbis
 Q uà Romanus erat, superest fidissime regum
 E oam tentare fidem, populosq; bibentes

Euphraten

E uphraten, & adhuc securum à Cesare Tigrim,
 Nec pigeat Magno quærentem fâta remotas
 Medorum penetrare domos, Scythicosq; recessus,
 *motare. E t totum *mutare diem, uocesq; superbo
 A rsacidæ perferre meas: si fœdera uobis
 P risca manent, mihi per Latium iurata Tonantem,
 P er uestros astricta magos, implete pharetras,
 A rmeniosq; arcus Geticis intendite neruis:
 S i uos ò Parthi, peterem cùm Cassia claustra,
 E t sequerer duros æterni Martis Alanos,
 P assus Achemenijs latè decurrere campis,
 I n tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
 A rua super Cyri, Chaldæiq; ultima regni,
 Quà rapidus Ganges, & quà Nysæus Hydaspes
 A ccedunt pelago Phœbi surgentis ab igne,
 I am propior, quàm Persis eram: tamen omnia uincens
 S ustinui nostris uos tantum deesse triumphis,
 S olusq; è numero regum telluris Eoæ
 E x æquo me Parthus adit. nec munere Magni
 S tant semel Arsacidæ. quis enim post uulnera cladis
 A ssyriæ, iustas Latij compefcuit iras?
 T ot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
 E xcedat claustris uetitam per secula ripam,
 Z eugmâq; Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
 V inci Roma uolet. regem parere iubenti
 A rdua non piguit, positisq; insignibus aulæ
 *raptos. E greditur famuli *ruptos indutus amictus.
 In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.
 Quanto igitur mundi dominis securius æuum

Verus

Verus pauper agit? dimisso in littore rege
 I pse per Icaria scopulos, Ephesumq; relinquens,
 Et placidi Colophona maris, spumantia parua
 Radit saxa Sami, spirat de littore* Eoo
 A ura fluens, Gnidon inde fugit, claramq; relinquit
 S ole Rhodon, magnosq; sinus Telmesidos undæ
 Compensat, medio pelago Pamphylia puppi
 O ccurrit tellus: nec se committere muris
 A usus adhuc ullis, te primum parua Phaselis
 Magnus adit. nam te metui uetat incola rarus,
 E xhaustæq; domus populis, maiorq; carinae,
 Quàm tua turba fuit. tendens hinc carbasa rursus
 I am Taurum, Tauroq; uidet Dipfonta cadentem.
 Crederet hoc Magnus, pacem cum præstitit undis
 E t sibi consultum? Cilicum per littora tutus
 P arua puppe fugit, sequitur pars magna Senatus
 A d profugum collecta duces, paruisq; *Synædris,
 Quo portu, mittitq; rates, recipitq; Selinus
 I n procerum cœtu, tandem mœsta ora resoluit
 V ocibus his Magnus. Comites belliq; fugæq;
 A tq; instar patriæ, quamuis in littore nudo
 I n Cilicum terra nullis circumdatus armis
 C onsultem, rebusq; nouis exordia queram,
 I ngentes præstate animos, non omnis in aruis
 E mathijs cecidi, nec sic mea fata premuntur,
 V t nequeam releuare caput, cladesq; receptas
 E xcutere. an Libycæ Marium potuere ruina
 E rigere in fasces, plenis & reddere fastis,
 Me pressum leuiore manu fortuna tenebit?

*Coo.

*Celendris.

Mille

Mille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes,
 Mille duces, sparsit potius Pharsalia nostras,
 Quàm subuertit opes: sed me uel sola tueri
 Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
 Et nomen, quod mundus amat. uos pendite regna
 Viribus, atq; fide, Libyen, Parthosq; Pharonq;
 Quenam Romanis deceat succurrere rebus.
 Ast ego curarum, proceres, arcana mearum
 Expromam, mentisq; meæ quò pondera uergant.
 Aetas Niliaci nobis suspecta tyranni est:
 Ardua quippe fides robustos exigit annos.
 Hinc anceps dubij terret solertia Mauri:
 Nanq; memor generis Carthaginis impia proles
 Imminet Hesperia, multusq; in pectore uano est
 Annibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
 Et Numidas contingit auos: iam supplice Varro
 Intumuit, uiditq; loco Romana secundo.
 Quare agite, Eoum comites properemus in orbem.
 Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
 Caspiaq; immensos seducunt claustra recessus,
 Et polus Assyrias alter noctesq; diesq;
 Vertit, & abruptum est nostro mare discolor unda,
 Oceanusq; suus, regnandi sola uoluptas.
 Celsior in campis sonipes, & fortior arcus,
 Nec puer, aut senior letales tendere neruos
 Sognis, & à nulla mors est incerta sagitta.
 Primi Pellæas arcu fregere Sarissas,
 Bactraq; Medorum sedem, murisq; superbam
 Assyrias Babylona domos, nec pila timentur

Nostra

N ostra nimis Parthis, audentq; in bella uenire,
 E xperti Scythicas Crasso pereunte sagittas.
 S picula nec solo spargunt fidentia ferro
 S tridula, sed multo saturantur tela ueneno:
 V ulnera parua nocent, fatumq; in sanguine summo est.

O utinam non tanta mihi fiducia seuis
 E sset in Arfacidis, fatis nimis æmula nostris
 F ata mouent Medos, multumq; in gente Deorum est.
 E ssumdam populos alia tellure reuulsos,
 E xcitosq; suis immittam sedibus ortus.
 Q uod si nos Eoa fides, & barbara fallunt
 F ædera, uulgati supra commercia mundi
 N aufragium fortuna ferat: non regna precabor,
 Q uæ feci, sed magna feram solatia mortis
 O rbe iacens alio, nihil hæc in membra cruentè,
 N il socerum fecisse piè: sed cuncta reuoluens
 V ita fata meæ, semper uenerabilis illa
 O rbis parte fui. quantus Mæotida supra?
 Q uantus apud Tanaim toto conspectus in ortu?
 Q uas magis in terras nostrum felicibus actis
 N omen abit, aut unde redit maiore triumpho?

Roma faue coeptis, quid enim tibi lætius unquam.
 P restiterint superi, quam si ciuilia Partho.
 M ilite bella geras? tantam consumere gentem,
 E t nostris miscere malis? cum Cæsaris arma
 C oncurrent Medis, aut me fortuna necesse est
 V indicet, aut Crassum. sic fatus, murmure sensit
 C onsilium damnasse uiros, quos Lentulus omnes
 V irtutis stimulis, & nobilitate dolendi

Præcibit

P ræcessit, dignasq; tulit modo consule uoces.
 Siccine Thesalicæ mentem fregere ruina?
 V na dies mundi damnauit fata: secundum
 E mathiam lis tanta datur: iacet omne cruenti
 V ulneris auxilium: solos tibi, Magne, reliquit
 P arthorum fortuna pedes: quid transfuga mundi
 T errarum totos tractus, cœlumq; perosus,
 A duersosq; polos, alienaq; sydera quæris,
 C haldæos culture Deos, & barbara sacra
 P arthorum famulus: quid causæ obtenditur armis?
 L ibertatis amor: miserum quid decipis orbem
 S i seruire potes: te quem Romana regentem
 H orruit auditu, quem captos ducere reges
 V idit ab Hyrcanis, Indoq; à littore, syluis,
 D eiectum fatis humilem, fractumq; uidebit,
 E xtolletq; animos Latium uesanus in orbem,
 S e simul, & Romam Pômpeio supplice mensus.
 N il animis, fatisq; tuis effabere dignum.
 E xiget ignorans Latia commercia lingua,
 V t lachrymis se Magne roges. patimur ne pudoris
 H oc uulnus, clades ut Parthia uindictet antè
 Hesperias, quàm Roma suas: ciuilibus armis
 E legit te nempe ducem, quid uulnera nostra
 I n Scythicos spargis populos, cladesq; latentes?
 Quid Parthos transire doces: solatia tantè
 P erdit Roma mali, nullos admittere reges,
 S ed ciui seruire suo. iuuat ire per orbem
 D ucentem seuas Romana in moenia gentes,
 S ignaq; ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?

Qui

Qui solus regum, fato celante fauorem,
 Desuit Emathia, nunc tantas ille laceisset
 Auditi uictoris opes? aut iungere fata
 Tecum, Magne, uolet? non hæc fiducia genti est.
 Omnis in Arctois populus quicumq; pruinis
 Nascitur, indomitus bellis, & mortis amator.
 Quicquid ad Eoos tractus, mundiq; teporem
 Labitur, emollit gentes clementia cœli.
 Illic & laxas uestes, & fluxa uirorum
 Velamenta uides. Parthus per Medica rura,
 Sarmaticos inter campos, effusaq; plano
 Trigidis arua solo, nulli superabilis hosti est
 Libertate fuga, sed non, ubi terra tumebit
 Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
 Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
 Nec franget nando uiolenti uorticis annem,
 Nec tota in pugna persusus sanguine membra,
 Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
 Non aries illis, non ulla est machina belli,
 Haud sôsas implere ualent, Parthoq; sequente
 Murus erit, quodcunq; potest obstare sagittæ.
 Pugna leuis, bellumq; fugax, turmaeq; uagantes,
 Et melior cessisse loco, quàm pellere miles.
 Illita tela dolis, nec Martem comminus unquam
 AUSA pati uirtus, sed longè tendere neruos,
 Et quò ferre uelint permittere uulnera uentis.
 Ensis habet uires, & gens, quacunq; uirorum est,
 Bella gerit gladijs: nam Medos prælia prima
 Exarmant, uacuaeq; iubent remeare pharetræ.

o

Nulla

N ulla manus illis, fiducia tota ueneni est.
 C redis, Magne, uiros, quos in discrimina belli
 C um ferro uenisse parum est? tentare pudendum
 A uxilium tanti est, toto diuisus ut orbe
 A terra moriari tua? tibi barbara tellus
 I ncumbat, te parua tegant, ac uilia busta?
 I nuidiosa tamen, Crasso quarente sepulchrum.
 S ed tua fors melior, quoniam mors ultima poena est.
 N on metuenda uiris. at non Cornelia letum
 I nfando sub rege timet. num barbara nobis
 E st ignota Venus? quae ritu caeca ferarum
 P olluit innumeris leges, & foedera tædæ
 C oniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi.
 I nter mille nurus epulis uesana, meroq;
 horret. R egia, non ullis exceptos legibus audet
 C oncubitus: tot foemineis complexibus unum
 lassat. N on laxat nox tota marem. iacuerè sorores
 I n fratrum thalamis, sacrataq; pignora matrum.
 D amnat apud gentes sceleris non sponte peracti
 O edipodionias infelix fabula Thebas,
 P arthorum dominum quoties sic sanguine mixto
 N ascitur Arfacides? cui fas implere parentem,
 Q uid rear esse nefas? proles tam clara Metelli
 S tabit Barbarico coniux millesima lecto.
 Q uanquam non ulli plus regia, Magne, uacabit
 S æuita stimulante Venus, titulisq; uirorum.
 N am quo plura iuuent Parthum portenta? fuisse
 H anc sciet & Crassi, ceu pridem debita fatis

Assyrijs

Assyrijs, trahitur cladis captiua uetustæ.
 Hæreat Eo, & uulnus miserabile sortis,
 Non solum auxilium funesto à Rege petisse,
 Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
 Nam quod apud populos crimen, soceriq; tuumq;
 Maius erit, quàm quòd uobis miscentibus arma,
 Crassorum uindicta perit? incurrere cuncti
 Debuerant in Bactra duces, & nequa uacarent
 Arma, uel Arctoum Dacis, Rheniq; cateruis
 Imperij nudare latus, dum perfida Susis
 In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; iacerent.
 Assyriae paci finem, fortuna, precamur,
 Et si Thessaliae bellum ciuile peractum est,
 Ad Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi est
 De qua Cesareis possim gaudere triumphis.
 Non tibi, cum primum gelidum transibis Araxem
 Umbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis
 Ingerat has uoces? tu quem post funera nostra
 Vltorem cinerum nude sperauimus umbrae,
 Ad fœdus, pacemq; uenis? tunc plurima cladis
 Occurrent monumenta tibi. quæ mœnia trunci
 Lustrarunt ceruice duces, ubi nomina tanta
 Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris
 Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista
 Si potes, in media socerum quoq; Magne sedentem
 Thessalia placare potes. quin respicis orbem
 Romanum? si regna times proiecta sub Austro,
 Infidumq; Iubam, petimus Pharon aruaq; Lagi.
 Syrtibus hinc Libycis tuta est Aegyptus, at inde

Gurgite septeno rapidus mare summouet amnis,
 Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,
 Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo.
 Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
 Tutelæ commissa tuæ. quis nominis umbram
 Horreat? innocua est ætas, nec iura, fidemq;
 Respectumq; Deum ueteris speraueris aulæ,
 Nil pudet assuetos sceptris: mitissima fors est
 Regnorum sub rege nouo. non plura locutus
 Impulit huc animos. quantum spes ultima rerum
 Libertatis habet. uicta est sententia Magni.

Tunc Cilicum liquere solum, Cyproq; citatas
 Immisere rates, nullas cui prætulit aras
 Vndæ diua memor Paphiæ, si numina nasci
 Credimus, aut quenquam fas est cœpisse deorum.
 Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos
 Emensus Cypri scopulos, quibus exit in Austrum,
 Inde maris uasti transuerso uertitur æstu,
 Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
 Infimaq; Aegypti pugnaci littora uelo
 Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
 In uada decurrit Pelusia septimus amnis.
 Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
 Non una plus æqua die, noctiq; rependit
 Lux minor hybernæ uerni solatia damni.
 Comperit ut regem Casio se monte tenere,
 Flectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbasa languent.

Iam rapido speculator eques per littora cursu
 Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam.

Consilij

C onsilij uix tempus erat, tamen omnia monstra
 P ellæ coiere domus, quos inter Achoreus
 I am placidus senio, fractisq; modestior annis.
 H unc genuit custos Nili crescentis in arua
 Memphis uana sacris: illo cultore Deorum
 L ustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis:
 C onsilij uox prima fuit, meritumq; fidemq;
 S acraq; defuncti iactauit pignora patris.
 S ed melior suadere malis, & nosse tyrannos
 A usus Pompeium leto damnasse Photinus.

I us, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
 D at pœnas laudata fides, cum sustinet, inquit,
 Q uos fortuna premit, fatis accede, deisq;
 E t cole felices, miseros fuge: sydera terra
 V t distant, & flamma mari, sic utile recto.
 S ceptorum uis tota perit, si *pendere iusta
 I ncipit: euertitq; arces respectus honesti.
 L ibertas scelerum est, quæ regna inuisa tuetur.
 S ublatusq; modus gladijs: facere omnia sæuè
 N on impune licet, nisi quum facis: exeat aula
 Q ui uult esse pius: uirtus & summa potestas
 N on coeunt: semper metuet, quem seua pudcbunt.
 N on impune tuos Magnus contempserit annos,
 Q ui te nec uictos arcere à littore nostro
 P osse putat, neu te sceptris priuauerit hospes,
 P ignora sunt propiora tibi: Nilonq;, Pharonq;
 S i regnare piget, damnata redde sorori.
 A egyptum certè Latijs tueamur ab armis,
 Q uicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,

*pendere;

Nec uictoris erit. toto iam pulsus ab orbe,
 Postquam nulla manet rerum fiducia, quærit
 Cum qua gente cadat: rapitur ciuilibus armis.
 Nec soceri tantum arma fugit, fugit ora senatus,
 Cuius Thessalicas saturat pars magno uolucres:
 Et metuit gentes, quas uno in sanguine mixtas
 *omina. Deseruit, regesq; timet, quorum *omnia merisit:
 Thessaliæq; reus nulla tellure receptus,
 Sollicitat nostrum, quem nondum perdidit, orbem.
 Iustior in Magnum nobis Ptolemæe querelæ
 Causa data est. quid sepositam, semperq; quietam
 Crimine bellorum maculas Pharon, aruaq; nostra
 Victori suspecta facis? cur sola cadenti
 Hæc placuit tellus, in quam Pharsalica fata
 Conferres, pœnasq; tuas? iam crimen habemus
 Purgandum gladio. quod nobis sceptrâ senatus
 Te suadente dedit, uotis tua fouimus arma.
 Hoc ferrum, quod fata iubent, proferre paraui
 Non tibi, sed uicto. feriam tua uiscera Magne,
 Malueram soceri. rapimur quod cuncta feruntur.
 Tene mihi dubitas an sit uiolare necesse,
 Cum liceat? quæ te nostri fiducia regni
 Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
 Aruaq; uix refugo fodientem mollia Nilo?
 Metiri sua regna decet, uiresq; fateri.
 Tu Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam,
 Sub qua Roma iacet? bustum, cineresq; mouere
 Thessalicos audes? bellumq; in regna uocare?
 Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis,

Pompeij

Pompeij nunc castra placent, quae deserit orbis?
 Nunc uictoris opes, et cognita fata lacesis?
 A duersis non deesse decet, sed lata secutos.
 Nulla fides unquam miseros elegit amicos.

Assensere omnes sceleri. letatur honore
 Rex puer insueto, quod iam sibi tanta licere
 Permittant famuli, sceleri delectus Achilles.
 Perfida qua tellus Casijs excurrit arenis,
 Et uada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
 Exiguam socijs monstri, gladijsq; carinam
 Instruit. o superi Nilus ne, et barbara Memphis,
 Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
 Hos animos? sic fata premunt ciuilia mundum?
 Sic Romana iacent? ullus ne in cladibus istis
 Est locus Aegypto? Pharijsq; admittitur ensis?
 Hanc certè seruate fidem ciuilia bella,
 Cognos praestate manus, externaq; monstra
 Pellite. si meruit tam claro nomine Magnus
 Caesaris esse nefas, tanti Ptoemae ruina
 Nominis haud metuis? coeloq; tonante profanas
 Anseruisse manus impure, ac semiuir audes?
 Non domitor mundi, nec ter Capitolia curru
 Inuectus, regumq; potens, uindexq; Senatus,
 Victorisq; gener, Phario satis esse tyranno
 Quod poterat, Romanus erat. quid uiscera nostra
 Scruataris gladio? nescis puer improbe, nescis
 Quo tua sit fortuna loco, iam iure sine ullo
 Nili sceptrum tenes, cecidit ciuilibus armis
 Qui tibi regna dedit. iam uento uela negarat

O A

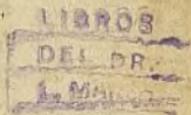
Magnus

Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
 Littora, quem contra non longa uecta biremi
 Appulerat scelerata manus, Magnoq; patere
 Ingens regna Phari, celsa de puppe carinae
 In paruam iubet ire ratem, littusq; malignum
 Incusat, bimaremq; uadis frangentibus aestum,
 Qui uetat externas terris aduertere classes.

Quòd nisi fatorum leges, intentaq; iussu
 Ordinis aeterni miserae uicinia mortis,
 Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
 Non ulli comitum sceleris praesagia deerant,
 Quippe fides si pura foret, si regia Magno
 Scaptorum auctori uera pietate pateret,
 Venturum tota Pharium cum classe tyrannum:
 Sed cessit fati, classemq; relinquere iussus
 Obsequitur, letumq; iuuat praeferre timori.
 Ibat in hostilem praecipit Cornelia puppim,
 Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
 Quòd metuit clades remane temeraria coniux,
 Et tu nate precor, longeq; è littore casus
 Expectate meos, sed in hac ceruice tyranni
 Explorate fidem, dixit: sed surda uetanti
 Tendebat geminas amens Cornelia palmas.
 Quò sine me crudelis abis? iterum ne relinquor
 Thessalicis summotam malis: nunquam omine leto
 Distrahimur miseri: poterat non flectere puppim
 Cum fugeres aliò, latebrisq; relinquere Lesbi,
 Omnibus à terris si nos arcere parabas.
 An tantum in fluctus placeo comes? hac ubi frustra

Effudit

Effudit, prima pendet tamen anxia puppe,
 Attonitosq; metu, nec quoquam auertere uisus,
 Nec Magnum spectare potest. stetit anxia classis
 Ad ducis euentum metuens non arma, nefasq;
 Sed ne submissis precibus Pompeius adoret
 Sciptra, sua donata manu, transire parantem
 Romanus Pharia miles de puppe salutat
 Septimius, qui, pro superum pudor, arma satelles
 Regia gestabat posito deformia pilo,
 Immanis, uiolentus, atrox, nullaq; ferarum
 Mitior in caedes. quis non, fortuna, putasset
 Percere te populis, quod bello haec dextra uacasset,
 Thessaliaq; procul tam noxia tela fugasses?
 Disponis gladios, nequo non fiat in orbe
 Heu facinus ciuile tibi, uictoribus ipsis
 Deducus, & nunquam superum caritura pudore
 Fabula, Romanus Regi sic paruit ensis,
 Pellaeusq; puer gladio tibi colla recidit
 Magne tuo, qua posteritas in secula mittet
 Septimum fama? scelus hoc quo nomine dicent,
 Qui Bruti dixere nefas? iam uenerat hora
 Terminus extremae, Pharianq; ablati in alnum
 Perdiderat iam iura sui: tunc stringere ferrum
 Regia monstra parant, ut uidit comminus enses
 Inuoluit uultus: atq; indignatus apertum
 Fortunae praebere caput, tunc lumina pressit,
 Continuitq; animam, ne quas effundere uoces
 Posset, & aeternam fletu corrumpere famam.
 At postquam mucrone latus funestus Achilles

P erfōdit, nullo genūtu consensit ad ictum,
 D espexitq; nefas, seruatq; immobile corpus,
 S eq; probat moriens, atq; hæc in pectore uoluit.
 S ecula Romanos nunquam tacitura labores
 A ttendant, euumq; sequens speculatur ab omni
 O rbe ratem, Phariamq; fidem, nunc consule famæ.
 F ata tibi longæ fluxerunt prospera uitæ,
 I gnorant populi, si non in morte probaris,
 A n scieris aduersa pati, ne cede pudori,
 A utoremq; dole fati, quacunq; feriris,
 C rede manum soceri, spargant, lacerentq; licebit,
 S um tamen ô superi felix, nulliq; potestas
 H oc auferre Deo, mutantur prospera uita,
 N on sum morte miser. uidet hanc Cornelia cædem,
 P ompeiusq; meus, tanto patientius oro
 C laude dolor gemutus: natus, coniuxq; peremptum
 S i mirantur, amant, talis custodia Magno
 M entis erat, ius hoc animi morientis habebat.

At non tam patiens Cornelia cernere sæuum,
 Q uam perferre, nefas, miserandis æthera complet
 V ocibus. Ô coniux ego te scelerata peremi,
 L etiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
 E t prior in Nili peruenit littora Cæsar.
 N am cui ius alij sceleris? sed quisquis in istud
 A superis immisse caput, uel Cæsaris iræ,
 V el tibi prospiciens, nescis crudelis, ubi ipsa
 V iscera sint Magni, properas, atq; ingeris ictus
 Q uâ uotum est uicto, poenas non morte minores
 P endat, & antè meum uideat caput, haud ego culpa
Liberâ

L ibera bellorum, quæ matrum sola per undas,
 E t per castra comes, nullis absterrita fatis
 V ictum, quod reges etiam timuere, recepi.
 H oc merui coniux in tuta puppe relinqui?
 P erfide parcebas, te fata extrema petente
 V ita digna fui? moriar, nec munere regis.
 A ut mihi præcipitem nauæ permittite saltum,
 A ut laqueum collo, tortosq; aptate rudentes,
 A ut aliquis Magno dignus comes exigat ense.
 P ompeio præstare potest, quod Casaris armis
 I mputet. ò seui, properantem in fata tenetis?
 V iuis adhuc coniux, et iam Cornelia non est
 I uris, Magne, sui? prohibent accersere mortem,
 S eruor uictori, sic fata, interq; suorum
 L apsa manus, rapitur trepida fugiente carina.
 A t Magni cum terga* sonent, et pectora* ferro,
 P ermansisse decus sacrae uenerabile formæ,
 I ratamq; Deis faciem: nil ultima mortis
 E x habitu, uultuq; uiri mutasse fatentur,
 Q ui lacerum uidere caput, nam seuis in ipso
 S eptimius sceleris maius scelus inuenit actu,
 A c reteggit sacros scisso uelamine uultus
 S emianimis Magni, spirantiaq; occupat ora,
 C ollaq; in obliquo ponit languentia transtro,
 T unc neruos, uenasq; secat, nodosaq; frangit
 O ssa diu, nondum artis erat caput ense rotare.
 A t postquam trunco ceruix abscissa recessit,
 V endicat hoc Pharius dextra gestare satellites.
 D egener, atq; operæ miles Romane secundæ,

*fouent.
 *ferrum.

Pompeij

Pompeij diro sacrum caput ense recidis,
 Ut non ipse feras: o summi fata pudoris,
 Impius ut Magnum nosses puer, illa uerenda
 Regibus hirta coma, & generosa fronte decora
 Cesaries compressa manu est, Pharioq; ueruto
 Dum uiuunt uultus, atq; os in murmura pulsant
 Singultus animæ, dum lumina nuda rigescunt
 Suffixum caput est, quo nunquam bella iubente
 Pax fuit, hoc leges, campumq; & rostra mouebat,
 Hac facie fortuna tibi Romana placebas.
 Nec satis infando fuit hoc uidisse tyranno,
 Vult sceleri superesse fidem. tunc arte nefanda
 Submota est capiti tabes, raptoque cerebro
 Adficcata cutis, putrisq; effluxit ab alto
 Humor, & infuso facies solidata ueneno est.
 Vltima Lagææ stirpis, perituraq; proles
 Degener, incaste sceptris cessare sororis,
 Cum tibi sacrato Macedon seruetur in antro,
 Et regum cineres extracto monte quiescant,
 Cum Ptolemæorum manes, seriemq; pudendam
 Pyramides claudant, indignaq; Mausolæa,
 Littora Pompeium feriunt, truncusq; uadosis
 Huc illuc iactatur aquis. adeo ne molesta
 Totum cura fuit socero, seruare cadauer?
 Hac fortuna fide Magni tam prospera fata
 Pertulit, hac illum summo de culmine rerum
 Morte petit, cladesq; omnes exegit in uno
 Sæua die, quibus immunes tot præstitit annos:
 Pompeiusq; fuit, qui nunquam mixta uideret

Læta malis, felix nullo turbante deorum,
 Et nullo parcente miser. semel impulit illum
 Dilata fortuna manu. pulsatur arenis,
 Carpitur in scopulis, hausto per uulnera fluctu
 Ludibrium pelagi: nullaq; manente figura,
 Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi.

Antè tamen Pharias uictor quàm tangat arenas,
 Pompeio raptim tumulum fortuna parauit,
 Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulchro.
 E' latebris pauidus decurrit ad æquora Codrus.
 Quæstor ab* Icario Cynirææ littore Cypri
 Infaustus Magni fuerat comes: ille per umbras
 Ausus ferre gradum uictum pietate timorem
 Compulit, ut medijs quæsitum corpus in undis
 Duceret ad terram, traheretq; ad littora Magnum.
 Lucis mœsta parum per densas Cynthia nubes
 Præbebat, cano sed discolor æquore truncus
 Conspicitur, tenet ille ducem complexibus arctis
 Eripiente mari, nunc uictus pondere tanto
 Expectat fluctus, pelagoq; iuuante cadauer
 Impellit. postquàm sicco iam littore sedit,
 Incubuit Magno, lachrymasq; effudit in omne
 Vlnus, & ad superos, obscuraq; sydera fatur.
 Non preciosa petit cumulado ture sepulchra
 Pompeius, fortuna, tuus, non pinguis ad astra
 Ut ferat è membris Eoos fumus odores,
 Ut Romana suum gestent pia colla parentem,
 Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos,
 Ut resonent cantu tristi fora, totus ut ignem

*Idalio.

Proiectis

P roiectis mœrens exercitus ambiat armis:
 D a uilem Magno plebeij funeris arcam,
 Q uæ lacerum corpus siccos effundat in ignes,
 R obora non desint misero, nec sordidus ustor.
 S it satis ò superi, quòd non Cornelia fuso
 C rine iacet, subiciq; facem complexa maritum
 *munere. I mperat, extremo sed abest à funere busti
 I nfelix coniux, nec adhuc à littore longè est.
 Sic fatus, paruos iuuenis procul aspicit ignes,
 C orpus uile suis nullo custo de cremantes:
 I nde rapit flammæ, semiustaq; robora membris
 S ubducit: quæcunq; es (ait) neglecta, nec ulli
 C hara tuo, sed Pompeio felicior umbra,
 Q uòd iam compositum uiolat manus ultima bustum
 D a ueniam : si quid sensus post fata relictum est,
 C edis & ipsa rogo, paterisq; hæc damna sepulchri,
 T eq; pudet sparsis Pompeij manibus uri.
 S ic fatur. Plenusq; sinus ardente fàuilla
 P eruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
 L ittore pendebat. summas dimouit arenas,
 E t collecta procul laceræ fragmenta carinæ
 E xigua trepidus posuit scrobe. nobile corpus
 R obora nulla premunt, nulla strue mēbra recumbunt,
 A d motus Magnum non subditus accipit ignis.
 Ille sedens iuxta flammæ, ò maxime, dixit,
 D uctor, & Hesperij maiestas nominis una,
 S i tibi iactatu pelagi, si funere nullo
 T ristior iste rogo, manes, animamq; potentem
 O fficijs auerte meis, iniuria fati

Hoc

Hoc fas esse iubet, ne ponti bellua quicquam,
 Ne fera, ne uolucres, ne saevi Caesaris ira
 Audeat: exiguam quantum potes accipe flammam
 Romana succense manu. fortuna recursus
 Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent
 Tam sacri cineres, sed te Cornelia, Magne,
 Accipiet, nostraq; manu transfundet in urnam.
 Interea paruo signemus littora saxo,
 Ut nota sit busto. si quis placare peremptum
 Forte uolet, plenos & reddere mortis honores,
 Inueniat trunci cineres, & norit arenas,
 Ad quas, Magne, tuum referat caput. haec ubi fatus,
 Excitat inualidas admoto fomite flammam.
 Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem
 Tabe fouens bustum: sed iam percusserat astra
 Aurora praemissa dies, ille ordine rupto
 Funeris attonitus latebras in littore quaerit.

Quam metuis demens isto pro crimine poenam,
 Quo te fama loquax omnes accepit in annos?
 Condita laudabit Magni socer impius ossa.
 Immodò securus ueniae, fassusq; sepulchrum
 Posce caput. cogit pietas imponere finem
 Officio, semiusta rapit, resolutaq; nondum
 Ossa satis, neruis, & iniustis plena medullis
 Aequorea restinguit aqua, congestaq; in unum
 Parua clausit humo: tunc ne leuis aura relectos
 Afferret cineres, saxo compressit arenam:
 Nautaq; ne bustum religato fune moueret
 Inscriptis sacrum semiusto stipite nomen.

Hic

Hic situs est Magnus. placet hoc, fortuna, sepulchrum
 Dicere Pompeij, quo condi maluit illum,
 Quam terra caruisse socer. temeraria dextra
 Cur obicis Magno tumulum, manesq; uagantes
 Includis? situs est qua terra extrema refuso
 Pendet in Oceano. Romanum nomen, & omne
 Imperium Magno est tumuli modus. obrue saxa
 Crimine plena Deum. si tota est Herculis Oethe,
 Et iuga tota uacant Bromio Nyseia, quare
 Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
 Rura tenere potest, si nullo cessite nomen
 Hæserit. erremus populi, cinerumq; tuorum
 Magne metu, nullas Nili calcemus arenas.

Quod si tam sacro dignaris nomine saxum,
 Adde actus tantos, monumentaq; maxima rerum,
 Adde truces Lepidi motus, Alpinaq; bella,
 Armaq; Sertorij reuocato consule uicta,
 Et currus, quos egit eques, commercia tuta
 Gentibus, & pauidos Cilicas maris. adde subactam
 Barbariem, gentesq; uagas, & quicquid in Euro
 Regnorum, Boreaq; iacet. dic semper ab armis
 Ciuilem repetisse togam, ter curribus actis
 Contentum, patriæ multos donasse triumphos.
 Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
 Non ullis plenum titulis, non ordine tanto
 Fastorum: solitumq; legi super alta Deorum
 Culmina, & extructos spolijs hostilibus arcus,
 Haud procul est ima Pompeij nomen arena
 Depressum tumulo, quod non legat aduena rectus,

Quod

Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.

Noxia civili tellus Aegyptia fato,
 Haud equidem immerito Cumanæ carmine uatis
 Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
 Hesperius miles, ripasq; æstate tumentes.
 Quid tibi seua precer pro tanto crimine tellus?
 Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
 Et steriles egeant hybernis imbribus agri,
 Totaq; in Aethiopum putres soluaris arenas.
 Nos in templa tuam Romana accepimus Isin,
 Semideosq; canes, & sinistra iubentia luctus,
 Et quem tu plangens hominem testaris Osirim,
 Tu nostros Aegypte tenes in puluere manes.
 Tu quoq; cum saeuo dederis iam templa tyranno,
 Nondum Pompeij cineres ô Roma petisti,
 Exul adhuc iacet umbra ducis, si secula prima
 Victoris timuere minas, nunc excipe saltem
 Ossa tui Magni, si nondum subruta fluctu
 Inuisa tellure sedent, quis busta timebit?
 Quis sacris dignam mouisse uerebitur umbram?
 Imperet hoc nobis utinam scelus, & uelit uti
 Nostro Roma sinu: satis ô nimiumq; beatus,
 Si mihi contingat manes transferre reuulsos
 A usoniam, si tale ducis uiolare sepulchrum.
 Forsitan aut sulco sterili cum poscere finem
 A superis, aut Roma uolet feralibus austris,
 Ignibus aut nunijs, aut terra tecta mouenti,
 Consilio, iussuq; Deum transibis in urbem
 Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.

P

Name

N am quis ad exustam Cancro torrente Syenen
 I bit, & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas
 S pectator Nili: quis rubri stagna profundi,
 A ut Arabum portus mercis mutator Eoæ,
 Magne, petet, quem non tumuli uenerabile saxum,
 E t cinis in summis forsā turbatus arenis
 A uertat: manesq; tuos placare*licebit,
 E t Casio præferre Ioui, nil ista nocebunt
 F amæ busta tuæ, templis, auroq; sepultus
 V ilior umbra fores: nunc est pro numine summo.
 H oc tumulo fortuna iacens, augustius aris
 V ictoris Libyco pulsatur in æquore saxum.
 T arpeijs qui sæpe Deis sua tura negarunt,
 I nclusum*Thusco uenerantur cespite fulmen.
 P roderit hoc olim, quod non mansura sepulchri.
 A rdua marmoreo surrexit pondere moles.
 P ulueris exigui sparget non longa uetustas
 C ongeriem, bustumq; cadet, mortisq; peribunt
 A rgumenta tuæ: ueniet felicior ætas,
 Q ua sit nulla fides saxum monstrantibus istud:
 A tq; erit Aegyptus populis fortasse nepotum
 T am mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantis.

M. AN

M ▶ A N N E I

LVCANI PHARSALIAE
LIBER NO-
NVS.

T non in Pharia manes iacuere fauilla,
Nec cinis exiguus tantam compescuit
umbram:

Prosiluit busto, semiuſtaq; membra rez-
linquens

Degeneremq; rogam, ſequitur conuexa Tonantis,

Qua niger aſtriferis connectitur axibus aer:

Quodq; patet terras inter, lunaeq; meatus

Semidei manes habitant, quos ignea uirtus

Innocuos uita patientes aetheris imi

Fecit, & aeternos animam collegit in orbes.

Non illuc auro poſiti, nec ture ſepulti

Perueniunt illic poſtquam ſe lumine uero

Impleuit, ſtellaſq; uagas miratur, & aſtra

Fixa polis, uidit quanta ſub nocte iaceret

Noſtra dies, riſitq; ſui ludibria trunci.

Hinc ſuper Emathia campos, & ſigna cruenti

Caeſaris, ac ſparſas uoluit in aequore claſſes,

Et ſclerum uindex in ſancto pectore Bruti

Sedit, & inuicti poſuit ſe mente Catonis.

Ille ubi pendebant caſus, dubiumq; manebat,

Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,

Oderat & Magnum, quamuis comes iſſet in arma

p 2

Auſpicijs

A uspicijs raptus patriæ, ductuq; Senatus.
 A t post Thessalicas clades iam pectore toto
 P ompeianus erat, patriam tutore carentem
 E xcipit, & populi trepidantia membra refouit.
 I gnavis manibus proiectos reddidit enses,
 N ec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
 N ec seruire timens, nil causa fecit in armis
 I pse sua, totæ post Magni funera partes
 L ibertatis erant, quas ne per littora fusas
 C olligeret rapido uictoria Cæsaris actu,
 C orcyræ secreta petit, ac mille carinis
 A bstulit Emathia secum fragmenta ruinae.

Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
 A gmina? quis pelagus uictas arctasse carinas?
 D orida tunc Malean, & apertam Tanaron umbris,
 I nde Cythera petit, Boreaq; urgente carinas
 C reta fugit, Dictæa legit cedentibus undis
 L ittora: tunc ausum classi præcludere portus
 I mpulit, ac sæuas meritum Phycunta rapinas
 S parsit, & hinc placidis alto delabitur auris
 I n littus Palinure tuum: neq; enim æquore tantum
 A usonio monumenta tenes, portusq; quietos
 T estatur Libye Phrygio placuisse magistro.
 T um procul ex alto tendentes uela carinae
 A ncipites tenuere animos, socios ne malorum,
 A n ueherent hostes: præceps facit omne timendum
 V ictor, & in nulla non creditur esse carina.
 A st illæ puppes luctus, planctusq; ferebant,
 E t mala uel duri lachrymas motura Catonis.

Nant

Nam postquam frustra precibus Cornelia nautas,
 P riuigniꝑ; fugam tenuit, ne forte repulsus
 L ittoribus Pharijs remearet in æquora truncus,
 O stenditq; rogum non iusti flamma sepulchri,
 E rgo indigna fui (dixit) fortuna marito
 A ccendisse rogum, gelidosq; effusa per artus
 I ncubuisse uiro? lacerosq; exurere crines?
 M embraq; dispersi pelago componere Magni?
 V ulneribus cunctis largos infundere fletus?
 O sibus, & tepida uestes implere fauilla?
 Q uicquid ab extincto licuisset tollere busto,
 I n templis sparsura Deum? sine funeris ullo
 A rdet honore rogus, manus hoc Aegyptia forsan
 O btulit officium graue manibus. ò bene nudi
 C rassorum cineres: Pompeio contigit ignis
 I nuidia maiore Deum. similis ne malorum
 S ors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
 C oniuigibus? nunquam plenas plangemus ad urnas?
 Q uid porrò tumulis opus est? aut ulla requiris
 I nstrumenta dolor? non toto pectore portas
 I mpia Pompeium? non imis hæret imago
 V isceribus? quærat cineres uictura superstes.
 N unc tamen hic, longè qui fulget luce maligna,
 I gnis, adhuc aliquid Phario de littore surgens
 O stendit mihi, Magne, tui: iam flamma resedit,
 P ompeiumq; ferens uanescit solis ad ortus
 F umus, & inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
 N on mihi nunc tellus Pompeio siqua triumphos
 V icta dedit, non alta terens Capitolia currus

Gratior: elapsus felix de pectore Magnus,
 Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
 Non herere queror, crimen commendat arenas.
 Linquere, si qua fides, Pelusia littora nolo.

Tu pete bellorum casus, et signa per orbem
 S exte paterna moue, nanq; hæc mandata reliquit
 Pompeius uobis in nostra condita cura.
 Me quum fatalis leto damnauerit hora,
 Excipite o nati bellum ciuile, nec unquam
 Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit
 Casaribus regnare uacet, uel sceptrâ, uel urbes
 Libertate sua ualidas impellite fama
 Nominis, has uobis partes, hæc arma relinquo.
 Inueniet classes quisquis Pompeius in undas
 Venerit: et noster nullis non gentibus hæres
 Bella dabit, tantum indomitos, memoresq; paterni
 Iuris habete animos. uni parere decebit,
 Si faciet partes pro libertate, Catoni.
 Exolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
 Infidie ualuere tuæ, deceptaq; uixi,
 Ne mihi commissas auferrem perfida uoces.
 Iam nunc te per inane chaos, per tartara coniux,
 Si sunt ulla, sequar: quàm longo tradita leto
 Incertum est, pœnas animæ uiuacis ab ipsa
 Antè feram: potuit cernens tua uulnera, Magne,
 Non fugere in mortem, planctu concussa peribit,
 Effluet in lachrymas: nunquam ueniemus ad enses,
 Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus:
 Turpe mori post te solo non posse dolore.

Sic

Sic ubi fata, caput ferali obducit amictu,
 Decreuitq; pati tenebras, puppisq; cauernis
 Delituit, sæuumq; arctè compressa dolorem
 Perfruitur lachrymis, & amat pro coniuge luctum.
 Illam non fluctus, stridensq; rudentibus Euris
 Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor:
 Votaq; sollicitis faciens contraria nautis,
 Composita in mortem iacuit, fœuitq; procellis.
 Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis,
 Inde tenens pelagus, sed iam moderatior, Euris
 In Libycas egit sedes, & castra Catonis.
 Tristis (ut in multo mens est præfaga timore)
 Aspexit patrios comites à littore Magnus,
 Et fratrem, medias præceps tunc fertur in undas:
 Dic ubi sit, germane, parens, stat summa, caputq;
 Orbis, an occidimus? Romanaq; Magnus ad umbras
 Abstulit? hæc fatur, quem contra talia frater.

O felix, quem fors alias dispersit in oras,
 Quiq; nefas audis, oculos, germane, nocentes
 Spectato genitore fero: non Cæsaris armis
 Occubuit, dignoq; perit autore ruinæ.
 Rege sub impuro Nilotica rura tenente
 Hospitij fretus superis, & munere tanto
 In proauos, cecidit donati uictima regni.
 Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris,
 Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum;
 Littore Niliaco socerum iam stare putau.
 Sed me nec sanguis, nec tantum uulnera nostri
 Affecere senis, quantum gestata per urbem

O ra ducis, quæ transfixo sublimia pilo
 V idimus. hæc fama est oculis uictoris iniqui
 S eruari, scelerisq; fidem quæsisse tyrannum.
 N am corpus Phariæ ne canes, auidaq; uolucres
 D istulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis
 S oluerit, ignoro: quæcunq; iniuria fati
 A bstulit hos artus, superis hæc crimina dono,
 S eruata de parte queror. quum talia Magnus
 A udisset: non in gemitus, lachrymasq; dolorem
 E ffudit, iustaq; furens pietate profatur.
 Præcipitate rates è sicco littore nautæ,
 C lassis in aduersos erumpat remige uentos,
 I te duces mecum, nunquam civilibus armis
 T anta fuit merces, inhumatos condere manes,
 S anguine semiuiri Magnum satiare tyranni.
 N on ego Pellæas arces, adytisq; relectum
 C orpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
 N on mihi Pyramidum tumulis euulsus Amasis,
 A tq; alij reges Nilo torrente natabunt?
 O mnia dent pœnas, nudo tibi, Magne, sepulchra
 E uoluam, busto iam numen gentibus I sin,
 E t tectum lino spargam per uulgus Osirim,
 E t sacer in Magni cineres mactabitur Apis,
 S uppositisq; Deis uram caput. has mihi pœnas
 T erra dabit, linquam uacuos cultoribus agros,
 N ec Nilus cui crescat, erit, solusq; tenebis
 A egyptum populis genitor, superisq; fugatis.
 D ixerat, & classem seuas rapiebat in undas,
 S ed Cato laudatam iuuenis compescuit iram.

Interea

Interea totis audito funere Magni
 Littoribus sonuit percussus planctibus æther,
 Exemploq; carens, & nulli cognitus æuo
 Uctus erat, mortem populos deslere potentis.
 Sed magis, ut uisa est lachrymis exhausta, solutas
 In uultus effusa comas Cornelia puppe
 Egrediens, rursus geminato uerbere plangunt.
 Ut primum in sociæ peruenit littora terræ,
 Collegit uestes, miseriq; insignia Magni,
 Armæq; & impressas auro, quas gesserat olim,
 Exuias, pictasq; togas, uelamina summo
 Ter conspecta Ioui, funestoq; intulit igni.
 Ille fuit miseræ Magni cinis, accipit omnis
 Exemplum pietas, & toto littore busta
 Surgunt Thesalicis reddentia manibus ignem.
 Sic ubi depastis submittere gramina campis,
 Et renouare parans hybernas Appulus herbas,
 Igne fouet terras, simul & Garganus & arua
 Vulturis, & calidi lucent Buxeta Matini.

Non tamen ad Magni peruenit gratius umbram,
 (Omne quod in superos audet conuitia uulgus,
 Pompeiumq; Deis obicit) quàm pauca Catonis
 Verba, sed à pleno uenientia pectore ueri.
 Cuius obit (inquit) multo maioribus impar
 Nosse modum iuris, sed in hoc tamen utilis æuo,
 Cui non ulla fuit iusti reuerentia, salua
 Libertate potens, & solus plebe parata
 Priuatus seruire sibi, rectorq; Senatus,
 Sed regnantis erat: nil belli iure poposcit,

p s

Quæq;

Quæq; dari uoluit, uoluit sibi posse negari.
 Immodicas possedit opes, sed plura retentis
 Intulit: inuasit ferrum, sed ponere norat.
 Prætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit.
 Iuuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas.
 Casta domus, luxuq; carens, corruptaq; nunquam
 Fortuna domini, clarum, & uenerabile nomen
 Gentibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
 Olim uera fides Sylla, Marioq; receptis
 Libertatis obit, Pompeio rebus adempto
 Nunc & ficta perit: non iam regnare pudebit,
 Nec color imperij, nec frons erit ulla Senatus.
 O felix, cui summa dies fuit obuia uicto,
 Et cui querendos Pharium scelus obtulit enses,
 Forsitan in soceri potuisset uiuere regno.
 Scire mori sors prima uiris, sed proxima cogi.
 Et mihi si fati aliena in iura uenimus,
 Da talem fortuna Iubam: non deprecor hosti
 Seruari, dum me seruet ceruice recisa.

Vocibus his maior, quam si Romana sonarent
 Rostro ducis laudes, generosam uenit ad umbram
 Mortis honos. fremit interea discordia uulgi,
 Castrorum, belliq; piget post funera Magni,
 Cum Tarchon motus relinquendi signa Catonis
 Sustulit: hunc rapta fugientem classe secutus
 Littus in extremum tali Cato uoce notauit.
 O nunquam pacate Cilix iterum ne rapinas
 Tendis in æquoreas? Magnum fortuna remouit,
 Iam pelago pirata redis. tum respicit omnes

In coetu, motuq; uiros, quorum unus aperta
Mente fugæ tali compellat uoce regentem.

Nos Cato, da ueniam, Pompeij duxit in arma
Non belli ciuilis amor, partesq; fauore
Fecimus, ille iacet, quem paci prætulit orbis,
Causaq; nostra perit, patrios permitte penates,
Desertamq; domum, dulcesq; reuisere natos.
Nam quis erit finis, si nec Pharsalia pugnae,
Nec Pompeius erit? perierunt tempora uitæ,
Mors eat in tutum, iustas sibi nostra senectus
Prospiciat flammæ: bellum ciuile sepulchra
Vix ducibus præstare potest, non barbara uictos
Regna manent, non Armenium mihi sæua minatur,
Aut Scythicum fortuna iugum, sub iura togati
Ciuis eo, quisquis Magno uiuente secundus
Hic mihi primus erit, sacris præstabitur umbris
Suumus honor, dominum, quem clades cogit, habebo.
Nullum Magne ducem, te solum in bella secutus,
Post te fata sequar, neq; enim sperare secunda
Fas mihi, nec liceat, fortuna cuncta tenentur
Cæsaris, Emathium sparsit uictoria ferrum,
Causa fides miseris, & toto solus in orbe est,
Qui uelit, ac possit uictis præstare salutem.
Pompeio scelus est bellum ciuile perempto,
Quo fuerat uiuente fides. si publica iura,
Si semper patriam sequeris Cato, signa petamus
Romanus quæ consul habet. sic ille profatus
Insiluit puppi, iuuenum comitante tumultu
Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis

Indiga

I ndiga seruitij feruebat littore plebes.
 E rupere ducis sacro de pectore uoces.
 Ergo pari uoto gesisti bella iuuentus
 T u quoq; pro dominis, & Pompeiana fuisti,
 N on Romana manus? quòd non in regna laboras,
 *morerisq;. Quòd tibi non ducibus uiuis, *moriensq; quòd orbem
 A cquiris nulli, quòd iam tibi uincere tutum est
 B ella fugis, querisq; iugum ceruice uacante,
 E t nescis sine rege pati. nunc causa pericli
 D igna uiris. uestro potuit Pompeius abuti
 S anguine, nunc patriæ iugulos, ensesq; negatis,
 Q uum propè libertas: unum fortuna reliquit
 I am tribus è dominis. pudeat, plus regia Nili
 C ontulit in leges, & Parthi militis arcus.
 I te ò degeneres, Ptolemæi munus, & arma
 S pernite. quis uestras ulla putet esse nocentes
 C æde manus? credet faciles sibi terga dedisse,
 C redet ab Emathijs primos fugisse Philippis.
 V adite securi, meruistis iudice uitam
 C æsare, non armis, non obsidione subacti.
 O' famuli turpes, domini post fata prioris
 I tis ad heredem. cur non maiora mereri,
 Q uàm uitam, ueniamq; libet? rapiatur in undas
 I nfelix Magni coniux, prolesq; Metelli,
 D ucite Pompeios, Ptolemæi uincite munus.
 N ostras quoq; inuiso quisquis feret ora tyranno,
 N on parua mercede dabit: sciet ista iuuentus
 C eruicis pretio bene se mea signa secutam.
 Q uin agite, & magna meritum cum cæde parate:

Ignauum

I gnauum scelus est tantum fuga. dixit, & omnes
 H aud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
 Q uam simul effoetas linquunt examina ceras,
 A tq; oblita faui non miscent nexibus alas,
 S ed sibi quæq; uolat, nec iam degustat amarum
 D esidiosa thymum, *Phrygij sonus ut crepat aris,
 A ttonitæ posuere fugam, studiumq; laboris
 F lorigeri repetunt, & sacri mellis amorem,
 G audet in Hybleo securus gramine pastor
 D iuitias seruasse casæ: sic uoce Catonis
 I nculcata uiris iusti patientia Martis.
 I amq; actu belli non doctas ferre quietem
 C onstituit mentes, serieq; agitare laborum.
 Primum littoreis miles lassatur arenis,
 P roximus in muros, & moenia Cyrenarum
 E st labor, exclusus nulla se uindicat ira:
 P ænaq; deuictis sola est uicisse Catonem.
 I nde peti placuit Libyci contermina Mauris
 R eгна Iubæ, sed iter medijs natura uetabat
 S yrtibus, has audax sperat sibi cedere uirtus.
 S yrtes uel primam mundo natura figuram
 C ùn daret, in dubio pelagi, terræq; reliquit.
 N am neq; subsedit penitus, quò stagna profundi
 A cciperet, nec se defendit ab æquore tellus,
 A mbigua sed lege loci iacet inuisa sedes.
 A equora fracta uadis, abruptaq; terra profundo,
 E t post multa sonant proiecti littora fluctus.
 S ic malè deseruit, nullosq; exegit in usus
 H anc partem natura sui, uel plenior alto

*tū si sonus
increpat.

Olim

O lim Syrtis erat pelago, penitusq; natabat,
 Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens
 Aequora subduxit zonæ uicina perusta.
 Et nunc pontus adhuc Phœbo siccante repugnat.
 Mox ubi damnosum radios admouerit æuum,
 Tellus Syrtis erit: nam iam breuis unda supernè
 Innatat, & latè periturum deficit æquor.

Vt primùm remis actum mare protulit omne
 Classis onus, densis fremuit niger imbribus Auster
 In sua regna furens, tentatum classibus æquor
 Turbine defendit, longèq; à Syrtibus undas
 Egit, & illato confregit littore pontum.
 Tum quarum recto deprendit carbasa malo
 Eripuit nautis, frustra; rudentibus ausis
 Vela negare Noto, spatium uicere carinæ,
 Atq; ultra proram tumuit sinus: omnia si quis
 Proudus antennæ suffixit lintea summæ
 Vincitur, & nudis auertitur armamentis.
 Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
 Et certo iactata mari, quæcunq; leuatæ
 Arboribus cæsis flatum effudere frementem,
 Abstulit has uentis liber contraria uoluens
 Aestus, & obnixum uictor detrusit in Austrum.
 Has uada destituunt, atq; interrupta profundo
 Terra ferit puppes, dubioq; obnoxia fato
 Pars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
 Tunc magis impactis breuius mare, terra; sæpe
 Obuia confurgens, quamuis elisus ab Austro,
 Sæpe tamen cumulos fluctus non uicit arenæ.

Eminet

E min
 I nuic
 S tant
 Littor
 Pars
 Tuta
 Torp
 Ha
 Audir
 Hanc
 Terra
 Vt pr
 Vultu
 Et se
 Quar
 Infe
 Atq;
 Hesp
 Innu
 Qui
 Diu
 Virg
 Et n
 Rob
 Abst
 Alci
 Rett
 His
 S y

E minet in tergo pelagi procul omnibus aruis
 I nuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
 S tant miseri nautæ, terræq; hærente carina
 Littora nulla uident. sic partem intercipit æquor:
 Pars ratiùm maior regimen, clauumq; secuta est
 Tutâ fuga: nautasq; loci sortita peritos,
 Torpentem Tritonos adit illæsa paludem.

Hanc, ut fama, Deus, quem toto littore pontus
 Audit uentosa perflantem murmura concha,
 Hanc & Pallas amat, patrioq; è uertice nata
 Terrarum primam Libyen (nam proxima cœlo est,
 Ut probat ipse calor) tetigit, stagniq; quieta
 Vultus uidit aqua, posuitq; in margine plantas,
 Et se dilecta Tritonida dixit ab unda.

Quam iuxta Lethes tacitus prælabitur amnis
 Infernis, ut fama, trahens obliuia uenis:
 Atq; insopiti quondam tutela draconis,
 Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
 Inuidus annofo qui famam derogat æuo,
 Qui uates ad uera uocat: fuit aurea sylua,
 Diuitijsq; grauis, & fuluo germine rami,
 Virgineusq; chorus nitidi custodia luci,
 Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
 Robora complexus rutilo curuata metallo.
 Abstulit arboribus pretium, nemoriq; laborem
 Alcides, passusq; inopes sine pondere ramos
 Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
 His igitur depulsa locis, eiectaq; classis
 Sytibus, haud ultra Garamantidas attigit undas,

Sed

S ed duce Pompeio Libyes melioris in oris
 M ansit. at impatiens uirtus hærere Catonis
 A udet in ignotas agmen committere gentes
 A rmorum fidens, & terra cingere Syrtim.
 H æc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor.
 E t spes imber erat, nimios metuentibus ignes.
 V t neq; sole uiam, nec duro frigore seuam,
 I nde polo Libyes, hinc bruma temperat annus:
 A tq; ingressurus steriles sic fatur arenas.
 O quibus una salus placuit mea castra secuti
 I ndomita ceruice mori, componite mentes
 A d magnum uirtutis opus, summosq; labores.
 V adimus in campos steriles, exustaq; mundi,
 Q uæ nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
 S iccæq; letiferis squalent serpentibus arua,
 D urum iter. ad leges, patriæq; ruentis amorem
 P er mediam Libyen ueniant, atq; inuia tentent,
 S i quibus in nullo positum est euadere uoto,
 S i quibus ire sat est: neq; enim mihi fallere quenquam
 E st animus, tectoq; metu perducere uulgus:
 I i mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
 Q ui me teste pati uel quæ tristissima pulchrum,
 R omanumq; putant: at qui sponsore salutis
 M iles eget, capiturq; animæ dulcedine, uadat
 A d dominum meliore uia. dum primus arenas
 I ngrediar, primusq; gradus in puluere ponam,
 M e calor ætherius feriat, mihi plena ueneno
 O ccurrat serpens, fatoq; pericula uestra
 P ratentate meo: sitiât, quicumq; bibentem

Viderit

Viderit, aut umbras nemorum quicumq; petentem,
 A estuet: aut equitem peditum præcedere turmas,
 Deficiat: si quo fuerit discrimine notum
 Dux, an miles eam. serpens, sitis, ardor, arena
 Dulcia uirtuti, gaudet patientia duris.
 Latius est, quoties magno sibi constat, honestum.
 Sola potest Libye turbam præstare malorum,
 Ut deceat fugisse uiros. Sic ille pauentes
 Incendit uirtute animos, & amore laborum,
 Irreducentq; uiam deserto limite carpit:
 Et sacrum paruo nomen clausura sepulchro,
 Inuasit Libye securi fata Catonis.

Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
 Cuncta uelis: at si uentos, cælumq; sequaris,
 Pars erit Europæ: nec enim plus littora Nili,
 Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt,
 Vnde Europa fugit Libyen, & littora flexu
 Oceano fecere locum: sed maior in unam
 Orbis abit Asiam. nam cum communiter istæ
 Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa sinistrum
 Contingens, dextrumq; Notus descendit in ortus
 Eurum sola tenens. Libyæ quod fertile terræ est,
 Vergit in occasus, sed & hæc non fontibus ullis
 Soluitur, Arctos raris Aquilonibus imbres
 Accipit, & nostris reficit sua rura serenis.
 In nullas uitiatur opes, non ære, nec auro
 Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura
 Sed penitus terra est, tantum Maurusia genti
 Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum,

¶

Sed

S ed Citri contenta comis uiuebat, & umbra.
 I n nemus ignotum nostræ uenère secures,
 E xtremoq; epulas, mensasq; petiuimus orbe.
 At quæcunq; uagam Syrtim complectitur ora
 S ub nimio porrecta die, uicina perusti
 A etheris, exurit messes, & puluere Bacchum
 E necat, & nulla putris radice tenetur,
 T emperies uitalis abest, & nulla sub illa
 C ura Iouis terra est, natura deside torpet
 O rbis, & immotis annum non sentit arenis.
 H oc tam segne solum raras tamen exerit herbas,
 Q uas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto
 N udus rura tenet, quem mundi barbara damnis
 S yrtis alit. nam littoreis populator arenis
 I mminet, & nulla portus tangente carina
 N ouit opes, sic cum toto commercia mundo
 N aufragijs Nasamones habent. hæc ire Catonem
 D ura iubet uirtus, illic securo iuuentus
 V entorum, nullasq; timens tellure procellas,
 A equoreos est passa metus, nam littore sicco
 Q uam pelago Syrtis uiolentius excipit Austrum,
 E t terræ magis ille nocens: non montibus ortum
 A duersis frangit Libye, scopulisq; repulsum
 D issipat, & liquidas se turbine soluit in auras,
 N ec ruit in syluas, annosaq; robora torquens
 L assatur, patet omne solum, liberq; meatu
 A eoliam rabiem totis exercet arenis,
 E t non imbriferam contorto puluere nubem
 I n flexum uiolentus agit, pars plurima terræ

Tollitur

T ollit
 Reg
 Discu
 D ete
 R apta
 E tuic
 T um
 A ggr
 I nsta
 C onc
 S i sol
 C lau
 S ed q
 N usq
 S tat,
 P ilaq
 I nter
 I llud
 P rodi
 A rma
 A sup
 S acri
 P atri
 A ut E
 Sic
 P roc
 I nfer
 S ed r
 Qui s

Tollitur, & nunquam resoluta uertice pendet.

Regna uidet pauper Nasamon errantia uento,
 Discussasq; domos, uolitantq; à culmine raptæ
 Detecto Garamante casæ, non altius ignis
 Raptæ uehit, quantumq; licet consurgere fumo,
 Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.

Tum quoq; Romanum solito uiolentius agmen
 Aggreditur, nullusq; potest consistere miles,
 Instabilis raptis etiam quas calcât arenis,
 Concuteret terras, orbemq; à sede moueret,
 Si solida Libye compage, & pondere duro
 Clauderet exesis Austrum scopulosa cauernis:
 Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
 Nusquam luctando stabilis manet, imaq; tellus
 Stat, quia summa fugit, galeas, & scuta uirorum,
 Pilaq; contorsit uiolento spiritus actu,
 Intentusq; tulit magni per inania cœli.
 Illud in externa forsân, longeq; remota
 Prodigium tellure fuit, delapsaq; cœlo
 Arma timent gentes, hominumq; erepta lacertis
 À superis demissa putant, sic illa profectò
 Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
 Patritia ceruice mouet: spoliauerat Auster,
 Aut Boreas populos ancilia nostra ferentes.

Sic orbem torquente noto Romana iuuentus
 Procubuit, timuitq; rapi, constrinxit amictus,
 Inseruitq; manus terræ, nec pondere solo,
 Sed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
 Qui super ingentes cumulos inuoluit arenæ,

q 3

Atq;

A tq; operit tellure uiros, uix tollere miles
 Membra ualet, multo congestu pulueris hærens,
 A lligat & stantes affusa magnus arene
 A gger, & immoti terra surgente tenentur.
 S axa tulit penitus discussis proruta muris,
 E ffuditq; procul miranda sorte malorum,
 Q ui nullas uidere domos, uidere ruinas.
 I amq; iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
 V lla, nisi ætheriæ medio uelut æquore flammæ:
 S yderibus nouere uias, nec sydera tota
 O stendit Libycæ finitor circulus oræ,
 Multaq; deuexo terrarum margine celat,

Vtq; calor soluit, quem torserat aëra uentus,
 I ncensusq; dies, iam mundi spissior ignis,
 I am plaga, quam nullam superi mortalibus ultra
 A medio fecere die, caleatur, & humor
 I n Noton omnis abit, manant sudoribus artus,
 A rent ora siti: conspecta est parua maligna
 V nda procul uena, quam uix è puluere miles

*Corripiens
 patulum ga
 læ cōfudit.

*Sustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem,
 P orrexitq; duci. squalabant puluere fauces
 C unctorum, minimumq; tenens dux ipse liquoris
 I nuidiosus erat: me'ne, inquit, degener unum
 Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
 V sque adeo mollis, primisq; caloribus impar
 S um uisus? quanto pœna tu dignior ista,
 Q ui populo sitiente bibas. sic concitus ira
 E xcussit galeam, suffecitq; omnibus unda.
 Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus unū

Inculi

I nculti Garamantes habent: stat corniger illic
 I uppiter, ut memorant, sed non aut fulmina uibrans,
 A ut simulis nostro, sed tortis cornibus Ammon.
 N on illic Libycæ posuerunt ditia gentes
 T empla, nec Eois splendent donaria gemmis,
 Q uamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
 G entibus, atq; Indis unus sit Iuppiter Ammon.
 P auper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum
 D iuitijs delubra tenens, morumq; priorum
 N umen Romano templum defendit ab auro.
 E sse locis superos testatur sylua per omnem
 S ola uirens Libyen: nam quicquid puluere sicco
 S eparat ardentem tepida Berenicida Lepti,
 I gnorat frondes, solus nemus abstulit Ammon.
 S yluarum fons causa loco, qui putria terræ
 A lligat, & domitas unda conuectit arenas.
 H ãc quoq; nil obstat Phœbo: cum cardine summo
 S tat librata dies, truncum uix protegit arbor,
 T am breuis in medium radijs compellitur umbra.
 D eprensus est hunc esse locum, quæ circulus alti
 S olstitij medium signorum percutit orbem:
 N on obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
 R ectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
 A ut Astrea iubet lentos descendere Pisces:
 P ar geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens
 H umidus Aegoceros, nec plus Leo tollitur Vrna.
 A t tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta
 I n Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
 T e segnis Cynosura subit, tu sicca profundo

Mergi plaustra putas, nullumq; in uertice summo
 S ydus habes immune maris: procul axis uterq; est,
 E t fuga signorum medio rapit omnia caelo.

Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
 C ornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant,
 S ed Latio cessere duci, comitesq; Catonem
 O rant, exploret Libycum memorata per orbem
 N umina, de fama tam longi iudicet aui.
 Maximus hortator scrutandi uoce Deorum
 E uentus Labienus erat. sors obtulit, inquit,
 E t fortuna uia, tam magni numinis ora,
 C onsiliumq; Dei, tanto duce possumus uti
 P er Syrtes, belliq; datos cognoscere casus.
 N am cui crediderim superos arcana daturus,
 D icturosq; magis, quam sancto uera Catoni?
 C erte uita tibi semper directa supernas
 A d leges, sequerisq; Deum, datur ecce loquendi
 C um Ioue libertas, inquire in fata nefandi
 C aesaris, & patriae uenturos excute mores,
 I ure suo populis uti, legumq; licebit,
 A n bellum ciuile perit: tua pectora sacra
 V oce reple: duræ semper uirtutis amator,
 Q uare quid est uirtus, & posce exemplar honesti.
 Ille deo plenus, tacita quem mente gerebat,
 E ffundit dignas adytis è pectore uoces.
 Quid quæri Labiene iubes? an liber in armis
 O ccubuisse uelim potius, quam regna uidere?
 A n sit uita nihil, sed longa? an differat ætas?
 A n noceat uis ulla bono: fortunaq; perdat

Opposita

O pposita uirtute minas? laudandaq; uelle
 S it satis, & nunquam successu crescat honestum?
 S cinus, & hoc nobis non altius inferet Ammon.
 H aremus cuncti superis, temploq; tacente
 N il agimus nisi sponte Dei, non uocibus ullis
 N umen eget, dixitq; semel nascentibus autor
 Q uicquid scire licet, steriles nec legit arenas
 V t caneret paucis, mersitq; hoc puluere uerum,
 E stq; Dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
 E t coelum, & uirtus. superos quid quaerimus ultra?
 I uppiter est quodcunq; uides, quocunq; moueris,
 S ortilegis egeant dubij, semperq; futuris
 C asibus ancipites, me non oracula certum,
 S ed mors certa facit, pauido, fortiq; cadendum est.
 H oc satis est dixisse Iouem. Sic ille profatur,
 S eruataq; fide templi discedit ab aris,
 N on exploratum populis Ammona relinquens.

Ipse manu sua pila gerens praecedit anhelis
 Militis ora pedes, monstrat tolerare labores,
 N on iubet, & nulla uehitur ceruice supinus,
 C arpentis ue sedens, somni parcissimus ipse est,
 V ltinus haustor aquae: cum tandem fonte reperto
 I ndiga cogatur latices potare iuuentus,
 S tat dum lixa bibat. si ueris magna paratur
 F ama bonis, & si successu nuda remoto
 I nspicitur uirtus, quicquid laudamus in ulla
 M aiorum, fortuna fuit. quis Marte secundo,
 Q uis tantum meruit populorum sanguine nomen?
 H unc ego per Syrtes, Libyesq; extrema triumphum

Ducere maluerim, quàm ter Capitolia curru
 Scandere Pompeij, quàm frangere colla Iugurthæ.
 Ecce parens uerus patriæ, dignissimus aris
 Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
 Et quem, si steteris unquam ceruice soluta,
 Hunc olim factura Deum. iam spissior ignis
 Et plaga, quam nullam superi mortalibus ultra
 À medio fecere die, calcatur, & unda
 Rarior: inuentus medijs fons unus arenis.

Largus aquæ, sed quem serpentum turba tenebat
 Vix capiente loco. stabant in margine sicca
 Aspides, in medijs sitiebant Dipsades undis.

Ductor ut aspexit perituros fonte relicto,
 Alloquitur. uana specie conterrite leti
 Ne dubita miles tutos haurire liquores,
 Noxia serpentum est admixto sanguine pestis,
 Morsu uirus habent, & fatum in dente minantur,
 Pricula morte carent, dixit, dubiumq; uenenum
 Hausit, & in tota Libyes fons unus arena
 Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.

exundet. Cur Libycus tantis exudet pestibus aër
 Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
 Miscuerit natura solo, non cura, laborq;
 Noster scire ualet, nisi quòd uulgata per orbem
 Fabula pro uera decepit secula causa.

Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
 Accipit Oceanum demisso sole calentem,
 Squalabant latè Phorcynidos arua Medusæ,
 Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,

Sed

S ed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
 H oc primum natura nocens in corpore sauas
 E duxit pestes, illis è faucibus angues
 S tridula fuderunt uibratis sibila linguis,
 F amineæ qui more comæ per terga soluti,
 I psa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
 S urgunt aduersa subrectæ fronte colubræ,
 V ipereumq; fluit depexo crine uenenum.
 H oc habet infelix cunctis impune Medusa,
 Q uòd spectare licet, nam rictus, oraq; monstri
 Q uis timuit? quem, qui recto se lumine uidit
 P asa Medusa mori est: rapuit dubitantia fata
 P rauenitq; metus, anima periere retenta
 M embra, nec emissa riguere sub ossibus umbræ.
 E umenidum crines solos mouere furores,
 C erberus Orpheo leniuit sibila cantu,
 A mphitryoniades uidit, quum uinceret Hydram,
 H oc monstrum timuit genitor, numenq; secundum
 P horcus aquis, Cetoq; parens, ipsaq; sorores
 G orgones: hoc potuit cælo, pelagoq; minari
 T orporem insolitum, mundoq; abducere terram.
 E' cælo uolucres subito cum pondere lapsæ,
 I n scopulis hæserè feræ, nicina colentes
 A ethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
 N ullum animal uisus patiens, ipsiq; retrorsum
 E ffunsi faciem uitabant Gorgonis angues.
 I lla sub Hesperijs stantem Titana columnis
 I n cautes Atlanta dedit, cæloq; timente
 O lim Phlegraeos stantes serpente gigantes.

Erexit montes, bellumq; immane Deorum
Pallados in medio confecit pectore Gorgon.

Quò postquam partu Danaës, & diuine nimbo

Ortum Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ
Arcados autoris citharæ, liquidæq; palæstræ,
Et subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
A Ioue dilectæ fuso custode iuuençæ,
Auxilium uolucris Pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri, terræq; in fine Libysse
Persea Phœbæos conuerti iussit ad ortus,
Gorgonis auerso sulcantem regna uolatu:
Et clypeum læuæ fuluo dedit ære nitentem,
In quo saxificam iussit spectare Medusam,
Quam sopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam, uigilat pars magna comarum,
Defenduntq; caput protenti crinibus Hydri.
Pars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras.
Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
Perseos auersi Cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli.

*lunati. Quos habuit uultus*hamati uulnere ferri
Cæsa caput Gorgon, quanto spirasse ueneno
Ora rear, quantumq; oculos effundere mortis,
Nec Pallas spectare potest, uultusq; gelassent
Perseos aduersi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetq; ora colubris.
Aliger in cælum sic rapta Gorgone fugit.
Ille quidem pensabat iter, propiusq; secabat

Aethera

Aethera. si medias Europæ ascenderet urbes,
 Pallas frugiferas iussit non ledere terras,
 Et parci populis. quis enim non præpete tanto
 Aethera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
 Itq; super Libyen, quæ nullo confita cultu
 Syderibus, Phæboq; uacat, premit orbita solis,
 Exuritq; solum, nec terra celsior ulla
 Nox cadit in cœlum, lunæq; meatibus obstat,
 Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
 Signa, nec in Borean, aut in Noton effugit umbram.
 Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
 Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ
 Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores
 Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ.

Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes
 Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.
 Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni
 Decidit, in nulla plus est serpente coactum,
 Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
 S ponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
 Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
 Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.
 At non stare suum miseris passura cruorem,
 S quamiferos ingens Hæmorrhoidis explicat orbes:
 Natus & ambigua coleret qui Syrtidos arua
 Chersydros, tractiq; uia fumante Chelydri:
 Et semper recto lapsurus limite Cenchris,
 Puribus ille notis uariatam tingitur aluum,
 Quam paruis tinctus maculis Thebanus Ophites.

Concolor

C oncolor exustis, atq; indiscretus arenis
 A mmodites, spinaq; uagi torquente Cerastra,
 E t Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
 E xuuias positura suas, et torrida Dipsas,
 E t grauis in geminum uergens caput Amphisbena.
 E t Natrix uiolator aqua, Iaculiq; uolucres,
 E t contentus iter cauda sulcare Phareas,
 O raq; distendens audius spumantia Praester,
 O ssaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps,
 S ibilaq; effundens cunctas terrentia pestes,
 A nte uenena nocens, late sibi submouet omne
 V ulgus, et in uacua regnat Basiliscus arena.
 V os quoq; qui cunctis innoxia numina terris
 S erpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
 P estiferos ardens facit Africa: ducitis altum
 A era cum pennis, armenta q; tota secuti
 R umpitis ingentes amplexi uerbere tauros:
 N ec tutus spatio est Elephas, datis omnia leto,
 N ec uobis opus est ad noxia fata ueneno.

Has inter pestes duro Cato milite siccum
 E metitur iter, tot tristia fata suorum,
 I nsolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes.
 S igniferum iuuenem Tyrreni sanguinis Aulum
 T orta caput retro Dipsas calcata momordit:
 V ix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; leti
 F rons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur.
 E cce subit uirus tacitum, carpitq; medullas
 I gnis edax, calidaq; incendit uiscera tabe.
 E bibit humorem circum uitalia fufum

Pestis,

P estis, & in sicco linguam torrere palato
 C æpit, defessos iret qui sudor in artus
 N on fuit, atq; oculos lachrymarum uena refugit.
 N on decus imperij, non mœsti iura Catonis
 A rdentem tenuere uirum, quin spargere signa
 A uderet, totisq; furens exquireret agris,
 Q uas poscebat aquas sitiens in corde uenenum.
 I lle uel in Tanain missus, Rhodanumq; Padumq;
 A rderet, Nilumq; bibens per rura uagantem.
 A ccessit morti Libye, fatiq; minorem
 F amam Dipsas habet terris adiuta perustis.
 S crutatur uenas penitus squalentis arena,
 N unc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
 A equoreusq; placet, sed non* sibi sufficit humor,
 N ec sentit fatiq; genus, mortemq; ueneni,
 S ed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes
 S ustinuit uenas, atq; os implere cruore.

*et.

Iussit signa rapi properè Cato, dicere nulli
 P ermissum est hoc posse sitim, sed tristior illa
 Mors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli
 S eps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
 A uulsitq; manu, piloq; affixit arenis.
 P arua modo serpens, sed qua non ulla cruenta
 T antum mortis habet, nam plage proxima circum
 F ugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit:
 I amq; sinu laxo nudum est sine corpore uulnus,
 M embra natant sanie, suræ fluxere, sine ullo
 T egmine poples erat, femorum quoq; musculus omnis
 L iquitur, & nigra distillant inguina tabe.

Disiluit

Disiluit stringens uterum membrana, fluuntq;
 Viscera, nec quantum toto de corpore debet,
 Effluit in terras, scæuum sed membra uenenum
 Decoquit, in minimum mors contrahit omnia uirus.
 Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq;
 Pectus, & abstrusum fibris uitalibus omne,
 Quicquid homo est, aperit pestis, natura profana
 Morte patet, manant humeri, fortesq; lacerti,
 Colla, caputq; fluunt. calido non ocyus Austro
 Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.
 Parua loquor, corpus sanie stillasse perustum,
 Hoc & flamma potest: sed quis rogos abstulit ossa?
 Hæc quoq; discedunt, putresq; secuta medullas
 Nulla manere sinunt rapidi uestigia fati.
 Cinyphas inter pestes tibi palma nocendi est:
 Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.
 Ecce subit facies leto diuersa fluenti:
 Nasidium Marsi cultorem torridus agri
 Percussit Præster, illi rubor igneus ora
 Succendit, tenditq; cutem pereunte figura
 Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior,
 Humanumq; egressa modum super omnia membra
 Efflatur sanies, latè tollente ueneno,
 Ipse latet penitus congesto corpore mersus,
 Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
 Spumeus accenso non sic exundat aheno
 Vndarum cumulus, nec tanto carbasa Coro
 Curuauere sinus. tumidos iam non capit artus
 Informis globus, & confuso pondere truncus.

Intactum

I nta
 Haud
 N on
 S ed m
 Imp
 Magn
 V t
 C ory
 E mis
 S ang
 Hum
 E t pa
 Memb
 At
 N ilia
 T est
 A ccip
 N on
 S tip
 T ox
 Ec
 T or
 P er
 N il
 D ep
 Qu
 Q
 T ra
 I nu

I ntactum uolucrum rostris, epulasq; daturum
 H aud impune feris, non ausi tradere busto,
 N ondum stante modo crescens fugere cadauer.
 S ed maiora parant Libycæ spectacula pestes.

Impresit dentes Hamorrhoids aspera Tullo
 Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis.
 V tq; solet pariter totis se effundere signis
 C orycij pressura croci, sic omnia membra
 E misere simul rutilum pro sanguine uirus.
 S anguis erant lachrymæ, quæcunq; foramina nouit
 H umor, ab ijs largus manat cruor, ora redundant,
 E t patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
 Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.

At tibi Leue miser fixus præcordia presit
 N iliaca serpente cruor, nulloq; dolore
 T estatus morsus subita caligine mortem
 A ccipis, & Stygiæ somno descendis ad umbras.
 N on tam ueloci corrumpunt pocula leto,
 S tipite quæ diro uirgas mentita Sabæas
 T oxica fatilegi carpunt matura Sabæi.

Ecce procul sæuus sterilis se robore trunci
 T orsit, & immisit, Iaculum uocat Africa, serpens,
 P erq; caput Pauli, transactaq; tempora fugit:
 N il ibi uirus agit, rapuit cum uulnere fatum.
 D eprensus est, quæ funda rotat, quàm lenta uolarent,
 Q uàm segnis Scythicæ strideret arundinis ær.

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
 T ransactus? uelox currit per tela uenenum,
 I nuaditq; manum, quam protinus ille relecto

Ense

E nse ferit, totoq; simul demittit ab armo,
 E xemplarq; sui spectans miserabile leti
 S tat tutus pereunte manu. quis fata putaret
 S corpion, aut uires matura mortis habere?
 I lle minax nodis, & recto uerberere seuis,
 T este tulit cœlo uicti decus Orionis.

Q uis calcare tuas metuat Salpinga latebras?
 E t tibi dant Stygia ius in sua fila sorores.

S ic nec clara dies; nec nox dabat atra quietem,
 S uspecta est miseris in qua tellure iacebant.
 N am neq; congestæ struxere cubilia frondes,
 N ec culmis creuere tori, sed corpora fati
 E xpositi uoluuntur humo, calidoq; uapore
 A lliciunt gelidas uocturno frigore pestes,
 I nnocuosq; diu rictus torpente ueneno
 I nter membra fouent: nec quæ mensura uiarum,
 Q uis ue modus norunt cœlo duce, sæpe querentes
 R eddite Dij, clamant, miseris, quæ fugimus arma,
 R eddite Theßaliam, patimur cur segnia fata
 I n gladios iurata manus? pro Casare pugnant
 D ipsades, & peragunt ciuilia bella Cerastræ.
 I re libet quæ Zona rubens, atq; axis iniustus
 S olis equis: iuuat atheriis adscribere causis
 Q uod peream, cœloq; mori. nil Africa de te,
 N ec de te natura queror, tot monstra frentem
 G entibus ablatum dederas serpentibus orbem,
 I mpatiensq; solum Cereris cultore negato
 D amnaasti, atq; homines uoluisti deesse uenenis.
 I n loca serpentum nos uenimus, accipe pœnas

Tu quisquis superum commercia nostra perosus.
 Hinc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus orbem
 A brumpens medio posuisti limite mortes.

Per secreta tui bellum ciuile recessus
 V adit, & arcani miles tibi conscius orbis
 Claustra petit mundi. forsan maiora supersunt
 Ingressus. coeunt ignes stridentibus undis,
 Et premitur natura poli: sed longius ista
 Nulla iacet tellus, quam fama cognita nobis
 Tristia regna Iubæ, quæremus forsitan istas
 Serpentum terras, habet hoc solatia cœlum,
 V iuit adhuc aliquid. patriæ non arua requiro,
 E uropamq; alios soles, Asiamq; uidentem:
 Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
 Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
 Exigua ne uia legem conuertimus anni?
 Imus in aduersos axes, euoluimur orbe,
 Terga damus ferienda Noto, nunc forsitan ipsa est
 Sub pedibus iam Roma meis. solatia fati
 Hæc petimus, ueniant hostes, Cæsarq; sequatur
 Quæ fugimus. sic dura suos patientia questus
 Exonerat, cogit tantos tolerare labores
 Summa ducis uirtus, qui nuda fufus arena
 Excubat, atq; omni fortunam prouocat hora.
 Omnibus unus adest fatis, quocunq; uocatus
 Aduolat, atq; ingens meritum, maiusq; salute
 Contulit in letum uires, puduitq; gementem
 Illo teste mori. quod ius habuisset in ipsum
 Vlla lues? casus alieno pectore uincit,

r

Spectatorq;

S pectatorq; docet magnos nil posse dolores,
 Vix miseris serum tanto lassata periclo
 A uxilium fortuna dedit, gens unica terras
 I ncolit à seuo serpentum innoxia morsu
 M armaridæ Psylli, par lingua potentibus herbis;
 I pse cruor tutus, nullumq; admittere uirus,
 V el cantu cessante, potest, natura locorum.
 I ussit ut immunes mixti serpentibus essent,
 P rofuit in medijs sedem posuisse uenenis,
 P ax illis cum morte data est, fiducia tanta est
 S anguinis, in terram paruus cum decidit infans,
 N equa sit externæ Veneris mixtura timentes
 L etifica dubios explorant aspide partus.
 V tq; Iouis uolucet, calido cum protulit ouo
 I mplumes natos, solis couertit in ortus:
 Q ui potuere pati radios, & lumine recto
 S ustinuere diem cœli, seruantur in usus,
 Q ui Phœbo cessere, iacent: sic pignora gentis
 P syllus habet, si quis tactos non horruit angues,
 S i quis donatis lusit serpentibus infans.
 Nec solum gens illa sua contenta salute,
 E xcubat hospitibus, contraq; nocentia monstra
 P syllus adest populis, qui tunc Romana secutus
 S igna, simul iussit statui tentoria ductor,
 P rimum quas ualli spatium comprehendit arenas
 E xpurgat cantu, uerbisq; fugantibus angues.
 V ltima castrorum medicatus circuit ignis,
 H ic ebulum stridet, peregrinaq; galbana sudant,
 E t thamarix non læta comis, Eoq; costos,

Et

Et panacea potens, & Thessala centaurea:
 Pucedanumq; sonat flammis, Erycinaq; tapfos,
 Et Larices, fumoq; grauem serpentibus urunt
 Abrotanum, & longè nascentis cornua cerui.
 Sic nox tuta uiris, at si quis peste diurna
 Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis,
 Psyllorumq; ingens, & rapti pugna ueneni.
 Nam primum tacta designat membra saliuæ,
 Quæ cohibet uirus, retinetq; in uulnere pestem.
 Plurima tunc uoluit spumanti carmina lingua
 Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
 Vulneris, haud minimum patiuntur fata tacere.
 Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
 Excantata perit, sed si quod tardius* exit
 Virus, & elicitum, iussumq; exire repugnat,
 Tunc superincumbens pallentia uulnera lambit
 Ore uenena trahens, & siccât dentibus artus,
 Extrahitq; tenens gelido de corpore mortem
 Expuit: & cuius morsus superauerit anguis,
 Iam promptum Psyllis uel gustu nosse uenenum.
 Hoc igitur melior tandem Romana iuuentus
 Auxilio, latè squalentibus errat in aruis.
 Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta
 Vidit Areniuagum surgens, fugiensq; Catonem.
 Iamq; illis magis, atq; magis durefcere puluis
 Cœpit, & in terram Libye spissata redire.
 Jamq; procul nemorum rara se attollere frondes,
 Surgere congesto non culta mapalia culmo.
 Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ,

*audit.

Cùm primùm seuos contrà uidere Leones.
 P roxima Leptis erat, cuius statione quieta
 E xegere hyemem nimbis, flammisq; carentem.
 Cæsar ut Emathia satiatus clade recessit,
 C ætera curarum proiecit pondera, soli
 I ntentus genero, cuius uestigia frustra
 T erris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
 T hreiciasq; legit fauces, & amore notatum
 A equor, & Eroas lachrymoso littore turres,
 Q ua pelago nomen Nephelcias abstulit Helle.
 N on Asiam breuioris aquæ disternat usquam
 F luctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
 P ontus, & ostriferam dirinat Chalcedona cursu,
 E uxinumq; ferens paruo ruat ore Propontis.
 S igeasq; petit famæ mirator arenas,
 E t Simoëntis aquas, & Graio nobile busto
 R hoetion, & multum debentes uatibus umbras.
 C ircuit exustæ nomen memorabile Troia,
 M agnaq; Phœbæi quærit uestigia muri.
 I am syluæ steriles, & putres robore trunci
 A ssaraci pressere domos, & templa deorum
 I am lassa radice tenent, ac tota teguntur
 P ergama dumetis, etiam periere ruina.
 A spicit Hesionæ scopulos, syluasq; patentes
 A nchisæ thalamos, quo iudex sederit antro,
 V nde puer raptus cœlo, quo uertice Nais
 L userit Oenone, nullum est sine nomine saxum.
 I nscius in sicco serpentem puluere riuum
 T ransierat, qui Xanthus erat, securus in alto

Gramine

Gramine ponebat gressus, Phryx incola manes

Hectoreos calcare uetat. discussa iacebant

Saxa, nec ullius faciem seruantia sacri.

Hectoreas, monstrator ait, non respicis aras?

O sacer, & magnus uatum labor, omnia fato

Eripis, & populis donas mortalibus æuum.

Inuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ,

Nam si quid Latij fas est promittere musis,

Quantum Smyrnæi durabunt uatis honores,

Venturi me, teq; legent, Pharsalia nostra

Viuet, & à nullo tenebris damnabimur æuo.

Vt ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,

Erexit subitas congestu cespitis aras,

Votaq; turicremos non irrita fudit in ignes.

Dij cinerum Phrygiæ colitis quicumq; ruinas,

Aeneaq; mei, quos nunc Lauinia sedes

Seruat, & Alba lares, & quorum lucet in aris

Ignis adhuc Phrygius, nulliq; aspecta uirorum

Pallas in abstruso pignus memorabile templo

Gentis Iuleæ, uestris clarissimus aris

Dat pia tura nepos, & uos in sede priori

Rite uocat, date felices in cætera cursus,

Restituam populos, grata uice mœnia reddent

Ausonidæ Phrygibus, Romanaq; Pergama surgent.

Sic fatus, repetit classes, & tota secundis

Vela dedit Coris, audiusq; urgente procella

Iliacas pensare moras, Asiãq; potentem

Præuehitur, pelagoq; Rhodon spumante reliquit.

Sæptima nox Zephyro nunquam lassante rudentes *laxante

r 3

Ostendit

O stendit Pharijs Aegyptia littora flammis.
 Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
 Quam tutas intraret aquas, ibi plena tumultu
 Littora, & incerto turbatas murmure uoces
 Accipit, ac dubijs ueritus se credere regnis
 Abstinuit tellure rates. sed dira satelles
 Regis dona ferens medium prouectus in aequor
 Colla gerit Magni Phario uelamine tecta,
 Ac prius infanda commendat crimina uoce.

Terrarum domitor Romana maxime gentis,
 Et quod adhuc nescis genero secure perempto,
 Rex tibi Pelleus terra, pelagiq; labores
 Donat, & Emathijs quod solum defuit aruis,
 Exhibet, absenti bellum ciuile peractum est.
 Thessalicas Magnus quærens reparare ruinas,
 Ense iacet nostro, tanto te pignore Cesar
 Eminus, hoc tecum percussum est sanguine foedus.
 Accipe regna Phari nullo quaesita cruore,
 Accipe Niliaci ius gurgitis, accipe quicquid
 Pro Magni ceruice dares, dignumq; clientem
 Astris crede tuis, cui tantum fata licere
 In generum uoluere tuum: nec uile putaris
 Hoc meritum nobis facili quod cæde peractum est.
 Hospes auitus erat, depulso sceptrâ parenti
 Reddiderat. quid plura feram: tu nomina tanto
 Inuenies operi, uel famam consule mundi.
 Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
 Quod scelus hoc non ipse facis. sic fatus, opertum
 Detexit, tenuitq; caput. iam languida morte

Effigies

E ffigies habitum noti mutauerat oris.

Non primo Cæsar damnauit munera uisu,
 A uertitq; oculos, uultus, dum crederet, hæsit:
 V tq; fidem uidit sceleris, tutumq; putauit
 I am bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
 E ffluidit, gemitusq; expressit pectore læto,
 N on aliter manifesta putans abscondere mentis
 G audia, quam lachrymis, meritumq; immane tyranni
 D estruit, & generi mauult lugere reuulsum,
 Q uam debere caput, qui duro membra Senatus
 C alcarat uultu, qui sicco lumine campos
 V iderat Emathios, uni tibi Magne negare
 N on audet gemitus. ò sors durissima fati.
 H unccine tu Cæsar scelerato Marte petisti,
 Q ui tibi flendus erat: non mixti fœdera tangunt
 T e generis, nec nata iubet mœrere, neposq;?
 C redis apud populos Pompeij nomen amantes
 H oc castris prodesse tuis: fortasse tyranni
 T angeris inuidia, captiq; in uiscera Magni
 H oc alijs licuisse doles, quererisq; perisse
 V indictam belli, raptumq; è iure superbi
 V ictoris generum, quisquis te flere coëgit
 I mpetus, à uera longè pietate recessit.
 S cilicet hoc animo terras, atq; æquora lustras,
 N ecubi suppressus pereat gener. ò bene rapta
 A rbitrio mors ista tuo, quam magna remisit
 C rimina Romano tristis fortuna pudori,
 Q uod te non passa est misereri perfide Magni
 V iuentis: necnon his fallere uocibus audes,

r 4

Acqui

A equirisq; fidem simulati fronte doloris.
 Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
 Regis dona tui, pius de Cesare uestrum,
 Quam de Pompeio meruit scelus: unica belli
 Præmia ciuilibus, uictis donare salutem,
 Perdidimus: quòd si Phario germana tyranno
 Non inuisa foret, potuissem reddere regi,
 Quod meruit, fratriq; tuum pro munere tali
 Misissim Cleopatra caput. secreta quid arma
 Mouit, & inseruit nostro sua tela labori?
 Ergo in Thesalicis Pellæo fecimus aruis
 Ius gladio: uestris, quæ sita licentia regnis?
 Non tuleram Magnum mecum Romana regentem,
 Te Ptolemæ feram? frustra ciuilibus armis
 Miscuimus gentes, si qua est hoc orbe potestas
 Altera, quam Cæsar, si tellus ulla duorum est.
 Vertissem Latias à uestro littore proras,
 Famæ cura uetat: ne non damnasse cruentam,
 Sed uidear timuisse Pharon. nec fallere uos me
 Credite uictorem, nobis quoq; tale paratum
 Littoris hospitium: ne sic mea colla gerantur,
 Thesaliæ fortuna facit. maiore profecto
 Quam metui poterat, discrimine gesimus arma:
 Exilium, generiq; minas, Romanq; timebam,
 Pœna fugæ Ptolemæus erat, sed parcimus annis,
 Donamusq; nefas: sciat hac pro cæde tyrannus
 Nil uenia plus posse dari. uos condite busto
 Tanti colla ducis, sed non, ut crimina tantum
 Vestra tegat tellus, iusto date tura sepulchro,

Et

Et placate caput, cineresq; in littore fusos
 Colligite, atq; unam sparsis date manibus urnam.
 Sentiat aduentum soceri, uocesq; querentis
 Audiatur umbra piæ, dum nobis omnia præfert,
 Dum uitam Phario mauult debere clienti,
 Læta dies raptæ est populis, concordia mundo
 Nostra perit, caruere Deis mea uota secundis,
 Ut te complexus positis felicibus armis
 Affectus abs te ueteres, uitamq; rogarem
 Magnæ tuam, dignaq; satis mercede laborum
 Contentus par esse tibi, tunc pace fideli
 Fecissem, ut uictus posses ignoscere diuis,
 Fecisses ut Roma mihi, nec talia fatus
 Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
 Credidit, abscondunt gemitus, & pectora læta
 Fronte tegunt, hilaresq; nefas spectare cruentum
 (O bona libertas) cum Cæsar lugeat, audent.

M A N N E I

LVCANI PHARSALIAE

LIBER DECI-

M V S.

T primū terras Pompeij colla se-
cutus

Attigit, & diras calcavit Caesar arenas,
Pugnauit fortuna ducis, fatumq; no-
centis

Aegypti, regnum Lagi Romana sub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
Victoris, uictiq; caput. tua profuit umbra
Magne, tui socerum rapuere à sanguine manes.
Ne populus post te Nilum Romanus haberet.
Inde Paratoniam fertur securus in urbem
Pignore tam saui sceleris, sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces, & iura querentis
Inferri Romana suis, discordia sensit
Pectora, & ancipites animos, Magnumq; perisse
Non sibi. tum uultu semper celante timorem,
Intrepidus superum sedes, & templa uetusti
Numinis antiquas Macedum testantia uires
Circuit, & nulla captus dulcedine rerum,
Non auro, cultuq; Deum, non moenibus urbis,
Effossum tumulis cupidè descendit in antrum.
Ilic Pellæi proles uesana Philippi
Felix prædo iacet terrarum, uindice fato

Raptus

Raptus
Membr
Manibu
Nan
Ludibr
Editus
Esse ui
Deseru
Perq;
Human
Exegi
Persar
Terra
Percu
Gentil
Exter
Nec st
Iset
Ambij
Occur
Hunc
Qui se
Abstu
Toti
Sed
Pro
Quant
Regn
Flag

I Raptus, sacratis totum spargenda per orbem
 Membra uiri posuere adytis: fortuna pepercit
 Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.

Nam sibi libertas unquam si redderet orbem,

Ludibrio seruatus erat, non utile mundo

Editus exemplum, terras tot posse sub uno

Esse uiro. Macedum fines, latebrasq; suorum

Deseruit, uictasq; patri despexit Athenas,

Perq; Asiae populos fatis urgentibus actus

Humana cum strage ruit, gladiumq; per omnes

Exegit gentes, ignotos miscuit annes

Per sarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen.

Terrarum fatale malum, fulmenq; quod omnes

Percuteret populos pariter, & sydus iniquum

Gentibus, Oceano classes in ferre parabat

Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,

Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Ammon.

Isset in occasus, mundi deuexa secutus,

Ambissetq; polos, Nilumq; à fonte bibisset.

Occurrit suprema dies, naturaq; solùm

Hunc potuit finem uesano ponere regi,

Qui secum inuidia, qua totum ceperat orbem,

Abstulit imperium, nulloq; hærede relicto

Totius fati, lacerandas præbuit urbes.

Sed cecidit Babylone sua, Parthoq; uerendus.

Pro pudor, Eoi propius timere Sarissas,

Quàm nunc pila timent populi: licet usq; sub Arcton

Regnemus, zephyriq; domos, terrasq; premanus

Fragrantis post terga Noti, cedamus in ortus

Arsacidum

Arfacidum domino: non felix Parthia Crassus,
 Exiguæ secura fuit prouincia Pellæ.
 Iam Pelusiaco ueniens à gurgite Nili
 Rex puer, imbellis populi sedauerat iras,
 Obside quo pacis Pellæa tutus in aula
 Cæsar erat, cum se parua Cleopatra biremi
 Corrupto custode Phari laxare catenas
 Intulit Emathijs ignaro Casare testis,
 Dedecus Aegypti, Latio feralis Erinnyis,
 Romano non casta malo, quantum impulit Argos,
 Iliacasq; domos facie Spartana nocenti,
 Hesperios auxit tantum Cleopatra furores.
 Terruit illa suo, si fas, Capitolia sistro,
 Et Romana petit imbelli signa Canopo,
 Cæsare captiuo Pharios ductura triumphos.
 Luecadioq; fuit dubius sub gurgite casus,
 An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
 Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
 Miscuit incestam ducibus Ptolemæida nostris.
 Quis tibi uesani ueniam non donet amoris
 Antoni: durum cum Cæsaris hauserit ignes
 Pectus, & in media rabie, medioq; furore,
 Et Pompeianis habitata manibus aula?
 Sanguine Thessalica cladis perfusus adulter
 Admisit Venerem curis, & miscuit armis
 Illicitosq; toros, & non ex coniuge partus.
 Prò pudor oblitus Magni, tibi Iulia fratres
 Obscena de matre dedit, partesq; fugatas
 Passus in extremis Libyes coalescere regnis,

Tempora

Tempora
 Dum do
 Quer
 Tristis
 Quam a
 Ft sic o
 Nobilit
 Exul in
 Situa
 Compl
 Sydus
 Fæmin
 Regina
 Verba
 Et Th
 Sit mo
 Affectu
 Iuris h
 Solue
 Et reg
 Mente
 Iam ti
 Sat fu
 Pomp
 Nec
 Vultu
 Exigi
 Pax u
 Excep

Tempora Niliaco turpis dependit amori,
Dum donare Pharon, dum non sibi uincere mauult.

Quem formæ confisa suæ Cleopatra sine ullis
Tristis adit lachrymis, simulatum compta dolorem.

Quam decuit, ueluti laceros dispersa capillos,

Et sic orsa loqui. Si qua est ò maxime Cæsar

Nobilitas, Pharij proles clarissima Lagi,

Exul in æternum sceptris depulsa paternis,

Si tua restituat ueteri me dextera fâto,

Complectar regina pedes: tu gentibus æquum

Sydus ades nostris. non urbes prima tenebo

Fœmina Niliacas, nullo discrimine sexus

Reginam scit ferre Pharos. lege summa perempti

Verba patris, qui iura mihi communia regni,

Et Thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,

Sit modò liber, amet: sed habet sub iure Photini

Affectus, ensesq; suos. nil ipsa paterni

Iuris habere peto, culpa, tantoq; pudore

Solue domum, remoue funesta satellitis arma,

Et regem regnare iube. quantos ne tumores

Mente gerit famulus Magni ceruice reuulsa?

Iam tibi, sed procul hoc auertant fata, minatur.

Sat fuit indignum Cæsar, mundoq; tibiq;

Pompeium facinus, meritumq; fuisse Photini.

Nequicquam duras tentasset Cæsaris aures,

Vultus adest precibus, faciesq; incesta perorat.

Exigit infandam corrupto iudice noctem.

Pax ubi parta duci, donisq; ingentibus empta est,

Excepere epulæ tantarum gaudia rerum,

Explicuitq;

E xplicuitq; suos magno Cleopatra tumultu
 N ondum translatos Romana in secula luxus.
 I pse locus templi, quod uix corruptior aetas
 E xtruet, instar erat, laqueataq; tecta ferebant
 Diuitias, crassumq; trabes absconderat aurum:
 N ec summis crustata domus, sectisq; nitebat
 Marmoribus, stabatq; sibi non segnis Achates,
 P urpureusq; lapis, totaq; effusus in aula
 C alcabatur Onyx, Hebenus Marcotica uastos
 *uili. N on operit postes, sed stat pro robore Nili
 A uxilium, non forma domus, ebur atria uestit,
 E t suffixa manu foribus testudinis Indæ
 T erga sedent, crebro maculas distincta Smaragdo.
 F ulget gemma toris, & Iaspide fulua supellex,
 S trata micant Tyrio, quorum pars maxima, succo
 C octa diu, uirus non uno duxit ahenò.
 P ars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
 V t mos est Pharijs miscendi licia telis.
 T unc famulæ numerus turbæ, populusq; minister.
 D iscolor hos sanguis, alios distinxerat aetas,
 H æc Libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
 V t nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
 T am rutilas uidisse comas, pars sanguinis usti
 T orta caput, refugosq; gerens à fronte capillos.
 N ec non infelix ferro mollita iuuentus,
 A tq; execta uirum, stat contra fortior aetas,
 V ix ulla fuscante tamen lanugine malas.
 D iscubuere toris reges, maiorq; potestas
 C esar, & immodicè formam fucata nocentem,

Nec

N e sceptris contenta suis, nec fratre marito,
 P lena maris rubri spolijs, colloq; comisq;
 D iuitias Cleopatra gerit, cultiq; laborat.
 C andida Sidonio prælucent pectora filo,
 Q uod Nilotis acus compressum pectine Serum
 S oluit, & extenso laxauit stamina uelo.
 D entibus hic niueis, sectosq; Atlantide sylua
 I mposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
 N ec capto uenère Iuba. pro cæcus, & amens
 A mbitione furor, ciuilia bella gerenti
 D iuitias aperire suas, incendere mentem
 H ospitis armati. non sit licet ille nefando
 M arte paratus opes mundi quæsisse ruina,
 P one duces priscos, & nomina pauperis cui
 F abricios, Curiosq; graues, hic ille recumbat
 S ordidus Hetruscis abductus consul aratris,
 O ptabit patriæ talem duxisse triumphum.

Infudere epulas auro, quod terra, quod aër,
 Q uod pelagus, Nilusq; dedit, quod luxus inani
 A mbitione furens toto quæsiuit in orbe.
 N on mandante fame multas uolucresq; ferasq;
 A egypti posuere Deos, manibusq; ministrat
 N iliacas crystallos aquas, gemmæq; capaces
 E xcepere merum, sed non Marcotidos uuæ,
 N obile sed paucis senium cui contulit annis
 I ndomitum Meroë cogens spumare phalernum.
 A ccipiunt fertas nardo florente coronas,
 E t nunquam fugiente rosâ, multumq; madenti
 I nsudere comæ, quod nondum euauit aura

Cinnamon

Cinnamon, externa nec perdidit aëra terra,
 A duectumq; recens uicinae messis Amomum.
 Discit opes Caesar spoliati perdere mundi,
 Et gessisse pudet genero cum paupere bellum,
 Et causas Martis Pharijs cum gentibus optat.
 Postquam epulis, Bacchoq; modum lassata uoluptas
 Imposuit, longis Caesar producere noctem
 Inchoat alloquijs, summaq; in sede iacentem
 Linigerum placidis compellat Achorea dictis.
 O sacris deuote senex, quodq; arguit atas,
 Non neglecte Deis, Phariae primordia gentis,
 Terrarumq; situs, uulgiq; ediffere mores,
 E tritus, formasq; Deum, quodcunq; uetustis
 Insculptum est adytis profer, nosciq; uolentes
 Prode Deos, si Cecropium sua sacra Platonem
 Maiores docuere tui: quis dignior unquam
 Hoc fuit auditu, mundi;q; capacior hospes?
 Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
 Sed tamen ex uestri, media inter praelia semper
 Stellarum, coeliq; plagis, superisq; uacauit,
 Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus:
 Sed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus,
 Tantus amor ueri, nihil est quod noscere malim,
 Quam fluuij causas per secula tanta latentis,
 Ignotumq; caput: spes sit mihi certa uidendi
 Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
 Finierat, contraq; sacer sic orsus Achoreus,
 Fas mihi magnorum Caesar secreta parentum
 Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis,

Sit

S it pietas alijs miracula tanta filere,
 A st ego cœlicolis gratum reor ire per omnes
 H oc opus, & sacras populis notescere leges.
 S yderibus, quæ sola fugam moderantur Olympi,
 O ccurruntq; polo, diuersa potentia prima
 Mundi lege data est, sol tempora diuidit eui,
 M utat nocte diem, radijsq; potentibus astra
 I re uetat, cursusq; uagos statione moratur.
 L una suis uicibus Tethyn, terrenaq; miscet.
 F rigida Saturno glacies, & zona niualis
 C esit. habet uentos, incertaq; fulmina Mauors.
 S ub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër.
 A t fœcunda Venus cunctarum semina rerum
 P osidet. immense Cyllenius arbiter undæ est.

*anni.

Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mixta Leonis
 S ydera sunt Cancro, rabidos qua Sirius ignes
 E xerit, & uarij mutator circulus anni
 A egoceron, Cancrumq; tenet, cui subdita Nili
 O ra latent, quæ cum dominus percussit aquarum
 I gne superiecto, tunc Nilus fonte soluto
 E xit, ut Oceanus lunaribus incrementis
 I ussus adest, auctusq; suos non antè coarctat,
 Q uam nox æstiuas à sole receperit horas,
 V ana fides ueterum, Nilo quòd crescat in arua
 A ethiopum prodesse niues. non Arctos in illis
 M ontibus, aut Boreas, testis tibi sole perusti
 I pse color populi, calidiq; uaporibus Austri.
 A dde quòd omne caput fluiuij, quodcunq; soluta
 P ræcipitat glacies, ingresso uere tumescit

Prima

stabe. P rima labe niuis. Nilus neq; suscitatur undas
 A nte canis radios, nec ripis alligat amnem
 A nte parem nocti Libra sub iudice Phœbum.
 I nde etiam leges aliarum nescit aquarum,
 N ec tumet hybernus, quum longè sole remoto
 O fficijs caret unda suis, dare iussus iniquo
 T emperiem cœlo, medijs æstatibus exit.
 S ub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
 N ilus adest mundo, contraq; incensa Leonis
 O ra tumet, Cancroq; suam torrente Syenen
 I mploratus adest, nec campos liberat undis,
 D onec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
 E xtendat Meroë. quis causas reddere possit?
 S ic iussit natura parens discurrere Nilum,
 S ic opus est mundo. Zephyros quoq; uana uetustas
 H is adscripsit aquis, quorum stata tempora flatus,
 C ontinuiq; dies, & in aëre longa potestas,
 V el quòd ab occiduo depellunt nubila cœlo
 T rans Noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos,
 V el quòd aquas toties rumpenteis littora Nili
 A bsiduè feriunt, coguntq; resistere fluctus.
 I lle mora cursus, aduersiq; obijce ponti
 A estuat in campos. sunt qui spiramina terris
 E sse putent, magnosq; cauæ compagis hiatus:
 C ommeat hæc penitus tacitis discursibus unda
 F rigore ab Arctoo medium reuocata sub axem,
 C ùm Phœbus præsit Meroën, tellusq; perusta
 I lluc duxit aquas, trahitur Gangesq; Padusq;
 P er tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus

Vno fonte uomens, non uno gurgite perfert.
 Rumor, ab Oceano, qui terras alligat omnes,
 Exundante procul uiolentum erumpere Nilum,
 Aequoreosq; sales longo mitescere tractu.
 Necnon Oceano pasci Phœbumq; polumq;
 Credimus, hunc calidi tetigit quum brachia Cancrī
 Sol rapit, atq; undæ plus, quàm quod digerat aër
 Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq; refundunt.
 Ast ego, si tantam fas est mihi soluere litem,
 Quasdam, Cæsar, aquas post mundi sera peracti
 Secula, concussis terrarum erumpere uenis
 Non id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
 Cum toto cepisse reor, quas ille creator,
 Atq; opifex rerum certo sub iure coercet.

Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
 Hæc Pharijs, Persisq; fuit, Macedumq; tyrannis:
 Nullaq; non ætas uoluit conferre futuris
 Notitiam, sed uincit adhuc natura latendi.
 Summus Alexander Regum, quem Memphis adorat,
 Inuidit Nilo, misitq; per ultima terræ
 Aethiopum lectos: illos rubicunda perusti
 Zona poli tenuit, Nilum uidere calentem.
 Venit ad occasum, mundiq; extrema Sesostris,
 Et Pharios currus regum ceruicibus egit:
 Antè tamen uestros annes Rhodanumq; Padumq;
 Quàm Nilum de fonte bibit. uesanus in ortus
 Cambyses longi populos peruenit ad æui,
 Defectusq; epulis, & pastus cæde suorum
 Ignoto te, Nile, redit, non fabula mendax

A uſa loqui de fonte tuo eſt, ubicunq; uideris
 Quæreris, & nulli contingit gloria genti,
 Vt Nilo ſit læta ſuo. tua flumina prodam,
 Quæ Deus undarum celator Nile tuarum
 Te mihi noſſe dedit: medio conſurgis ab Axe,
 A uſus in ardentem ripas attollere Cancrum.
 In Borean is reſtus aquis, mediumq; Booten.
 Curſus in occaſum flexus torquetur, & ortus
 Nunc Arabum populis, Libycis nunc æquus arenis:
 Teq; uident primi, quærun tamen hi quoq; Seres,
 Aethiopumq; feris alieno gurgite campos,
 Et te terrarum neſcit cui debeat orbis.
 Arcanum natura caput non prodidit ulli,
 Nec licuit populis paruum te Nile uidere,
 Amouitq; ſinus, & gentes maluit ortus
 Mirari, quàm noſſe tuos. conſurgere in ipſis
 Ius tibi ſolſtitijs, aliena creſcere bruma,
 Atq; hyemes adferre tuas, ſoliq; uagari
 Conceſſum per utroſq; polos. hic quæritur ortus,
 Illic finis aquæ. latè tibi gurgite rupto
 Ambitur nigris Meroë fecunda colonis,
 Lætæ comis Hebeni, quæ quamuis arbore multa
 Frondeat, æſtatem nulla ſibi mitigat umbra.
 Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
 Inde plagas Phœbi damnum non paſſus aquarum
 Proucheris, ſterilesq; diu metiris arenas,
 Nunc omnes unum uires collectus in annem,
 Nunc uagus, & ſpargens facilem tibi cedere ripam.
 Rurſus multifidas reuocat piger alueus undas,

Quæ

Quà dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
 Regni claustra Philæ: mox te deserta secantem,
 Quà dirimunt nostrum rubro commercia pontum
 Mollis lapsus agit. quis te tam lenè fluentem
 Moturum totas uiolenti gurgitis iras
 Nile putet: sed cùm lapsus abrupta uiarum
 Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
 Ac nusquam uetitis ulla obsistere cautes
 Indignaris aquis, spuma tunc astra lacesis,
 Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
 Spumens inuictis canescit fluctibus amnis.
 Hinc, abaton quam nostra uocat ueneranda uetustas,
 Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
 Et scopuli, placuit fluuij quos dicere uenas,
 Quòd manifesta noui primum dant signa tumoris.
 Hinc montes natura uagis circumdedit undis,
 Qui Libyæ te, Nile, negent: quos inter in alta
 It conualle iacens iam molibus unda receptis.
 Prima tibi campos permittit, apertaq; Memphis
 Rura, modumq; uetat crescendi ponere ripas.

Sic uelut in tuta securi pace trahebant
 Noctis iter mediæ, sed non uesana Photini
 Mens imbuta semel tam sacra cæde uacabat
 A scelerum motu: Magno nihil ille perempto
 Iam putat esse nefas, habitant sub pectore manes,
 Vltricesq; Deæ dant in noua monstra furorem.
 Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras,
 Quo fortuna uocat uictos perfundere patres,
 Pœnaq; ciuili belli, uindicta Senatus

*parat.

Penè data est famulo. procul hoc auertite fatis
 Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur.
 In scelus it Pharium Romani pœna tyranni,
 Exemplumq; perit. struit audax irrita fatis,
 Nec parat occultæ cædem committere fraudi,
 Inuictumq; ducem detecto Marte lacepsit.

Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire
 Cæsaris, & socerum iungi tibi Magne iuberet:
 Atq; hæc dicta monet famulos perferre fideles
 Ad Pompeianæ socium sibi cædis Achillam,
 Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
 Et dederat ferrum nullo sibi iure retento
 In cunctos, in seq; simul. Tu molibus, inquit,
 Nunc incumbere toris, & pingues exige somnos,
 Inuasit Cleopatra domum, nec prodita tantum est,
 Sed donata Pharos, cessas accurrere solus
 Ad dominæ thalamos, nupsit soror impia fratri,
 Nam Latio iam nupta duci est, interq; maritos
 Discurrens Aegypton habet, Romamq; meretur.
 Expugnare senem potuit Cleopatra uenenis,
 Crede miser puero, quem nox si iunxerit una,
 Et semel amplexus incesto pectore passus
 Hauerit obscœnum titulo pietatis amorem,
 Meq; tuumq; caput, per singula forsitan illi
 Oscula donabit, crucibus, flammisq; luemus.
 Si fuerit formosa soror, nil undiq; restat
 Auxilij, rex hinc coniux, hinc Cæsar adulter,
 Et sumus, ut fatear, tam seuâ iudice fontes.
 Quem non è nobis credit Cleopatra nocentem,

A quo

A quo casta fuit: per te quod fecimus unâ
 Perdidiſmusq; nefas, perq; ictum ſanguine Magni
 Fœdus ades, ſubito bellum molire tumultu,
 Irrue, nocturnas rumpamus funere tadas,
 Crudelemq; toris dominam maſtemus in ipſis
 Cum quocunq; uiro: nec nos deterreat auſis
 Heſperij fortuna ducis, quæ ſuſtulit illum,
 Impoſuitq; orbi comunis gloria nobis,
 Nos quoq; ſublimis Magnus facit: aſpice littus
 Spem noſtri ſcleris, pollutos conſule fluctus
 Quid liceat nobis, tumulumq; è puluere paruo
 Aſpice Pompeij non omnia membra tegentem,
 Quem metuis par huius erat. non ſanguine clari,
 Quid refert? nec opes populorum, ac regna mouemus:
 Ad ſcelus ingentes facti ſumus, adtrahit illos
 In noſtras fortuna manus, en altera uenit
 Viſtima nobilior, placemus cæde ſecunda
 Heſperias gentes: iugulus mihi Cæſaris hauſtus
 Hoc præſtare poteſt, Pompeij cæde nocentes
 Vt populus Romanus amet. quid nomina tanta
 Horremus, uiresq; ducis? quibus ille relictis
 Miles erit. nox hæc peraget ciuilia bella,
 Inferiasq; dabit populis, & mittet ad umbras,
 Quod debetur adhuc mundo, caput. ite feroces
 Cæſaris in iugulum, præſtet Lagæa iuuentus
 Hoc regi, Romana ſibi. tu parce morari,
 Plenum epulis, madidumq; mero, Veneriq; paratum
 Inuenies, aude, ſuperi tot uota Catonum,
 B rutorumq; tibi tribuent. non lentus Achilles

S uadenti parere nefas, haud clara mouendis,
 V t mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
 V llius clangore tubæ, temere omnia sæui
 I nstrumenta rapit belli, pars maxima turbæ
 P lebis erat Latia, sed tanta obliuio mentes
 C epit in externos corrupto milite mores,
 V t duce sub famulo, iussuq; satellitis irent,
 Quos erat indignum Phario parere tyranno.

Nulla fides, pietasq; uiris, qui castra sequuntur,
 V enalesq; manus, ibi fas, ubi maxima merces,
 A ere merent paruoiugulumq; in Cæsaris ire
 N on sibi dant, prò fas, ubi non ciuilia bella
 I nuenit imperij fatum miserabile nostri?
 T heßaliæ subducta acies in littore Nili
 M ore furit patrio, quid plus te, Magne, recepto
 A usa foret Lagæa domus? dat scilicet omnis
 D extera, quod debet, superis, nulliq; uacare
 F as est Romano. Latium sic scindere corpus
 D ijs placitum: non in generi, soceriq; fauorem
 D iscedunt populi, ciuilia bella satelles
 M ouit, & in partem Romanam uenit Achilles.
 E t nisi fata manus à sanguine Cæsaris arcent,
 H æ uincet partes, aderat maturus uterq;,
 E t districta epulis ad cunctas aula patebat
 I nsidias, poteratq; cruor per regia fundi
 P ocula Cæsareus, mensæq; incumbere ceruix:
 S ed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
 N e cædes confusa manu, permissaq; fatis
 T e, Ptolemæe, trahat: tanta est fiducia ferri.

NON

Non rapuere nefas, summi contempta facultas
 Est operis, uisum famulis reparabile damnum,
 Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.
 S eruat pœnas in aperta luce daturus,
 D onata est nox una duci, uixitq; Photini
 Munere Phœbæos Cæsar dilatus in ortus.

Lucifer à Casia prospexit rupe, diemq;
 Misit in Aegyptum primo quodq; sole calentem,
 Quum procul à muris acies non sparsa manipulis,
 Nec uaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes
 Recta fronte uenit, passuri communis arma,
 Latuq; ruunt, at Cæsar mœnibus urbis
 Diffusus, foribus clausæ se protegit aula,
 Degeneres passus latebras: nec tota uacabat
 Regia compresso, minima collegerat arma
 Parte domus, tangunt animos iræq; metusq;
 Et timet incursus, indignaturq; timere.
 Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris,
 Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.
 Non secus in Siculis fureret tua flamma cauernis,
 Obsrueret summam si quis tibi Mulciber Aetnam.
 Audax Thesalici qui nuper rupe sub Aemî,
 Hesperiae cunctos proceres, aciemq; Senatus,
 Pompeiumq; ducem causa sperare uetante
 Non timuit, fatumq; sibi promisit iniquum,
 Expauit seruile nefas, intraq; penates
 O bruitur telis, quem non uiolasset Alanus,
 Non Scythæ, non fixo qui ludit in hospite Maurus.
 Hic, cui Romani spatium non sufficit orbis,

P aruaq; regna putat Tyrijs cum Gadibus Indos,
 C eu puer imbellis, ceu captis foemina muris
 Q uarit tuta domus, spem uitæ in limine clauso
 P onit, & incerto lustrat uagus atria cursu,
 N on sine Rege tamen, quem ducit in omnia secum
 S umpturus poenas, & grata piacula morti,
 M issurusq; tuum, si non sint tela, nec ignes
 I n famulos Ptolemæe caput. sic barbara Colchis
 C reditur ultorem metuens regniq; fugæq;
 E nse suo, fratrisq; simul ceruice parata
 E xpectasse patrem. cogunt tamen ultima rerum
 S pem pacis tentare ducem, missusq; satelles
 R egius, ut seuos absentis uoce tyranni
 C orriperet famulos, quo bellum autore mouerent.
 Sed neq; ius mundi ualuit, neq; sœdera sancta
 G entibus, orator regis, pacisq; sequester
 A estimat in numero scelerum ponenda tuorum
 T ot monstris Aegypte nocens. non Thesala tellus,
 V astaq; regna Iubæ, non Pontus, & impia signa
 P harnacis, & gelido circumfluus orbis Ibero
 T antum ausus scelerum, non Syrtis barbara, quantum
 D elicia fecere tuæ. premit undiq; bellum,
 I nq; domum iam tela cadunt, quassantq; penates:
 N on aries uno moturus limina pulsu,
 F racturusq; domum, non ulla est machina belli,
 N ec flammis mandatur opus, sed cæca iuuentus,
 C onsilij uastos ambit diuisa penates,
 E t nusquam totis incurSAT uiribus agmen,
 F ata uetant, muriq; uicem fortuna tuetur.

Necnon

Necnon & ratibus tentatur regia, quæ se
 Protulit in medios audaci margine fluctus
 Luxuriosa domus, sed adest defensor ubiq;
 Cæsar, & hos aditus gladijs hos ignibus arcet,
 Obfessusq; gerit, tanta est constantia mentis,
 Expugnantis opus. piceo iubet unguine tinctas
 Lampadas immitti iunctis in uela carinis.
 Nec piger ignis erat per stuppea uincula, perq;
 Manantes cera tabulas, & tempore eodem
 Transtraq; nautarum, summiq; arsere ceruchi.
 Iam propè semustæ merguntur in æquora classes,
 Iamq; hostes, & tela natant, nec puppibus ignis
 Incubuit solis, sed quæ uicina fuere
 Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
 Et cladem fouere noti, percussaq; flamma
 Turbine non alio motu per tecta cucurrit,
 Quàm solet ætherio lampas decurrere sulco,
 Materiaq; carens, atq; ardens aëre solo.

Illa lues clausa paulum reuocauit ab aula
 Urbis in auxilium populos, nec tempora cladis
 Perdidit in somnis, sed caca nocte carinis
 Insiluit Cæsar, semper feliciter usus
 Recipiti cursu bellorum, & tempore rapto.
 Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. insula quondam
 In medio stetit illa mari, sub tempore uatis
 Protheos, at nunc est Pellæis proxima muris.
 Illa duci geminos bellorum præstitit usus,
 Abstulit & cursus, & fauces æquoris hosti.
 Cæsar & auxilijs ut uidit libera ponti

Ostia,

O stia, non fatum meriti, poenasq; Photini
 Distulit ulterius, sed qua non debuit ira,
 *rapuit, Non cruce, non flammis, *rabido non dente ferarum,
 Heu facinus, ceruix gladio malè cæsa pependit.
 Magni morte perit. nec non subrepta paratis
 A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
 Cæsaris Arsinoë, quæ castra carentia rege
 Vt proles Lagæa tenet, famulumq; tyranni
 Terribilem iusto transegit Achillea ferro.
 Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris,
 Nec satis hoc fortuna putat. procul absit, ut ista
 Vindictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus
 Sufficit in poenas, non omnis regia Lagi,
 Dum patrij ueniant in uiscera Cæsaris enses,
 Magnus inultus erit. sed non autore furoris
 Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma
 Auspicijs Ganymedis eunt, ac multa secundo
 Prælia Marte gerunt. potuit discrimine summo
 Cæsaris una dies in famam, & secula mitti.
 Molis in exiguæ spatio stipantibus armis,
 Dum parat in uacuas Martem transferre carinas
 Dux Latius, tota subito formidine belli
 Cingitur, hinc densæ prætexunt littora classes,
 Hinc tergo insultant pedites, uia nulla salutis,
 Non fuga, non uirtus, uix spes quoq; mortis honestæ.
 Non acie fusa, nec magnæ stragis aceruo
 Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo.
 Cæptus sorte loci pendet, dubius ne timeret,
 Optaret ue mori. respexit in agmine denso

S caenam perpetuae meritum iam nomina fame
 A d campos Epidamne tuos, ubi solus apertis
 O bsedit muris calcantem moenia Magnum.
 Pharsaliae Lucani finis.

S V L P I T I I C A R M I N A V E
 L V T S V P E R I O R I B V S
 A N N E C T E N D A .

E rexit mentem trepidi tam fortis imago,
 E t facturus erat memorandi nobile leti
 E xemplum, sed fata uetant, & fida salutis
 O stendit fortuna uiam. nam laeuus amicas
 P rospexit puppes, nando quas ausus adire,
 E cquid stamus ait? uel iam per tela, fretumq;
 E ripiar, iuguli uel non erit ulla potestas
 E unucho concessa mei. tunc puppe relicta
 P rosilis in pontum. siccos fert leua libellos,
 D extra secat fluctus, tandemq; illaesus amico
 E xcipitur plausu clamantis ad aethera turbae.

E I V S D E M S V L P I T I I Q U E R E
 L A D E I N T E R I T V P O E
 T A E O P E R E N O N D V M
 P E R F E C T O .

H ec cecinit uates scripturus* plena, sed illum
 I n medio cursu iussit mors dira silere.
 A ccidit ut cygno, qui fixus arundine carmen

*plura.

Mille

Mille modis querulum, quod cœperat, interrumpit.
 Nec phœnix aliter quum sese imponit in altum,
 Quem struit ipse rogam, cantus dulcedine mira
 Nondum perfectos plaudenti morte relinquit,
 Nec secus Ismarijs uates oppressus in oris,
 A Ciconum nuribus, superum dum cantat amores,
 B rutaq; cum syluis, et saxa sequentia ducit,
 Haud potuit moriens medios absoluere cantus.
 P r o scelera, o superi cruciat quæ pœna Neronem?
 N um rota, num saxum, num stagna fugacia uexant?
 A n uultur, pendens uè silex, an feruet in unda?
 I llum comburat Phlegeton, lacerentq; cerastræ,
 H ydra uoret, raptentq; canes, semperq; fragellis
 T orua Megæra secet, nec sit requiesq; modusq;.
 Q uanto fraudata est tua gloria plena nitore
 C orduba? quamq; minus te Mantua docta ueretur?
 M antua cui primæ fulget nunc gloria palmæ.
 S ed contenta tribus longè lateris alumniis.
 T u uero o nostrum uates diuine laborem,
 Q uem pro te subij, non auersate probabis.

HEXASTICHON.

Grandia belligeri cupiens agnoscere Martis
 Prælia, Lucani carmina culta legat.
 T am bene dira canit uiolenti facta Gradiui,
 Q uam Cicero placidæ nobile pacis opus.
 O ptanda est pax alma uiris, Ciceroq; legendus:
 S ed quoq; qui scribit bella, legendus erit.

M. AN

M. ANNEI LVCANI VITA
EX CLARISSIMIS
AVTORIBVS.

ANNVS Seneca è Corduba Be-
thica Hispania interioris provinciæ ci-
uitate Romam uenit, statimq; eques fa-
ctus est, cuius declamationes etsi cele-
bratæ, negligentia temporum ad nepo-
tes non peruenere. Suscepit in patria ex Albia uxore li-
beros tres, L. Anneum Senecam, Iulium Anneum Galli-
onem, & Anneum Melam; quem ut minorem domi reli-
quit. Seneca & Gallio Romæ profecere sub Marullo
grammatico, & Cestio Smyrnæo, atq; Asinio Pollione.
Mela cum adoleuisset, iubente patre rem domesticam gu-
bernauit, donatus, ut cæteri fratres, amicitia Cæsarum
equestri ordine. C. Aciliam duxit uxorem, Acilij Lucani
oratoris filiam, operæ apud provinciæ proconsules fre-
quentis, & apud clarissimos uiros nonnullius ingenij.
Ex ea Melas IIII. Nonas Nouembris, C. Cæsare Augu-
sto Germanico iterum, & L. Cæsiano primo Consuli-
bus, M. Anneum Lucanum imposito soceri nomine genu-
it. Deinde curæ familiaris fastidio, uitæq; quietiori apud
fratres uacaturus cum octimestri infante Romam uenit,
sperans per procurationes acquirenda pecuniæ breuius
sibi iter fore, quo consulibus æquaretur. Cunas infantis,
quibus ferebatur, ut de Hesiodo legitur, apes circunuo-
larunt, osq; insederunt: dulcem, & facundum, qualem
nunc uidemus, futurum significantes. Studuit Lucanus

Romæ

Romæ sub Rhemnio Palemone, & Cornuto. Ex con-
discipulis Saleium Bassum, & A. Persium præcipue di-
lexit, Neroni, cuius ætas patruo Senecæ commissa erat,
diu gratus. Quæstor ante ætatem gladiatorium munus
edidit. Sequenti anno populi fauore inauguratus ad sacer-
dotium ascitus est, ut Papin. Stathius refert:

Romani colitur chori sacerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariam, Pollij Argenta-
rij filiam. de qua Calliope Papinij canit:

Nec solum dabo carminum nitorem,

Sed tædis genialibus dicabo

Doctam atq; ingenio tuo decoram,

Qualem blanda Venus, daretq; Iuno,

Forma, simplicitate, comitate,

Censu, sanguine, gratia, decore.

Quippe & certamine pentaterico acto in Pompeij the-
atro, cum per Clinium Rufum Nero Nioben se pronun-
ciaturum polliceretur, Lucanus, Orphea ex tempore re-
citauit, coronâq; donatus. Quare Imperatoris inuidiam
sibi concitauit. Interdictum est igitur poëtæ foro, theatro,
& poëtica. De quo Papinius:

Ingratus Nero dulcibus theatris

Et noster tibi præferetur Orpheus.

Sperans itaq; ultionem, Pisonianæ in Neronem con-
iurationi, sed parû faustè hæsit, quod ipse fatetur, cû ait:

Consilio, iussuq; Deum transibis in urbem

Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.

Corpus enim Pompeij, nisi extincta Cesarum familia,
Romam transferri non poterat. Verum detecta coniura-

tionẽ,

E ADEM EX PETRI CRINI-
 TI DE POETIS LATI-
 NIS LIBRO TER-
 TIO.

ANNEVS Lucanus natione Hi-
 spanus, patria Cordubensis fuit. Patrem
 habuit L. Anneum Melam, qui habitus
 est Senecæ & Gallionis frater, ut obser-
 uatum est in annalibus Eusebij. Natalis
 eius traditur C. Cæs. Germanico iterum, & L. Cæsiano
 Coss. Delatus ad urbem, quum in prima adhuc infantia
 esset, quò facilius pro ætate in bonis disciplinis cultū in-
 genij caperet. Adolescens factus, illustres habuit prace-
 ptores: In literis Rhemnium Palæmonem, qui principem
 locum inter omnes Grammaticos tenuit: In Rhetoricis
 Flauium Verginium Rhetorem illis temporibus nobilissi-
 mum. Tantumq; diligentia sua ac facilitate ingenij profe-
 cit, ut Grecè ac Latine declamaret, non sine summa admi-
 ratione audientium. Inter cæteros condiscipulos Saleium
 Bassum, & C. Persium, qui Satyras scripsit, singulari be-
 neuolètia dilexit, mutuisq; officijs prosequutus est. Apud
 Cæs. Neronem permultum gratia, & beneuolètia in pri-
 mæ ætate potuit: adeò illi efficax fuit ingenium ad prome-
 rendos, conciliandosq; sibi animos hominum. Itaq; non
 modò ad quæsturæ dignitatè prouectus est, sed in augu-
 rum quoq; collegium ascitus, compositis uersibus de lau-
 dibus Neronis. Non tamen permansit in gratia apud eum
 principem, qui alienas laudes molestissimo animo ferret:

† z

quiq;

quiq; in repellendis, opprimendisq; aliorum uirtutibus accerrimus, ac seuerissimus fuit. Vxorem habuit nomine Pollam Argentariam: de cuius ingenio, atq; doctrina multa referuntur à Sidonio Apollinare, & Papinio: qui maxima quadam reuerentia, inquit, ad natalem Lucani celebrandum se accedere, & esse hoc imputandum Pollæ Argentariæ, cuius eruditio, atq; nobilitas summa fuit. Val. quoq; Martialis multis carminibus natalem Lucani describit, quale est illud contra Neronis iniquitatem,
 Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus

Lucanum populus, & tibi Polla dedit.

Heu Nero crudelis, nullaq; inuisior umbra,

Debit hoc saltem non licuisse tibi.

Enumerantur à grammaticis nostris præter opus de bello Cæsaris & Pompeij, cõplura alia ab eodẽ Lucano composita: in quibus maximam laudem adeptus est ingenij, & doctrinæ. Scripsit enim Saturnalia: Syluarũ libros x. Tragœdiam Medeam, quam non absoluit: de incendio Urbis, de incendio Troiæ cum Priami calamitate, Orpheum, fabulas complures, & epistolas. Ex libris Pharsaliæ treis primos emẽdauit, cũ uxore Argẽtaria: reliquos imperfectos, atq; inemendatos reliquit, propter intempestiuum interitum. Fabius Quintilianus autor est, Lucanum ipsũ magis annumerãdum esse oratoribus, quàm poetis. Est (inquit) ardens, & concitatus, sententijsq; clarissimis excellens. In concionibus admirãdus atq; excultus, adeo ut uideatur satis exprimere singularẽ illam elegantiam, & maiestatem Vergilij. Sunt qui scribant eum perijsse florenti adhuc ætate, cum nondum xxx. annum attigisset:
 sed re

sed referendum id est uerbis Cornelij Taciti : qui de hoc agit in gestis Neronis. Attico Vestino, & Silio Nerua Cos. facta est conspiratio contra Neronē imperatorem principe tam præclari facinoris C. Pijone. Lucanum pro tria causæ ad hoc accendebant, quòd famam carminum eius Nero deprimebat, prohibueratq; ostentare uanus asimulatione. Patefacta autem coniuratione, Lucani cædem imperauit Nero. Is brachium dedit medico ad secandas uenas : & ubi profluente sanguine pedes frigescere, manusq; & paulatim ab extremis cedere spiritum, seruido adhuc, & compote mentis pectore intelligit: recordatus à se carmen compositum, quo uulneratum militem per eius modi mortis imaginē obijisse tradiderat, uersus ipsos retulit, eaq; illi suprema uox fuit. Visitur adhuc Romæ in marmoreis monumētis id elogiū de Lucano prisca literis:

M. ANNEO LVCANO CORDVBENSI PO
ETA BENEFICIO NERONIS CAES. FA
MA SERVATA.

Sed apponendum præterea est carmen illud uulgatum de ipso Lucano.

Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi,

Quæ gessere pares, hinc socer, inde gener.

Continuo nunquam direxi carmina ductu,

Quæ tractim ser pant, plus mihi comma placet.

Fulminis in morem, quæ sunt miranda citentur,

Hæc uero sapient dictio, quæ feriet.

t 3

FINIS.

LVGDVNI APVD SE
BASTIANVM GRY
PHIVM

ANNO

M. D. XXXVI.

